

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİMDALI

74167

AHMET RASİM
ÖMR-İ EDEBÎ (c.III-IV)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

RECEP ALİ TAY

Danışman
Yard. Doç. Dr. Muhammet GÜR

T 74167

İSTANBUL -1998

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3
ÖMR-İ EDEBÎ'NİN İNCELENMESİ.....	5
A. AŞK HİKÂYELERİ.....	5
B. SOSYAL HİKÂYELER.....	22
C. HATIRA.....	24
DEYİMLER.....	26
ÖMR-İ EDEBÎ (Cilt: 3-4).....	27
MUHABBET-İ HAKİKİYE.....	28
TAYF-I HAİL.....	42
ANNE KALK.....	43
SİZ MİSİNİZ ?.....	45
TECRÜBESİZ AŞK.....	47
REFİK VE REFİKA.....	70
NAKŞ-I SIR.....	88
EVAİL-İ ÖMR.....	100
GECELERİM.....	100
FERDA.....	118
GÜZEL ELENİ.....	134
MEŞAKK-I HAYAT.....	151
LEYÂL-İ İZTIRAB.....	179
ESERDE ADI GEÇEN ŞAHSİYETLER.....	206
BİBLİYOGRAFYA.....	207

ÖNSÖZ

Hayatı boyunca geçimini hemen daima gazetecilikten sağlayan Ahmet Rasim, edebiyata Ahmet Mithat Efendi'nin başyazarlığını yaptığı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde çıkan yazılarıyla başlar. Bitip tükenmek bilmeyen öğrenme aşkı ve yaşanan anı çok net olarak saklayabilen hafızasıyla o, tarihten edebiyata, musikiden dine kadar pek çok alanda eserler vermiştir. Orta sınıfın zevkini, kültürünü gözönünde tutarak yazmayı kendine ilke edinen Ahmet Rasim'in ölümünün üzerinden bu kadar sene geçmesine rağmen halâ okunuyor olmasının en büyük sebebi burada yatmaktadır.

Biz Ahmet Rasim'in eserlerinde yaşadığı dönemin konuşan İstanbul'unu görmekteyiz. Zengin bir kelime hazinesi ve canlı üslubuyla halk hikâyesine has anlatma geleneğini yaşanan hadiselerle uygulayan Ahmet Rasim, devrinin İstanbul'unda her sınıf ve zümrenin, her çevrenin içine gazeteci dikkatiyle girmiştir. İşte bunun için Ahmet Rasim kendi devrinin gören gözü ve duyan kulağı durumundadır. Onun gazete yazılarında karşımıza çıkan sade dili edebî eserlerde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar nedeniyle biraz ağırlaşmıştır.

Çalışmamız Prof. Dr. İnci Enginün'ün başlattığı projenin bir parçasıdır. Bu proje Ahmet Rasim'in külliyyatının sağlam metinlerini ve lügatini ortaya koymak amacındadır.

Biz, bu projenin amaçları doğrultusunda önce, tez konumuz olan *Ömr-i Edebi'* nin 3. ve 4. cildini yeni harflere sağlıklı bir şekilde aktarmaya çalıştık. Çalışmaya konu olan 4 cildik eserin ilk iki cildini arkadaşım Engin Kırcı hazırlamaktadır. Eser hikâyelerden ve bir hatıradan meydana geldiği için İnceleme bölümünde Ahmet Rasim'in üslubundan yola çıkarak hikâyelerin tahlili yaptık. Hikâyeler boyunca yazarın kullanmış olduğu belli başlı deyimlere bölüm sonunda ayrıca yer verdik.

Metinde yanlış anlamaya neden olmadığı sürece günümüz imlası takip edilmiştir. Yabancı isimler orijinal yazılışları ile verilmiş olup bunlarla ilgili kısa bilgiler tezin son bölümüne eklenmiştir. Ayrıca tezin hazırlanması sırasında başvurduğumuz kaynaklar bibliyografyada belirtilmiştir.

Ahmet Rasim'in hangi kelimeleri ve kaçar kere kullandığını gösterecek lügatın hazırlanmasında, Yard. Doç. Dr. Ceval Kaya'nın geliştirdiği bilgisayar programı kullanılmıştır.

Tezimi aldığımdan bu güne değin her konuda yardımını gördüğüm hocam Yard. Doç. Dr. Muhammet Gür'e teşekkürü bir borç bilirim.

Recep Ali TAY

ÖMR-İ EDEBÎ'NİN İNCELENMESİ

Ahmet Rasim'in *Ömr-i Edebî* adlı 4 ciltten meydana gelen eseri küçük hikâyeler, makale ve tenkitler yanında bir takım hatıraları da ihtiva etmektedir. Biz bunu yazarın her cildin başında bulunan "*Ömr-i Edebî on, on iki senelik nakş-ı hatıradır. Bütün hayat-ı güzeste bu sahaif-i teng-i tasvirde karmakarışık yatacaktır.*" şeklindeki cümlesinden de anlamaktayız.

Ömr-i Edebî 'nin tezimize konu olan 3. ve 4. cildi ise on hikâye ve bir hatıradan meydana gelmektedir. *Gecelerim* adındaki hatıra daha önce ayrıca basıldığı halde *Ömr-i Edebî* 'nin 3. cildinde son yazı olarak yer almıştır.

Biz eserin tahlilini yaparken hikâyeleri kendi içlerinde işlenen konunun ağırlığına göre: **Aşk hikâyeleri** ve **Sosyal hikâyeler** olarak iki ana başlık altında topladık. Eserde yer alan on hikâyenin sekizi aşk hikâyesidir. Sosyal içerikli hikâyeler ise sadece iki tanedir. Hatıra türünde ise bir örnek yer almaktadır.

A. AŞK HİKÂYELERİ

Aşk ve aşka dair konular hiç şüphesiz edebiyatın en çok ilgilendiği alanlardandır. Dünyanın bütün milletleri yaradılışın özündeki bu hassas konuya duyarsız kalamamışlar ve yekûnu belki de yüzbinlerle ifade edilecek sayıda eserler vermişlerdir. Dante'yi ölümsüz yapan Beatrice , Shakespeare'yi Shakespeare yapan Romeo ve Juliet ve Fuzulî'nin ıztrab şairi olarak anılmasını sağlayan Leyla ile Mecnun hep birer aşkın kahramanlarıdır.

Bizim edebiyatımızda aşk Tanzimat'a kadar bünyesinde hep bir uhrevi özellik taşımıştır. Kendi içinde kapalı olan ve Tasavvuf kültürüyle yetişen bir milletin fertlerinin aşka böylesi bir nazarla yaklaşmasından daha tabii ne olabilir ki? Ancak Tanzimat'la beraber yaşanmaya başlanan toplumsal değişim, aşkın da kabuk değiştirmesini sağlamış ve aşk artık uhrevi tarafıyla değil dünyevi tarafıyla kitaplarda ve gerçek yaşamda yerini almaya başlamıştır.

Ahmet Rasim'in *Ömr-i Edebî* 'deki hikâyeleri daha önce belirttiğimiz gibi sekiz tanesi aşk temeli üzerine bina edilmiştir. Bunların bir kısmı birbirini gerçekten seven iki kişiden birinin ölümüne kadar uzanan hissi aşk maceralarının anlatıldığı hikâyelerdir. "*Muhabbet-i Hakikiye*" "*Siz misiniz?*" "*Refik ve Refika*" "*Meşakk-ı Hayat*" "*Leyâl-i ıztrab*" adlı hikâyeler bu gruba dahil edilebilir. Diğer bir kısmında ise kötü kadınlarla yaşanan aşkın sonucunda ortaya çıkan neticeler anlatılmaktadır. Bunlar da "*Tecrübesiz Aşk*" "*Nakş-ı Sır*" ve "*Ferda*" adlı hikâyelerdir.

1. "Muhabbet-i Hakikiye"

Ahmet Rasim'in hikâyelerinde aşk karşımıza dünyevi boyutuyla çıkar. Divan edebiyatında asırlarca işlenen ve özünde soyut olana duyulan iştihak şeklinde tezahür eden aşk, Ahmet Rasim'de yerini somut olana bırakmıştır. Onun hikâyelerindeki kahramanlar en beşeri halleriyle birbirlerini sevmektedirler. Kendisine sanatında Ahmet Mithat Efendi'nin halk için yazma düsturunu ilke olarak kabul eden Ahmet Rasim hikâye kahramanlarını da halkın içinden seçmiştir. Böylelikle halka kendi içinden çıkardığı insanların hikâyesini anlatarak onları aydınlatma yoluna gitmiştir.

Ahmet Rasim'in bu hikâyesinde işlenen konu; birbirleriyle dostane ilişkiler içerisinde bulunan iki ailenin çocukları arasında vuku bulan aşktır. Yazarın hikâyesine verdiği ad da işleyeceği konuya uygun olması açısından dikkat çekicidir.

Hikâyenin kahramanları olan Lamia ve Nail aynı sosyal ortam içerisinde doğmuş, çocukluk dönemlerini yan yana bulunarak geçirmişlerdir. Böylesi bir beraberlik aralarındaki ilişkinin her geçen gün fazlaşmasına sebep olmuştur. Bu iki çocuk aynı sosyal ortamı paylaşmalarının yanında gerek ruhen ve gerekse fiziken de birbirlerine çok benzemektedirler:

"İkisi de bahçede oynamaya meraklı idi. Çiçek, bu iki nev-nihal-i hayata yaraştığını daima ellerinde, bazan birisinin ince omuzlarına kadar ancak serpilebilen saçlarının arasında, bazan ötekinin göğsünde görünerek isbat eder.

Onlar için zaman pek asude geçiyor...

İkisi de sarışın...

İkisinin de gözleri mavi sema-yi fikretin mer'i olan bir parçası kadar latif, o kıvırcık saçlarla sümbüli bir çehre içinden nümayan olan seviye-i kebuda benzetilebilir.

İkisi de beyaz. Koşup terledikleri zaman kızarırlar.

Elleri mutlaka kirlidir. Yaramaz değiller..."

Çocuk ve oyun birbirinden ayrılamayacak kadar iç içe girmiş dünyalardır. Yazar da hikâye kahramanlarının günlerini hangi oyunları oynayarak geçirdiklerini uzunca anlatır. Onları:

Bahar pâ-yı eşcara düşen ezhâr-i feyz-âgini toplamakla, yaz ağaçlara taş atıp meyve düşürmekle, hazan uryan kalan dallardan değnek yapmakla, kış her ikisini hücre-nevred-i şematet olmakla oyalardı.

Zaman ilerledikçe Lamia ile Nail önceki kadar görüşemezler. Çünkü İslâmi bir terbiye ile yetişmiş olan Lamia'nın annesi kızının artık büyüdüğünü ve dolayısıyla Nail ile görüşmesinin doğru olmayacağını düşünmektedir. Bununla beraber haneler arasında yapılan sohbetlerde Lamia'nın annesi:

"Nail mektepten çıkarsa kızımı ona vereceğim." şeklinde konuşmaktadır.

Servet-i Fünun hikâye ve romanında gördüğümüz aşırı hassas karakterdeki kahramanlar bu hikâyede de vardır. Lamia ile görüşemediği için Nail'in geceleri uyuyamaması, yataklara düşmesi, oğlunun bu hâli karşısında annesinin hasta olması bu duruma örnektir. Burada dikkatimizi çeken kişi evin dadısıdır. Evin dadısı Nail'i çok sever. Onun bu hallere düşmesinin sebebini de bilir. Nail'e:

"*Sen uyu! Ben onu yarın buraya çağırırım.*" der.

Nail'in hasta olduğunu öğrenen Lamia'nın annesi Lamia ile Nail'i ziyarete gelirler. Dadının bu tavrı o dönemde konaklarda çalışan bu gibi insanların üstlenmiş oldukları sorumluluğu göstermesi açısından önemlidir.

Birbirleriyle evlendirileceklerini anlayan bu iki genç artık evlenecekleri zamanı beklemektedirler. Bu süre içinde iki taraf da birbirlerinin değerlendirmesini yapar. Bu şekilde yapılacak bir evliliğin ikisini de mutlu edeceğine inanırlar.

Nail okulunu bitirdikten sonra Lamia ile evlenir. Artık mutludurlar. Ancak bu evlilik onlardaki hassas yaradılışın nihayeti değildir. Lamia Nail'e olan sevgisinden dolayı ağlar. Ondan ayrı kaldığı zamanlar çok üzülür. Geçen zamanla beraber bu çiftin bir de çocukları olur. Mutlulukları ziyadeleşir.

Günün birinde Lamia ateşlenir, yataklara düşer. Eve doktor çağırılır. Doktor Nail'e Lamia'nın *çiçek* hastalığına yakalandığını söyler. Nail bu durum karşısında çaresiz kalır. Zaman onun için artık devamlı bir zulmün adı olur. Lamia yakalandığı hastalık sonucunda ölür. Nail, Lamia'nın ölüm haberini alınca bayılır.

"*Ertesi gün haneden biri canlı, diğeri âzim-i ebediyet olmuş iki meyyit çıkar.*"

Nail hayatının geriye kalan kısmını Lamia'ya çok benzeyen kızını sevmekle geçirir.

Ahmet Rasim hikayesinde Lamia'ya ilişkin anlattıklarında sürekli olarak *çiçek* kelimesini kullanmıştır. Yazar, *çiçek*lerin insanlarda uyandırdığı güzellik, sevimlilik tarafıyla Lamia arasında bir bağlantı kurmuştur. Adeta yazar hikâyenin kurgusunu *çiçek* kelimesinin ihtiva ettiği anlamları üzerine kurmuştur. Nail'in Lamia'nın *çiçek* hastalığına tutulduğunu öğrendiği anda söylediği şu cümle bizim fikrimizi doğrular niteliktedir:

"*Çiçek mi? İnsan ezhara maildir. Fakat bu nahl-i hayat üzerinde görünen çiçek sevilir mi? O nihâl-i ismet bir çiçek açmış idi kifayet etmedi mi?*"

Ahmet Rasim'in diğer hikâyelerinde de karşımıza çıkan "*realist bir temel üzerine romantik tarzda inşa edilen olay*" kalıbı bu hikâye için de geçerlidir. Hikâyede iki gencin yaşadıkları aşk dinamik tarafıyla değil de statik tarafıyla okuyucuya seyrettirilir. Yazarın gerek çevre ve gerekse kahramanlarına ilişkin yaptığı tasvirler realist tarzdadır. Ahmet Rasim soyut olanı tasvir ederken sıfatlardan bolca faydalanır. Böylece soyut olan bir takım şeyler görünür kılınır. Bu durum bize yazarın geniş kültürünü de göstermesi açısından önemlidir:

"*fikr-i zayıf, baran-ı keder, mihriban-ı kadim, nazar-ı muakkib-i daim*"

Halid Ziya gibi romancı bir muhayyileyle doğmamış olan Ahmet Rasim'in hikâyelerinde teknik aksaklık hemen göze çarpar. Yazar hikâyenin başında kahramanlarına ait özellikleri sıralarken sözü hemen bu iki çocuğun ileride karşılaşacakları olası sorunlara getirmesi hikâyenin tabii akışını kesmektedir. Yazarın bu üslubunda hiç şüphesiz kendisine örnek aldığı Ahmet Mithat Efendi ve Namık Kemal'in etkisi vardır.

Son olarak usta bir gazeteci olan Ahmet Rasim'in hikâyede yer yer kısa cümleler kullanmış olması yazarın sohbet türüne yakın bir üslubu olduğunu isbat etmektedir.

"...Terlettiler. Sabahleyin yine o hâl devam etti. Ev ilaçlarına müracaat ettiler....Tabip celb ettiler. Lamia ne oluyordu? ..

"...Bir gece titreye titreye kalktı. Yatağı içinde oturdu. Derin derin daldı...."

2. "Siz misiniz?"

Ahmet Rasim bu hikâyesinde eşinden ayrılmayı düşünen bir erkeğin, karısının bağlılığı karşısında yaşamış olduğu trajediyi anlatmaktadır. Yazarın diğer hikâyelerinde gördüğümüz olay örgüsü bu hikâyede karşımıza çıkmaz. Hikâyede olay değil de tarafların içinde bulunduğu psikolojik durum anlatılmaktadır. Hikâyede mekan olarak sözü edilen yer kadının odasıdır. Oldukça kısa soluklu hikâyede erkek, karısının odasına iki kere girer ve tüm anlatılanlar bu iki gidişte yapılan konuşmalardan ve karşılaşılan manzaralardan oluşur. Hikâyede anlatılanları kısaca özetleyecek olursak:

Kocasının kendisinden ayrılacağını anlayan kadın ızdırab içindedir. Yazar daha ilk cümlede okuyucusuna hüznünlü bir macerayı anlatacağını hissettirir. Zira ilk cümlesi;

"Ne için ağlıyordu?" şeklindedir.

Yazarın hikâyesine böyle bir soru cümlesiyle giriş yapmasının nedeni okuyucudaki merak duygusunu harekete geçirmekle de izah edilebilir. Yazarla erkek kahramanın aynileştiği hikâyenin devamında kadının bu hâlinin kocasında uyandırdığı vicdan azabı dile getirilir. Kadının bu hali karşısında kocası adeta *"inikas-ı tefekkür içinde"* kalmaktadır. Tavrından vaziyetinden kocasını çok sevdiği belli olan kadın eşine hürmette kusur etmemeye çalışır. Kocasını yanına geldiği zaman *"kıyam ederek yer göstermesi,"* kadının yaşadığı kötü günler nedeniyle eridiği zayıfladığı halde *"metanet-i kalbiyesini muhafaza etmesi,"* ve hatta bu durumdan kendisini sorumlu tutarak kocasına:

"Beni affedin. Tavrım, vaz'ım sizi rencide ediyor. Benden nefret etmediğinizi bilirim. Zira nefret ettiğinizi bilsem yaşamazdım. Fakat evahir-i hayatına gelmiş bir muhtazırı rencide etmezler. Teselli verirler. Son inayet olarak huzur-ı rabb-ül-âlemine kalbi yaralı göndermeyin!"

şeklinde hitap etmesi kocasını derinden yaralar. Karısının söyledikleri karşısında gitme fikrinden vazgeçer. Erkek karısını sevmediğini, ona acıdığını düşünmektedir. Geçen zamanla beraber karısına zoraki sevgi gösterilerinde bulunur. Ancak karısının odasına girdiği bir gün karşılaştığı manzara onu dehşete düşürür. Bu manzara karşısında:

"Bu dünyevi bir cemal değil idi. Çehresi uhrevi bir letafet içinde baygın bir haldeydi. Ben bu tecelli-i beka-âmuzun tahassüsât-ı umumiyem üzerinde icra ettiği tesir ile adeta mecnuna döndüm."

tarzındaki düşüncesi, karısını sevmemekle ne büyük bir hata içerisinde olduğunu ona göstermiştir. Zira karısının o hallere düşmesinin tek nedeninin kendisi olduğunu bilir. Derhal karısını uyandırır. Karısının uyanınca ona:

"Siz misiniz? Sizi görüyorum." diye mütebessimane bir surette hitap etmesi erkeği yaptığı yanlıştan bir kere daha döndürmesi açısından önemlidir.

Yazar hikâye boyunca varlığını okuyucuya kesinlikle hissettirmez. Çünkü hikâye yazar tarafından kahramanın ağzından anlatılır. Hikâyede en çok dikkatimizi çeken özellik yazarın yaptığı tasvirlerde göstermiş olduğu ihtimamdır. Bu durumu biz Ahmet Rasim'in gazetecilikten gelme hassasiyetiyle izah edebiliriz. Yağlı boya tablosu yapar gibi yapmış olduğu tasvirlerle aşağıdaki alıntı iyi bir örnektir:

"O gerdan zayıf ve natıvani olacak derecede incelmış, kollar berg u bârı dökülmüş dal gibi kurumuş, göğüs evvelki letafetini kaybederek adeta siyaha karib bir sarılık içinde kalmış. Ah! o maâni-i vechiye âlam-ı faniyenin hakikaten çekilmeye tenezzül edilecek elemelerden olmadığını işrab edercesine tagayyürat-ı mütenevvia ile bir lisan-ı hâl olmuş, saçları seyrek seyrek şakaklarına dökülerek zaaf-ı halinden başından infikak eden küçük, kansız kulaklarını örtmüştü."

Son söz olarak Ahmet Rasim'in bu hikâyesinin bir durum hikâyesi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü eser boyunca tasvirler aksiyondan daha fazla yer tutmaktadır.

3. "Refik ve Refika"

Bu hikâye -yazarının üslubundan yola çıktığımızda- hatıralara dayalı bir hikâyedir. Bu tarz hikâyelerde "bizzat yaşanmış hayat tecrübesi" ve "geçmiş zaman havası" vardır. Ahmet Rasim'in bu hikâyesinde biz bunu görmekteyiz. Üsluba çok değer veren ve geçmiş zamana ait hatıralarını hafızasında çok net olarak saklayan A. Rasim böylelikle bu hikâyede başarılı olmuştur.

Hikâyede birçok olay anlatılmakla beraber yazarın asıl anlatmak istediği; okuldan arkadaşı olan Ziya'nın başından geçen hazin aşk öyküsüdür.

Yazar hikâyesine Mesar Burnu'na gitmek için vapur beklediği sırada Ziya'yla nasıl karşılaştığını ifade eden cümlelerle başlar. Burada yazarın kullandığı üslub bize bir hikâye metnini değil de sanki bir sohbet yazısını okuyormuşuz gibi bir his telkin etmektedir. Bu iki arkadaş 'Bonjur' kelimesiyle selamlaştıktan sonra birbirlerini musafaha ederler. Ahmet Rasim arkadaşının frenk hayranı olmadığı halde bu şekilde selam vermesini alışkanlıkla izah eder ki bu bile o dönem Türk toplumunda yaşanan değişimi göstermesi açısından önemlidir. Yazarın arkadaşıyla selamlaşmasının ardından musafaha yapması kendisinin "zevk-i milli ve irfan-ı ümmetin muhassalası ne ise" ona uymakta gösterdiği hassasiyetle izah edilebilir.

Yazar hikâyesinin kahramanı olan Ziya'yı okuyucusuna tanıtmak için tıpkı Meddah

tarzında olduğu gibi anlatma yoluna gider. Burada yazarın üslubu tekrar sohbet tarzına yaklaşır.

Hikâyenin tamamında on seneyi aşan bir sürede yaşananlar okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Biz hikâyeyi anlatan kişiye göre kendi içinde ikiye ayırmayı uygun bulduk. Hikâyenin birinci bölümünde konuşan kişi Ahmet Rasim'dir. Ahmet Rasim bu bölümde Ziya ile arkadaşlık temellerinin atıldığı okul dönemlerini, Ziya'nın aşkını, kendisinin okulun pencerelerinin birinden dürbünle etrafı seyrettiği gün ansızın gözüne takılan bir kız karşısında hissettiklerini uzun uzadıya anlatır. Hikâyenin ikinci bölümünde ise konuşan kişi Ziya'dır. Ziya arkadaşına başlangıcı ta okul yıllarına kadar giden aşk macerasının karşılaştığı oldukları şu ana kadarki seyrini anlatır.

Ahmet Rasim arkadaşını önce ailesinden başlayarak okuyucusuna tanıtır. Ziya orta halli bir familyaya mensub olup, Çerkes bir anneye sahiptir. Babası o daha çok küçükken annesi bırakıp başka bir kadınla evlendiği için Ziya annesiyle beraber halasının yanında büyümüştür. Ahmet Rasim'in Ziya'nın ailesine ilişkin verdiği bilgilerle şahsi hayat hikâyesi arasında benzerlikler olması önemlidir. Yazarın buraya kadar anlattıklarında dikkatimizi çeken özellik Ziya'nın etrafındaki kadınların çok iyi oluşudur. Yazarın böyle bir değerlendirmeye gitmesi belki de kendisinin böyle bir ortamda büyümüş olmasıyla izah edilebilir.

Ahmet Rasim'le Ziya'nın tanışıp, arkadaş olmaları Darüşşafaka sıralarında gerçekleşir. Ziya *"daha o zaman beyaz, zayıf çehreli, gözleri parlak, alını geniş, biraz geveze, ekseriya üstü başı mürekkep lekeleriyle kirlenmiş olduğundan Kirli kâtip ünvanıyla anılırdı."*

Yazar arkadaşıyla beraber yaşamış oldukları okul hatıralarını anlatırken, satır aralarında geçen bazı bilgilerden biz o dönem Darüşşafaka'sında verilen eğitimin nasıl olduğunu da anlamaktayız. Okulda her akşam okunan bir "Evamir" defteri vardır ki bu deftere öğrencilerin o gün yapmış oldukları hatalı davranışları, not edilmektedir. Bu okulda dayak cezası olmamasına karşın cürüm işleyen öğrencilere beş güne kadar varan hapis cezası verilir. Okulda edebiyat, matematik gibi müsbet ilimlerin yanında dini bilgilerin verildiği dersler de bulunmaktadır.

Ahmet Rasim'in hikâyesinin temelini oluşturan Ziya'nın aşkı, bu iki arkadaşın yedinci sınıf oldukları sırada başlamıştır. Darüşşafaka'da okuduğu yıllarda hafta sonları Kadıköy'de oturan halasının yanına gidip gelen Ziya bu evin pencerelerinden bakarken gördüğü bir kıza tutulur. Bu aşkın ilk zamanları karşılıklı bakışma şeklinde geçer. Ahmet Rasim'in arkadaşının aşkını anlatırken diyalog üslubunu kullanır. Bu kısımlarda konuşulanlar çok samimi olup, sade cümlelerden meydana gelmiştir. Bir örnek olması açısından Ziya ile Ahmet Rasim arasında geçen ve Ziya'nın kıza ait ilk izlenimlerini gösteren bir parça naklediyorum:

"Arkadaşım yine devam etti:

"Ben de baktım."

"Elbette bakacak ? Hem neden bakmasın?"

"Heves beni bürüdü."

Derhal Ziya'nın sözünü kestim. Birdenbire:

"Güzel miydi?" dedim...

"Leyla gibi demesin mi?"

Ziya'yı bu kıza karşı hissettiklerinden dolayı romantik âşık diye nitelendirebiliriz. Çünkü; Ziya'nın Fuzuli'nin bir beytini okurken gözleri dolmakta, kızın verdiği bir çiçeği kitabının arasında saklamakta ve kendi aşkıyla Leyla ile Mecnun'un aşkı arasında ilinti kurmaktadır.

Geçen zamanla beraber Ziya kızla tanışır. Ziya'nın kızla tanışması olayında kızın Ziya'ya göre daha aktif oluşu gözlerden kaçmaz. Biz bu durumu değişen toplumsal yapıyla izah ediyoruz. Ziya'nın sevdiği "kız on üç, on dört yaşında; kaşları ince, gözleri biraz mavi, saçları sarı, ağzı, burnu derece-i matlubede ufak, değirmi çehreli, beyaz, orta boyludur." Ziya'nın bu aşk ilişkisine kuvvet verdiği Köprü, Kuşdili, Mühürdar bahçesi gibi mekanlar o dönemin İstanbul'unda âşıkların görüştikleri ve âşklarını tezyid ettikleri mahaller olması açısından önemlidir.

Hikâyenin birinci bölümünde dikkatimizi çeken bir diğer husus; Ahmet Rasim'in arkadaşı Ziya'ya göre edebiyatla ilgili konularda çok daha sığ oluşudur. Arkadaşının sevdiği kızın güzelliğiyle ilgili olarak yaptığı Leyla benzetmesi karşısında Ahmet Rasim'in "Leyla kim? Hiç işitmediğim bir isim..!" gibi kendi içinde bir takım değerlendirmelere gitmesi ve hatta arkadaşının Fuzuli'nin divanından bir beyit okuduğunda hayretler içinde kalması bu durumu göstermektedir. Hikâyenin bu bölümünde Ziya her yönden Ahmet Rasim'den üstün bir konumdadır.

Hikâyenin birinci bölümünde yazarın anlattıkları bu kadardır. Yazarın geçmiş zamana ait olaylara ilişkin anlattıklarında en ufak bir ayrıntıyı dahi yazısında kullanmış olması onun kıvrak zekâsının ve ince üslubunun bir göstergesidir.

Hikâyenin ikinci bölümünde karşımıza çıkan Ahmet Rasim birinci bölümdeki Ahmet Rasim'e göre çok değişmiştir. Gerek edebiyat ve gerekse aşk konularında bir hayli yol kat etmiştir:

"Avare hemen derbeder bir halde gezer, bir çehreyi, bir nazarı uykum kaçacak kadar düşünür idim. Fakat devam etmezdi. Seyir yerlerini pek sevdiğim gibi oralarda görülecek bazı ahvale dahi âşık olmuşçasına mübtela idim. Ben de Ferhad'ı, Şirin'i öğrendim. Aşık Kerem Destanı'ndan tutun da asr-ı hâzırın aşk ve seveda namına ne kadar âvaz-ı muhriki, ne kadar manzume-i müessiresi var ise cümlesini okudum. Hatta şarkılar falanlar yaptım..."

Hikâyenin birinci bölümünde uzunca bir geçmiş geriye dönüş tekniğiyle Ahmet Rasim tarafından anlatılmışken, ikinci bölümde anlatılanlar yakın bir geçmişi içine alır ve Ziya tarafından tahkiye edilir. Ziya söze "Kardeşim! Müessir bir levha-i ricat karşısında bulunuyorum." diyerek başlar ve Ahmet Rasim'e "sevda-yı evvelisinin" bugün almış olduğu şekli tafsilatıyla anlatmaya koyulur.

Ziya mektepten çıktıktan sonra Kadıköy'deki o kızla evlenmiştir. Evliliğinin ilk aylarında her şey çok güzel giderken önce annesi ölür, ardından eşi eski neşesini kaybeder. Mektep sıralarındayken sevmeye başladığı bu kızın evlendikten sonra yüzünde görünen ¹¹ *levha-i hüzzün, levha-i ye's, vaz'-ı mahzun* Ziya'yı önce çok üzer, ardından kötü düşüncelere sevk eder. Ziya eşinin başka birini sevdiğini bile düşünür. *"İzdivacın bir buçuk senesi böyle geçer. Ziya eşinin kendisine gösterdiği soğuk muameleler neticesinde "gönlüne başka eğlenceler aramaya başlar. Tahassüsât-ı fikriye nokta-i nazarından başka başka levhalar peyda olur. " Ziya en son çare olarak "Hanede nice zamandan beri hükmetmekte olan bürüde bir hatime vermeyi kaviyyen azmeder"* ve eşine ayrılmak istediğini söyler. O güne kadar eşinin her türlü cefasına ses çıkarmayan kadın, kocasına:

"Hayatı mahvolmaya yüz tutmuş bir refika-i hayata böyle bir hatime-i telh ile mi muamele ederler ? Ben kederimi, ölümden havfımı size bildirmemek istedikçe ..."

der ve orada yere düşer. Ağzından parça parça kan gelmektedir. Ziya eşinin *"verem"* olduğu gerçeğini öğrenir ve karısından kendisini affetmesini ister. Karısı onu her söylediğinde affettiği halde Ziya kendini bir türlü affedemez. Bu olaydan iki ay sonra da Ziya'nın eşi ölür.

Hikâyenin ilk bölümünde birden çok hayat sahnesi anlatıldığı halde ikinci bölümde sadece yukarıda özetini verdiğimiz aşk sahnesi anlatılmıştır. Bu aşk Ahmet Rasim'in diğer hikâyelerindeki aşklardan farklı değildir. Birbirlerini çok seven iki kişinin yeterince açık olmayışlarından kaynaklanan dramatik sonları okuyucuya sunulmuştur.

Yazarın dili çoğu yerde sade olmakla beraber hikâyenin tabii akışını kestiği yerlerde biraz ağırlaşmaktadır. Bir üslupçu olarak tanıdığımız Ahmet Rasim eser boyunca deyimlerden de bolca faydalanmasını bilmiştir:

"Yukarıdan aşağı kulak kesilerek bin can ile dinlemeye karar verdim.

Dizlerimin bağı çözüldü. Bir tuhaf oldum. Elim ayağım buz kesildi."

4. "Meşakk-ı Hayat"

Eserde on yedi yaşında annesini kaybeden güzel bir genç kızın, evlenmek zorunda kaldığı amcasının oğlunu evlendikten sonra çirkin yüzü nedeniyle bir türlü sevmeyip ondan ayrılması ve sonrasında tek başına verdiği hayat mücadelesi anlatılmaktadır.

Hikâyenin asıl kahramanları olan Firdevs ve eşi, bir kenarı ovalara ve bağlara, diğer tarafı denize nazır olan bir köyde yaşarlar. Yazar bu köyü tasvir ederken sık sık sıfatlardan yararlanır. Bu köye *"gündüzün şud'at-ı tabdarı bir tarafında bir ayine-i incila, diğer tarafında sayelerle taravet-yab olan ovalar, dağlar, bağlar, bahçeler aşikar ederek nazar-ı temaşaya su ve türeb denilen iki mefiz-i bî-payanını arz eder. Akşamı civar dağların arkasına aheste aheste gizlenen hurşid, menazır-ı tabiiyesine bir mazhariyet-i bedia bahş eyler. Gecesi hissiyat-ı garibaneyi bir suret-i müheyyicede ikaz eder."*

Ahmet Rasim hikâyesine yukarıda da bir kısmını vermeye çalıştığımız gibi tasvir paragrafıyla giriş yapar. Adeta bir kameranın görüntüsü gibi genelden özele doğru yapılan bu tasvirlerde, söz en sonunda o köyün gecesinde, karanlık bir sokakta yürüyen kişiye kadar gelir. Bu kişinin tedirgin hâli yürüyüşünden belli olmaktadır.

Yazarın bu gencin tasvirine ilişkin söylediği ilk cümlelerin "*Çiçek illeti, bu çehrenin muhrîb-i zalimdir.*" şeklinde olması bu gencin yüzünün hikâye boyunca önemli olduğunun bir işaretidir. Küçükken çiçek hastalığı geçiren bu gencin yüzü çok çirkindir. Yüzünün dışında gerek fizik olarak ve gerekse kişilik olarak kötü hiçbir tarafı bulunmayan bu genç ızdırab çekmektedir. Bu gencin hayatta düşündüğü iki şey vardır. Bunlar: Kendi çirkinliği ve refika-i hayatıdır. Adam kendi çirkinliğinin farkındadır ve karısının da sadece bu sebepten dolayı kendisini sevmediğini bilmektedir. Hatta karısının: "*Karşısında manzarası kalbe, nazara hissiyat-ı nefret ve istikrah ettirecek bir çehreye tesadüf etmesi*" nedeniyle kendisini sevmemesine bazen hak da verir. Kendi dünyasında büyük bir savaş veren genç yine de içinden: "*Lakin ben ona ne yaptım? Onu seveceklerden daha ziyade sevmedim mi?*" şeklinde de düşünmektedir. Çirkin oluş gencin sağlıklı bir şekilde düşünmesini de engellediği için karısının kendisini aldattığı fikrine kapılır ve bu fikir onu karısının evde olmadığı zamanlarda evin her yerini karıştırmaya kadar götürür. Beri taraftan kadın da büyük acılar çekmektedir. Kendisinin fikri alınmadan bir nevi mecburiyet gereği bu gençle evlendirilmiştir. Oysaki kadının "*gördüğü bir çehre-i şebab-âhud arzusunu, duyduğu bir sadâ-yı latif hevesini, bir nazar-ı haris hirsini, bir tavr-ı meyelan meylini, bir vaz'-ı âşikâne emel-i ibtilakaranesini çuşe getirmektedir.* Ancak kadının *sabır ve tahammülüne en birinci sebep aranılırsa o da kimsesi olmadığıdır.*"

Karısının kendisine sevgi dolu nazarlarla bakmadığını bilen genç, çareyi eşinden ayrılmakta bulur. Kadın kocasını sevememiştir ama yine de ondan ayrılmak konusunda pek hevesli değildir. Ancak kadın kocasının ayrılmakta kararlı olduğunu görünce bu teklifi kabul eder.

Kocasından ayrılan Firdevs artık yalnızdır. Yirmi üç yaşında, güzellik namına bütün sıfatları üstünde taşıyan Firdevs güzelliğinin de farkındadır. Hayalinde en az kendisi kadar güzel bir koca yaşatmaktadır. Kocasının çirkin yüzü ona kendi yüzünün güzelliğini daha bariz hissettirir. Firdevs'in kocasının ayrılma teklifini kabul etme nedenlerinden biri de etrafındaki kadınların ona bu güzellikle öyle çirkin bir kocaya nasıl vardığını sormalarıdır. Bu sorular Firdevs'in bilinç altında kocasına ilişkin olumsuz düşüncelerin artmasına sebep olmuş, Firdevs'de zaten var olan güzele âşık oluşluluğu depreştirmiş ve çirkin kocasından ayrılma durumunda çekeceği üzüntüyü bilmeden de olsa hafifletmiştir.

Firdevs aslında kocasının yüzü dışında her tarafını beğenir. Ancak "*o çehresiyle bir nefret-i daim ilka eden*" adamı affedemez. Eşinin ayrıldıktan sonra gerek şahsen ve gerekse girdiği kadın sohbetlerinde tanıdığı erkeklerle kendi eşi arasında çok fark vardır. Kendi eşi onlarla kıyas edilemeyecek derecede iyidir. Firdevs'in eşinden ayrılıp geçici süreyle de olsa yerleştiği evlerde göze çarpan en bariz özellik kadınların çok iyi olmalarına karşı erkeklerin çok kötü insanlar oluşudur. Nuriye Hanım'ın evinde sarhoş bir koca; dadısının evinde cimri bir adam; tanıdıklarının evinde namusuna göz diken bir genç karşısına çıkar. Yazar baştan

beri terkedilen eşi tuttuğu için böyle bir yola başvurmuştur. Erkeğin güzelinin, çirkininin olamayacağını, hikâyenin bazı yerlerinde bizzat kendi söylediği gibi bazı durumlarda da aynı düşünceyi kahramanlarının ağzından Firdevs'e işittirir:

Nuriye Hanım'ın evine giderken vapurda konuşulanlara kulak misafiri olduğu sırada kadının kızına söylediği:

"Kocanın güzeli, çirkinini olmaz."

Firdevs'in Nuriye Hanım'a, kocasından ayrılma nedeni olarak yüzünün çirkinliğini söylemesi karşısında Nuriye Hanım'ın:

"Sana kocanın çirkinliğinden ne zarar? Bizimkiler güzel de ne yapıyorlar?" demeleri bu duruma örnektir.

Yazar bir kadının huzurlu olacağı tek yerin kendi evi olduğu düşüncesini Firdevs'e karşılaştırdığı olumsuz olaylar ve kişiler neticesi kabul ettirir. Firdevs aslında kendi içinde belli bir trajediyi de yaşayan bir insandır. Çünkü severek evlenmemiştir ve dolayısıyla kocasının çirkinliğini de bir türlü görmezden gelememektedir. Kocasına geri dönmek arzusu içinde ne zaman uyansa, hemen o saniye kocasının çirkin yüzü gözünün önüne gelmekte ve onu bu fikrinden vazgeçirtmektedir. *"Lakin o çehre! O çirkin çehre!"* Evden çıktıktan sonra yaptığı yolculuklarda hep köyün manzarasını seyrederek hatırlamış olduğu o eski olaylar bize Firdevs'in böyle bir yola girmeye çok da hevesli olmadığı fikrini vermektedir. Kapı kapı gezmekten artık usanan Firdevs en sonunda *"kocasının her türlü taarruzat ve tecavüzat-ı ağyara karşı gerilmiş bir cenah-ı zî-iktidar, yüzü çirkin idiyse de kalbi temiz bir himayetkâr olduğunu"* anlamıştır.

"Eyvah! diye hızlıca bağırды. Eyvah! nidâ-yı teessüfü başka bir erkeğe varıncaya kadar kapı kapı süriüneceğini anladığından neşet ettiği gibi, hane berduşane bir surette gezen bir kadına kimsenin dest-i izdivac uzatmayacağını da bildiğinden inbias eylemişti."

Hikâyenin sonunda hamile olduğunu anlayan Firdevs evine dönmek konusunda vermiş olduğu kararı uygulamaya geçer ve sabık eşinden kendisini kabul etmesini ister. Ancak yolladığı mektubun cevabı çok erken ve acı bir şekilde gelir. Çünkü kocası çok sevdiği karısından ayrı yaşayamamış ve ölmüştür. Firdevs de hayatının geri kalanını görümcesiyle ve çocuğuyla beraber merhum kocasının kendisine bıraktığı evde geçirmek zorunda kalır.

Kocası yanında olmayan kadının karşılaşacağı kötü durumları göstermek isteyen Ahmet Rasim bu hikâyesinde de sokağa inmiştir. Şahıs kadrosu açısından hayli zengin olan eserde tasvirler realist olmalarının yanında romantik unsurlar da taşımaktadır. Yapılan tasvirlerde sıfatların çok oluşu dikkat çeker. Bu durum tasviri yapılan yerin statik değil de dinamik olduğunu okuyucuya hissettirir. Hikâyede göze çarpan bir başka özellik de Firdevs'in takip ettiği güzergâhların bir adres netliğiyle okuyucuya verilmesidir.

"Köprüye çıkınca Galata tarafına doğruldu. Karaköy kapısından tramvaya binerek Tophane'de indi...Köprüde kayıktan çıkarak tramvaya bindi. Sultan Ahmet'te indi. Mekteb-i Sanayiın yanında saporak Ahırkapı'ya doğru yollandı. Yol üzerinde beyaz boyalı bir hanenin

kapısını çaldı."

Bu durum da bize Ahmet Rasim'in İstanbul'u ne kadar iyi bildiğini göstermesi açısından dikkate şayandır.

5. "Leyal-i İztırab"

Hikâye yazar tarafından *Hayal-i Muakkib*, *Sevk-i Emel* ve *Leyal-i İztırab* olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmıştır.

Yazar hikâyesine gecenin insanlar, çevre ve hayvanlar üzerinde gösterdiği tesirini ifade ederek giriş yapar. Gece bütün insanlar için dinlenme ya da uyku demektir. Canlılar hiç şüphesiz uyuyarak dinlenirler. Ancak yazar "*endişe, ızdırab, heyecan, tefekkür, hayal denilen müheyyic-i dimağ bazı ve belki ekser kulüb-ı müteheyyiceyi uyanık durmaya sevk ettiğini*" değil uyumanın , tam tersine insanı yorduğunu dile getirir. Yazar bu söylediklerini isbat etmek için adeta bir psikolog edasıyla derin tahlillere başvurur.

Ahmet Rasim daha sonra ismini vermediği bir köyün denize nazır odalarının birinde her hâlden ızdırab çektiği belli olan bir gencin tasvirini yapar. Bu genç "*kıvrıcık saçlı, esmerce, keskin nazarlı, mütenasib-ül-vech*" bir gençtir. Genç derin düşüncelere dalmıştır ve bu düşünceler onu yıpratmaktadır. Hemen önünde duran kâğıtlara bir şeyler yazmak niyetindedir ancak bu kâğıtlara "*İztırab*" kelimesinden başka bir şey yazamaz. İnsanların dertlerini ancak bir başkasına anlatarak rahatlayabilecekleri gerçeğinden yola çıkarsak, gencin sürekli bir şeyleri yazmak istemesini içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulmak isteğiyle izah edilebiliriz. Hikâyenin "*Hayal-i Muakkib*" isimli bölümünde yazar ısrarla ızdırab kelimesinin değerlendirmesini yapar:

"İztırab hissolunur. Tarif olunabilir mi? Edilse de nâ-tamamdır. Her dimağın teessürü, ızdırabı bir değildir.

Hiçbir terbiye ızdırabı mahvedemez. Lakin ızdırab terbiyeyi mahveder."

Yazarın ard arda "*ızdırab*" kelimesini kullanmış olmasını da gencin içinde bulunduğu psikolojik durumu okuyucuya belli kılma gayretinin ürünüdür şeklinde düşünebiliriz. Gencin geçmişten gelen bir ızdırabı vardır. Yazar burada zaman kavramının insan hayatındaki önemini izah eder. Hikâyenin bu kısımda konuşan kişi yazardır:

"Her devr-i hayatın mazisi, hâli, istikbali vardır. Acaba kulüb-ı mağmume ne için mazi ile uğraşır? Ondaki vakayi geçmiş, hâli, istikbali hazırlamış değil mi?

"...Zira mazi geçmiyor. Sahaif-i vicdana nakşoluyor... Maziye teessüf etmemek beyhude sözdür."

Ahmet Rasim maziye kuru hatıralar olarak değil de hâle ve istikbale yön veren âmiller olarak değerlendirir ki bu bize Yahya Kemal'in ve A.H.Tanpınar'ın zamanı mazinin, hâlin, istikbalin bir terkihi olarak değerlendirdiklerini hatırlatması açısından dikkate şayandır. Genç

emeli yüzünden mahvolduğunu düşünür. Sıkıntısı ona bir takım vâhimeler bile gösterir. Bu ve benzeri duygular içerisinde uyur. Sabah uyandığında eşinin yanına gider. Birbirlerine hasretle sarılırlar. Eşi de kendisi gibi ıztırab içindedir. Bu iki gencin ıztırafları da aynı noktada düğümlenmiştir:

"İlk leyl-i visal, bir şeb-i ıztırab idi."

Yazar gencin ıztırabının nedenini "*Sevk-i Emel*" adını verdiği ikinci bölümde anlatır. Yazar burada geriye dönüş tekniğini kullanmıştır. Bu bölümde anlatılanları durum hikâyesi şeklinde düşünebiliriz. Olayı kısaca özetleyecek olursak:

Gülistan ve Şevket henüz hayatlarının baharında biri on sekiz, diğeri on dokuz yaşındaki iki gençtir.

"Gülistan on beş yaşında iken zaten cemal ve tenasübce kemale erişmiştir. Hıram, işve, tavır, cazibe denilen melekat-ı nisvan bunda tabii olarak neşv ü nema bulmuştur."

Birbirlerini Büyük Çamlıca'daki mesire yerlerinde görürler ve beğenirler.

"Şevket beyaz tenli, uzunca, dil-firib, aşk ve muhabbete müstaid, tavrı hazin, gözleri pür-heves " bir delikanlıdır."

Yan yana köşklere oturduklarını sonradan anlayan bu gençler çeşitli yerlerde, çeşitli zamanlarda birbirleriyle karşılaşarak sevdalarını çoğaltırlar. Aşağıya aldığımız parça Ahmet Rasim'in gerek tasvirini yaptığı hayat sahnelerinin canlılığını ve gerekse bir aşkın nasıl doğduğunu göstermesi açısından önemlidir:

"Tiyatro kapısından çıkarken mütecessisane bakındı. Soluna doğru medd-i nazar ettiği anda genci kendiyile meşgul gördü. Gencin nazarından fırlayarak ta kalbine kadar nüfuz eden o nazar âramını mahveyledi. Gencin nazar-ı istirhamına mukabele eyledi."

Evleri yan yana olduğu için bu iki sevdalı yalnız kendilerinin bildiğini düşündükleri bir parola ile her gece kameriyenin altında buluşurlar ve birbirlerine hasretle sarılırlar. Böyle gecelerin birinde Gülistan kendisine Şevket'in işaret ettiğini zannederek yine kameriyeye iner ve karanlıktan kim olduğunu bilmediği bir adamla beraber olur. Gülistan o gece yaşadıklarından dolayı sebebini kestiremediği bir vicdan azabına tutulur.

Yazar hikâyenin geri kalanını "*Leyl-i Iztırab*" adlı bölümde anlatmaya devam eder. Gülistan ile Şevket bir sene zarfında evlenirler. Şevket zifaf gecesi o geceye kadar Gülistan'ın da farkında olmadığı gerçeği ortaya çıkartır ve Gülistan'ı suçlu bulur. Ona hakaret eder ve bunu bilerek yaptığını düşünür. Gülistan ise yaşadıklarından dolayı ölmek ister. Evlilikleri bu şekilde başlayan bu iki genç kötü günler geçirir. Yazarın "*Hayal-i Muakkib*" adını verdiği bölümde anlattığı ıztırab içindeki gencin ıztırab nedeni, işte içine düştüğü bu kötü durumdur. Geçen zamanla beraber Şevket yaptığı hatayı farkederek ve Gülistan'dan kendisini affetmesini ister. Gülistan Şevket'i affeder ancak geçirdiği kötü günler yüzünden zayıflayan vücudu onu ölüme götürür.

Hikâye yukarıda özetini verdiğimiz gibi acı sonla bitmiştir. Hikâye kahramanlarının

ikisi de romantik yaradılışı, birbirlerini çok seven ancak cahil insanlardır.Devrin şartları göz önüne alındığında ikisinin de serbest yetiştirildiğini söyleyebiliriz. Bunu gerek Şevket'in evde tertib ettiği eğlenceden ve gerekse ilişki boyunca iki tarafın da yaptıklarından anlayabiliriz. Gülistan'ın okuduğu romandaki kadın kahramanla kendisi arasında bir ilinti kurmuş olması da hayatı hiç tanımadığını göstermesi açısından ilginç bir noktadır.

6. "Tecrübesiz Aşk"

Ahmet Rasim hikâyesine kendi kendine konuşan bir gencin söylediklerini naklederek giriş yapar. Bu gencin konuştuğu şeyler o an için okuduğu felsefe kitabında yazılanların kritiği mahiyetindedir. Bu hikâyenin giriş kısmında yazarın diğer hikâyelerinde rastlamadığımız derecede bir felsefi düşünceyle karşılaşırız. Genç, başından geçen ve başlangıcı iki sene öncesine kadar götürülebilecek bir aşk macerasından dolayı sıkıntılıdır. Bu sıkıntılar onu bedbin yapmış, hayata ve insanlara olan güvenini zedelemiştir. Bizim edebiyatımızda ilk örneklerini Akif Paşa'nın "Adem Kasidesi" ve Ziya Paşa'nın "Terci Bend"inde gördüğümüz hayat karşısında insanın ne kadar aciz bir varlık olduğu fikri, bu hikâyenin kahramanı olan Faiz'in de varlığı noktasıdır.

Genç o dönemin gerek bilim ve gerekse felsefe alanında ün yapmış düşünce adamlarının "hayat, bilgi, insan" gibi günümüzde de halâ tartışması sürdürülen konulardaki görüşleriyle kendi düşünceleri arasında bir bağ kurmaya çalışır. Ancak gencin okuduğu kitaplar Büchner, Darwin, Huxley gibi materyalist felsefenin fikir üstadlığını yapan kişilerin kitaplarıdır. Oysaki genç yaşamış olduğu acı bir aşk tecrübesi neticesinde hayata küsmüştür. Materyalist felsefenin aşka prim vermediğini bilen genç, bu yazarların fikirleriyle kendi düşünceleri arasında sağlam bir bağ kuramaz. Ahmet Rasim'in gence yaptırdığı felsefi değerlendirmeler bize yazarın ansiklopedist yönünü göstermesi açısından dikkete şayandır. Hikâyenin bu kısmına kadar gerek gencin söylediklerini ve gerekse aklından geçenleri bize nakleden yazarın kendisidir. Hikâyenin devamında da konuşmalar dışında anlatıcı kişi yine Ahmet Rasim'dir. Gencin neden ızdırab çektiğini Ahmet Rasim hikâyenin bu kısmında tıpkı Ahmet Mithat Efendi'nin yaptığı gibi varlığını okuyucuya hissettirerek anlatır.

Hikâye kahramanı olan genç Mekteb-i Mülkiye'yi bitirmiştir. İyi bir eğitim almış ve devrin tanınmış fikir adamlarının eserlerini okumuştur.Hikâyenin bazı yerlerinde, gencin felsefenin tam olarak aydınlatamadığı bazı noktaları aydınlatmak gibi ciddi düşüncelere sahip olduğunu görürüz. Felsefe ve özellikle de Materyalist felsefe 19.yy'da Darwin ve Büchner gibi bilim adamları sayesinde tüm dünyada geniş yankılar uyandırmıştır. Hatırlanacağı üzere bizde de Abdullah Cevdet bu felsefeyi sonuna kadar savunmuş, materyalist felsefeyi gerek çıkarttığı *İçtihad* isimli dergiyle ve gerekse Büchner'den çevirdiği *Madde ve Kuvvet* adlı kitabıyla Türk aydınlarına tanıtmıştır.

Faiz adındaki hikâye kahramanımızın "*alaim-i vechiyesi bir nevi cazibe-i latife ile meşhun idi.*" *Alnı açık, çizgisiz kaşları ince, az kalkık, gözleri mütebessim, ağzı ufak, bryıkları yeni bitmiş, başı biraz büyücek fakat o vechi beğendirecek surette câmiyyet-i hüsnê malik, boyu orta, omuzlarının ve göğsünün vaziyeti düşük olmayıp mütenasib bir haldedir.*"

Bir parlayıp bir sönen zekâya sahip olan genç, her ne kadar felsefeyle ilgilense de aslında şair ruhlu bir kişidir. Bunu babasından kalan mirasla satın aldığı Kınalı Ada'daki evinden gördüğü manzaralar karşısında hissettiklerinden de anlayabiliriz.

Faiz hayatı kitaplardan tanıyan bir insandır. Dolayısıyla aşkı da kitaplardan tanır. Babası öldükten sonra babasından ona miras kalan Kınalı Ada'daki eve taşınır. Faiz'in tek emeli vardır, o da; *"felsefe yolunda tetebbuata devam etmektir."* Ancak *"genç o vahdetgâh-ı latifin hissiyatına"* bahsettiği *"inşirah inbisat-ı muvakkat ile hayal âlemini büyülttüğe büyülttü."* Faiz bu adada gördüğü manzaralar karşısında hislenir ve bu manzaraları *kalemen tasvire* yönelir. Faiz *"kadınların ne olduğunu bilirse de suret-i muaşeretinde acemi olduğundan takarrüb hususunda ihtiyatlı davranan"* bir kişidir.

Adadaki günlerini evinde bulunan ihtiyar Rum'la geçiren Faiz bir sabah bahçede gezinirken gördüğü Katyana adındaki genç ve güzel bir Rum kızına âşık olur. Faiz'in kızı ilk gördüğü anı Ahmet Rasim bir tablo gibi okuyucuya tasvir eder:

"Kız saçlarını taramamış olduğundan halka halka düşen lepiska zülfleri kulaklarını, alnını biraz örtmüş, kaşları bir vaz'-ı mahmuraneyle süzülerek beyaz nastyesi üzerinde iki hatt-ı siyah-ı latif haliyle kalarak bir eliyle sol yanağını kapamış, güzel nazar-firib gözlerinden yaş akıttıyordu. Bu sima hakikaten latif idi. Hele bu tavr-ı hazin, girye-i elemden kalkıp inen küçük burnu, ufak hıçkırıklardan gayr-i ihtiyari açılan güzel ağzı, ufak çenesi sevimli bir manzara-i rağbet-fürüz idi."

Katyana aşüfte yapıda bir kızdır. Faiz'le olan ilişkisini çok kısa zamanda iletir. Bu ikili ada âleminin *"hafif taravetleri, rebî'i manzaraları ve tabii panoramaları"* ile eğlenerek günlerini geçirirler. Aralarında nikâh olmadığı halde bu çift tam bir evlilik hayatı yaşamaya başlar. Katyana'nın Rum oluşu suçunu biraz hafifletse bile Faiz'in bu tarz bir ilişkiden rahatsız olmaması dikkat çekicidir. Bu durum bize ikisinin de eksik terbiye ile büyütüldüklerini göstermesi açısından önemlidir. Katyana çok geçmeden Faiz'in bütün parasını ve malını tüketmeye başlar. Faiz'i de kendisi gibi yaşamaya alıştırır. Bu çift Beyoğlu âlemlerinin bir numaralı müdavimlerinden olurlar. Geçen zamanla beraber Faiz'in parası biter. Genç mirasyedi artık beş parasızdır. Bu hâllere düşmesinin tek nedeni olan Katyana'dan bir türlü ayrılmaz; çünkü onu çok sevmektedir. Katyana ise onun gibi değildir. Parasının bittiğini anladığı Faiz'i hemen terk eder. Bu tecrübesiz âşık yaşadığı aşkın bedelini ağır öder.

Faiz Katyana'dan ayrıldıktan sonra hemşiresinin vasıtasıyla bir başka kadımla evlenir. Bu sefer Faiz mutludur; çünkü hiç kimsenin ellemediği, yalnız kendisinin olan bir kadımla beraberdir ve bu kadını da çok sevmektedir. Ancak eşinde bir anlam veremediği çekingenlik vardır. Ansızın *"verem"* hastalığına tutulan eşi karşısında ne yapacağını şaşırarak Faiz çok üzülür. Karısının hastalığının ağırlaştığı bir günde eşinin odasına giren Faiz karısının koynundan çıkan bir fotoğraf karşısında adeta dona kalır; çünkü bu fotoğraf bir başkasının fotoğrafıdır. Faiz bir türlü anlam veremediği karısındaki suskunluğun nedenini anlar *"Demek beni sevmiyormuş."* diyerek odadan çıkar. Aşk konusunda başından bir felaket geçiren Faiz, bu ikinci felaketle beraber ızdırabını bir kat daha arttırır.

Ahmet Rasim'in bu hikâyesinde işlediği konu yeni değildir. Zira genç mirasyedilerin paralarını yabancı kadınlarla yiyerek düştükleri sefil durumu Namık Kemal'in ve Mithat Efendi'nin eserlerinden de bilmekteyiz.

Son olarak hikâyenin sonunun acı oluşu, hikâye kahramanlarının çok çabuk ağlaması ve Faiz'in evlendiği kadının "verem" hastalığına yakalanması eserdeki romantik unsurlar olarak gösterilebilir.

7. "Nakş-ı Sır"

Bu hikâyede Ahmet Rasim arkadaşının başından geçen bir aşkı anlatmıştır.

Hatıraya dayalı hikâyede yazar kahramanlarının gerçek adlarını değil de kendisinin uydurduğu adları kullanır. Buna sebep de anlatacakları neticesinde bu iki insanın halk nazarında mahkûm olmamalarını istemesidir. Yazar hikâyesinde buraya kadar sohbet üslubunu kullanır.

Hayatı boyunca hemen daima geçimini gazetecilikten sağlayan Ahmet Rasim bu hikâyesine gazetede odasında çalıştığı sırada adına gelen bir kartvizitte yazılanlarla başlar. Bu kartta yazılı olanlar yabana atılacak gibi basit şeyler olmayıp ortada ciddi bir meselenin olduğu hissini okuyucuda uyandırmaktadır. Ancak Ahmet Rasim arkadaşını çok iyi tanımaktadır. Kendi kendine: "*Salim yine teccid-i sevda ediyor, yine birisi kendini aldatmış.*" diye düşünmektedir ki bu düşüncesinde de haklıdır.

Salim de yazarın diğer hikâyelerinde karşılaştığımız kahramanlar gibi kimsesizdir. Yazarın hikâyelerine ısrarla kimsesi olmayan insanları kahraman olarak seçmesi, hikâyelerdeki dramatik havayı arttırıyor olması açısından önemlidir.

"Salim sevimli, orta boylu, kıvrıkcık saçlı, alnı geniş, dudakları kalın, heyet-i umumiye-i vücudu biraz semizcedir. İyi bir eğitim almış, alafrangaya meyilli, edebiyata ve özellikle de şiire meraklıdır." Salim kadınları ve aşkı şiirleri için bir hareket noktası kabul eder.

Ahmet Rasim arkadaşının Moda'da tuttuğu eve vasil olduğunda arkadaşını hayli değişmiş görür. Salim'in eski letafeti kalmamıştır. Yazar arkadaşının büyük bir aşka tutulduğundan artık emindir. Ahmet Rasim'in Salim'in odasına girdiği zaman karşılaştığı derbeder manzara adeta Salim'in ruhi durumunu gösterir gibidir:

"Odası şayan-ı tasvirdir. Ta köşede rubaları karma karışık bir surette duruyor. Konsolun tarafında bira, rakı şişeleri, kadehler, su bardakları, meze tabakları konsolun üzerinde bir takım kitap, kâğıt, hokka namına âlat-ı tahririye bulunuyordu...."

"Alafrangadan hazzetmeyen" Ahmet Rasim'i arkadaşı başka bir odada kurulmuş *"mükemmel bir sofraya"* oturtur. Hemen sohbet başlar ve Ahmet Rasim arkadaşına perişanlığının sebebini sorar. Salim de ona müsebbibi gösterir. Bu kadın *"beyaz yüzlü, sık kirpikli, güzel yürüyüşlü, nazlı"* biridir. Kadın tavırlarıyla, davranışlarıyla rahat bir kadın olduğunu Salim'e hissettirir. Salim'le beraber görünmekten korkmayan kadın, daha ilk

görüşmesinde Salim'e kendisini sevip sevmeyi soracak kadar da cüret sahibidir. Hikâyenin devamında Salim yazara bu aşkın bugünkü duruma gelinceye kadar geçirdiği safhaları anlatır. Bu anlatış sırasında biz o dönem İstanbul'unda Kâğıthane, Göksu, Kuşdili, Çiftelavuz, Fener gibi mesire yerlerinin varlığını öğreniriz. Her şeyin ince ayrıntısına kadar anlatıldığı eserde bir aşkın nasıl doğduğu da anlatılır. Anlatış çoğu yerde bir fotoğraf makinasındaki görüntü gibi net ve süsten uzaktır.

"Yine baş başa geldik. Konuştuk. Verdiği karar üzerine Haydarpaşa karakolunun arkasındaki bostana gittik. Bahçıvan bize iki ağaç arasına bir hasır serdi. O bir ağaca ben de bir ağaca ittika ettim."

Büyük bir aşk yaşayan Salim kendisinin artık mutluluğu yakaladığını zanneder. Ancak bu aşk Salim'in zannettiği gibi günahsız bir aşk değildir. Herşey bir akşam Salim'i görmeye gelen bir yabancı Salim'e o güne kadar duymadığı gerçeklerden bahsetmesiyle ortaya çıkar. Bu yabancı Salim'in sevdiği kadının kocasıdır. Karısının kendisini aldattığını anlayan koca acı içindedir. Bu şok edici gerçek karşısında ne yapacağını şaşırarak Salim, kadının kocasına söyleyecek tek bir söz dahi bulamaz. Kalbiyle beyni arasında kalan Salim böyle bir iffetsizliği kabul edemeyeceğine karar verir. Kadınlı ilk görüşmesinde ona kendisini bir daha görmek istemediğini söyler ve kadından ayrılır.

Hikâye burada son bulur. Salim'in ızdırabı yaptığı bu yanlışı farkedememiş olmasından ileri gelmektedir.

Yazar da arkadaşının bu hüznü hikâyesini dinledikten sonra Salim'i teselli bulması için İstanbul'a taşınması hususunda ikna eder ve ertesi gün İstanbul'a beraber dönerler.

8. "Ferda"

Hikâyelerinin konusunu İstanbul'un gündelik yaşamından alan ve sıradan insanların başından geçen olayları titizlikle gözlemleyip, sade bir dille anlatan Ahmet Rasim "*Ferda*" isimli hikâyesinde de aynı yolu tutmuştur. Eserde asıl verilmek isteneni Ahmet Rasim'in cümleleriyle ifade etmek istersek "*Enzar-ı tedkike cemiyat-ı beşeriye içinde görülen seyyiat-ı ahlâkiyenin netayic-i müdhişesini*" göstermektedir. Yazar hikâyesinde ağırlıklı olarak kadının yaşamış olduğu bu gayr-i ahlâki ilişkiden duyduğu rahatsızlık anlatmıştır.

Hikâye yazarın üslubu gereği her zaman olduğu gibi yine bir tasvir paragrafıyla başlar. Yazar burada yarı aydınlık bir odanın tasvirini yapar. Bu odanın duvarlarını çeşitli yağlı boya tabloları süslemektedir. Odanın derununda bir karyola vardır ve bu karyolada iki vücut yatmaktadır. "*Kadının çehre-i cemili bir takım alâim-i ızdırab ile buruştuğu halde erkek bir hande-i şadinin tesirat-ı latifesiyle çehre-i besimini bir kat daha güldürmüş bir surette uyumaktadır.*" Yazar bu iki kişinin beraber oluşunun gayr-i ahlâki olduğunu okuyucusuna "*Nazar-ı şeriat burada bir cinayet görüyor.*" şeklinde haber vermektedir. Burada dikkatimizi çeken özellik bu iki kişinin yüz tasvirlerinde kadının erkeğe göre çok daha fazla ızdırab çektiğinin yüzünden belli olmasıdır. Yazar yatakta yatan bu iki kişinin içinde buldukları durumu anlatırken sadece göze değil, diğer duyu organlarına da hitap edecek özelliklerini sıralar:

"*Delikanlının yüzüne çarpan nefes-âteşini onu müteessir kıltıyor. Bir bû-yı garib meşamm-ı canını dolduruyor... Kulağınza şiddetle çarpan "of!" sadası o kalb-i pür-heyecanın mahsulidir.*"

Kadın kötü bir rüyadan uyanmışçasına yataktan kalkar. "*Sarı saçlı, mavi gözlü, açık parlak alınlı, küçük burunlu bu kadın*" müthiş bir ızdırab içindedir. Yanında bulunan gence baktıkça iki his ile müteessir olmaktadır: "*Biri, ona karşı muhafaza ettiği muhabbet, diğeri de bir nevi nefrettir.*"

Kadın içinde bulunduğu halden kurtulmak için geçmişe kaçar. Geçmişe ait hatırladığı en güzel şey ise şimdi yanında olmayan kocasıyla geçirdiği zamanlardır. Kadın bu hatıraların etkisiyle yapmış olduğu yanlış bir kere daha tecrübe eder ve "*Ben hergün böyle azab çekecek miyim?*" diye kendi içinden geçirir. Kadın gerçekten kötü bir durumdadır. Kadının ızdırabının düğümlendiği noktayı şöyle özetleyebiliriz:

Kadının kocası işlediği bir cinayet yüzünden hapse düşmüştür. Kadın da kocasının hapiste olmasından istifade ederek evli bir erkekle yaşamaya başlar. Kadın "*cemiyet-i beşeriye içinde her türlü efâl-i cinaiyeye meydan açan âlem-i fuhuş içinde bulunduğunun*" farkındadır. Kadın ilk zamanlar isteyerek başladığı bu ilişkiden zaman geçtikçe vicdan azabı duyar. Zira hapisteki kocası rüyalarına girmekte, kadını vicdanen rahatsız etmektedir.

Kadın bu ilişkiyi artık bitirmenin zamanı geldiğini düşünür. Yazar kadının bu fikrini kuvvetlendirmek için ona kocasının hapisanedeyken yazdığı mektupları okutur. Bu mektupların en büyük özelliği samimi bir âşğın kaleminden çıkmış olmalarıdır. Kesin kararını veren kadın bu sırada yanına gelen adama bu ilişkiye son vermek istediğini söyler. Adam da bu durum karşısında ona şimdiye kadar söylemediği, "*karısını kendisi için öldürdüğü*" gerçeğini ifade eder. Duyduğu bu haber karşısında kadın ne yapacağını şaşırır. Ancak kadın o kadar fazla vicdan azabı çekmektedir ki böyle bir hayatı yaşamaktansa, adama beraber intihar etmek fikrini söyler. Adam da kabul eder. Bir iş için odadan dışarı çıkan adam, bir el silah sesinden sonra yere yığılır. Korkudan titreyen kadın ne olduğunu düşünürken, karşısında hapisten çıkmış kocasını bulur. Kocasını korkmaması gerektiğini, namusuna sürülen bir lekeyi temizlediğini söyler. Karısının kendini iffetiyle beklediğini zanneden adam karısıyla yaptığı konuşmanın neticesinde işin kendisinin sandığı gibi olmadığını anlar ve önce karısını sonra da kendini vurarak yıllar önce ruhen veda ettiğini söylediği hayata bedenen de veda eder.

Ahmet Rasim'in bu en kanlı ve en trajik hikâyesinin en ilginç noktalarından biri de hikâyede sözü edilen herkesin hikâye sonunda ölmüş olmasıdır.

Ahmet Rasim hikâye boyunca her fırsatta kadının yaptığının yanlış olduğunu okuyucuya anlatır. Buralarda yazar kendi ben'iyle okuyucusunun ben'i arasında sağlam bir bağ kurmuştur. Aşağıdaki alıntıda bu üslub net olarak görünmektedir:

"*Şu delil-i zî-ruh, heves fedaisidir. Bir lerziş-i a'sab ile bu hale düştü. Bir günlük zevk-i hayattan naşi böyle muztarib, beş dakikalık bir hazz-ı nefsaniden dolayı muazzeb, bir su'-i nazar sebebiyle makhur, bir kelam-ı iffet-şikenaneyle madur oldu.*"

B. SOSYAL HİKÂYELER

Asırlarca Doğu'nun kültür dairesi içinde kalan Osmanlı toplumu Tanzimat'la beraber siyasi ve sosyal alanda bir takım değişikliklere uğramıştır. Tanzimatla ivme kazanan Osmanlı toplumundaki değişim bazı kötü alışkanlıkların halk içinde hayat bulmasına sebebiyet vermiştir. Bu kötü alışkanlıklar arasında içki ve kumar şüphesiz en başta gelenlerdir. O dönem İstanbul'unda yukarıda söylediğimiz sebeplerden dolayı bir çok aile faciası yaşanmıştır. Namık Kemal'den bu yana edebi eserlere konu olan aile faciaları Ahmet Rasim'in de nazarından kaçmamıştır. Ahmet Rasim de aşağıda tahlilini yaptığımız iki hikâyesinde içkinin kötü yüzünü gözler önüne sermeye çalışmıştır. Zira iki hikâyede de işlenen cinayetler içkinin tesiriyle gerçekleşmiştir.

1. "Tayf-ı Hail"

Bu hikâyede günahsız bir kadının, sarhoş bir kocanın elinden çektikleri ve yine o sarhoş koca tarafından öldürülüşü anlatılmaktadır.

Hikâyeye gece yarılara kadar sarhoş kocasını bekleyen evin kadınının içinde bulunduğu psikolojik yıkıma ve hezeyanlı hâline uygun bir çevre tasviriyle giriş yapan A.Rasim, eserin sonunda meydana gelecek olan gerilimi daha başlangıçta okuyucuya hissettirmiştir. Yazar kadının hâlini "*endişnak, muztarib, bî-huzur*" kelimeleriyle ifade eder. Kadın her gece geç saatlere kadar kocasını beklediğinden tıpkı hastalıklı bir insan gibi bir takım korkunç hayaller bile görmeye başlamıştır. Kadın bunun böyle gidemeyeceğini "*o zevc-i bî-haberin artık seyiyatına tahammül edemeyeceğinin*" farkındadır. Ancak "*zevci hadid, ayyaş, mâil-i darb, haşin olduğundan*" ondan korkmaktadır.

Kocasının böyle kötü oluşuna rağmen kadın için hayatta en değer verdiği şeylerin başında kocası gelmektedir. Dini bütün bir insan olan evin kadını verem ve kelâl gibi iki hastalığın da pençesi altındadır. Hikâyenin buraya kadarki kısmında anlatılanlar kadının içinde bulunduğu kötü durumu gözler önüne sermek için yapılan tasvirlerdir.

Hikâyenin geriliminin en üst noktaya ulaştığı kısım ise kadının kocası tarafından öldürülüşünün anlatıldığı sahnedir. Kadın yine kocasını beklediği böyle gecelerin birinde evine sabaha karşı sarhoş ve berdüş hâlde gelen kocasının kapısını açmakta gecikince ne yaptığını tam olarak bilemeyen kocası tarafından feci şekilde dövülür. Kadının kendisine "*eğerir*" diye bağırması üzerine adam karısını dövmeyi bırakır. Bu sırada evin içinin kanla bulaşmış olduğunu farkedene adam hemen karısına doğru eğilir ancak; can çekişen karısının ürperti veren manzarasıyla karşılaşır. Karısının ölümüne sebep olduğunu anlayan adam da belinden çıkardığı tabancasıyla intihar eder. İçkinin yıktığı bu yuvadan geriye ise sahipsiz bir kız çocuğu kalmıştır. Hikâyenin en trajik noktasını ise babasının öldüğünü anlayan kız çocuğunun annesinin yanına sokularak ona:

"*Anne kalk! Babam öldü.*" diye seslenmesidir.

2. "Güzel Eleni"

Hikâyede biri kız diğeri erkek olmak üzere "*kimsesiz, sefil iki gayr-i müslim çocuğun*" yaşamak için verdikleri hayat mücadelesi ve bu mücadelenin sonunda karşılaştıkları trajik durum anlatılmaktadır.

Ahmet Rasim hikâyesini kendi içinde üç bölüme ayırmıştır. Bu bölümlere işlenen konunun ağırlığına uygun isimler vermiştir. Bunlar sırasıyla "*Külbe-i Sefil, Mesken-i Cedid ve Tiyatro*"dur.

Yazar eserine bu iki kimsesiz çocuğun hayatında birinci derecede öneme sahip olan Galata sokaklarının tasviriyle başlar. Yazar bu sokakları tasvir ederken bir kameranın objektifinden görünen görüntü kadar realist davranır. Bu sokakların en büyük özelliği her türlü sefilliği ve kötülüğü bünyesinde barındırıyor olmalarıdır. Parası olan insanlar için eğlenilecek, güzel vakit geçirilecek yerlerinin çokluğu ile tanınan Galata sokakları, kimsesiz ve bedbahtlar için yaşadıkları ızdırabı bir kat daha arttıracak hayat sahneleriyle doludur. "*Oralarda cinayat-ı şehvaniyeden mütevellid sefaletler görüldüğünden polis nazar-ı dikkat ve teccüsüsünü hiçbir zaman bu sefahathanelerden ayırmaz.*" Kimsesizlerin tek sığınağı olan bu sokaklar kış mevsiminde biraz his sahibi her yüreği ağlatacak trajedilere sahne olmaktadır.

İstanbul'un hemen her semtinin çok iyi bilen Ahmet Rasim bu hikâyesine mekân olarak Galata sokaklarını seçmiştir. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarında Galata ve civarı müslüman çocukları için gidilmesi yasak yerlerdendir. Çünkü burada yaşanan hayat İstanbul'un diğer semtlerinde yaşanan hayattan çok daha başkadır. Hikâyenin giriş bölümünde de kısmen anlatıldığı gibi Galata içkili eğlence yerleri; hareket ve giyiniş tarzlarıyla erkekleri tahrik eden kadınlarıyla ünlenmiş bir yerdir. Yazar hikâyesinde buralarda yaşanan iğrençliklerden bahsederek halka bu gibi yerler hakkında bilgi vermek istemiştir.

Yazar hikâyesinin konusuna bu sokakların birinde rastladığı, her halinden kimsesiz ve sefil olduğu anlaşılan bir çocuğun tasviriyle başlar. Yazar bu çocuğun tasvirinde en küçük bir ayrıntıya bile dikkat etmiştir. Yanni adındaki bu çocuk on dört yaşındadır. Mevsimin kış olmasına rağmen üzerinde kendisini soğuktan koruyacak elbiselerden mahrumdur. Soğuk her tarafına işlediği halde o kibrit satarak geçimini temin etmek derindedir. Ahmet Rasim hikâyenin bu bölümünde para kazanmak için çalışan bu çocuğun çevresinden gördüğü kötü muameleleri örnekleme yoluna gitmiştir. Yazar sefaleti sadece anlatarak değil, göstererek de okuyucuya vermek istemiştir:

"Lakin zalim bir el derhal giriban-ı sefaletini tuttu. Ensesine isabet eden şamar o sakk-ı zaifde kalbe kadar işler bir eser-i darb bıraktı. Bir anda merdiven başına kadar bir kuvvet ile sürüklenerek şitab-ı haifane ile merdivenleri inmeye başladı. İki katre sirişk-i elem göz pınarlarından nebean ederek bir hareket-i muavvece ile yanakları üzerine serpildi. Dudakları o tuzlu suyu zaikasına bildirdi."

Yanni adındaki çocuk, yine kendisi gibi sefil bir kız olan Eleni'yle beraber bir evin bodrum katında yaşar. Bu iki çocuk her gece geç vakitlerde buluştukları bu evde hep güzel günlerin hayalini kurarak, sefaletin verdiği ızdırabı hafifletmeye çalışırlar. Bütün gün ötede

beride çalışarak kazandıklarını bir araya getirirler. Birbirlerini çocukluğun o masum kalbiyle seven bu iki çocuk nihayet bir gün kendi imkanlarını zorlayarak "*sıcak ve güzel bir yatağı olan bir eve*" yerleşirler. Çocuklardan kız olanı ev sahipleri olan Ermeni kadının bir arkadaşının dükkanında tezgaharığa başlar. Bu aralık Eleni o kadar güzelleşmiştir ki herkes ona "*Güzel Eleni*" diye hitap etmektedir. Eleni'nin en büyük hayali ; Yanni'nin çamaşırlarını yıkamak, dikiş dikmek ve yemek yapmaktır. Yanni ise yine ötede beride kundura boyayarak, bir şeyler satarak çalışmaya devam eder.

Yıllar geçer. Artık bu iki sefil çocuk "*gündelik ve yabanlık urbalara*" sahip olacak derecede durumlarını durumlarını düzeltmişlerdir. Yanni bu aralık içkiye başlar. İçtiği gecelerin birinde her zaman yanında taşıdığı kamasıyla bir adam öldürür. Yanni'nin yaptığı kabahati bilmeyen Eleni de karakolda Yanni'nin kamasını teşhis ederek, Yanni aleyhinde farkında olmadan şahitlik yapmış olur ve Yanni adam öldürme suçundan hüküm giyer. Bu iki arkadaşın yolları bu şekilde ayrılır. Yanni'den sonra Amerikan tiyatrosunda şarkıcılığa başlayan Eleni "*güzelpara*" kazanır. Geçen zamanla beraber hapisten çıkan Yanni, Eleni'nin Amerikan tiyatrosunda çalıştığını ve bir dostunun olduğunu öğrenir. Bunu bir türlü kabullenemez ve Eleni'nin kendisini aldattığını düşünür. Kendini içkiye veren Yanni doğruca Eleni'nin çalıştığı Amerikan tiyatrosunda gider. Gerek içkinin ve gerekse kıskançlığın tesiriyle ne yaptığını bilmeyen Yanni kendisine hasretle kucak açmış olan Eleni'yi bıçaklayarak öldürür.

Ahmet Rasim bu hikâyesinde diğer hikâyelerinde olmadığı kadar sokağa çıkmıştır. Hikâyesinin kahramanları da zaten geçimini sokaklardan sağlayan iki çocuktur. Bu çocuklar belli bir aile sıcaklığını doyasıya yaşamadıkları için tüm sıcak duygularını, hayata ilişkin tüm beklentilerini birbirlerine verirler. Tehlikelerle dolu sokaklardan hep bir evin sıcaklığına kavuşacakları günlerin hayalini kurarlar. Yanni o çocuk aklıyla bile hep Eleni'nin rahatını düşünür. Gittikleri kilisede birbirleri için dualar ederler. Çocukluklarını yaşayamamışlardır ve hayat karşısında birbirlerine dayanarak daha güçlü olurlar. Ve belki de Yanni'nin Eleni'yi öldürme sebebi hayat karşısında yalnız kaldığını düşünmesidir.

C. HATIRA

EVAİL-İ ÖMR

"Gecelerim"

Bu eser yazarın çocukluğunu ve ilk gençlik günlerini anlattığı bir hatıra yazısıdır. Yazarın hayata ilişkin şahsi duyuş ve düşüncelerini kapsar.

Evail-i Ömr' e yazar gecelerin kendi nazarında ne kadar güzel olduğu fikrini beyan ederek başlar. Akşamla beraber kararın çevreye inat kendi zihninin aydınlandığını söyleyen yazar adeta geceye âşık olduğunu ifade eder. Eserin giriş bölümünde yazar gecenin oluşumunu ve geceye ait güzellikleri sıralar. Bütün sanatçılarda görmeye alışkın olduğumuz gece tutkusunun daha küçük yaştan itibaren Ahmet Rasim'de hayat bulmuş olması onun gelecekte sanatçı olacağına dair ipucu olarak kabul edilebilir.

Hava iyice akşam olduktan ve çevre karardıktan sonra yazar hatıraları arasında gezinmeye başlar. Bu gezintide yolu ilk önce çocukluğuna ait hatıralarına çıkar. Çocukken oynadığı oyunlar, okumak için gittiği mahalle mektebinde yediği dayaklar ilk başta gelenlerdir. Sonrasında yazar mahalle mektebindeki bir dayak patirtısı yüzünden annesi tarafından o okuldan alınıp Darüşşafaka'ya nasıl kayıt olduğunu anlatır. Annesinden ayrı geçirdiği ilk geceden okul arkadaşlarına, okulda verilen eğitimden uzunca bir süre görüşemediği annesini ilk gördüğü zaman hissettiklerine dair bir çok konuda geniş maulumatların anlatıldığı eserin devamında Kadıköy'deki halasının evinde misafir bir kıza nasıl âşık olduğunu, ona yaptığı kurları, okuduğu şarkıları anlatan yazar, nihayetinde Darüşşafaka'dan mezuniyetinde ne gibi hislerle dolu olduğunu ifade eder. Hayranı olduğu Ahmet Mithat Efendinin başyazarlığını yaptığı "Tercüman-ı Hakikat" gazetesinde Lamartin ya da Hugo'dan tercüme ettiği "Yolcu" isimli bir nümunenin gazetede neşredildiği zaman sevincinin ne kadar fazla olduğunu da anlatan Rasim eserinin sonunda insanı üşüten bir bahar akşamında kızı Rasime'nin doğduğunu söyler ve eserini nihayete erdirir.

Ahmet Rasim, sohbet havasının hissedildiği ve yer yer konuşma cümlelerinin bulunduğu eserinde gazetecilikten gelme yalın anlatımın yolunu tutmuştur. Yazarın bu eseriyle halkın okuma isteğini geliştirmek gibi bir amaca hizmet ettiğini ileri sürebiliriz. Canlı tabiat tasvirlerinin yapıldığı eserde geçmiş zamana ait hatıralar bir kuyumcu titizliğiyle işlenmiştir.

DEYİMLER:

Ahmet Rasim'in eser boyunca kullanmış olduğu mecazlar, benzetmeler ve deyimler metnin daha iyi anlaşılmasını ve dil bakımından zenginleşmesini sağlamıştır. Hikâyelerde geçen belli başlı deyimler şunlardır:

- Ayakta yürüyecek hali olmamak
- Kaim olmak
- İçini çekmek
- Rahat bırakmak
- Kaşını oynatmamak
- İtiraf etmek
- Karar vermek
- Hayale dalmak
- Kaş yaparken göz çıkarmak
- Dona kalmak
- Sudan bir cevap
- Kalem oynatmak
- Yukarıdan aşağıya kulak kesilmek
- Bin can ile dinlemek
- Dizlerinin bağı çözülmek
- Eli, ayağı buz kesilmek
- Sönüp gitmek
- Zihnini kurcalamak
- Kan ağlamak
- Yemin etmek
- Beyni yanmak
- Sabit-kadem olmak
- Kan oturmuş
- Zırıl zırıl kan akmak
- Ant vermek
- Zangır zangır titremek

Malumat Kütüphanesi

Ahmet Rasim

Ömr-i Edebî

Cüz':3-4

*Ömr-i Edebi on,oniki senelik nakş-ı hatıratır. Bütün hayat-ı güzeste bu sahaif-i
teng-i tasvirde karma karışık yatacaktır.*

Tâbi' ve naşiri:

Malumat ve Servet gazeteleri sahib-i imtiyazı:

Es-Seyyid Mehmet Tahir

Maarif Nezaret-i Celilesi'nin ruhsatıyla
Babrâli caddesinde Tahir Bey'in "40"numaralı matbaasında tab' olunmuştur.

Kostantiniye

1317

MUHABBET-İ HAKİKİYE

İkisi de bahçede oynamaya meraklı idi. Çiçek, bu iki nev-nihal-i hayata yaraştığını daima ellerinde, bazan birisinin ince omuzlarına kadar ancak serpilebilen saçlarının arasında, bazan ötekinin göğsünde görünerek isbat eder. Sabahtan akşama kadar oynarlar. Bahçede ayrı ayrı şa'bedegâh olacak zeminler olduğundan gâh seddin üzerinde gâh kameriye içinde çocuklar âlemine mahsus olan enva-ı lubiyatı ihtira ederlerdi.

Onlar için zaman pek asude geçiyor, onlar için hayat henüz tebessümlerinin altında duran meraret-i âtiyi gizliyor, onlar için dimağ, ferdâ-yı meserreti bile düşünmüyordu. Hakikat böyle idi. Siz de söyleyin böyle değil mi? Bu öyle bir hayattır ki onda ne derd-i mazi, ne de endişe-i ferda vardır. Güya bir âb-ı revan ki aktıkça kesb-i safiyet edeceğine yavaş yavaş bulanır. Bazan bir nazar bu cuybar-ı hassasta ufak girdaplar mevce husule getirir. Bazan bir bâran-ı keder onda deryaları hayran-ı dehşeti edecek fırtınalar yapar. Fakat o yine muttasıl akar. Güzergahında türlü türlü menazıra râst gelir. Nihayet umman-ı ebediyete peyveste olur.

Çocukluk büyüklüğün sevimli bir minyatürü değil mi? O çağın da emeli, arzusu, kederi, yeisi vardır. Bereket versin temadi etmez. Beşeriyet bu hale sinin-i mesaiden sonra nail olaydı mesudiyet fikirlerine ihtimal verilirdi.

İkisi de sarışın. Birinin saçları top top, halka halka, ancak kulaklarını setredebiliyor. Güya sırmalı bir serpûş-ı nazik gibi durarak enzar-ı temayülü celb ettiği halde dudaklar içinde bir cay-ı temas gösteriyor, diğerinki turreler zülüflerden kurtulamadığından dağınık dağınık serpilerek bir müddet sonra bâr-ı giranma tahammül edecek olan omuzlarını örtüyordu.

İkisinin de gözleri mavi sema-yi fikretin mer'î olan bir parçası kadar latif, o kıvrırcık saçlarla sümbüli bir çehre içinden nümayan olan seviye-i kebude benzetilebilir. Fakat birinin nazarı daha haris, bir hakimiyet-i nâmiye her gün bir türlü tesir-i mahsus göstererek o gözleri tezyin eder.

İkisi de beyaz. Koşup terledikleri zaman kızarırlar. Yanakları o humret-i safiyaneden müteessir olduğu zaman gözleri de beraber bulanır. Dudaklar o zemin-i sefidenden derhal ayrılır, bütün bütün belli olur.

Elleri mutlaka kirlidir. Yaramaz değiller, lakin gönül eğlencesine mübtelâ olduklarından teskin-i emel için çamur yapmak dahi icab etse biri su taşıdığı halde diğeri yağurur. Bu maye ikisinin de mahsul-i arzusu olduğundan ellerinde görülen lekeler onları bizar etmez

Gürültü, şamata, bağrışma temadi ettikçe ara sıra ufak ufak darılmalar vuku bulur. Bu nümayiş-i tiflane ikisinin de zaten muttasıl bahçelere ayrılmasına mucib olur. Fakat sükun mümkün mü? Duvarlar alçak. Nail şarkı taklidi bir sada ile mevcudiyetini bildirir. Lamia salıncağında bir diğeriyle kolan örerek ta öteki duvara çekilip enzar-ı nedametini müştakane dikmiş olan o yâr-ı sabavete su'ûdunda dağınık, mâil-i pervaz olan saçları içinde muhtefi

çehresini gösterir, birdenbire kaybolarak eski bir şarkının kesik, titretilmiş bir nağmesiyle iner. Yine çıkar. İkinci, üçüncü seferinde yavaş yavaş başını çevirerek refik-i mahrumuna bakar.

Bu temaşa Nail'i hem eğlendirir, hem kıskandırır. Kızır. Bir daha görüşmemek arzusuna düşer. Küser, kendine başka bir eğlence arar. Güya ondan daha ziyade teâli edebileceğini gösterebilecekmiş gibi erik ağacına tırmanır. Yan yan bakar. Bir müddet sonra zemine nazar-endaz-ı tenezzül olamadığını başının dönmesinden anlar. Korka korka, tutuna tutuna iner. Dudaklarını bükerek, somurtarak sokağa fırlar. Artık bahçeye çıkmaz. Geceye intizar eder.

Gece! Onlar için hemen daimi surette bir mevki-i telâki hazırlar. Anaları yemekten sonra birleşir.

Onlar da buluşurlar. Önceden her ikisi bir zanû-yı madere dayanarak otururken sonraları birbirlerine nigeş-endaz-ı tahassür olur. Oyun bahanesiyle barışırlar. Yine o safiyet ricat eder. Yine o sadegi etvar, yine küşayış-ı kalb başlar.

Vakit olurki sabahleyin ilk tesadüflerinde birbirlerine rüyalarından bahsederler. İkisi de birbirininkini hayra yorar.

Bahar onları pâ-yı eşcara düşen ezhar-ı feyz-i âgini toplamakla, yaz ağaçlara taş atıp meyve düşürmekle, hazan uryan kalan dallardan değnek yapmakla, kış her ikisini hücrenevred-i şematet olmakla oyalardı.

Zaman biraz daha ilerledi. İkisinin de şühane edası değişti. Lamia evvelki gibi parlak görünmüyordu. Ekseriya baş örtüsü içinde gizleniyor fakat yine görüşüyorlardı. Bahçe âlemine birdenbire veda ettiler. Ne oldu? Bunu ikisi de anlayamıyordu. Nail mektepte bile arkadaşlarına bu sırrı açtığı zaman hiç birisi halledememişti . Sade bu olsa cana minnet. İkisi o ana kadar görmedikleri enzar-ı dikkat altında sık sık görüşemiyorlar. Kıza bir nevi tereddüt ihtiraz gelmiş. Acaba kaçınıyor mu? Hayır. Kaçınmıyor. Tenbihli. Anası artık Nail ile oynayacak zamanın geçmiş olduğunu ihtar etmiş. Ah !. Heves ilk hatvesinde o kalb-i muntazamı incitti. O dimağda bir fikr-i zayıf uyandırdı, o gözde ara sıra arız olur bir dalgınlık husule getirdi.

Bazı gece Lamia'ya tesadüf eder. O nazar yine mütebessim. Lakin dudakları bir şey söylemek istediği halde birbirine mülâsik kalıyor. Neden söylemiyor, bir şey mi var? Neden beraber oynamıyorlar? Fırsat bulup da yine bahçede buluşsalar bile Lamia'nın anası derhal çağırıyor. Ne fena şey!

Meğer dem-i iftirak pek yakınmış. Bir cuma günü yine o bahçede buluştular. Lamia çiçeğe meraklı olduğundan kucak dolusu kopardı, demet yaptılar. Fakat gün uzun, olur olmaz şeyle bitmiyor. Zaten salıncak hazır. İyi ki hatırlarına geldi, kolan örmeğe başladılar.

Zavallılar ne bilsin? Dalmışlar. O kahkahalar arasında bir ses aksetti. Lamia'nın anası gelmiş çağırıyor. Kıza:

"İn bakayım! Ben sana tenbih etmedim mi?" diyor. Az kaldı ikisi de düşecekti. Daha Lamia iner inmez havftan kızarmış olan yanaklarına bir tokat indi. Birinin gözünden dökülen

sirişk-i elem, diğërinin kalbine düştü. Nail mebhut bir halde refikasını sürükleye sürükleye götüren o mader-i nâ-mihribanın arkasından bakakaldı.

***

Artık Lamia yok. Pek seyrek görünüyor. Bahçenin eski tadı kalmadı. O çiçek oranın medar-ı ziynetiydi. Nail deli mi? Yalnız başına o bahçede ne yapsın? Karyede de kimseler yok. Salıncak yalnız sallanmıyor. Arası da uzadı, yalnız pencereden görüşüyorlar. O yine muttasıl çiçek toplayıp öteki bahçeye atıyor.

Bu nakl-i ezhar da aradaki esrarı fâş etti. Darılmıyorlar, fakat eğleniyorlar. Lamia'nın anası da eğleniyor. Musahabe arasında:

"Nail mektepten çıkarsa kızımı ona vereceğim." diyor.

Kızını Nail'e mi verecek? Tamam iş oldu, yetti. O zaman ferah ferah oynayacaklar, kimse karışmayacak, değil mi?

Fakat bu müddet pek uzun! Bu hırman pek elim. Bir kere yalnız buluşsa, Nail derd-i derununu anlatsa rahat edecek.

Yine cuma idi. Lamia'nın anası kendi anasıyla beraber çarşıya gitmiş, kız evde babasıyla yalnız kalmıştı. Pederi ne bilsin? İzin vermiş.

Nail evde oturup dururken bir de Lamia gelmesin mi? Bundan büyük meserret mi olur? Tam zamanı. İkisi de bir müddet karşı karşıya kaldılar. İkisi de söz söyleyemiyordu.

Lamia henüz on yaşında. Biraz daha semirmiş. Yine baş örtüsünün arasında bir çiçek var. Yine o ser-i melahat-ı şüküfedar, yine o nazar cazibeli. Fakat bu his başka bir his. Naili rahatsız ediyor. Kız fıtrı midir nedir? Bir nevi tebessümle gözlerini süzerek dediki:

"Babamdan izin aldım. Geldim."

Nail izin sözünü duyunca şu mülakatın akşama kadar süreceğini aklederek dediki:

"Annen gelirse."

"Çabuk kaçırım."

"Neden kaçırıyorsun?"

"Beni azarlıyor. Sen artık büyüdün. Nail ile oynayacak zamanın geçti." diyor.

"Başkasıyla oynamıyor musun? Fatma her gün sizde ben görüyorum."

"Ona darılmıyor. Erkek çocukla oynanılmaz." diyor. Nail kızardı. Fakat aklına bir şey gelmiş gibi düşünerek:

"Bana ne dedi bilmiyor musun?"

"Ne dedi?"

"Mektepten çıkarsan Lamia'yı sana vereceğim." dedi. Lamia da kızardı. Gözlerini indirerek turnaklarına bakıyordu. Bu söz o ana kadar aralarında cereyan eden mübahasatın en mühimmiydi. Hatta Nail meseleyi uzattı. Sözünü kesmeyerek devam etti:

"Fena mı ?

.....

"Sen istemez misin?"

Kız, yine o nazarla bakarak, başını çevirirken:

"İsterim." dedi . Ta köşeye çekilip oturdu.

Müddet-i iftirak tamam iki ay sürdü. Bu sevdâ-yı tıflane Nail'de garip teessürler hasıl ettiğinden hastalandı. Yüzü soldu. Fakat dadısı ona şifa- yı acil verecek tedavide kusur etmedi.

Dadı, o hanede en eski bulunan kadınlardandır. Nail doğduğu zaman kendisine bir nazar-ı maderane ile bakarak bu ana kadar her türlü hizmetini görmüş, onu sevmiş, azarlamış hatta birkaç defa da dövmüştür. Dahası var. Nail ağladığı zaman o azade-i teessür kalamaz. O da ağlar. İşte Nail hastalandı. O da hastalanmış. Ayakta yürüyecek hali yok. İkisi de bir odada. Tabip ikisine de bir ilaç veriyor. Ana şaşırmış, hayran hayran geziniyor.

Bir gece dadısı kalktı. Güya Nail'in üstünü örtecek. Yatağa yanaştığı zaman çocuğu uyanık görünce:

"Daha uyumadın mı?"

diye sordu. Nail zayıf sesiyle:

"Uyuyamıyorum."

deyince kadın bütün bütün meraklandı. Derhal yanına oturarak:

"Neden uyuyamıyorsun?"

"Bilmiyorum."

" Yine onu mu düşünüyorsun?"

Nail gözlerini kapadı. Evet. Hakikat onu düşünüyordu. Fakat bu düşünce ne derece derin ise o kadar da masumaneydi. O, Lamia ile oturmak, onun sözlerini dinlemek istiyordu. Tamam beş seneden beri pür-azade oturmuş, oynamış, hayatının en latif, en gamsız zamanını onunla geçirmişti. Hastalık onu bu fikrinden geçiremedi. O mihriban-ı kadim bir kere gülüp de hatırını sorsa olmaz mı?

O küçük dimağ zaman zaman o pür-settar hayatı tahattur ettikçe karışıyor. Bir kere onun hayaline daldı mı saatlerce meşgul oluyordu. Nail zaten mâil-i hayal bir çocuk

olduğundan Lamia'ya isnad ettiği şeyleri büyültüyordu. Onu sırmalı urbalara sokuyor, arabalara, salıncaklara bindiriyor. Gezmelere götürüyor, büyük büyük bahçelerde gezdiriyor sepetlerle yemiş gönderiyor, dünyada ne kadar çiçek varsa hepsinden bir demet yaptırarak ona veriyor. Ayrıca bir ev tutuyor, onunla تنها bir odaya çekilerek oynuyor, güllüşüyor.

His ne kadar safiyane olursa olsun o safiyeti ihlal edecek ilk hareket onda derin bir tesir bırakır. Nail de son mülakattan mütevellit olan bir nevi iştiyak içindeydi. Onu ne için görmüştü?

Kadın çocuğun şu haline hakikaten rahmederek bir müddet yüzüne baktı. O küçük kalbin ızdırabını anlamışçasına dediği:

"Sen uyu! Ben onu yarın buraya çağırırım." Heyhat! Bir girye başladı. Dadısı bu teessür-i şedidden fena halde üzüldü, ağladı. Bu sevda esasındaki letafeti henüz kaybetmemiş, o gönül başka türlü heyecanlarla üzülmekte bulunmuş, o çehre, o gözler bütün bütün başka bir şeye benzemişti.

Dadısı birdenbire yanından kalktı. Ona ne oldu? Derhal dışarıya çıktı. Anası içeriye girdi. Oğlunun yatağına oturarak yüzünü gözünü okşamaya başladı. Hayat bu nevazış-i maderaneden hazzettiğinden mi nedendir, birdenbire feyezana başladığından Nail kalktı, oturdu. Anasının verdiği bir yudum ilacı içerek başını onun göğsüne dayadı.

Zaten o cism-i şefikten hasıl olma değil mi? İki ten birbirini derhal tanıdı. İkisi de ızdırabını anlattı. Anada biriken elem ve keder daha ziyadeydi. Bir haftadan beri uyumamış, sair-fi'l-menam olanlarda görülen haller gibi bütün evi dolaşmıştı. Rahatsız, o da keyifsiz, oğlu sevdalı. Buna o ne yapsın? El kızı. Komşu kadını. Eğer Nail'in hissettiğini Lamia'nın anası da hissetse belki bir çare bulunur. Nail'den maada çocuğu yok, olmak ihtimali de mefkud. Zevci vefat etmiş, onu bir daha erkek yüzü görmeye tövbe ettirecek bir acı bırakmıştı. Şimdi o nur-i dide hastalanmış, yatıyor. Derdi belli; devası yok. Dadı gecikti. Çocuk birdenbire başını kaldırarak garip bir tavırla sordu. Dediği:

"Anne! Dadım nerede?"

"Oraya gitti."

"Orası neresi?"

"Komşu hanım."

"Ne yapacak?"

"Bilmem."

Nail anladı. O herşeyi hissetti . Fakat kulaklarında hasıl olan uğultu ne? Nöbet geliyor. Yine titriyor. Ah! ızdırıp çocuklukta daha ziyade kendini acındırıyor.

Aman! Kapı açılır gibi oldu. Birkaç kişi yukarıya çıkıyor. Acaba o mu? Evet o.

Filvaki Lamia anası ile beraber girdi. Kadın beşüş bir tavırla Nail'in yanına geldi.

Gülerek okşadı. Çocuk bir hissin icbarıyla gözlerini indirmişti. Kadın dedi ki:

"Nail Bey! Nasılsın oğlum. Hasta olmuşsun da bir kere haber göndermek yok mu?" Nail söz ile olsun intikam almağa karar vererek dedi ki:

"Gelmezsiniz." diye yollamadım.

"Bak şimdi nasıl geldik. Hem Lamia'yı da getirdim. Nail başını kaldırdı. Karşısında mahzun duran o perestide-i kalbi gördü. Boynunu bükmüş duruyor. Bir his onu da ileriye sürdü. Lamia eğildi, gözlerini Nail'in gözlerine dikerek:

"İnşallah iyi olursun Nail Bey ben her gün geleceğim." dedi. Bu tebşir o dil-hastayı sevindirdi. Sülfat hummaya böyle bir müjde ile karışarak tesir etti.

Dadı Nail'in yanından kalktıktan sonra doğruca yandaki komşuya giderek kavga koparmış. Lamia'nın anası Nail'i sevmediğinden değil, çocukluk âleminde zuhuru memul olan tehlikelerden muhafazaten kızını dizi dibinden ayırmamaya mecbur olmuştu. Fakat bu mecburiyeti mahvedecek olan sebebi anlayınca işi takdirat-ı İlahiye'ye vererek geceleyin gelmeğe kalktı.

Ertesi sabah Lamia yine geldi. Görüştiler, konuştular. Nail bahtiyardı. Daha o çağda hissiyat-ı mesudanenin ne derece tatlı olduğunu anladı.

***

İki familya arasında mühim bir karar veriliyordu. Bu karar izdivaç üzerineydi.

Nail; Lamia'nın kendisine verileceğini haber aldığı zaman, mekteb-i ...'nin son sınıfındaydı. Hastalığı zamanından o ana kadar tamam yedi sene geçmiş, o yirmi, Lamia on yedi yaşlarına gelmişti. Yine o sevda, yine o hayal. Fakat artık onu göremiyor. Pek nadir olarak feraceyle tesadüf ediyordu.

Artık delikanlı olmuş. Yüzünde fazla olarak bıyıkları çıkmaya başlamış, öteki de serpilmiş, bir nihal-i hıraman gibi çiçekli. Bu yedi sene zarfında iki aile ekseriya birbirinde birleşir, çocuklar nazarlarında bulunur. Nail zeki, fatin, terbiyeli. Bir kusuru var ise daha küçükten mübtela olduğuydu.

Mektep onda hayalat-ı şairaneyi büyüttü. Gâh kayınpederi olacak adama gider, konuşur. Bahçeye çıktıkça türlü türlü hatırat-ı tıflaneyle müteessir olur. Yaptıklarına utanır, fakat hissinde sebat eder. Lamia da kendi gibi o da hissinde sebat etmiş. Nail'i sever.

Bu sevgi zaman zaman büyüdü, değişti. Tecelli-i evvelisini kaybetti. Nail onu gördüğü zamanlarda nazarında bir garabet-i rüyet peyda oluyordu. Sevda zaten lâzım-ı gayr-i müfarıkı olan hırsıyla birleşmiş kuvvetlenmişti.

Lamia'nın zihninde bulunan hayal, terakkiyat-ı vücudiye ile beraber büyüdü. Nail'i her görüşünde iyiden iyiye süzerek, nazar-ı vicdan ile bakarak kalben hasıl ettiği istidat-ı temayülü büyüttür.

O refik-i sabavetin kendini sevmekte bu derece sebat gösterdiğinden dolayı sevinir, artık fikri bu irtibatın nerelere varacağını iyiden iyiye kestirdiğinden izdivacı halinde mesut olacağını anlardı.

Zaman geçtikçe bu irtibatın daha yakın bir zamanda vücuda geleceğini hissederek gönlünü eğlendirir. Hiçbir şey düşünmez, sade onu düşünür. Anası kendine çeyiz namına ne kadar şey aldıysa cümlesini hüsn-i muhafaza etmiş. Nail'e seccadeler, çoraplar örerek, mendiller, kaneviçe terlikler yaparak hazırlamış idi.

Bir gece titreye titreye kalktı. Yatağı içinde oturdu. Derin derin daldı. Rüyada Nail'i görmüştü. O odada beraber oturuyorlarmış. Yine o üzerine atılarak yüzünden öpmüş, onu sevmiş, okşamış, ben seni mutlaka alacağım, demiş.

Acaib! İnsan tecarib-i hayatta ne kadar üstat olursa olsun yine aldandığı halde Lamia aldanmaz mı? Bu rüya onu düşündürdü. Nail kendine neden bu kadar hoş görünüyor. Ona karşı hissettiği muhabbet neden bu kadar büyük? Ana baba muhabbeti artık azalmıştı. Bu iki muhabbet adeta bir nevi hürmet-i kalbiyeye dönerek onların yerine zevc muhabbeti gelmişti. Fakat bu muhabbet payidar olacağını daha ilk hücumuyla anlattı.

Evde evvelleri şarkı falan söylerken şimdi onları terketmiş, adeta yürürken korka korka basmaya başlamıştı. Bu ihtiraz bilmediği bir hisse mebni!

İzdivac sözü devam ettirmeye başladığı esnada Lamia dem-i meserretin karib-ul hulul olduğunu anladı. Fakat izdivac nedir? Bir âlem-i tecerrüd mü? Hayır. Lamia izdivaca başka bir nazarla bakıyordu. Güya Nail o aile içine kaffe-i esrar-ı kalbini bilerek girecek, artık ondan gizlenecek bir madde kalmayacaktı. Kendini doya doya sevecek, birbirinden kaçmaya başladıkları zamandan beri ona söyleyemediği sözleri söyleyecek, kendine nazar-ı merhamet ile değil, kendinde hasıl olan his gibi bir his ile bakacaktı.

O, geceleri latif hayalat ile geçirdi. Çocukluktan zihninde kalan hatıratı büyülttü. Çiçek topladıklarını, salıncakta sallandıklarını, ağlarken güldüklerini birer birer gördü. Fakat hayatın sürat-i firarı onu şu halinde bile titretti. Garip bir dalgınlık ile sonu ne olacak, diye kendi kendine sordu. Anasıyla babası arasındaki münasebeti tahayyül etti.

Hayat değişmiyor. Yine bir. Yalnız cereyanı hızlanıyor. Şen, latif bir sahilden geçmek üzere, fakat oraya takarrüb ettikçe dalgaları ziyadeleşiyor, çırpınıyor. Yeni bir güzergah görünüyor. Nazar-ı dikkat orada durup da ardına baktığı zaman güya yeni cereyana başlamış gibi menbamı görüyor. Acaba hiç yürümemiş mi? Önünde bir cereyan daha ona karışacak. Şimdilik onun suları rakid, esrar-âlud, sevimli hoş-manzar.

Nail de düşünüyordu. İmtihanlarını ikmal etmiş, diplomasını henüz ahzedememiş idi. O da izdivac sözünü işitir işitmez şaşaladı. O da hayatının en mühim noktasına geldiğini anladı. Evet, Lamia'yı yine evvelki kadar belki ondan daha ziyade seviyor. Yirmi yaşlarına geldiği halde nazarı henüz başka bir çehreye inıtaf etmemiş, mektepte geçirdiği gecelerde bütün onu düşünmüş, onun sadakatini, rabitasını takdir ederek kendini oyalamış idi. Bir gece anası artık dem-i izdivacın hulul ettiğini dadısı mürüvetini göreceğini söyledikleri zaman genç, iltizam-ı sükut ederek odasına çekildi, kalbini dinledi. Orada bir meserret var. Fakat

şitaban. Malumat ve müktesebatı büyümüş. Onu düşünmek denilen fıtratın en büyük bir mevhibesine malik etmiş olduğundan izdivac kelimesini iyiden iyiye mülhaza etti. Kendi kendine:

"Evet. Ben izdivac edersem mesut olurum. Mensub olduğum âlem-i beşeriyette iyi de var, fena da var. İyilik ne derece ziyade olursa o kadar iyi. Ba-husus sevdiğim bir kadınla evleniyorum. Gençlikte sevgi en büyük galebe-i his sayılır. Bende de o var." dedi.

Zaten iki kalp bir değil mi? Nail de Lamia gibi sordu:

"Bunun sonu ne olacak?"

Bu mesele Nail'i yordu. Sonu ne olacak?

Hayat bazen sarp, hâil-i tefekkür olacak yerlere tesadüf ediyor. Fikir istediği gibi bir hüküm veriyor. Hayat bir şeyden müteessir, mübahi olarak seviniyor. O da ittihad-ı histen maada bir şey olmayan sadakattir. Herkes fena-yab değil mi? Bir muhtazar yüzündeki tebessümü kaybetmeden gözlerini kapasa ruhu o istirad ile cihan-ı halâika karışır. Beşerin bunca ikdamı, say'i, himmeti düşüncesi bir tebessüm-i ebedi husule getirmek için değil mi?

İnsan mütebessim bir heykele veya resme baksa ondan iktibas ettiği sürür, ne derece zayıf olursa olsun yine bir kârdır. Halbuki o tebessüm-i camidane fevkalade bir şey dahi olsa erbab-ı hayatın yüzünde görülen alaim-i meserrete makis olabilir mi? Bu taklitten maada bir şey değildir. İhtimal ki hayalidir de. Gülmek de ağlamak da bir menbadan müştak. İkisi de hisse tabi. Fakat ne çare! Nazar-ı beşer birincisinden hazzediyor. Gam erbabına sorun. Onlar hazin çehreden hazzederlermiş. Yalan. Onlar kendileri için gülmek çaresinin fıktanından nâşi kıyas-ı elem gibi bir fikre tab'an hazin çehreler arıyorlar. Bulunca kendilerinden daha hatır-aşûb ise müteselli oluyorlar. Meşhur değil midir? İki dertli bir yerde konuşsa mutlaka içinden birisi:

"Seninki bir şey değil!..."

diyerek bir galebe ümidi ile teskin-i kedere çalışır.

Nail bunların hepsini biliyordu. Bilmediği bir cihet varsa o da ekdar-ı hayatı zaten histe mevcut olduğuydu. Onu çıkarmak kimse için mümkün olamamış, hatta erbab-ı hikmet dahi musavverat ve muharreratta yine alâkadar-ı keder olduklarını ispat etmişlerdir.

İki familya arasında verilen karar pek kat'i idi. Bir hafta evveli nikah kıyıldı. Ertesi hafta için düğün tedarikine başlandı.

İki ailede görülen meserret fevkaladeydi. Nail de Lamia da seviniyordu. Fakat bu meserret pek amik bir hissin husule getirdiği teessürden neşet etmiş olduğundan ikisinin de nazarlarında bir sönüklük, çehrelerinde bir tagayyür vardı.

Düşünülecek a. Bahçeye çıkıp da oynayacak değiller. Aile teşkil edecekler. Bu hiss-i cibilli en ziyade serder-heva-yı tegafül olanları bile düşündürür.

Nail'in nazarında mazi birdenbire karardı. Uçtu. Güya onun vakayını adem-âbad-ı hayale uçmuş gibi ehemmiyetsiz göründü. Zaten o eyyam-ı masumaneden kendisine ne kalmış? O sevinçler, o âlam-ı hafife şu neticeyi istilzam etmemiş mi idi? Yirmi, yirmi bir senelik bir devr-i hayatın ancak on, on iki senesini biliyor, onda da gâh gülüp, gâh ağlıyordu. O kahkahalar, o giryeler şimdi ne oldu? Ah ikisi de birleşti. Garip bir halita haline girdi. Güya hayat, o kalbin kabiliyet-i tahammülünü anlayacak imiş gibi bu türlü tecrübelerle giriştiğini anlatmak istiyordu. Halbuki o cuybar evvelki safiyetini kaybetmiş, başka bir kol ile birleşmek üzere bölünmüş. Cereyanındaki sürat şarılı bir sada husule getiriyor, o âb-ı revan gittikçe o umman-ı ebediyete yaklaşıyordu. Fakat bunu hissetmek kabil mi? Bazan hes u haşak sevahil üzerinde yüzüyor. Bazan saye-dar bir bid-i akimden dökülen birkaç varakpare döne döne gidiyor. Gâh bir mürg-i avare kenarından eğilerek su içiyor, gâh bir tıfl-ı şebzebâz topladığı çakıl taşlarını atarak bir darbe de hasıl olan sada ile dairevi çizikleri tamaşa ederek eğleniyordu.

Evet. Nail hayatın insana fikret-âmuz-ı emel olduğu devre girmiş idi. Ne olduysa oldu. O yine sabavetine ait birkaç türlü a'tâya-yı tabiatı muhafaza etti.

Mektebe dahil olduğu zaman sıkılıyordu. Hatta çok üzüldü. Çalışmak onda memul olan dereceyi birdenbire gösteremedi. Fakat birkaç ay sonra bir hiss-i rekabete düşerek kitaplara sarıldı. O zaman anladı ki tettebbu, kalbin her türlü melalini mahv için elde bulundurulacak bir silah imiş. Binaenaleyh çalıştı. Yine o sevda, yine o nazar-ı muakkib-i daim. Haftada bir defa çıkıp da hanesine geldiği zaman yukarıdan gelir. Lamia'nın hanesi önünden geçer. Lakin ne oluyordu? Yaklaştıkça nazarı zemine düşer. Güya kulakları bir ses işitiyormuş gibi çınlar. Kalbi sıkışır. Evinin kapısını hızlı hızlı çalardı.

Mektepte geçirdiği geceler, ona derd-i seheriyi öğretti. Büyüdükçe, uyku ondan kaçtı. Çalışmak istedikçe o fikr-i zinde onu teşvik etti. O Lamia'nın yanında müktesebât-ı irfanı ile de mahbub olmasını arzu etti. İşte bu arzuydu ki müddet-i tahsiliyenin hitamında ona bir aliyy-ül-alâ şehadetnamesi aldırdı. Acaba yanılıyor muyum? Yanılısam da ehemmiyeti yok. Nail tabiat-ı sevdakâranesinden epeyce istifade etti. Şiir, o nazenin-i hayal, o nevazişkar-i kalb, o bedia-i fikret onda da tecelliyatt-ı mahsusasını gösterdi. Onu oyaladı. Eğlendirdi. Ağlattı. Zaman zaman düşündürdü. Vakit vakit kendini dinlemeye, kalbiyle hem-bezm olarak bir köşeye çekilmeye, menazır-ı tabiiyeden istifade ettirmeye sevk etti. Henüz rahle-nişin-i tederrüs iken mecami-i mevkuteden birkaçında sünihat-ı fikriyesinden parçalar göründü. Fakat o hüznün ne idi? İçinde şevk-âver-i kariin olacak bir mısra yok. İştika-i tahassür, niyazlarla dolu.

O kendi kalbini tasvir etti:

Küçükten beri mübtela olduğu bir marazdan hasta. Kâbil-i tedavi bir maraz. Fakat muttasıl büyüyor. Eziyet vermiyor. Üzse bile onu memnun ediyor. Onu düşündürüyor. O da bu endişesinden memnun. Elemi, kederi bir gaye-i emelde duruyor. Onu seviyor, onu istiyor.

Nail kalben değişmediği gibi alaim-i vechiyece dahi eski sabahatini kaybetmemiş idi. Yine o halka halka sarı saçlar, yine o tatlı mavi göz, yine o ince zerrin kaşlar, yalnız

büyümüş, çehre taraveti terk ederek gençliğe mahsus bir güzellik içine girmiş, dudaklar daha ziyade mâil-i natıka, nazarı daha ziyade hazin, güya o hüzn-i nâminin tesiratını anlatacak gibi parlak olduğu halde sönük. Boyu az uzun sarı sarı bıyıkları çıkmak üzere. Erkek olmuş.

Mazi Lamia'ya da veda-yı mahremanesini ifa etmiş idi. O da o dar hayat içinde geçen vakayi'-i tıflaneye haris imiş gibi ikide bir de onları düşünür. Maziden ona da bir sevinç, bir keder kalmış fakat bunların imtizacından şüpheli bir ümit hasıl olmuş idi. Onun kalbi kadın kalbi olduğu için müvesvis, mütecessis idi. Orada bulunan yadigâr-ı sabavet bir şeyle haleldar olmadığı halde o şüphe onu bizar ediyordu. Nail genç daha sevimli oluyor. Dışarıda, ihtimal ki seyir yerlerinde geziyor. Görür, kendini sevdiği gibi bir başkasını da sever.

Terbiye-i beytiye ona mühim mühim şeyler öğretmiş idi. O mekteb-i valideynde iffet ve ismet gibi iki diploma ahzına kesb-i liyakat etmeğe çalıştığı esnada bu fikirlerle uğraştığını ta'yib etmeyin. Lamia Nail'i düşündüğü zaman salıncakta nasıl düşünür idiyse öyle düşünüyordu. Sevmek mutlaka müsteheyat-ı hayvaniyeyi tehyic ederek olmaz a. Fıtrat o zalam-âlud beyinde iki meşal-i hidayet uyandırmış idi. Bunun biri her hayat erbabının zir-i pâyında dönen girdab-ı hatırdan muhafaza ediyor, diğeri bir sevda-yı safın imtizac gibi bir hassa-i mesadet-intimayı husule getirecek düşünceler veriyordu. Bir başkasına da varabilirdi. Lakin neye yarar? İzdivacdan maksud bir rabita tesisi değil mi? Zaten mevcut. Bunu kırmak, zihni bir başka yere tevcih etmek değil mi? Fakat hissi unutacak mıyız? O kendi kendine muhakeme ettiği zaman bu hali tecviz etmiyordu. Nail nazarmda koca olacak bir adam değil idi. Hayatın şu on yedi, on sekiz senelik bir devr-i sagirinde kazandığı bir emel idi. Onun mahvı bir inkisar-ı emel gibi bir hadise-i ruhaniyeyi hasıl ederek daha henüz tenemmüve başlayan nihâl-i hayatını sarsacak idi.

Nişanlı. Bu fikir onu mahzuz ediyor. Onun bir yadigâr-ı kalbi varsa bir de ber-güzar-ı kıymetdarı sandığında duruyor. O mataf-ı âmal; her türlü serair-i kalbiyenin nakıl-i mahremi olan o menkuş kulağına bir şeyler söylemişti. Ona: " Seni severim, sabret. Tahammül eyle. Hayatta bir tarik vardır. Ne kadar sarp olursa olsun, ben seni yine ikimizin de arâm edeceğimiz noktaya kadar götürürüm. " demişti.

Her perşembe günü saat dokuza gelince yukarıki odadan ayrılmaz. Onu bekler. Saat ona doğru sokağın başından o yâr-ı can görünür. Onu bir nazar-ı mağrurane ile temaşa eder. Titrer. Pencerelele sırasıyla değiştirir. Kapının çalınması üzerine öteki pencereye koşarak muttasıl bakar. Sapsarı raşedar olduğu halde aşağıya iner. Gezinir. Ertesi gün yine bekler. Nail çıkar çıkmaz onu sokağın nihayetine kadar süzer. Nazar-ı hasretinden dūr olur olmaz bir teslimiyet-i kâmile ile odasına girerek oturur, ser-i derd-nakını elleri içine alarak düşünür. Her hafta geçirdiği bu halecan âleminde hazzeder. Fakat o kalp bu halecanlara alışa alışa ondaki marazı dahi büyültürdü.

Bu muâşakat-ı mahremane tam yedi sene devam etti. Artık izdivaca hazırlanmak sırası gelmiş idi.

***

Nail koltuğa girdiği saat o vücudun teessürat-ı mesudanesini hissetti. Lamia yine o çiçek, yine o ziynet-i bağ-ı emel idi. Serpilmiş, büyümüş, daha o zaman gencin nazar-ı dûrbini bütün bütün maziden ayrıldı. Hâle, istikbale nâzır oldu.

Gece yüzünü setreden hicab-ı iffeti açtığı zaman o melahat-i fitriyenin kemalini gördü. Lamia da kalben değişmediği gibi vechen dahi tahavvülata uğramamış idi. Yine o gîsû-yu zerrin, yine o mavi gözler, yine o mütemmimat-ı çehre.

İki nazar birbirine mülâki olduğu zaman güya kalbin o ana kadar biriktirdiği sirişk-i tahassür artık duramayacak imiş gibi boşandı. İkisi de ağladı. İki cereyan birbirine karıştı. İki cuybar-ı hayat birleşerek iki âb-ı revan birbirine katışarak akmaya başladı. Bu ittihad-ı sirişk ittihad-ı kalbden maada bir şey değil idi.

Nail Lamia'nın göğsüne dayanmış, menakıb-ı kalbiyeyi dinliyor. Lamia ser-i muhibbe kendi başını yaslamış, o dimağda duran hayal-i sabavetini görüyor imiş gibi eski hallerini tahattur eyliyordu. Fakat hıçkırık temadi etti. Nail birden kalkarak dedi ki:

"Artık ağlayacak zamanımız geçmedi mi ?"

Lamia gözlerini sildikten sonra bir nazar-ı manidar ile bakarken yine boşandı. Güya lisan-ı hâli:

"Bunca zaman ağlamaya melûf idim. O zaman yalnız, sensiz ağlıyordum bu hâl tabiat oldu. Bana seninle ağlamak kadar lezzetli bir şey olamaz. Bu yaşlar kalbimde duran kederleri silecek. Bu baran-ı feyz-i nevin-i muhabbet ile çiçekler açacak." demek istiyordu.

Durdular. Bir müddet daha sükut ettiler. İkisi de birbirine enzar-ı müşfika ile bakıyordu.

Gece, bu iki refiki seherin şuaatına teslim ettiği zaman Lamia bir nigah-i âşıkane ile Nail'in yanından ayrıldı. Hayatın bil-cümle muhacematına tahammül edeceğini anlatmak istediği halde bir türlü söyleyemeyerek en nihayet bir cebr-i derunî ile:

"Sizi bu kadar sevdiğimi bilmez idim." diyerek elleriyle yüzünü kapadı.

***

Her sevda kabil-i fenâ olmuyor. Lamia, Nail'in hibale-i izdivacına dahil olalıdan beri bu âlem-i hûb u meveddetin kulûb-ı safiye üzerine icra ettiği tesirat-ı âliyeden fevk-al hadd müteessir oldu. Fakat bu sevgi, evvelki gibi değildi. Hikmet-i ictimaiye sade tettebbu ile öğrenilmez a. Bil-amel de öğrenilir.

İki hane zaten muttasıl olduğu gibi bir de şu cihetle birleştiğinden ikisi de bir âşiyân haline girdi.

Nail her sabah hanesinden çıkarak Hariciye Nezâretine gider Lamia evde akşamlara kadar uğraşarak zevcinin vürudunda gözlerini onun gözlerine dikerek orada taharri-i neşe eder. Güler, odalarına çıktılar mı . derhal sarılarak o günkü meşguliyeti hakkında bir fikir almaya çalışır.

Geceleri bütün hatırat ile vakit geçirirlerdi. Konuşurlar, birbirlerini göremedikleri zamanlarda hissettikleri acıları söylerler. Birbirlerine sitem ederler.

İzdivac onlara her türlü meserratı biriktirip bir demet halinde takdim etti. Lamia halâ çiçek meraklısı. Halâ şüh. Hâlâ sitemkâr.

Aradan tamam bir sene mürûr ettiği halde yine o safiyet-i sevda, yine o hâl baki kalmış idi. Lamia bu müddet zarfında kocasını her türlü etvar-ı âşıkaneyle memnun ettiği gibi sene hitamında dahi yine kendilerine benzer sarışın bir nev-zâd ile sûr-ı aileyi tamam etti. Artık ana olmuş idi. Loğusalık pek yaraştı. Nail bu nev-tuluu öptü. Sevdı. O zaman kendi kendine söylediği:

"Sonu ne olacak ?"

meselesini halletti. Fakat o cuybar-ı hayata karışan bu üçüncü âb-ı revan pek latif idi. O sevda inkısam etti. İki kalp artık heves namına besledikleri hissiyat-ı mahsusayı başka türlü tadil ederek hemen dostluğa karib bir derece-i âliyyeye çıkardılar. Çocuğun avazı hanede tanin-endaz oldukça o iki gönül dahi meşguliyet-i hayatiyeyi mucib olan mesail ile uğraşır.

Sevmek bu hayat-ı faniyenin en birinci şa'ş'a'sı değil mi? Onlarda bu şa'ş'a'dan maada bir de iki muhabbeti birleştiren bir merkez-i ittihad da var. İki sevda mahsuli güzel, şirin bir yavru. İkisi de bu vücud üzerinde hayatlarının ittifağını görüyor. İki göz, bu vücuda temas ettikçe mazide bu hayalin mevcut olmadığını anlıyordu.

Evet, mazide ne vardı? Hiç. Fakat ferdanın sonu gelmiyor, yeni yeni manzaralar çıkıyor.

Sene bir kere daha tecdid-i eyyam ettiği halde ikisi de o fikir üzerinde sabit-kadem kaldıklarını anladılar, yine nazarda evvelki lezzet, her sözde evvelki şetaret kaim oldu. Hayat meraretini hissettirmiyordu. İttifak-ı esbab kuvveti, vesait-i mukavemeti temin etmiyor mu? Onlar da bu fikri esas-ul-esas-ı imtizac ittihaz ederek yürüyorlardı. Velvele mi? Çocuk gürültüsünden maada bir şey işitilmiyor. Niza'mı? Muhavereden maada bir şey vuku' bulmuyor. Endişe mi? Nail'in nadiren gecikmesinden maada bir şeyle hasıl olmuyor.

Mesudiyet-i beytiye şu suretle temin ediliyor. Asla halel-pezir olmuyordu.

Çocuk büyüyor, o büyüdükçe aşıyan-ı muhabbetin revabit-ı dostanesi dahi kesb-i takviyet ediyordu. Nail hakikaten mesud olduğuna kani' oldu. Çocuk yedi yaşına geldiği halde bir türlü inanamıyordu. Bu yavru, bu nev-nihâl kendilerinin mi? Bu küçük kız, bu mahsûli hayat ne çabuk büyüdü? Ne çabuk baba oldu? Ne çabuk ana oldu? Daha dün bahçede oynuyorlar, çiçek koparıyorlardı.

Daha dün çamur içinde kaldıkları halde birbirlerine darılıp barışıyorlardı. Daha çok zaman olmadı ki Nail kalben hissettiği bir arzu üzerine Lamia'dan buse-çîn-i visal olarak bunca zamandan beri çekmiş olduğu acıları unutsun. Düşündü hatta kendi kendisine:

"Kalbe ait olan şey unutulmuyor. Daima tazeleniyor." dedi.

Artık ikisi de yeni bir güzergâhtan geçiyor. Etrafı çiçekli. Yine ka'rimda ufak ufak girdaplar var. Fakat nazar-ı dikkat şimdi orada durup da ardına baktığı zaman epeyce yürüdüğünü görüyor. Fakat yorulmamışlar. Daha yürümek istiyorlar.

Bir akşam Lamia titreye titreye yattı. Hararetinden, vücudunun kırıklığından bahsediyordu. Terlettiler. Sabahleyin yine o hâl devam ediyor. Ev ilaçlarına müracaat ettiler. Akşama doğru humma yine baş gösterdi. Tabip celb ettiler. Lamia ne oluyordu? Tabip anladı, Nail'in suali üzerine dedi ki:

"Galiba çiçek çıkaracak."

Çiçek mi? Ah! O nur-ı hayatta küçüklüğünden beri bu isimde olan bedayi-i feyz-i tabiata âşık idi. Evini çiçek ile doldursa doyamıyordu. Her varak-ı sebz onun nazarında sevdavi bir manzarada görünerek aralarında manzur olan allı, yeşilli, bayaz, mor tabakaları ile eğlendirmiyor, kokusuyla meşamm-ı hatırını sevindirmiyor, başında, göğsünde, elinde bulunarak süslemiyor muydu? Baharda ağaçların dalları üzerine konan, onları bir nev-ârus-i huçeste-hısale döndüren bağ u sahrayı bir köşe-i behiştiden nişan verecek derecede tezyin eden o Lamia-i rebii' başında, elde gezdirmekten başka neye yarar? Çiçek mi? Arayış-i zemin olan bu münkeşif evrak yine oraya mahsus değil mi? İnsan ezhara maildir. Fakat bu nahl-i hayat üzerinde görünen çiçek sevilir mi? O nihâl-i ismet bir çiçek açmış idi kifâyet etmedi mi?

Nail doktorun sözünü duyar duymaz kalbinden vurulmuş gibi titredi. "Nereden gelmiş?" "Bu yaşta bir insan çiçek çıkarır mı?" "Aşılı değil mi?" "Fakat bu tedbirin muvakkat olduğunu kim anlamış?"

Lamia muztarib, hararetinden şikayet ediyor. Muttasıl yanıyor. Daha ertesi sabah ellerinde, yüzlerinde kırmızı kırmızı lekeler görünmeye başladı.

"Eyyvah! Hazan vaktinden pek evvel hulul etti. Bir hücum ile o dirah-ı emel bî-berg u bar kalıyor.

Zaman geçtikçe o kırmızılar büyüyor, sulanıyor. Lamia fıraş-ı ıztırabı içinde kendini vuran marazı anladı. Bir kalbin hissedeceği en acı bir endişe ile kendi kendine:

"Ölsem! Kendimi bir kere daha görmek istemem. " dedi.

Nail her türlü mehâliki gözüne aldırılmış olduğu halde yatağın ayak ucunda yatıyor. Kendini şirinkâm-ı hayat eden bu vücudun fenâsına teessüfhan olarak artık kalbinin başka bir şeyle teselli bulamayacağını söylüyordu.

Kim inanırdı ki bir nadire-i melahat olan o çehre böyle bir manzara-i mütekayyihâ ile insanı acındırsın. Nail'i kim tesliye edecek? Bütün gece uyuyabildiği saatlerde rüyada onun timsal-i mazisini görür, o hayali arar. O cemali taharri eder, fakat şimdi o yok. Hem var, hem yok. Adem ile vücud ittihad etmiş; galiba bir nümune-i hîcî gösterecek.

Lamia yatağa düştüğünün altıncı gecesi bütün bütün ağırlaştı? O, halkı ictima etmiş idi. Herkes ağlaşıyor. Nail kederinden incimad etmiş gibi duruyor. Bir şeyden bir halden korkuyordu. Yavaş yavaş yanına yaklaştı. Eğildi. Seslendi.

"Lamia! Güzelim!"

Hastada bir hareket-i zindegâni görüldü. Nefh-i ruh edilmiş gibi dirildi. O halinde bile tabiat-ı ibtidaiyesini bırakmayarak:

"Güzelim mi? Acaib..."

dedi. Ve söz onun ağzından çıktığı halde Nail'de bir aks-i tesir hasıl etti. Dudaklarını saçlarına dokundurarak dedi ki:

"Sen benim kalbime bak!"

Kadın bir müddet iri iri nefesler aldı. Güya yutkunamıyormuş gibi boğuk bir sada ile:

"Kalbine mi? Teşekkür ederim. O hayali güzel muhafaza et."

dedikten sonra ihtizara başladı.

Nail bayılmıştı.

***

Ertesi gün haneden biri canlı, diğeri âzim-i ebediyet olmuş iki meyyit çıktı. Gencin her türlü hissiyatı tavr-ı zindegisini terk ederek onu sersem etmiş, artık teselli-nâ-pezir olduğunu kendine de teslim ettirmiş idi.

Zemin Lamia'yı toprakları arasında gizledikten sonra Nail, artık onu değil bütün âmalini defnettiğine kanaat ederek döndü. O aşıyan-ı mateme girdi. Herkes bir tarafta.

Sirişk-i teessürü harice akacak bir mecra bulamadığından kalbine dökülüyordu. Ağlamak ne faide eder? Kimseyi göremeyerek odaya girdi.

Birinci defa öptüğü o köşede Naime, kucağında bahçeden kopardığı çiçekler olduğu halde onları demet yapıyordu.

Şaşırdı. Bu çocuk onu bütün bütün şaşırtı. O çiçekler, onun sevdiği füyûzat-ı mücesseme, çocuğunun kucağında bulunuyordu. Nazarı değişti. Güya o mezardan kalkmış, küçülmüş, semeni değiştirmiş, yine saçları omuzunda, dağınık. Yine o mavi gözleri neşeli, yine dudakları natıkasını gizlemiş de oraya gelmiş.

Çocuk da şaşırdı. Babasının bulanık, kan ile lekedar olan gözleri kendi üzerine dikilmiş, sâkit duruyor.

Korksun mu, gülsün mü? Bir tecrübe lazım değil mi? Güldü. "Ah! O tebessüm o çehrenin gülüşü. O çehrenin şimdi görünen küçüğü.

Koştı. O sevda ile değil, onu tasfiye etmiş bir kalbin sevdası ile yine o mavi gözlerden öptü.

Hayat, Nail'i terk ederek karargâh-ı ebedisine çekildiği zaman o hayal henüz ondan ayrılmamıştı.

TAYF-I HAİL

Mehtab ağaçların berg u şâhı arasından nüfuz ederek bahçenin sath-ı müstevisi üzerinde hafif lekeli sâyeler bırakmış, fakat kıyılarını nazar-ı dikkate aşikâr edecek derecede aydımlatamamış idi. O sükûn-ı beyabani, o vahşet-i leyl bir imtizac-ı garib hasıl ederek bahçeye nâzır odaların birinde oturan kadının hissiyat-ı umumiyesinde derin bir inkılâb husule getirmişti.

Eyyam-ı sayfa mahsus olan bir hararet-i bakiye kadını nîm terletmiş nasıyesine tesadüf eden saçlarından bir kısmı adeta yapışmış, yüzü in'ikâsat-ı mehtabdan bir levha-i simin gibi ayân olmuş, endişnâk, muztarib, halecanı hasebiyle bî-huzur bir halde durarak çenesini iki elleri arasına dayamıştı.

Korkuyor, bu havf bir takib-i hafî endişesinden mütevellidir. Üzülüyor, bu azap bir hakk-ı meşrûu talib olan gözlerin kendini görür mülâhazasından münbaistir. Düşünüyor, bu endişe hayat denilen şu devr-i medid-i inkılâbın mazi, hâl ve istikbal namıyla münkasım olduğu edvar-ı mütetabiada gördüğü, göreceği mukavemet ve mümanaata, hatta şiddet ve dehşete matuftur. Bakıyor, fakat o nazar her dirah-ı sakini kıyafet-i ibtidaiyesinden tecrid ederek bir hayal-i muakkib halinde görüyor, çekilmek istiyor, lakin bu kuvve-i cazibe onun iradatındaki şiddeti mahvederek sebat denilen ve şurada mahza tecvizi caiz olmayan bir halet-i mahsusayı ona telkin ediyor. Gizlenecek fakat bir çeşm-i manevi en kesif hâilleri, kalın duvarları yararak kendisine medd-i nigah ettiğini anlıyor.

Saat üçe geldiği halde intizar ettiği adam henüz gelmemişti. O zaman endişe-i vicdanı tezayüd etti. O koca hanenin derununda yapayalnız kaldığını düşündü. Hafif bir ihtizaz-ı asabi ile ibtida eden raşe yavaş yavaş teşdid-i şiddet ederek vücudunu üzdü, zedeledi.

O zaman menakıb-ı hayatını okuyan avaz-ı mazi, henüz lekedar olmadığını bildirdiği halde şuraya gelinceye kadar attığı hutuvat-ı cinaiyeden dolayı kendisini itham ediyordu. Pencerenin yanına uzattığı eli, diğer bir elin tuttuğunu hissetti. Bir hamlede kalktı. Fakat bu bir hayal idi. Kanat ufak bir rüzgâr sebebiyle hareket ederek temas etmiş idi. Bunu anlayamadı. Nazarı müteheyyic bir surette bahçenin en ziyade karanlık olan mahallerini tedkike başladı.

O zaman fevkalâde müteessir oluyordu. Gittikçe nazarı önünde büyüyen bir hayal-i mahûf, hareket etti. Saika kadar seri bir tehacümle alt kattan girdi.

Kadının kanı redd-i hayat ediyormuşçasına kendi kulaklarında nuhüset-âmiz taninler peyda oldu. Filvâki bir avaz-ı pâ, tahtaları gacırdattı. Kapı önüne kadar gelen bir vücut:

"Nerdesin?" diye sordu.

Bu sada tehacüm-i hissiyatın en müdhişini vukua getirdi. Metanet ve sebat mahvolmuşdu. Bulundu-ğu köşeye büzülerek gözleri sabit, dudakları, elleri raşedar bir halde kendi kendisini fehmedemeyecek derece bir beht-i muhtazırane ile avâkıb-ı ahvale muntazır oldu.

Filvâki ufak bir kibrit parıltısı kapının aralıklarından sızarak dışarıda bir vücudun vücuduna kanaat verdi. Kapıdan içeriye giren mütebessim çehre, derhal istifsar için bir tebeddül gösterdi. Fakat kadın bayılmıştı.

Bu havf: bu şiddet-i teessür muamelât-ı gayr-ı meşrûasının ilk gecesini tehye eden âlam-ı faniyedendi.

Güneş vurdu. Zerde hararet-i feyyazanesiyle yine bir humret-i latife verdiği zaman evvelki havf ve teessür oldukça kesb-i itidal eylemişti.

ANNE KALK

Saat dördü vurdu.

Zavallı sahabe-i beyt, çocuğunu uyutmuş, mangalı etrafına sahanları dizmiş, zevcinin vüruduna intizar ediyor.

Açlık, meşakk-ı neharın bâis olduğu rehavet tezyid ettiğinden gözleri arada sırada kapanır, fakat sokağın ağzında hasıl olan bir avaz-ı pâ üzerine derhal iade-i intibah eder. Bir meserret-i şitabkarane ile merdivenin yarısına kadar iner, yine döner. Zira o ayak durmuyor. Tariki takip ediyor.

Melal, o kalb-i vâhimeperverin hem-demi olduğu için içini çeker, gecesini, gündüzünü meyhanede geçiren o zevc-i bî-haberin artık seyyiatına tahammül edemeyeceğini kendi kendisine tasdik etti.

Belâ-dide, mütehammil, sabûr ise de artık şikayete hak kazandığını hissediyor. Zevci hadid, ayyaş, mâil-i darb, haşin olduğundan korkuyor.

Komşunun saati altı buçuğu çaldı. Bî-çare serdiği yatağa aç açına yattı. Kendisinin bedbaht olduğuna acımıyor, semere-i fuâdm böyle bir peder elinde kalacağına teessüf ediyor. Felsefe, o dimağ-ı tehi iki nokta-i muzie uyandırmış. Fikr-i aile kalb-i safta iki hayal resmetmiş. Hayat o vücutta biri ciğerde, diğeri ahval-i ruhiyede sair iki mikrop biriktirmiş, âsar-ı tabiat gözlerinde iki manzara-i latife bırakmıştı. O iki nokta-i muzienin biri gayret, diğeri tahammül; o iki hayalin biri zevc, diğeri kerime; o iki mikrobun biri verem, diğeri kelâl; o iki manzaranın biri cami, diğeri hane idi.

Uyuyamadı. Uyumak da istemiyordu. Fakat yarım saat sonra yatağın harareti vücud-ı nahifini uyuşturdu. Derin bir hâb-ı ıztırab soluk benzini tagayyürat-ı şedide içinde bıraktı.

2

Uykusu arasında kuvvetli bir elin oda kapısını sarstığını işitti. Halecanı, heyecanı vücudunu harap edercesine kabardı. Gırtlacağı hamelat-ı asabiye altında zebûn olduğundan bağıramadı. Cism-i nâtüvanı tezelzülât-ı müthişe içinde olduğundan kalkamadı.

Çocuğun avaz-ı istimdadını müteâkıb:

"Açsana." diye bir ses işitildi. Bu sada zevcin vürudunu bildiriyordu.

Kapıdan içeriye giren hemen bir çamur yığınıydı. Sol gözünün altı kâmilten çürük, şişmiş, üstü başı yırtılmıştı.

Odaya hatvesini atar atmaz evvelki kadındaki hamelat-ı asabiyeden daha müthiş bir kuvvetle kadının boğazını sıktı. Bir yumrukta bî-çareyi yere düşürdü. Zira muvakkat bir cinnet-i meynûşîye uğramıştı.

Kadın bî-hûş düştü. O tarraka kızı fena halde korkuttu. Masum odanın en gizli yeri olan köşeye sığınmış, havfından donmuş idi.

Zevc teskin-i hiddet edemiyordu. Bir de tekme vurdu. O zaman bir sada-yı müellim:

"Elverir!" diye haykırdı.

3

Zevcin nazarı odanın tahtaları üzerinde hafif hafif buharlar neşreden bir seyyâle-i ateşinin serpintisini gördüğü zaman korkmuştu.

Şiddet ve hiddet-i ibtidaiye derhal bir ricat-ı meyusaneye uğradı. Netice pek müthiş görünüyordu.

Yavaş yavaş eğildi. Elleriyle kadının omuz başlarından tutarak kaldırdı.

O nazar-ı saffın başka bir manzara istediğini, o soluk çehrenin alâmet-i mevt ile sarardığını, o latif dudakların kan ile mülemma olduğunu gördü. Hayretinden kadını birdenbire bırakarak:

"Hanım ne oluyorsun?" diyebildi.

Kadın son nazar-ı ihtiramını zevcine atfederek bir de semere-i hayatın oda köşesine ilticasını göstererek:

"Ölüyorum!" dedi.

Sarhoş cünun-âzma kahkahalarla yığıldı. Çocuk tahammül-fersâ bir girye ile:

"Annem öldü!" diye bağırdı.

Herif o anda belinden rovolveri çıkararak:

"Pederin de kızım!" diye hayatına hatime verdi.

Zavallı kerime yavaş yavaş o mihribân-ı ebediyet karfınin yanına sokuldu:

"Anne kalk! Babam öldü." diyerek âzime-i ahireti tesliye etti.

SİZ MİSİNİZ ?

Ne için ağlıyordu?

O ateşin gözyaşları soluk çehresi üzerinde yuvarlandığı esnada ben ne için elem-i hayat içinde bulunuyorum?

Bu ne içinler beni, vicdanımı o derece ta'zib ediyordu ki endişe denilen o bar-i giran adeta müfekkiremi ihlal ediyor, fakat bir damla sirişk icad edemiyordu.

Nazarı gâh mütereddidane nazarımla telâki ettikçe garib bir in'ikâs-ı tefekkür içinde kalıyor, ıslak kirpikleri arasında hazînane nümayan olan o fikr-i cevval altında adeta eziliyordum.

Bir yaz akşamı idi. Güneş henüz âğuş-ı gurûba çekilmiş, bir taravet-i hususiye bulunduğum yere kadar gelerek beni adeta üşütmüştü.

Bendeki insiyak, tereddüd ve hicab iki mâni'-i âmal ile mümtezc olduğu halde birdenbire kesb-i kuvvet etti. Zira emel pîş-gâhımda duruyor, heves sevk ediyor, sevda rahat bırakmıyordu.

Yavaş yavaş odamdan çıktım. Bir hareket-i bâtia ile sofadan çıkarak merdiven başına geldim. Fakat bu yürüyüşüm mütereddidane değildi. Zira evimde tereddüd edecek bir mânia zuhuru müstehil olduğundan merdivenlerden indim. Aşağı sofanın sağındaki odanın kapısını önüne geldim.

Garib bir hicab, bende bir eser-i tereddüd husule getirdi. O zaman bir fikr-i hâifane ile dönmek istedim. Fakat buna kâdir olamadım. Zira hiss-i nedamet beni o anda mahvedecek derecede kalbimi yakıyor, o nedime-i hayatı üzdüğüm, kıskandığım için itham ediyordu.

Yavaşca kapıyı açtım.

Köşede mahcubane oturmuş, ağlamaktan gözleri kızarılarak soluk benzinin tagayyüratına başka bir hüzün vermiş olan o yâr-i hayatın yanına sokuldum.

Hissettiğim acıların en müthişi olacak derecede bir vaz'-i sitemkarane ile kıyam ederek yer gösterdi. Bu asalet-i sevda artık bendeki seyyiatı mâhi addolunacak derecede kavî idi.

Nazarım o çehrenin natık aldığı maâniyi tedkik ederek bir intübah-ı âni içinde bulundu. Nazarında beni sevdiğine, fakat benim onun için bir bela-yi hayat olduğuma ait bir sönüklük, yüzünde huzurumla ferah-yab olduğuna ve lakin kalbi için daî-i âlam olduğuma dair bir solukluk, dudaklarında dört senedir söylediği neşe-i sevdakaranenin ansızın tecellisini fakat tahammül-firîb bir rekabet hakkında artık cereyan-ı âlamı natık bir tebessüm görülyordu.

Erimiş, zayıflamış, fakat metanet-i kalbiyesini muhafaza etmiş olduğundan iddia-yı hak edercesine bakıyordu. Bu nazar o dört senelik hatıranın bir icmal-i tahassüsatıydı.

O da yavaş yavaş kalktı, kapıyı sürmeledi. Ben bu hareketin neyi müntic, ihtimalki bir

münazaayı mucib olacağını düşündüğüm halde birdenbire ayaklarım kapandı. O mütenezzil değil idi. Ben mahkur idim. O ricasıyla ulviyet-i esasiyesini muhafaza ediyordu. Ben tavr-ı mahkuranemle derekât-ı maneviyenin en aşağı derecesine iniyordum. Zira o bir hak sahibi idi. Ben ondan bir şey istemiyordum.

Bu darbe beni fena halde ezdi; tesiri henüz kalbimde olan bir sada ile:

"Beni affedin. Tavrım, vaz'ım sizi rencide ediyor. Benden nefret etmediğinizi bilirim. Zira nefret ettiğinizi bilsem yaşamazdım. Fakat evahir-i hayatma gelmiş bir muhtazırı rencide etmezler. Teselli verirler. Son inayet olarak huzur-ı rabb-ül-âlemine kalbi yaralı göndermeyin." dedi.

2

Oradan çıktığımda bu derece elîm azab çekmediğime kani' idim. Garib değil mi? Ben onu sevmiyor. Yalnız ona acıyordum. Bu merhamet bilmem ne gibi bir hissin ilcâatıyla husule gelmişti.

Artık evde gezindiğim onunla mülâki olduğum anda tahassüsâtım birdenbire heyecana gelir, gayr-i ihtiyari der-âğuşlar, buseler ile taltif ederdim. Hayfa ki bu nevaziş onu bütün bütün tazeledi.

Bir gece saat üçe gelmişti. Sinir beynimi paralamış, uyuşturmuştu. Bir hiss-i müheyyicane ile odamdan kalkarak odasına girdim.

Karyolası üzerine yatmış, soluna dönmüş, fakat benzi balmumu gibi sapsarı kesilmiş uyuyordu..

Bunun bir hayat-ı mevt iktiran olduğunu anladım. Gözleri kapanmış, sadrım teneffüsât ile kalkıp inmesini müteâkıb garip bir hırıltı çıkarmakta, burun delikleri âlam-ı cismaniyeye tahammül edemeyecek gibi çabuk çabuk kapanmakta, dudakları her nefes-i ateşinde bir kere yanarak hararet-i gariziyeye başka bir ateşin daha karıştığını göstermekte idi.

O gerdan zayıf ve nâtuvani nümunesi olacak derecede incelmış, kollar berg u barı dökülmüş dal gibi kurumuş, göğüs evvelki letafetini kaybederek adeta siyaha karîb bir sarılık içinde kalmış, ah ! o maâni-i vechiye âlam-ı faniyenin hakikaten çekilmeye tenezzül edilecek elemlerden olmadığını işrâb edercesine tagayyürat-ı mütenevvia ile bir lisan-ı hâl olmuş, saçları seyrek seyrek şakaklarına dökülerek zaaf-ı halinden başından infikak eden küçük, kansız kulaklarını örtmüştü.

"Sevmiyorum ha!" O zaman nedametim âşikâr oldu. Bu dünyevî bir cemâl değildi. Çehresi uhrevî bir letafet içinde baygın bir haldeydi. Ben bu tecelli-i bekâ-âmuzun tahassüsât-ı umumiyem üzerinde icra ettiği tesir ile adeta mecnuna döndüm.

Onun mezar içinde de böyle bir letafet-i bâkiye ile yatacağımı söz söyleyecek olsa yine beni anacağını tefekkür ettiğim esnada idi ki hafif bir inilti ile döndü. Sayıklamağa adeta bağırmağa başladı. Bu feryat bana dokundu. Bu bir nükte-i hayat idi. Onu yalnız ben anladım. Kimseye anlatamadım.

O zaman ismini çağırarak:

"Uyan!" diye bağırdım.

Hayret-i sırf içinde olarak kalktı. Yanakları çökmüş; dudakları fart-ı zaaftan dişlerini setredemeyecek bir halde olduğu halde bana:

"Siz misiniz?" "Sizi görüyorum." diye mütebessimane bir surette hitap etti.

Bu hitab benim azab-ı vicdanımı husule getiren nidalardan biridir.

TECRÜBESİZ AŞK

Genç kendi kendisine:

"Dimağ henüz teşekkülât-ı ictimaiye hakkında ahz-ı malumat etmeğe başladığı esnada garip temaşalar, latif hayaller, tatlı ümitler ile eğlenerek mesudiyet-i his gibi tahavvülât-ı hayatiye ile çabucak zâil olan serab-ı mahsûsata doğru koşar. Fakat beyaban-ı hayat ne kadar olsa bir tengna-yı emel olduğundan insan gaye-i âmale eriştikçe çeşm-i tahassürden kaçan o menazıra aldandığını hisseder, hissettikçe kat' ettiği mesafata ricat etmeğe imkan olmadığını da bilerek nefes-i vâ-pesine kadar yürütür. Nihayet teskin-i hararet edemeyerek yine o menazır dimağında olduğu halde gözlerini temaşa-yı uhreviyete vakfeder.

"Beyaban-ı hayat mı dedim." Evet insan kendi kendisine, kendi hissi, vicdanı, fikri önünde daima yalnızdır. Gözün gördüğü o, elvah-ı faniye dimağı, şiddeti, faaliyeti arasında aldatır. Rûh küdüret-âlud oldukça emel artar. Emel büyüdükçe mübâreze-i hayatiyede vakayi-i mütenevvia husule gelir. Gâh bir nida-yı murakkıs, havass-ı vicdaniyeyi kısmen haleldar ederek, gâh bir heva-yı sâik, a'sâb-ı metaneti üzerek beşeriyet bildiği, daha iyisi bir çiçeğin bidayet-i tenemmüvünden dem-i hazanına kadar geçirdiği eyyam-ı inkişaftaki ahval-i hayatiyesi kadar ehemmiyetsiz gördüğü şu nikat-ı hafiyeyi unuttur. Bu tesamuh insanda seyyiat-ı ahlâkiyeyi tevlid eder.

Cemiyet-i beşeriyeyi tedkik edenler insanda iki hiss-i mücbir bulmuşlardır. Bunlardan biri hiss-i muhaceret, diğeri endişe-i istikbaldir. Bu bir hareket-i umumiye olduğu kadar bir nev' eser-i zindegâni sayılır ise de tenemmüve müstaid olanların cümlesinde dahi mevcudiyeti fikri şaşırtıyor. Bilmek masdarının mutazammın olduğu hissiyat-ı rakıkayı fizyoloji ve psikoloji mebahisi henüz layıkıyla tedkik edememiş olduğundan kemalat-ı beşeriyenin bu seyahat-i ebediyede, bu muhaceret-i rûz-merrede uğradığı sadematı tahkik icab ediyor. Bereket versin ki insanda kıyas-bil-taakkul hassası bidayet-i tecelli-i âdemden beri zuhur etmiştir. Fakat insanı aldatan himayet-i maneviye fikri bir türlü ezhân-ı beşerden çıkamamış, en ziyade tecrid-i nefse çalışan hükema dahi acz-i fitrîyi itiraf ederek açtıkları meslek-i hikmette ahlâfın tan' u teşn'ine, ta'riz ve muahezesine dûçâr olmuşlardır. Öyle hükm-i şâyia var ki iki bin seneden beri dilden dile, zihinden zihine istikal ederek katiyet-i nüfuza malik olmuş, derd-i hayat içinde ezilen zavallıları bütün bütün şaşırtmıştır. "Bilmek; neyi? Kendi kendini. Ne müşkil mesele!"

"Mebahis-i hikmetin herhangi sahifesini açacak olursak biz kimiz? Nereden geliyor? Nereye gidiyoruz? Esile-i acıbesinin sūver-i halline dair tasavvurat, mütalaat, tedkikat-ı zâtiyeye tesadüf ederiz. Bazı nazar bunları gördükçe kan ağlayacak derecede müteessir olarak nâb-ı melalden bakıye-i hayatını dahi yakar."

Ulema-yı beşer, takım takım ayrılarak İngiltere'de yetişen Huxley insanın sahn-ı tabiattaki mevkiini, Kopernik merkez-i incizab-ı âlemi, Darwin hücre-i hayatiyeyi keşf ile uğraşmaya başladıkları esnada kıyam-ı hayat taraftarını dahi hayat-ı hususiye-i beşeriyeye doğru hatvezen-i tedkik olmaya başlamışlardı.

Bir ferдин müddet-i ebediyete nisbeten bir saniye olan hayatını şayan-ı tedkik görmeyenler de var ise de bu da bir zühûl-ı nefsanıyeden münbaistir. Hanesi yanmış, uryan-ı sefil kalmış bir familya pederinin viranesinde henüz dumanı çıkan taşların üzerinde hiç olmazsa bakıye-i hararetten istifade etmek emeliyle oturduğu esnada kendi gibi yanan komşusuna bir sigortacının mâhî-i sefalet-i aile olan altınları şakır şakır saydığını gördüğünde hissettiği acıyı, o hırman-ı elîmi ben tasavvur ederken onu bırakıp kendi sefalet-i maneviyemi tefekküre başlayışım hod-perestliğime hamledilemez. Zira sigortacının da o parayı hîn-i itâda kalben neler hissettiğini keşfediyorum. Fakat ne o peder, ne o bahtiyar komşu, ne de sigortacı benim buhran-ı hayatımı düşünür. Demek ki ben de kendimi himaye edecek vesait-i seriaya müracaat etmeliyim.

"Doktor Paget kudret-i sa'y, ihata-i zekâ-yı beşer, istitaat u kuvvet-i fikriye mevki-i insaniyi anlamak ve mevcudat ile olan münasebatını tahdid etmek dediği halde henüz o münasebatın sūver-i tahdidiyesini gösterir bir mikyas-ı sahih olduğunu dahi zikrederek belagat-ı tabiiyenin nâtik olduğu netayic-i müesseseyi inkar edenlere tehevvrle bakıyor."

"İnsanlar hakikaten gariptir. Taharri-i mevt edenlere acıyorlar da yaşamak isteyenlere acıymıyorlar."

dedi.Elindeki kitabı hızla karşısındaki masaya fırlattı. Bir zamandan beri parmakları arasında bulunan sigaranın dumanını bir daha çıkararak:

"Orniyak magrasında icra edilen keşifte insanın altı bin seneden beri rû-yı türabda bulunduğu keşfedilmiş. Yazık, henüz melal-i ruhanîyi izale edecek bir tedavi bulunmuyor."

neticesiyle yerinden kalktı ve bir kadeh su doldurarak:

"Altı bin senelik âdeme ne ihtiyacım var? Altı bî-çarenin terceme-i hissiyatını yazsalar dahi daha ziyade istifade ederdim." diye acı acı gülererek kadehi ağzına boşalttı.

Genç makasid-i ictimaiyeye vâkıf olmayanlardan değildir. Fakat kendini pek ziyade aldanmış olanlardan bulunduğu cihetle erbab-ı sa'yın kendi nevakıs-ı hayatiyesini musavvir olmak üzere serdettikleri netayic-ı tedkikata hasmane nazarla bakıyor, reddine çalışıyordu. Filvâki bazen mütalaatı kudret-i zihniyesinin fevkalâdeliğine delâlet ederse de inhisar-ı zâtiyet gibi şâibe-i garazı affedemeyiz. Binaenaleyh mütalaat-ı mesrudesine karşı kendi kendinin terceme-i hissiyatını yazarak hafîyat-ı vâkıasını ona tamir ettirelim. Hatta o dahi kanepesinin üzerine boylu boyunca yatarak girdibad-ı elemi düşünmek tarafını iltizam ediyor.

İki sene evveldi. Genç Mekteb-i Sultanîden aliyy-ül-a'lâ şehadetnamesiyle çıkarak Mekteb-i Mülkîyenin bidayet teşkilindeki sınıflarından birine girdi. O zaman daha nev-reside bir hakim olup zihni, fikri, hâlf denecek raddede idi. Lâkin kuvve-i fikriyesi bir madde üzerine münhasır kalacak olur ise onu aylarca takib ederek kendi kendine uğraşır. Ta o zamandan beri tedkik-i tabayi-i beşeriye hakkında yazılan eserleri tetebbu ederdi. Bu tetebbu ne derece bî-arafane olursa olsun insandaki nahvet-i fitriye tecelliyat-ı mahsusasını kaybedemediğinden hakim-i şehîr Büchner'in mütalaatını beğenmedi. Darwin onu biraz tadil etti. Huxley'in terbiye-i fikriyesini tedkik eyledi. Yine dereke dereke Büchner'e düşerek bir daha okudu. Kâbil değil kendiyile telif edemedi. Terk etti. Edebiyata bigâne nazarlarla bakarak ekonomi, hikmet gibi tasarrufat-ı mahsusa-i insaniyeyi talim eden mebahis-i mühimmeye kuvvet verdi. Fakat burada dikkat edilecek bir madde var ki o da bu tetebbuun matlûb olan derece-i ciddiyede bulunmayıp okumak namma bir hevesten ibaret olduğudur.

Mektepte bulunduğu müddetçe ekseriya çok gezer, menazır-ı latifeden hazzeder. Nükteli sözleri sever idi.

Alaim-i vechiyesi bir nevi cazibe-i latife ile meşhun idi. Alnı açık, çizgisiz kaşları ince, az kalkık, gözleri mütebessim, ağzı ufak, bıyıkları henüz bitmiş, başı biraz büyücek fakat o vechi beğendirecek surette câmiyyet-i hüsne mâlik, boyu orta, omuzlarının ve göğsünün vaziyeti düşük olmayıp mütenasib bir halde idi. Bu heyet-i uzviyenin şiddet-i zindegânisine delâlet eden enzar-ı manidar, alnında arada sırada hasıl olan ve fikr-i tamiki tebeyyün eden çatıklık, dudaklarının söylemek istediği tahassüsât-ı mutasavvıta tarzındaki edaları bu gencin tehî-yi dimağ olmadığını anlatacak âsar-ı zâhiredendir.

Tarz-ı tekellümü sade idiyse de letâfet ve edâ-yı smâ' gibi natıkaca matlub olan evsafı haiz olduğundan takriratında dinleyenlere kelâl gelmez. Yalnız garabet-i fikr gibi sâmiinini tarize teşvik edecek parçalar bulunurdu. Genç şu müddet-i tahsiliyeyi dahi ikmâl edince artık serbest bulundu.

Anasının vefatı henüz üç dört sene olmuş idi ki pederi dahi onu takip ederek ailece bir perişanlık hasıl oldu. Lâkin hala namına mevcut olan ihtiyar bir kadın gencin kız kardeşini derhal birine tezvic ederek taksim-i miras meselesini kemal-i muvaffakiyetle ikmal etti. Gencimiz birdenbire iki bin liralık bir yesâre nâil oldu.

Bu nâiliyet onun için bir devr-i mahsus-ı habâisin inkişafına sebebiyet verdi. Bazı mesail-i aileden dolayı halasına da kardeşine de darıldı. Kınalı adada pederinden kalma hanesine çekildi. Bir Rum hizmetkârı ile bir Arap aşçısı evin erkân-ı ictimaiyesini teşkil ediyordu.

Serveti ayda yirmi, yirmi iki lira kadar bir varidat husule getirdiğinden müreffehen yaşayabilecek derecedeydi. Hatta evinin bir odasını kâmilen kütüphane haline koyarak şu tarzda tetebbuata devam etmeyi kararlaştırdı. Fakat genç henüz şu âlem-i inzivanın hissiyat ve âmali üzerine tahmil edeceği bar-ı giran-ı melali bilmiyordu. Bir anda husule gelen geçici bir heves üzerine şu karar-ı zaifde sebat etmeyi musîb gördü. Henüz hatır-güzarı olmayan

ilcâat-ı sâireden bî-haber bulunduğundan zihnen âlem-i hülyanın cihat u mümkinat-ı vâsiasına kadar tefekküratını terakki ettirdi.

Gencin mektepten çıkıp da Kınalı'ya yerleşinceye kadar geçirdiği hayat avdet ve azîmet hususunda mütereddid kalanların haline benzeyecek derecede idi. Eyyâm-ı şebab öyle mütalaalar, tetebbularla geçecek bir devr-i dûr-endişi olsa hakikaten mesudiyet-i fikriye hayallerinin tuluuna ihtimal verilebilir. Fakat henüz on dokuz, yirmi çağında bulunan ve terbiye-i asriyenin bir kısmını gözü önünde bulduran ateşin, zeki, hatta feylesof olmaya sâ'i bir genç için bu misillû kararlardan nükûl pek kolaydır.

Mektepten çıktığı zamandan beri fikren hâsıl ettiği mütalaat şayan-ı tedkik olsa gerektir. Çünkü o çehrede hissiyat-ı bâtınanın alaim-i zahiriyesi görülüyordu. Ufacık bir fikr-i istihfaf o dimağ-ı nev-şüküfteyi zabtına almış. Menşei meçhul olan bir gurur sözlerine kadar tesir ederek hayat-ı medeniye ashabının meratib-i âliye ve sefilesinden görülebilecek nevakıs-ı zâtiyet nokta-i nazarından muhakeme için garib bir hükm-i tabii ile onu oyalamış olduğundan ona bir şey beğendirmek biraz güççeydi. Müşkil-pesend değil idi. Lâkin beğenmek de fikr-i istihfafına muvafık gelmezdi.

Fikr-i mukayese onda rû-yı kabul göremediğinden bu hakîm-i nev-reside hemen nâ-kâbil-i ülfet bir halde bulunurdu. Fakat bu hallerin cümlesi feylesofu ve mebahis-i ilmiyeye mahsus olup suret-i diğlerle vuku bulan mübahesatta terbiyeli, nazik uslûb-ı hazır zerafetine tamamen riayetkâr idi.

Bazen en ziyade güvendiği felsefeden dahi birşey anlayamadığını kendi kendine itiraf ederek bundan dolayı kalben hissettiği iftikar ve ihtiyaca karşı zebunane bulunur idiyse de muhakemat-ı bâtile neticesi olarak bunu fikriyle kâbil-i itilaf göremezdi. Yalnız şu nokta gencin tekemmül-i nefis u vicdan namına ileride bir hâl-i mutedil kesbedeceğini bize tebşir edebilir.

Genç, o vahdetgâh-ı latifin hissiyatına bahşettiği inşirah ve inbisat-ı muvakkat ile hayal âlemini büyülttüğçe büyülttü. Gâh fikr-i mesai-perveranesine revac vererek dünyanın en büyük feylesoflarına yetişecek derecelere kadar su'ûda nefsinde istidad görür. Gâh riyaziye ulemasının halledemediği cihat-ı muzlime-i hesabâtı keşf için vesait-i fenniye delâleti ile ileride bir riyazi-yi şehîr olmak mukaddematını ihzar için ne lâzım olduğunu düşünür, gâh fenn-i hayat erbabının ruh ve dimağ hakkındaki mesrûdat ve tecaribini kendi sa'y ve ikdamıyla tezyin ederek henüz memleketinde esası bulunmayan bir şube-i mahsusa-i fende âlim-i yegâne olmak hevesiyle dem-güzar olurdu. Sade bu kadarla mı kalırdı? Gençlik bu! Evc-i terakki u rif'ate vasıl olarak hidemat-ı mebrurede bulunacağını kendi kendine tasdik ederdi. Velhasıl meziyat-ı beşeriyenin cümlesini kendinde cem' etmek isterdi. Bu kadar mağlub-ı hayal olduğu halde bile ciddi görünmek tarafını iltizam ederdi.

Zavallı feylesof! Kendinin bir şâir-i hayal-perver olduğuna asla hükmetmezdi.

Genç zeki idi. Hem de birinci derecede zekilerden idi. Fakat bu zekâyı burada güzelce tahdid etmeliyiz ki onun hayat-ı mütereddidanesi hakkında kâfi derecede malumat alalım.

Genç zeki idi. Fakat bu zekâvet zaman zaman parlayarak dimağın ulviyet-i

muhteriyanesine delâlet edecek surette âsar-ı şedide gösterirdi. Sade zeki değil şiddet-i tefekküre de malik idi. Lâkin bu şiddet, şiddet namına ma-sadak olarak faaliyeti iktisab etmek için vakit vakit sönerek onda garip bir zalam husule getirirdi. Bazan kendi hulyasına kızarak akşama kadar mahzun, makhur gezinir. Bu bir nev-i alâmet-i asabiyedir. İşte bu alâmet-i asabiye bize iki fikr-i tabii verebilir ki bunun biri gencin yavaş yavaş tadil-i meşreb edeceği diğeri de teessürat-ı vicdaniyesinin temadi eyleyemeyeceğidir.

Bâ-husus muhakemat-ı nefsanienin arada sırada ser-nüma-yı zuhur olması, kendi nefsi önünde ekseriya zebûn ve makhur kalması onun için irşadat-ı tabiiye halinde olup bir taraftan dahi fikren verdiği karar üzerine tetebbuata devam eylemesi gibi haller o fikr-i şedidin dahi bir müddet-i cüzüye zarfında sükûna ihtiyacı olacağını bildiriyordu. Ne çare ki bu neticeye takarrüb edemiyordu.

Kâbil-i kıyas olmayan birşeyin anlaşılmasız olduğu hikmet-i bediasını bulan hakîm-i garbî genci bu sözüyle de iskat edecek derecede bir tesir-i belig izhar etti.

Genç o fikr-i ciddiyeti hevasat-ı şebab ile bir türlü telif edemedi. Telif uğraştıkça vicdanen bir yorgunluk hissederek bir müddet sonra yani adaya naklinden üç ay sonra yavaş yavaş gezinmeye başladı.

Adaların menazır-ı latifesi o serbest fikir için pek hoş hulyalar tevlidine sebebiyet verdi. Darwin, Büchner, Huxley filan tabiat-ı incizab ile elinden düşerek birkaç hafta zarfında kütüphaneye hapsedildi. Genç şair, mütehassis yaratılmış idi. Cebr-i nefis ne dereceye kadar mümkün olabilirse o da onu yapmış ise de o vahdet âleminde bir dalganın ta uzaktan yuvarlana yuvarlana gelerek nakîl-i his, hâmil-i letafet imişçesine kenar-ı cezireye erişmesi, Marmara'nın bazan bir seviye-i kebud halinde bulunarak sabahı hafif sisler, akşamı renk renk manzur olan çiziklerle bir saha-i mütemevvice arz etmesi karşı yaka sahilinin bir nisbet-i muntazama tahtında olarak i'vicâclar, yeşilli, kuru, yanık karlı tepelerle çeşm-i dikkat önünde büyümesi, İzmit körfezinde süzülen bir yelkenlinin vaz'-ı sakini, Maltepe, İstanbul'dan gelen vapurların kef-nisar-ı letafet olması, bir kayanın üzerinde otlayan oğlağın nida-yı tabiisi, bir çobanın vaz'-ı garibi, izdiham âlemini nakzedecek surette asude, azade duran birkaç cezire-i hâliyenin manzarası oralarda elvan-ı tabiiyenin inhilâlîni, in'ikasını, inkisarını, intişarını velhasıl sûver-i tabiiye-i vürud u aksini gösteren şafak, tulu, gurûb levhalarının her gün başka başka görünmesi hevasat-ı temaşakaranesini ikaz etti. Hatta o garip, mütelevvin fikirli hakîme:

"Ben de şu levhaları kalemen tasvir için ahz-ı menazır edeyim."

yolunda şairiyetini itiraf ettirerek biraz da hissiyat-ı tenezzühkaranedan istifade lâzım olduğunu öğretti.

Fakat bunlar tebeddülât-ı umumiye-i fikriye kaydına dahil olamaz. Genç henüz kendinin ne olduğunu bilmediği cihetle evvelce tayin-i meslek hususunda muhtar kalmış idi.

Temaşa-yı tabiat, insandaki hissiyat-ı şedideyi intibaha davet ettiği esnada mühim, bedi' teessürler hazırlar. Zira o intibah zamanı asâb-ı vücud oldukça mütezelzil olarak eski gerginlik gittikçe derecesinden düşer. Fakat tarz-ı maişet u mesaide husule gelen bu tebeddül

umûr-ı nefsanîyenin dahi mihver-i evvelinden tebatüd ederek başka bir mihver etrafında harekât-ı devraniye icra etmesini mucib olur.

İnsan temaşa-yı tabiat ve tedkik-i eşyadan dolayı dūçar olduğu tebeddülata razıdır. Daha öyle saikalar var ki onların fikir ve vicdan üzerine olan tesirat-ı muhtelifesi dimağın kuvve-i metanetiyle mütenasibdir. Bu tenasüb hemen herkes için muttarid olup teşkilat-ı umumiye-i vücudun dahi dahli vardır. Zaman olur ki göz her zaman gördüğü bir levha-i tuluu daha mağmum, daha keder-âlud görerek mahzun olur, zaman olur ki her akşam münşerih gördüğü manzara-i gurûbu daha mütebessim, daha ruh-perver bulduğu halde birkaç şua'-ı hazinin in'ikasından dolayı mahzun kalır.

Genç hayat-ı umumiye hakkında bir fikr-i mahsusa mâlik değildi. Bilhassa hayat-ı ictimaiyeyi henüz takdir edememiş idi. Kendinde bir nokta-i incizab aradığı zamanlar vâki olmamış değildir. Gece hulyalarında bile bunların eşkalini değiştirerek eğlenir, korku, hicab kuvvetleriyle serbest serbest gezinemezdi.

Kadın kelimesi onun için pek muammâ değil idi. Ne olduğunu bilir idiyse de suret-i muaşeretinde acemi olduğundan takarrüb hususunda ihtiyat ederdi. Arada sırada gözüne ilişen bir güzel kız, ve yahut bir endam-ı latif mübtelalarında görülen gaşy u istiğrak hislerini husule getirmezdi. Fakat dikkatli dikkatli de bakamazdı. Hatta bir gün âşüfte-meşreb bir kadın yüzüne bakıp da tebessüm ettiği zaman yüreği hoplamış, benzi derhal uçarak harekâtını şaşırılmış, o hevaîyi kendine güldürmüştü idi.

Genç tabirat-ı âmiyaneden olan sinsî de değil idi. Açılmamış idi. Bunun için tereddüd ve havf ile mümtezic bir halde bulunarak kendine arz-ı cemal edecekleri de düşündürtürdü.

Evinde bulunan ihtiyar Rum adalı olduğundan oraları karış karış bilir, biraz serbest ahlâklı, iyiye kötüyeye salar, güya müdebbir bir hizmetkâr idi. Kurnazlık namına epeyce bir tecrübesi olduğundan genci biraz hırpalamak istedi. Lâkin bunun için bir tesadüften, bir vakadan istifade etmek lâzîmeden olduğundan nazar-ı dikkatini dört açarak tecessüsâtında devam ediyordu.

Gencin oturduğu evin bahçesine muttasıl diğeri bir hane daha var idi ki orada bir Rum familyası ikamet etmekte ve kendi evleri bulunduğu cihetle kış yaz oturmakta idiler. Kınalıdanın tenhalığı ora vukuat-ı umumiyesinin kenar-ı cezireden bir tarafa intişarına mâni bulunduğundan onlar da ufak tefek ticaretten istifade ederlerdi. Bu evin erkeği yoktu. İhtiyar bir kadın ile biri otuz yaşlarında diğeri yirmi bir yaşlarında iki güzel kadın hanenin daimi mukîmlerinden olup arada sırada birkaç erkek avazı gece yarısı iri, ince seslerle karışık bir surette gencin kulağına çarpar, hanede bir ahenk-i şebâne icra edilmekte olduğunu ifham ederdi.

Bir sabah genç bahçedeki çiçekleri düzeltmek için aşağıya inmiş idi. Fakat geceleyin yanındaki evde duyduğu bir feryad-ı hazini hizmetkâra dahi sormak istemiş idi. Bu aralık öteki evin penceresi önünde kadınların en gencini gördü.

Kız saçlarını taramamış olduğundan halka halka düşen lepiska zülfleri kulaklarını, alnını biraz örtmüş, kaşları bir vaz'-ı mahmuraneyle süzülerek beyaz nasıyesi üzerinde iki

hatt-ı siyah-ı latif halinde kalarak bir eliyle sol yanağını kapamış güzel, nazar-firib gözlerinden yaş akıtıyordu. Bu sima hakikaten latif idi. Hele bu tavr-ı hazin, girye-i elemden kalkıp inen küçük burnu, ufak hıçkırıklardan gayr-i ihtiyari açılan güzel ağzı, ufak çenesi sevimli bir manzara-i rağbet-fürûz idi. Gerdanı, göğsünün bir kısmı, bilekleri, parmakları dahi şeffafiyet-i ten gibi cemal ve tenasübce tezyinat-ı tabiiyeden olan havassı cami'olduğundan genç hem o levha-i teessürü seyretmek, hem o manzarayı kaybetmemek üzere nazarını müddet-i medide attetti. Zavallı kızın sol elini yanağına koymasında hikmet varmış, meğer orada bir çürük hasıl olmuş.

Genç bu hali beğenmedi. Fakat gözünü de bir türlü ayıramadı. Kız muttasıl ağlıyor, hiddetli hiddetli başını sallıyordu. Bu aralık kızın da nazarı buna masadif oldu. Birdenbire çekilmek istedi ise de muvaffak olamadığından elini derhal yüzüne götürerek o bereyi kapattı; güya göstermemek istedi. Giryesine hitam vererek gencin affettiği nazarı hüsn-i kabul edeceğine alâmet olacak surette mütebessim bulunmaya çalıştı, büzüldü. Genç bunun üzerine evin avlusuna girerek hizmetkârı çağırdı. İhtiyar alelacele koşarak tavr-ı riyakâranesiyle durdu.

Genç dedi ki:

"Lambo! Akşam burada ne oldu?"

"İşitmedim efendim."

"Nasıl işitmedin? Saat üç idi. Bir dayak patırdısı vardı."

"Evet. Evet. Anası kızını dövmüş."

"Dövmüş ama yüzünü de çürütmüş."

"Siz gördünüz mü?"

"Gördüm."

İhtiyar burada ufak bir tebessümden sonra:

"Ben anlarım." diyerek titrek başını salladı. Çekildi.

Genç bahçede çiçeklerle meşgul olduğu sırada bu çehreyi sokakta birkaç defa gördüğünü, kendine tebessüm eder gibi olduğunu zihnen buldu. Hatta kızın güzelliğine dahi karar verdi. O çürük için "eli kırılması" diyecek raddeye geldi.

O günü akşam üzeri iskele başında gezinirken ihtiyar kadının ötekiyle beraber piyasa ettiğini gördü. Komşuluk hatırı olmak üzere baş eğmekten ibaret olan selamlar verildi. Fakat ihtiyar kendine doğru gelerek şive-i mahsusu ile:

"Akşam sizi taciz ettik ama affedersiniz." dedi. Genç de mukabele ederek savmak istedi. Fakat ihtiyar çabuk çabuk savulur şeylerden olmadığından komşu oldukları halde görüşemediklerinden, kendilerinin de cesaret edemediklerinden bahsetti. Bu mükaleme gencin işine yaradı. Bunun üzerine derhal:

"Buyrun görüşelim." diyerek yanlarından ayrıldı. Eve geldiğinde hizmetkârı netice-i tedkikâtı arz ederek:

"İş benim anladığım gibi değilmiş. Kızın nişanlısı dövmüş. Kız bir başkasına kurte etmek istemiş." tarzında beyanatta bulundu.

Merak bu ya! Genç kızı arada sırada görmek istiyordu. O kızcağız. Nişanlısının kıya kıya vurduğu yumruğun ta yüzüne isabeti hiss-i merhamet ve şefkatini tahrik etti. Yandaki komşularla birkaç defa birleşti. İhtiyar da bir iki defa geldikten sonra ayağı kesildi. Küçük kız ile büyüğü gelmeye başladı. İhtiyar hizmetçi de arada sırada öteye beriye muavenet ederek meselenin rengi değişti.

Genç henüz hissiyat-ı rahm ü şefkatini tadil edememiş idi. Kızın yüzündeki bere geçmiş, savuşmuş olduğu halde dahi yine orada bir çürük nişanesi görüyormuş gibi müteessir oluyordu. Bu teessür değil bir nevi telif hissetti. Hele kızın gülerken yanaklarında hasıl olan çukurluk, gözlerinin arada sırada feri sönerek garibane nazarlar atması bütün bütün cezb-i enzarına medar oluyordu.

Gencin anlamadığı bir şey var ise de o dahi içinden onunla yalnızca konuşmak için hissettiği bir meyelân idi. Bu meyelân tuhaf neticeler gösteriyordu. Mesela kız ile kırdı, evde görüşürken, doğrudan doğruya muamelat-ı dostaneyi işrab edecek tavırda bulunmakta iken bahçede, pencerede yalnız gördüğü zaman derhal yüzüne hayran imişçesine bakakalarak elinden gelse kaşını oynatamayacak derecede bî-hareket bulunuyordu.

Acaba bu ibtilâ mıydı? Bu suali genç de kendi kendine sordu. Hatta kaşlarını çatarak:

"Hem seviyorum hem acıyorum. Pek tatlı kız." dedi. Fakat seviyorum sîgasını burada ibtilâ manasına kullanmamıştı.

Eyyam-ı sayf, ada âlemini hafif taravetler, rebîî manzaralar, tabii panoramalar içinde bıraktığı gibi akşamları dahi deniz üzerinde gezmek, gece yarılarna kadar şarkı okuyarak eğlenmek arzularını tevlid eylediğinden şu iki ev halkı dahi aynı his ile mütehassis olarak ötede beride gezinmeye başladılar. Sandal, kayık gezintileri hem kızı, hem de genci birbirine daha ziyade açtı. Adeta ısındılar. Teklifsiz teklifsiz konuşmak bazan bir yerde yiyip içmek her isteyene kısmet olacak zevklerden değildir. Genç buna nâil olmuşdu. Ağırbaşlılığı hiçbir zaman kaybetmemiştir. Bu müddet zarfında kalbinde bir takım hissiyat hasıl oldu. Sandaldan çıkılıp da evlere gelinir iken kol kola girmek, onu sürüklercesine taşımak onu cüretlendirdi.

Kızın çetrefil konuşması dahi onun için bir neşe-i diğher halini iktisab edince kendi uşağı artık irâe-i tarikin lâzîmeden olduğunu cezm ederek beyin önüne yuvarlandı. Pek de bu teklifatı hissetmeksizin kabul ederek arzusuna takviyet verdi. Arada sırada öteki evin masarifine karıştı. Hatta kıza güzel bir fistan dan işi tutturarak yüzük almaya kadar kalktı. Kendi evinde geceleri bin hulya ile sabahlara kadar dem-güzar olduğu esnada idi ki Lambo meseleyi biraz daha açtı. Gencin suâli üzerine ihtiyar hizmetçi:

"Bana öyle geliyor ki kız değildir."

"Neden biliyorsun?"

"Çünkü onu döven nişanlısı da değilmiş."

"Ya kim imiş?"

"Orası belli değil."

"Katyana asıl buralı değil mi?"

"Hayır, Beyoğlu'ndan gelmedir."

"Ne zaman geldi?"

"İlkbaharda."

"O ihtiyar onun validesi değil mi?"

"Ötekinin de validesi değilmiş."

Genç şaşaladı.Hatta herifin sözlerine inanmayarak:

"Bunların hepsi yalan söylemez a!"

"Benim çarşıda işittiklerim böyle. Sizinle gezisini bile başka şeye veriyorlar."

"Ne gibi?"

"Sevdalısı diyorlar."

"Halt etmişler."

Genç şu son sözü ağzından çıkardığı halde aldığı tafsilattan hem memnun hem müteessir olmuş idi. Memnuniyetini müstelzim olan cihet izâle-i heves mümkün olacağı, müteessir olduğu nokta dahi ada halkının nazar-ı dikkatini celb ettiğiydi. Fakat bu teessür öteki mütalaanın yanında derhal mahvoldu; çünkü efkâr-ı hikmetine müracaat ettiğinde:

"Bundan bana ne? Benim namusumda leke yok âlem ne derse boştur." diyerek teselli buldu. O gece dört tarafına dönerek Katyana'yı sıkıştırarak vesileler taharri etti. Kız ile o zamana kadar serbest serbest görüştüğü halde mümkün değil yalnız tesadüf ettirememiş idi.

Aradan üç gün geçmiş idi. Komşu ihtiyar ile diğeri İstanbul'a inmiş, Katyana evde yalnız kalmış idi. Genç şu hâli fırsat ittihaz ederek derhal bahçeye çıktı. Fakat Katyana pencere önünde bulunmuyor idi. Şarkı okur gibi sesler çıkardı ise de yine kimse görünmedi. Bu hâle biraz canı sıkılarak hırsından zangır zangır titriyordu. Saniye geçmediği halde gözüyle pencereye bakıp duruyor, görünür görünmez eve atacağını düşünüyordu. Çesûd! Kız karşığı komşuya misafir bırakılmış olduğundan genci akşama kadar evde bekledi. Bu intizar, bu teheyyüc, bu adem-i nâiliyet bütün bütün asabına dokundu. Onu vâhime-i visale uğrayanlarda görülen yeis ve fütur içinde bırakarak hiddetlendirdi. Odasında bir aşığı bir yukarı gezinerek insanın böyle dem-i buhranda uğradığı ihtirasata bütün bütün teslim oldu.

Hayal insanı ne dereceye kadar teselli edebilir ki genç de kendi hayalinden müteselli olabilsin? Akşam perde-i siyahını adalar üzerine attığı zaman odasında yanan gazın şuâî ona

değişik, zâif olmak üzere göründü. Bu adem-i muvaffakiyyet onu adeta ezmiş idi.

Artık onun için Huxley nazarisi yanmış idi. İnsanın sahn-ı tabiattaki mevkiini taharri eden o hekim o esnada karşısına çıksa bu müthiş muarıza söz anlatamayacak idi. Genç gurur-ı nefsanisini şu aralık bir daha tezyid ederek mutlaka nail-i meram olacağına karar verdi. Bu kararını müteâkıb uykuya yatabildi.

İhtiyar ile öteki karının sık sık İstanbul'a inmeleri onun için bir vesile-i mühimme olduğundan kurduğu planlar üzerine icraata başladı: Uşağı dahi mesaisine iştirak ettiğinden Katyana günün birinde gencin evine düştü. Genç daha Katyana evin merdivenlerinden çıkarken yukarıda tezelzülât-ı asabiye içinde kalarak kaçacak bir yer, gizlenecek bir mahal arayanlar gibi ellerini oğuşturuyordu.

Fakat o vaz'-ı serbesti, o tebessüm-i manîdar. O nazar-ı hafif genci üzdü. Mağlub etti. Zira o kızarmış, dudaklarına kadar sirayet eden raşeden bî-tâb kalmıştı. Beyni latif bir velvele içinde olduğu halde şakaklarını patlatırcasına hücum eden kan kulaklarında dahi bir uğultu peydâ etmiş, her türlü harekât-ı serbestanesini unutarak garib bir hâlet-i ruhaniye içinde kalmıştı. Katyana'yı ilk defa olmak üzere görmüyordu. Katyana onun için yabancı değil idi. Katyana her zamanki kız, her zamanki perestîde idi. Fakat hissiyat-ı umumiyesi bu sefer onu başka türlü kabul ediyordu. Katyana'yı hâdim-i emel edinmek istiyordu lâkin nasıl?

Ya Katyana dirig ederse? Ya Katyana âmaline muhalefet-i şedidede bulunacak olursa? İşte bu noktalar bir anda zihninden geçerek yalvarmaya, hafif bir mukaddime serd etmeye karar verdi.

Genç şu âleme yeni girdiği cihetle mukaddemata dahi pek ziyade akıl erdiremediğinden sözün Katyana tarafından açılmasına intizaren mecburi bir surette tebessüm etti. Kız bu tebessümün kâffe-i maânisini derk ile güzel güzel gülerek:

"Beni istemişsiniz. Birşey mi var?"

diye bir de sual sordu. Genç bu sualden hazzederek titrek sadasıyla:

"Evet. Birşey soracağım." dedi. Bu oldukça büyük cüretlerden madûddur. Ne çare ki mesele bunu icab ediyor. Mekteb arkadaşlarından birinin hikayesini dinlediği zaman hatırında kalan bir cihet üzerine derhal geri dönerek kapıyı kilitledi ve Katyana'ya:

"Korkma. Kapıyı kimse açmasın diye kilitledim." dedi. Halbuki kız ne korkuyor ne de vuku bulacak hâli nazar-ı dikkatinden kaybediyor.

Genç tecarib-i hayatın pek sade bir kısmında bulunduğu halde şu zamanı gayet ehemmiyetle telakki ederek dedi ki:

"O ihtiyar senin annen değilmiş."

Katyana asla tavrını bozmayarak:

"Evet. Değildir. Halamdır."

"O da değilmiş."

"Size neden yalan söylüyeyim. Halamdır. Velevki olmasın ne olacak?"

"Dahası var. O gece seni döven de nişanlım değilmiş."

"Size bunları Lambo mu söyledi?"

"Ne biliyorsun?"

Kız durdu. Gencin zangır zangır titremekte olduğunu görünce nasıl olsa galebe kendinde kalacağını hissederek:

"Evet bunların hepsi doğrudur. O ihtiyar beni istediği gibi kullanır. Benim annem babam ölmüş bundan gayri yakın akrabam olmadığından elinde kaldım, hâlimi grtyorsunuz." diye beyan-ı tazallüm etti.

Genç şu sözleri müteâkıb Katyana'nın gözlerinden boşanan baran-ı sirişki, ince ince hıçkırıkları safiyet-i kalb erbabında görülen temaşa-yı hazin gibi hissederek Katyana'ya acıdı, kızı tesliye etmek isteyerek:

"Katyana ağlama bir çaresine bakarız."

dedi. Kız bkasını tezyid etti. O güzel sima, giryenâk hâlinde bile latif bir manzara ahzederek genci titretti.

Bu bka-yı hazin, bu girye-i mazlumane güya Katyana'yı kâffe-i serair-i vicdaniyeyi söylemeye mecbur etmiş gibi gözleri yaş ile dolu olduğu hâalde başını kaldırarak ve çehresine bir vaz'-ı müsterhimane vererek:

"Ben böyle olacak kız değildim. Fakat bunlar beni iğfal etti. Tanımadığım bir takım erkeklerin yanına sokarak bu hâle getirdiler. Hatta geçenlerde size karşı temaylâta bulunduğumu sevmediğim bir adama söyleyerek gece yarısı beni dvdrdler." dedi.

Artık buna tahammül olunmaz değil mi? Genç de tahammül edemedi. Derhal Katyana'nın sözünü keserek:

"Yüzünün çürüğü ondan mı idi?"

Katyana mahcubane ve mahzunane bir surette başını eğerek gözleriyle elinin parmaklarına bakarak:

"Evet. Onun için idi. Hatta herif " Seni öldürürüm." dedi.

"Birşey yapamaz."

Genç burada tehditkarane bir surette başını salladı. Kalben Katyana'ya izhar-ı muhabbet ve merhamet ederek cemiyet-i beşeriye içinde bu gibi sefil kızları himaye edecek erbab-ı dikkatin pek az olduğunu itiraf etti. Fakat o ana kadar meşamm-ı canını telziz eden b-yı nefsanî biraz daha tatfire başlamış olduğundan hırs ve heves ile karışık bir surette

dudaklarını kızın yanağına götürdü. Katyana reddetmiyordu. Biraz çekiniyordu. Bu ihtiraz bir kat daha gencin cümle-i asabiyelerini rahne-dar ettiğinden âram ve takadi kalmadı. O vücud-ı perestideyi âguş-ı takarrübe çekmek niyetiyle sarıldı. Katyana biraz çırpındı. Fakat söz söylemiyordu. Harekâtı ittibaidden ziyade takarrüb için bir cay-ı aman bulmaya hizmet ediyordu.

Katyana, o pür-settar-ı emel, o nûr-i dide gencin mataf-ı hissiyatı olacak, o demde duyduğu o lezzet-i ruh-fezâ, bir zamandan beri kalbinde beslediği âmaline tamamen hâdim olduğundan lezaiz-i hayat namına ondan mahzuz kalacak imiş gibi tahassüsât-ı şedide içine atıldı. Bu arzunun avdeti hulyasıyla kendi kendini aldattı.

Genç onu seviyordu. Fakat bu muhabbet ilk hissettiği rabıta olduğundan şerhe muhtaçtır. O günden sonra kadın kelimesini etrafıyla tamik etmeye başladı. Suret-i muaşeretini tecrübe-i mühimmesiyle tefsir ederek:

"Kadın bir mahluk-ı tabiidir. Fakat onun nokta-i tahassüsata olan tesiri büyüktür. İnsan en güzel bir şeyi kucağına, eline alınca yalnız zihnen müteessir olarak bir müddet temaşa ediyor, fakat kadın âguşuna düşer düşmez bütün kuvâ-yi zindegâni bir inkılâb-ı seria düşerek heves ve arzu gibi mukavemeti müşkil şiddetler baş gösteriyor. Müfekkire hatırat-ı mazîye ve hâliyeden kurtularak bir müddet tatil-i işigal ediyor. Binaenaleyh kadın âram-ı candır, ruh-perverdir."

diyerek temayülâtını kendi kendine itiraf etti. Nazarı değişti. O âlem-i ahvali hatırladıkça titreyerek tekerrüründeki şiddet ve faaliyetin daha bâlâ olacağını düşündü. Düşündükçe hırsı tezayüd ederek galat-ı hissiyata uğramışçasma görülecek halât ile müteazzi oldu.

Zaman geçtikçe genç muhakematına kuvvet verdi. Katyana arada sırada eve düşerek itmam-ı keyf u haz eder. Söz arasında bir yerde yaşamaktan bahsederek Beyoğlu'nu tavsiye ederdi.

Bu nazarı pek fenâ değildi. Genç zaten nasıl olsa kışın aşağıya inmek mecburiyetinde olduğundan Katyana'yı da beraber alarak bir yerde oturmak, Beyoğlu'nun balo, tiyatro gibi safalı yerlerinde beraber bulunmak, kış âlemini sıcak sıcak geçirmek elbette yalnız kalmaktan hayırlı olduğundan karar verdi.

Meğer öteki evden Katyana'nın genç ile olan münasebatını duymuşlar, kızını tehdid etmişler, kız tehditlerini dinlememiş, "Kaçarım. " demiş. Çâr-nâ-çâr razı olmuşlar. Bunlar rivayet değil. Genç, kulağıyla bile olanı biteni dinledi. Katyana bunların cümlesini birer vasıta ile ismâ etti. Bir pazar günü genç ile beraber Beyoğlu'nda ... otelinde tehyie edilen bir apartmana indi. Genç, ihtiyar uşağını da beraber alarak aşçısını salıverdi.

2

Teşrîn-i sâni evailinde idi. İstanbulumuzun hemen gayr-i muttarid olan eyyam u ahval-i hevaiyesi şu zamanda dahi bir bakıye-i bahar gösterdiğinden halk arabalar, landolar ile Şişli ve civarı tenezzühgâhlara gidiyorlardı. Hatta Kâğıthane'ye kadar inenler de çok idi.

Daha kar yağmamış, yalnız sonbahar âsar-ı hazanını göstererek dallarda sarı, kırmızımtrak yapraklar, yerlerde kurumuş, nim yeşilleşmiş çimenler, parça parça otlar, birkaç yabancı çiçek, o vadi-i latifi hüznün ve letafeti ile mümtezc bir hâle sokmuştu.

Akşam takarrüb etmiş idi. Saat on sularında Kâğıthane vadisi üzerine bir suret-i hazinanede inen sâye-i latif, hemen insanı üşütecek derecede bir tesire malik olan o taravet-i hazan, hafif fakat saf olan o bâd-ı şimali, bin bedia-i in'ikas izhar eden o manzara-i gurûb, gündüzün velvelesi, şamatası, metaibi, melâli ile müteheyyc olan dimağ-ı zairi bir müddet irâheye kâfidir.

Tepelere çıkıldıkça nazar-ı dikkat önünde güya bir meşçere-i sayir yavaş yavaş zemine gömülüyormuş gibi tenezzül ederek nihayetinde cenah-ı cebelden müteferrik bir sath-ı mütemevvic hasıl olur. O feyzgâh-ı bediada biten yabancı otlar, elvan-ı fanîye, eşkâl-i vahşiye ile manzûr-ı çeşm-i hasret olan çiçekler, ta uzaktan çanı gelen bir sürü, gâh nazardan nihan olan ağaçlıklar arasında görülen bir vücud-ı müteharrik, gâh tekerleğinden bir gubar-ı şeffaf peyda olan bir araba refte refte zihni işgal ederek insanı tahassüsât-ı gayr-ı menûsa ile titretir.

Nazar o koca cihan-ı füyuzatın aheste aheste çekilerek in'ikâsat-ı şedide bırakarak mağrib-güzün olduğuna dalar. Şuaât-ı basarı nevazişkarane bir surette inkisara, gözleri mütehasirane kapamaya mecbur eden iltimaat hemen saniyede tahallûf eder. Şarkı seri-ül-imtidad bir zill-i mütebeddil içinde bırakarak mağribi in'ikâsat-ı mühtezzeye cilvegâh eyler, güneş o makes-i hadraya çarptıkça bir levn-i garib göstererek gâh bir tarafını açık, bir tarafını koyu yeşil renklere gark eder. İstanbul yavaş yavaş enzar-ı dikkate görünerek Haliç'in sath-ı mütenezzili, karşının sath-ı mürtefi ile Kâğıthane tepelerinin arasında bir hufre-i sâye-zâr halinde kalarak meşarık-ı hayalde garib garib fikirler ibda eder.

İşte şu zamanda bir lando tozlar kopararak Kâğıthane'ye doğru indi. Bir diğeri de onu takib etti.

Landoda bir kadın yalnız oturmuş idi. Bu kadın henüz genç idi:

Sağ tarafa doğru temayül etmiş, zarif, şairane iskarpin içinde kalan küçük ayağının biri, işlemeli çöke fistosunun eteklerinden dışarı çıkmış, o vaz'-ı latifi bir kat daha enzar-ı hırs ve heves önünde cazibedar kılan kolların vaziyeti ile eldiven ve bilek arasında hatt-ı fasıl-ı dilâra gibi duran bir parça açıklık altın bilezikle nîm kapatılmış, küçük, kül rengi, yakası ince, ufak pullarla müzeyyen, omuzları kalkık mantosu, gerdanını setrederek beyaz, ateşin, cazibedar, şirin başı az sağa meyletmiş, hele lepiska saçlarını arkadan kaldırarak sade tüylerle tezyin eylemiş olduğundan o heyet-i mecmua-i letafetteki kaş, göz, ağız gibi nevadir-i bedia-i hilkat tenasübüyle mütenasib bir surette bir tarz-ı ahenk izhar eylemiş idi. Dudakları, gözleri hemen mütebessim denecek derecede olup arada sırada kendini takib eden arabaya doğru dönmekte, hâlinden, harekâtından bizim gencimiz olduğu derhal belli olan o meclûbe gülmekte idi.

Bu kadın Katyana idi.

Genç Katyana ile Beyoğlu'ndaki otele yerleşeli tamam bir ay olmuş idi. Bu bir ay müddet zarfında yüz elli lira kadar bir masraftan çıkmış ve fakat Katyana'yı istediği tarza

dökmüş, giydirmiş, kuşatmış, bir afet-i dil-firib haline koyarak meydana çıkarmış idi, bu gayreti hep kendi ulüvv-i cenabına ettiği ikramat ve ihtiramattan ileri gelmiş idi. Henüz fikr-i istirkab zihnine yerleşmemiş, arada sırada öteden beriden gördüğü temayülata ehemmiyet vermemiş idi. Fakat ne derece ehemmiyet vermemiş olsa iş yine kendini gösterir derecede olduğundan Katyana'da gördüğü etvar-ı serbestaneyi iyi manâya hamletmedi. Hatta birkaç defa tekdirat ve tenbihata kadar vardı ise de Katyana kendisine olan muhabbetinden bahsederek, yeminlerle, andlarla kandırdı. Mâhi-yi âram-ı can olan şüphe bir kere dimağda takarrür etti mi artık orasını yiyip bitirinceye kadar devam edeceğinden genç bir gün mektep arkadaşlarından biriyle hasbihal etti. Hatta dedi ki:

"Kardeşim! Ben bu işi iyi yapmadım. Fakat birdenbire bırakmak olamaz, ne olacağım. Aklımda, fikrimde garib bir inkılâb var. Düşünüyorum. Bunun sonunu müthiş buluyorum."

Arkadaşı müthiş kelimesi üzerine nazar-ı dikkatini açtı. Bir tavr-ı ciddi ile kaşlarını çatarak:

"Müthiş mi? Amma yaptın ha! Sen kelimelerin manâlarını israf ediyorsun. Mademki neticede dehşet görüyorsun bırakıver. Faiz! Sen böyle âlemlerde yaşamış bir kadından vefa umuyor musun?"

Faiz şu sözleri dinlerken muhakemat-ı kalbiyeye dalmış idi.

Faiz'in ahval-i umumiyesi şu hadiseden sonra bütün bütün nazar-ı dikkate mekşuf kaldı. Bir maişet-i sefilane âsar-ı evveliyelerini göstermeye başlamış, göz kapakları bir renk-i mahsus ile kızarmış, ahval-i umumiye-i ruhiyesi halecan ve heyecan denilen iki mâhi-yi âram ile muhtell olmuş, gözleri biraz sönmüş, ellerinde gayr-i ihtiyari bir raşe peyda olmuş, dudakları solarak rencişi a'sabdan mütevellid bir titreme ile beraber uçuk bir renk-i hazin bağlamış idi. Bazı alaim-i vechiye vardır ki her nazarı bir suret-i lâkaydanede istikbal eder. Fakat kendinden çıkan şuât-ı hayatı diğerine aksettirdiği zaman onda bir tesir-i mahsus bırakır, işte Faiz'in çehresi bu haldeydi.

Beyni o derece bir azab içinde idi ki bu hâli hem kalbine hem de teneffüsüne kadar irâs-ı zarar ediyor, bir meşgale-i hayat, orada bin velvele-i ıztırab husule getirmiş olduğundan tefekküratı bir şey üzerine taalluk edemiyor. Şu hâl-i nev-hâbide bir hayal-i latif, tahassüsât-ı vicdaniyesi arasına girmiş, beyninde, fikrinde, kalbinde bir tahavvül-ı şedid ika' eylemiş olduğundan duyduğu her fikr-i mahsus bu cihetten telâkkiye hazırlanmış idi.

Ne kadar garibdir! Bazı hayat erbabı hayalat ile de müteezzi olur. Dimağın faaliyet-i mahsusası daima endişeyi mevellid olduğundan hayalin büründüğü kisvenin altından ekdar ve âlam birer birer çıkar, bir ıztırab-ı manevi husule gelir ki ondan vücud fena halde rencide olur.

Faiz hem asabi hem de rakik! Bir çeşm-i giryân onu saatlerce düşündürür. İşittiği bir fikr-i garib hissiyatını bir nokta-i elîm üzerine toplar ve fakat pek ziyade infialperver. Hevesatına karşı gelen mevânîi ref'e çare arar. Bulamadığı anda bir tehevür-i mahsus ile takib ettiği tarikte yürür. O zaman bir inad-ı mücessem kesilir. Zaten ıttırad-ı hayat hiçbir faniye müyesser olamadığından Faiz bu kelimeyi tesiryle beraber bütün bütün ferâmûş

eylemiştir.

Muhakemat-ı kalbiyeye hemen ecnebidir. Zira cesaret edemez, dimağı hissettiğini derhal ifşa eder. Fakat ekseriya dalar, topladığı efkâr-ı hususiyeyi derhal benzinin tagayyürü ile anlatır.

Bunun için arkadaşıyla konuştuğu sırada onun söylediği sözleri başka bir cihetten muhakeme ediyordu. Arkadaşı diyordu ki:

"Benim fikr-i mahsusama kalırsa sen bu kadınla samimi görüşmemelisin. Zira bir kadın ile samimi görüşmek onun her türlü nekais u seyyiat-ı vicdaniyesine iştirak etmek demektir."

Faiz nazarında görülen bir garabet-i mahsusa ile baktı. Sözüntü keserek:

"Ben onun yanında müteessir oluyorum. O derece muztarib oluyorum ki tarif kabul etmez. Ben onun ahval-i sabıkasının bir kısm-ı cüz'isine vakıfım. Ta'dil-i heves mümkün değil. Sen güzel söylüyorsun. Lâkin bir cihetini unutuyorsun."

"O cihet neresi?"

"O cihet benim şimdiki hâlimdir."

"Bunun tedavisi o derece kolay ki tarif kabul etmez. Ben size bir tarik-i halâs gösterebilirim."

Faiz bu neticeden hoşlanmadı. Fakat o tarik-i halâsı öğrenmek istiyordu. Bu cihetle kemâl-i dikkatle dinleyeceğini işrab eder bir tavırla arkadaşıma baktı. Hazır olduğunu anlattı. Arkadaşı söze başladı:

"Bir kadın ile bir erkek nasıl görüşmelidir! Sen bu nokta-i mühimmeden büsbütün gafilsin. Erkeğin hayat-ı ictimaiye içindeki vazifesi ne ise kadınınki de odur. Halbuki bizim takib ettiğimiz hele senin kemal-i şiddetle sülük ettiğin şu yolun sonu sefaletе müncerr olur. Sen koynuna aldığın kadının hayat-ı sabıkasını bilmiyor musun?"

"Evet biliyorum. Fakat bu da teskin-i hazza yaramaz mı!"

"Bu halde düşünme."

"Nasıl düşünmeyeyim? Ben o kadını seviyorum. Onu terk etmek benim için mümkün olabilir. Fakat ricat edersem helâk olurum. Bu halde işi cereyan-ı tabiisine bırakalım."

Filvâki Faiz'in muhakemesi daha esaslı idi. Ondan sonra Katyana'nın her hâlini nazar-ı dikkate aldı. Kadın muttasıl taleb ve niyazdan geri durmamakta, o da her ricasını yerine getirmekte idi. Beyoğlu âlemi ikisini de açtı. Hatta Kâğıthane'ye inişler de bu gibi esbab-ı mücbireye mebni idi. O gün saat yarımaya kadar o civarda bulunarak avdet etmişlerdi.

Artık genç Beyoğlu'ndan inmez bir halde olduğundan ora âlemlerinin cümlesine

Katyana ile beraber girip çıkmaya başladı.

Tertip zamanı hulul etmiş idi. Tertib zamanı mı? Evet. Evet Katyana artık devr-i kemale ermiş idi. Talebkaran-ı visali ziyade çoğalarak, hatta Faiz'den ziyade fedakârlık edecekler birbiri ardınca arz-ı minnet ettiklerinden serbesti-i hareketi ele almak vakti gelmiş idi.

Aradan iki üç ay daha mürur ettikten sonra karnaval girdi. Faiz masarif-i yevmiyenin gittikçe ziyadeleştiğini görek korktu. Hatta işi Katyana'ya da açarak itidal ile davranmasını tavsiye etti ise de Katyana o ana kadar takınmadığı tavrı birdenbire ahz ederek:

"Ben böyle yaşarım." dedi.

Bu cevap sert idi. Faiz derhal eski cünununu alarak:

"Böyle mi yaşarsınız? Ya adadaki kirli fistanınızı unuttunuz mu?"

"Unutmadım. Fakat yaşayınca böyle yaşarım."

"Fakat ben bu masrafa tahammül edemem."

"Siz bilirsiniz."

Cevaplar pek kestirme oluyordu. Faiz adeta hiddetlendi. Bir söz söylemeyerek çıktı. Düşünüyordu. Kendi kendine:

"Bu ne? Benim hâlim ne olacak?" diye sordu. Bu hitab kendinde bir hiss-i teessür peyda etti. İnsanların ne kadar hakîm olursa olsun tahavvülat-ı nefsanîyeye mutî olduklarına hükmetti. Eyyam-ı maziyesi birdenbire pîş-gâh-ı fikretine çıktı. Kendisi bir tahsil-i medid görmüş olduğu halde mektepten çıkar çıkmaz şu âleme atılmış idi. "Siz bilirsiniz" diye Katyana'nın söylediği söz müthiş idi. Hatta:

"Ah! Cemiyat-ı beşeriye içinde dönen şu girdaplar ne ile mahvedilmeli? Ben şimdi hayat-ı fikriyemi kaybedeceğim. Zira aklım ondan başkasını düşünemiyor. Beynimde birdenbire şulerfz olan şu efkâr-ı mahsusa beni ne için muazzeb ediyor. Ben ne için mağlub-ı heves oluyorum. Kendi kendimi mahsûsatıma feda ediyorum." diyor. Ta kalbimde duran hayal-i mütereddide doğru nasb-ı enzar ederek yürüyor. Her dakika başka bir his ile müteessir oluyordu. Gâh sokaklarda durarak hayran hayran bakar, gâh kemal-i süratle yürüyerek yorulur, durur. Nihayet kendi kendine:

"Çare-i halâs." dedi. Derhal efkâr-ı sabıkasına müracaat ederek:

"Ben sevmek kelimesinin tazammun ettiği manâyı pek âla anladım. Fakat hayat ve nefsi her türlü lekeden âri bir kadını sevmekteki lezzet kadar âli bir şey olamaz. Halbuki ben sefalet âlemine düşmüş bir kadına tekmil heves ve hissimle merbut oluyorum. Bu rabıta o kadar şedid ki kendimi pek güç tahlis edebilirim." dedi. O zamanda dahi hakîm-i şehîr Huxley'in nidasını hatırlayarak "İnsan hakikaten sahn-ı tabiattaki mevkiini aramalıdır." diyerek yürüdü.

Gece saat yedide apartmana geldi. Katyana odada değildi. İhtiyarı çağırdı. Nereye

gittiğini o da bilmiyordu! Büronun çekmeleri açılmış olduğundan şaşırıldı.

Katyana firar etmiş idi. Nereye? Başka bir âğuşa. Koca hakîm! Mebhût mebhût odada bakınarak şaşırıldı.

"Nefret-i hayat namına olarak silkindi. Bu hâl-i kibr nefesine dokundu. Birdenbire bağırarak:

Cemiyet-i beşeriye içinde öyle adamlar var ki bir dirhem taşa yirmi dirhem altına koca bir istikbali feda ederler. İşte Katyana da bunlardan biri." diyerek hasbihal etti.

Kız, nazarından birdenbire düştü. Şu hareketi şayan-ı itimad olmadığını ona kuvvetli bir surette isbat ettiğinden sabahı otelci ile kat'-i hesap ederek ihtiyar hizmetçiyi de savdı.

Hayatta bir tecrübe-i müesserenin kifayet ettiğine hükmederek ertesi sabah hemşiresinin yanına çekildi.

Fakat o yadigârın bıraktığı eserlerden işrete pek ziyade düşerek yedi sekiz ay kadar âlem-i inzivada yine işigalat-ı zihniye ile uğraştı. Teşkil-i aile fikr-i mühimmi bilâ- taraf hasıl olarak tedarikat-ı lâzimeye başladı.

3

Yaz gecelerinden bir gece idi.

Saat henüz dört buçuğa gelmiş, mehtab kısmen ortalığı aydınlatmış idi. Leyâl-i latife-i sayfa mahsus olan sükûn, yavaş yavaş konarak envar-ı zaife içinde kalan şehri garip bir manzara içinde bırakmış idi.

Şehrimizin bu gecelerde ahz ettiği heyet-i sakine kulûba başka türlü tesir eder. Sokaklarda arada sırada bir velvele-i muvakkate husule gelir. Hanelerde bir ziya-yı seyyar bir odadan diğer odaya girer. Aks-i şua, karşı duvarda sarımtırak bir gölge bırakır. Bazen bir hanenin kapısı şiddetli, birbiri ardınca çalınarak sükût-ı hâzırı ihlâl eder. Bazen hızlı hızlı bir sada sokağın başından ibtida ederek ortasına doğru biter.

Sükûn-ı leyâl erbab-ı tefekkür için pek hoştur. Zira dimağ, vüsat-ı tefekküratını istediği kadar ileriye sevk ederek işigalat-ı hariciyeden azade kalır. Ruh, şu asûdegi-i etraftan derece derece iktisab-ı neşe ederek müktesebat ve teessüratını izale eder, göz o perde-i siyahî arasından dimağın gösterdiği eşkâl u menazır-ı cemile veya menfûreyi seyreder. İn'ikasat-ı zihniyeye göre hayalata dalar.

Yaz gecelerinde İstanbul halkının çabuk yatıp devam-ı leylden istifadeye çalışması, esbab-ı sükûnunun en birincilerinden ma'duddur. Zaten irâhe-i cism için bundan iyi çare de bulunmaz. Fakat rahat-ı vücudun mutlaka istirahat-ı vicdaniyeye müftekır olduğunu unutmamalıdır.

Telezzüz bu hayat-ı fanîyenin mesudiyet-i mev'udesi sırasındadır.

Ne garib hâldir! İnsan telezzüzat-ı ruhiyesi için namzed oldu mu daha o dakikadan

itibaren tevsî-i mütalaata başlar. Tahassüsât-ı umumiye hemen bir merkez-i incizab etrafında deveran eder. Bu merkez-i incizab insan için tahsil-i kâim zamanında hissedilen bir nev'i nahvet-i cibilliyedir. Zaman neşveli surette çabuk gûzar ederek histe, zihinde, vücutta bir rehavet-i mesudane bırakır, kalpte yalnız bir ukde-i tahassür husule gelerek temin-i müfekkire nokta-i nazarından haiz-i ehemmiyet olmayacak bir melal-i muvakkat verir.

O zaman hücum-ı efkâr denilen, tereddüd ü bî-karâr-yi tefekkürü izah eden hâlat-ı mahsusa münceli olarak zihin bir fikirden diğerine haberdar olarak intikal eyler. Hangisinden mahzûz olursa intizam-ı vürûda bakmaksızın onu düşünür. Bulduğu netice hayali olsa dahi azadegi-i tefekkür için bir nev'i tesliyet olduğundan müsterih olur.

İşte şu son hâl Faiz'in o geceki hâline tamamen makisdir. Odasına girmiş, istirahati için serilmiş yatağına yatmış idi.

Ta kapının yanına konulmuş bir çerağ-ı mühtezz arada sırada nazar-ı hâb-âludunu celb etmekte, aks-i şuâ-i mâh pencerenin mavi perdeleri arasından süzülerek minderin beyaz örtüleri üzerine, kafeslerin kül renginde sabit sayelerini yayarak odayı müsabaka-i ziya gibi bir hâlet-i hikemiye içinde bırakmakta idi.

Genç beyaz geceliği ile yatağın içine uzandığı zaman muztarib idi. Birdenbire bir girye-i tahassür kopardı. Ser-bâlinine birer birer damlayan katerat-ı sirişki kulağında garib bir aks-i sukût husule getiriyor, teneffüsât-ı ateşini, ağlarken hançeresinde husule gelen hafif hırıltı derece-i ızırabını gösteriyordu. Kanın beyne hücumu hasebiyle başı, cebr-i teneffüsten nâşi boğazı bir hararet-i mütezayide içinde kalmış, elleriyle yüzünü kapayarak girye-i bedbahtanesi arasında tatlı bir hayale dalmış idi. Bu hâl insandaki tezdâd-ı hissiyatı irâeye mizan olabilir.

Genç bir buçuk iki seneden beri uğradığı tebeddülât-ı hissiyeye mebdede olan ahvali düşünüyordu. Mektepten çıkıp da şu âlem-i mesai arasına atıldığı zaman fikren hemen pek saf denecek mertebede idi. Filvaki felsefe veya hikmet-i tecrübiyeye ait âsarını okuyarak terbiye-i zihniyeye mazhar olmuş idiyse de fenn-i cemiyet nokta-i nazarında pek ziyade cahil bulunduğundan ittîrad-ı hayat denilen nizam-ı mahsus-ı tabiiye mâlik değil idi.

Faiz Katyana'dan ayrılıp da hemşiresinin yanına geldiği zaman adeta korkmuş idi. Bu havf, bu ictinab-ı menâhi, felsefe-i atikasını dahi değiştirterek teşkil-i aile fikrinin tazammun ettiği cihata doğru sevk-i efkâr eyledi. Nihayet teehhül etmeye karar verdi. Bunun üzerine ailece tedarikata başlanılarak Faiz, hâliyle mütenasib bir surette evlendi.

Daha tecarib-i hayatiyede pek acemi olan şu gencin dimağında vukua gelen tahavvülâtın bir fotoğrafisini şurada çıkaracak olursak emraz-ı ruhaniyenin ne gibi sîver-i teessürat ile husule geldiğine dair bir fikr-i icmalî alabiliriz:

Faiz koluna giren vücudun temasını hissederek etmez bir kere titredi. Bu titreyiş asab-ı dimağiyesini müteessir etti. İnfial-i nefsanî emareleri bend oldukları zincir-i endişeden kurtuldu. Nazar, bir melahat-i cazibedarın tesirini; meşamm, bir bû-yı müessirin şiddetini; kulak, bir nefes-i saffin avaz-ı zaifini, his, bir teessür-i şedidin kuvvet-i evveliyesini; zevk, eski bir âlemin lezzet-i vicdan-âşubunu topladı. Bunlardan bir güldeste-i âmal tertib ederek

za'f içinde kalmış olan müfekkireye takdim eyledi.

Faiz kolunu yavaşça tazyik eden parmakların tesirat-ı evveliyesi ile galeyana geldi. Dimağındaki ekdar-ı mütehaşşide birdenbire dağılarak heyecan-ı his içinde kaldı. Gözü sık müjgan arasından kurtulan eşi'a-i enzarın tereddüdatına, meşammı mücessem-i visal-i pak olan bir tenin buhar-ı muattarına, gûş-ı dikkati yan yana çarpışan iki kalbin sada-yı ahenkdarına, hissi heyecan üzere olan bir vücudun temasına, zevki dudaklar arasından dökülecek bazı kelimatın tesiratına hedef oldu. Dimağındaki elvah-ı maziye muvakkaten mahvolarak bir safiyet-i mahsusa geldi.

Faiz gece odasında haremiyle beraber bulunduğu zaman nazar-ı dikkatini dört açtı. Karşısında bulunan çehreyi güzelce temaşa etti.

Bu nev-bâre-i cemel sarı saçlarını hafif bir surette alınına, şakaklarına dökmüş, başının ta vasatına gelişigüzel bir surette yığmış olduğu gisusunu pırlantalı küçük bir tarak ile zülflerinden ayırmış, fakat bir kısmı omuzlarına doğru sarkmış idi. Üzerine giydiği gayet dar ve önü bol işlemeli bir ceket omuzlarına, göğsüne bir suret-i mükemmelede temas ettiğinden endam-ı dil-ârası belindeki kemerin tazyikiyle beraber biraz kabarık görünmekte, kolları bir vaz'-ı dil-firibane ile aşağıya sarmakta idi.

Saçlarıyla urbasının rengi arasında izhar-ı âsar-ı tal'at eden çehre-i cemili bir tebsüm-i sahirane ile meşhun, hele gözlerinden lem'a gibi intişar eden ziya-yı saf dudaklarının tekellüm ettiği kelimat-ı hafiyeye-i sevdavi ile imtizac ettiğinden mâhi-i âram idi. Yüzünde hiçbir endişe görülüyor, yalnız nazarı biraz mütereddidane in'itâf eyliyordu.

Faiz ilk nazarında garabet-i rüyet ile müteessir oldu. Yüzü derhal renk-i aslisini dimağı endişe-i muvakkatini, hissiyatı rehavet-i ârziyesini terk ederek sararmış, heyecan içinde kalmış, göz kapakları kızarak bir teslimiyet-i âşikaane ile bu levhayı temaşaya dalmış idi.

Perestide-i canını der-âguş ettiği zaman bir senelik sürurunu, elemi birden hisseyledi. Ötede beride geçen zevk âlemlerini, galeyana-ı âmalini, ilk görüşü, birinci heyecanını, tahassüsât-ı sevdakaranesini velhasıl aşk ve muhabbete dair ne kadar ahval-i mümkinine var ise cümlesini hatırladı. Bir seyyale-i ateşin canından koparak vücudunu dolaştı. Bî-tabi-i tâm içinde kaldı. Kadının saçlarından intişar eden bir bû-yı neşve-fürûz ile o derece müteessir oldu ki kendini bir mesudiyet-i tâmme içinde gördü. Kalben bir takım vehmiyat-ı gayr-i makuleye cevaz vererek yavaş yavaş kanepenin üzerine doğru çekildi.

Faiz haremini sevdi. Katyana'nın şekli nazarında bir manzara-i ifritane ile gözükerek o melek-i aile yanında mahvoldu. Eridi. Hafıza o levha-i menhusu derhal mahfuzat-ı evveliyesi içinden tard etti. Şu tebeddül-i his onda bir hayret-i medide husule getirdi. Hayreti sırf fikrî olup kendisiyle müddet-i medide beraber bulunacak olan şerik-i saadetinin nasiye-i hâline kemal-i dikkatle bakıyor, taharri-i hissiyat ediyordu. Nazar-ı hayalini bir anda bir dehşet kapladı. Lâkin arası çok sürmedi. Gözlerinde fart-ı şâdiden bir şule-i meserret göründü. Bulduğu şu âlem-i garibi anlayamadı.

Kadın Faiz'de gördüğü tebeddülât-ı seriadan müteessir olmuştu. Bilmediği bir his ile karşısında duran, hicab-ı teessür gösteren zevcini temaşa ediyordu.

Nazar-ı dikkat şu tekabül-i histen bir şey anlayamaz. Zevc ve zevce yavaş yavaş birbirlerine alıştılar. Fakat Faiz bu âlem-i izdivacın bahsettiği refahiyet-i kalbi takdis ediyor, akşamları hanesine kemal-i isticâl ile geliyordu.

Kadın bir hüzn-i tabiiye mazhar imiş gibi endişnak görünüyor, ona karşı gösterdiği etvar-ı mütemayilane de maziden endişnak, o hatıradan korkmuş gibi sevgisinde bir tehalük gösterdi.

İzdivacın üçüncü ayında adaya çekildi. Kadın bu yalnızlık âleminden hazzetti. Faiz bir gün o perestaar-ı kalbin yanından ayrılmadı. Onu seviyor, adeta bir hiss-i âşikane ile müteessir olarak manzarında harekât-ı fevkalade gösteriyordu. Ada onun için eyyam-ı evveliyeyi muhtır olduğundan teessüratına bir şiddet-i fevkalâde munzamm oldu. Filvaki Kınalı'da oturmuyor idiye de gelip geçtikçe yine oraları görüyor, fakat bir nazar-ı nefret ile bakıyordu.

Faiz teessürat-ı âşikanesini gittikçe büyüttü. Hatta bir gün akşam üzeri hanesine geldiği zaman kadını evinde bulamadı. Derhal sordu. Hemşiresinin o gün gelip görünmesini aldığını, birkaç gün sonra geleceğini, ertesi akşam da kendisini davet ettiklerini anladı. Bu anlayış ne derece mukni olursa olsun onun için muris-i keder idi.

Hanede bir sükûn-ı tenhayi var idi. Bu sükûn genci şiddetle müteessir etti. Vücut-ı beşere delâlet edecek hizmetçiden maâda birşey görünmüyordu. Evvelce bellediği odayı açtı, sol tarafta bir karyola, karşısında bir konsol, üç dört koltuk, ufak bir kanepeler her zamanki manzarasıyla göründü. O vakit anladı ki aradığı muhabbet-i can bu akşam hanede değil.

Ateş içinde yanan ellerini başına koyarak habgâh-ı yâre döndü. Birdenbire karyolaya atılarak hümgür hümgür ağlamaya başladı. Heves ve mağlubiyet-i sevdakaranenin bu hayat-ı fâniye müddetince gösterdiği menazır müessif olduğu kadar da beyhudedir. Delikanlı bu mağlubiyetini hissettiği dakika ölüm derecesinde azab içinde kaldı. Çeşm-i nem-nâki o vech-i cemili fil-hâl idrak edercesine açıldı. Bir bû-yi hasret-âmuz, meşamm-ı amâlini doldurarak sevmek hususunda insanların tâbi' olduğu kanun-i hissini ahkâm-ı şedideyi câmi' olduğunu tasdik etti.

Düşündü. Tefekkürat-ı bedbahtanesi pek dil-sûz, pek müessir inhinalarla bir dereke-i mechuleye doğru tenezzül ediyordu. Gâh dimağında tahaşşüd eden amâl-i muhtelif birdenbire dağılarak bir sadeği-i tâm içinde kalıyor, gâh bin fikr-i ecnebi o kitle-i metâib dideye hücum ederek tesirat-ı muhtelifede bulunuyor, gâh bir katre olmak üzere toplanan sirişk-i hasreti şiddetlenerek çehresini bir mecra-yi ıztırab haline getiriyor, gâh dudakları gayr-i ihtiyari bir surette açılıp kapanarak teneffüsât-ı münkatıasını tanzim ediyor, gâh elleriyle saçlarını çekerek beşerin kendi nefsi önünde uğradığı acz u kahrın ne büyük bir tesir icat ettiğini tasvir eyliyordu.

Endişe zaten bu dimağ-ı rencidenin mihman-ı ebedisidir. O dimağ altı aydan beri düşüne düşünce adeta yorulmuş idi. Bu düşüncesi hayat-ı cismanîyesini ihlâl ettiği gibi maneviyetini dahi ihlâl ederek ta'b ve inkisar-ı tahammül gibi bir netice-i mühimme husule getirmiş idi. Bu endişe zevcesinde gördüğü etvar-ı temayülkaranenin bir saik-i garib

tarafından talim edildiğini ihtar eden ahval-i mahsusaya mübteni idi. Kadın ona sarıldığı zaman kemal-i şiddetle sarılarak güya nazarı bir muakkib-ı hayaliyi görüyormuşçasına arkaya doğru in'itaf ederdi. Faiz bunu hissediyor, fakat bir sebep-i mücbir bulamıyordu. Kadın affı idi. O sadeği-i etvar ona leke süremeyecek derecede insanda kanaat-i vicdaniye hasıl ediyordu. Fakat bu tehalük ne? Bu havf-ı ricat neden hasıl oluyor! Yoksa Faiz mi şaşırıyor, şüpheleniyor, eğer Faiz'in düşündüğü gibi ise netice pek müdhiş. Hayır. Hayır. Değil. Faiz aldaniyor. Lâkin bu ıztırab ne için mündefi olmuyor. Faiz kendi mesudiyetinin inhilalinden korkuyor. Bu hâlin evahir-i hayata kadar devam etmesini temenni ediyor. Mümkün değil emin olamıyordu. O çehre, o göz, o kalb, o dimağ kendisini sevmiyorsa artık lezzet-i hayat kalmayacak idi. İşte bu acı, bu müessir his onu şu halinde ağlatıyor. Ser-bâlini ıztırab ve azabın gözlerinden icra ettiği yaşlarla ıslanmış olduğundan ne tarafına dönse soğuk bir zemin yüzüne temas ediyor, vücudu yavaş yavaş iktisab-ı rehavet ederek o firaş-i istirahatı benimsiyordu.

Göz kapakları şiddet-i teessür, hücum-ı efkâr, za'f-ı asab, endişe-i sevda, yürümek, işret gibi herbiri insanı başka başka it'âb eden ahval-i hususiyeden dolayı ağırlık peyda ediyor, rehavet-i vücudiyesi gittikçe tenezzül ederek teninde bir bürüdet-i nâ-behengâm husule getiriyordu.

Gecenin zalam-i hafifi pencere perdelerini göz fark edecek derecede belli etmiş, duvarda asılı levhaları hayal meyal mer'î kılmış idi.

O bister-i dildar, ona bin hatıra-i neşve-fürüz ihtar etti. Gâh âguş-ı niyazı bir vücud-ı naz-âlıdu ihata eder, o zaman tezelzülât-ı asabiye ile âram-ı canını ikmal ederek onu bir gaşy-ı muvakkat halinde bırakır, gâh bir rayiha-i vicdan-firib hevesat ve amâlini teheyyüc ederek dünyada mesudiyet-i hayatiyenin hakikaten sevilen şeylere malikiyette bulunduğu inandırır. Bazen ta sabaha kadar uyumayarak o mecma-i letafeti seyreder, bazen kemal-i taabından uyuduğu halde gece yarılarda ihtilacat-ı şedide ile uyanarak kenar-ı tahassüründe bulunan perestidesini yoklar. Dem olur ki iki çeşm-i ratib bir katre sirişk dökerek onu uyandırır. Zaman olur ki mahsus surette öksürerek o hâbide-i işve-perveri ikaz eder. Elhasil ziya-yı şems onları daima uyanık bularak genci mütalaat-ı dûradûra sevk eylerdi. Lâkin bu gece?

Bir hayal-i müessir çeşm-i canı önüne geldi. Bu rüyet, tecelli-i ruh imişçesine bî-çareyi üzdü. O zaman tahayyül dahi vüs'at-i nâ-mütenahisiyle dimağımı işgal ederek türlü türlü mülahazata daldı. Bir zaman oldu ki genç gözü yaşlı, vücudu rahnedar, kalbi sükûn-perver bir halde uyudu.

Uyandığı zaman derhal giyinmeye kalkıştı, henüz sabah olmamış idi.

Necm-i seheri Maltepe üzerinden yavaş yavaş yükseldi. Eylülün evaili olduğu hasebiyle hilal-i kamer, kürre-i semanın hemen nısf-ı evvelisini kat' edememiş idi. Hafif ve fakat tesir-i bürüdeti biraz ziyadece olan bâd-ı sabah Heybeli adanın üzerinden sık sık vezan olarak çiyler düşürmekte, ortalığı bir taravet-i cedideye mazhar ederek takarrüb-i eyyam-ı şitayı ihtar etmekte idi.

Sonbahar, âsar-ı hazan-âludunu bu cezire-i latife üzerinde birkaç varak-pâre-i seyyar, birkaç dirah-ı uryan, yanmış, sararmış bayırlarla izhar etmiş, sekene-i muvakkatesinden birkaçını nakl-i mekana mecbur ederek tek tük âşiyânını boşaltmış idi. Tabiatın su gibi bir mefiz-i bî-pâyamı ortasına kondurduğu üç dört hâk-pâre letafet-i mevkiyece ahsen-ül-menazır ıtlakına ma-sadak olacak tecelliyat ve mazhariyat-ı bediaya cilve-gâh olduğundan mevasimin suret-i hulul ve güzârı dahi onlar üzerinde garib garib tahassüsat husule getirerek vâki olur.

Tahavvülat-ı arziye mukteziyatından olarak Marmara'nın bir kenarından yükselen o zirve-i cibal, hemen kayalık denecek derecede sengin görünüyor ise de dest-i umran-ı beşer, onu dahi ıslah ederek üzerinde mesakin-i mütenevvia, bahçeler, bağlar tesis etmiş ve umman-ı kudret ortasında iktidar-ı beşeri tasvir edercesine bir nümune-i sa'y u amel göstermiştir.

Bu adalar güya bir tenasüb-i hendesfiyi takib edercesine birbiri pîş-gâhına dizilmiş ve lâkin Heybeli iki zirve-i zümürdü ile cümlesinin âğuş-i istirkabında bulunarak başkaca bir letafet-i tabiiyeye mazhar olmuştur.

Sabah bu toprak yığını üzerinde nazar-firib bir levha teşkil eder. Güneş Anadolu Dağları arkasından kesb-i irtifa ettikçe İzmit Körfezi cihetleri yavaş yavaş zerrin, simin, ateşin dalgalar içinde kalır, Maltepe, Kadıköy tarafları ise gittikçe koyulaşan bir hazaret-i mütemevviceye penah olarak, nazar-ı temaşaya bin bedia-i fâniye gösterir cibal-i mütenazıra birbirine aks-i zilâl ediyormuşçasına yavaş yavaş tenevvür eder. İlk şua zirveden zirveye çarparak âfak-güzin-i mehabet olan sehab-ı seheri in'ikâsat-ı mütelevvineye gark eyler. Gâh bir sürü tuyûr-ı seyyare, bir sâye-i mütebeddül gibi karşı yakaya geçer, gâh bir mübâriz-i hayat bâd-bân-güşâ-yi azîmet olarak süzülür. Bazan Büyük Ada'da sabaha kadar yanan şulelerden birkaçı birden söner hayât-ı bahardan nişan verir. Bazan vapurun velvele-i hareketi etrafı tutarak dem-i intibahı anlatır, arada sırada hayvanat-ı nehariyenin avaz-ı tayakkuzu o yalçın, sarp meyillerde aks-i sadalar husule getirir. İnsan hemen bir âlem-i vahdette imiş gibi mütteessir olur.

Dahil-i cezirede âmed ü şûd evvel-i emirde vasıl-ı gûş-ı dikkat olmaz. Göz bir manzara-i cedideye dalarak tefekkürat-ı dimağiyeye intizam bahş olur. Dimağ tefekkürat-ı muntazamaya müstagrak oldukça mütalaat ve mülâhazatını tevsi ederek hemen bir velvele-zâr-ı daimi olan bilad-ı cesimenin ezhân ve efkâra bahşettiği sıklet ve ataletten rehâ-yab olduğuna inanır.

Ortalık hafif maviliğe boyanarak kırk elli adım ötesi manzur olmağa başladığı hengâmda idi ki Faiz dışarıya çıktı. Aheste aheste çamlığa doğru yürüdü. Yolda birkaç serseri avcıya rast gelerek tebessüm etti. O zaman kendi kendine:

"İnsan mübareze-i hayat denilen gavga-yı daimîden kâbil değil halas olamıyor. Yaşamak taharri-i menafiden maâda bir şeyi müntic olmuyor. Ne kadar olursa olsun fikr-i beşer bir meşguliyet istiyor. Ya düşünmek ihlâl-i saadet ediyor, yahut insanlar iyi düşünemiyor." dedi.

Faiz'in ahval-i ruhiyesinde bir keşmekeş-i daimi hüküm-ferma oluyordu. O gün saat

sekize kadar adada bulunarak akşam üzeri vapurla İstanbul'a indi. Oradan dahi hemşiresinin sâkin olduğu Çengelköy'üne gitti. Zevcesini beşuş, istikbaline hazır bularak tadil-i hüzn etti. O zaman anladı ki onu hakikaten seviyormuş. Zira o gece âğuş-ı iştiyakından bırakamayacak bir halde bulundu. Fakat kadın bu tazyikat-i âşikaneye kendini teslim ettiği halde bir hiss-i hâifane ile kurtuluyordu.

Faiz zevcesinin iffet ve ismeti hakkında kat'a endişnak değil idi. Yalnız zihninden geçen bir ukde var ise o dahi kendini henüz iyiden iyiye sevdiremediği idi.

Orada bir hafta kadar oturdular. Ba'de hemşiresi ile beraber adaya gelerek bir ay kadar daha zaman geçirdiler. Ekseriya adadan inmez, ötekileri de beraber alarak Çam limanına gider, orada familyaca yemek yiyerek eğlenir idi. Bu bir saadet idi ki Faiz onu takdis eyliyordu. Kadını idare-i beytiyece pek ileriye gitmiş, terbiyesi, nezaketi hele letafeti ile kendine melek kadar görünmüş olduğundan ilâ ahirül ömr bu vechle yaşamayı arzu ediyordu. Fakat eyyam-ı şitâ safa-yı kalbini ihlâl etti.

İstanbul'a nakl ettiğinin haftasında zevcesi sıhhat-i evveliyesini kaybetti. Bir ay kadar ayakta ufak ufak öksürerek, gâh yatarak muvâzenet-i hayatiyesini bulamadı. Etibba muayenat-ı evveliyesinde rutubet olmayan mahalde oturulmasını müdavat-ı mukavviye ile beslenmesini emr ettiklerinden Faiz bunların cümlesini birer birer ifa etmeye başladı.

Hastalık zihnine dokundu. Fakat etraftan aldığı malumat-ı tesliyetkarane üzerine bir müddet oyalandı. Bu oyalanış ne derece müessir, ne derece müferrih olursa olsun âsar-ı zahiriyesini gösteremediğinden endişnak oldu. Konsültular neticesini anlamak istedi. Mümkün değil muvaffak olamadı." Gelen etibba fakru'd-dem, tezelzülât-ı asabiye." gibi hafif hafif sözlerle geçiştirerek tedavisini bildirdiler.

Lâkin ne çare? Faiz o diraht-ı emelin günden güne hazan-âlud-ı küduret olduğunu görüyordu. Gâh odasına girer. Onun yüzündeki ısfırası, gözlerindeki initâf-ı hazini görür. Bu levha-i meşumenin kalp ve vicdanına gösterdiği manzaralardan fevkalade meyus olarak kendi odasında saatlerce düşünür, ağlar teskin-i âlam eder etmez yine yanına gider.

Bir gün kulağında aks eden bir kelimedenden az kaldı bayılıyordu. Bu kelime "verem" kelimesi idi.

Benzi birdenbire tagayyürat-ı seriaya uğrayarak bütün kanı beynine vurdu. Gözleri kıpkırmızı kızarak kulağında müthiş müthiş çınlamalar hasıl oldu. Nazarı, istikbalin hazırladığı menazır-ı ye's ü hicrana dalarak, avakıb-ı hayatının gittikçe karardığını hisseder etmez fütur-ı manevi içinde kalarak derin derin, muzlim muzlim endişelere düştü. O nahl-i emel soluyor, o hâmil-i sevda-yı can söniyor, o nur-ı dide-i melahat gittikçe iktisab-ı za'f ederek prestar-i cemalini mahvediyordu.

Faiz çıldırırçasına hümgür hümgür ağlayarak hastalandı. Gâh sofaya çıkar. Hareminin odasından akseden sert bir öksürük üzerine ihtilacat-ı şedide içinde kalarak titreye titreye odasına çekilir. Onun yanına gitmeye cesaret edemezdi.

Bir akşam odasına girdi. Kadın avaz-ı zaifiyle söze başlayarak:

"Benden kaçmayınız. Ne için yanıma gelmediğinizi biliyorum. Hekimler benim Fransızca bilmediğime zâhib olarak konsültuda verem olduğumu birbirlerine söylediler. Ben bu kararı dehşetle beraber hıfz ederek sabır ve tahammül ettim, zaten bu hayattan ayrılacağım için müteessifim. Bir de sizi göremezsem artık bütün bütün dil-hûn oluyorum." dedi. Faiz'i elim, müessir, vicdan-sûz bir manzara-i hayat karşısında bıraktı.

Zavallı çocuk! Artık tahammül edemedi. Ağlaya ağlaya başını göğsüne dayayarak teskin-i âlama çalıştı. O ten-i zaîften çıkan bir bû-yı uhrevi ona müthiş bir hırman-ı ebedî karşısında kalacağını ihtar ettiğinden âguş-ı niyazına almak istedi. Keder, elem, teessür, tagayyür, za'f, mihnet-i kalb, gibi beliyat-ı hayat-sûz içinde olduğu halde onu öpmek, o hâlinde son buseler ile üzme, semerat-ı hayatın henüz neşv ü neması esnasında ondan mahrum kalmaktan mütevellid hissiyat ile şerh-i ahval-i hayata çalışmak istiyordu. Artık kalb kalbe konuşacak zaman gelmiş idi. Faiz başını kadının zaîf sinesine dayamış, ufak kalbin daraban-ı gayr-ı muntazamını dinliyor idi. Tâbi' olduğu bir hiss-i garib ile yavaş yavaş göğsünü açtı. Eli tenine temas ettiği esnada soğuk bir ter dökülüyordu. Kadın çekinmek istedi. Faiz derhal eline geçen bir mukavvayı oradan çıkararak yerinden fırladı.

Bu fırlayış meçhul, mübhem, müessir bir inhina-yı hayat neticesi idi. Gözleri derhal rüyet hassasını kaybederek bir şey göremedi. Kulakları yalnız bir hırıltı işiterek uğradığı dermansızlıktan dolayı ağlaya ağlaya odanın ortasına yığıldı. Nazarı daha elindeki şeye bakmadan kadına münatıf oldu.

Sapsarı bir çehre! İki hûn-âlud göz, köpüklü bir ağız, ihtilâcat ile büzülmüş iki dudak, çenesinin yanları bir suret-i elîmanede muhtelic, boynu bir sâk-ı bî-medar hâlinde titrek, göğsü açık, zaman zaman nazar-endaz.

O hayat sönüyordu. Gırtlığı birbiri ardınca üç dört defa indi çıktı. Genç beyinde dönen velvele-i hevlnak arasında daha dikkatli bakmadan elindeki fotoğrafı yırttı. Bir hiss-i zalimane ilcâatıyla muhtazır-ı ebediyet-pûşa:

"Muvaffak oldum. Ölürken olsun. Ah benim şu hâl-i meyusiyetim senin dimağında karar etti. " diyerek titreye titreye odadan çıktı. Kendi odasına girerken:

"Beni sevmiyormuş, beni sormuyormuş. Artık ben de mesud olamam." dedi. Bu hüzn-i vicdaniyi ilelebed muhafaza edeceğine kâni' olarak uğradığı hezimet-i kat'iyeden dolayı kurumuş gözlerinde bir katre sirişk-i keder toplandı.

REFİK VE REFİKA

1

Bir Kurban Bayramı haftası idi.

Sular âleminin henüz kesb-i germi ettiği bir zamana müsadif olduğundan sabahleyin erkenden kalktım. Köprü başına gelerek saat iki buçukta Mesar burnuna gidecek olan postanın hareketine muntazır oldum.

Müddet-i intizar bir saat kadar imtidad edeceği cihetle gazete mütalaasıyla iştigali tensib ederek ve arada sırada yalnızlıktan dolayı epeyce eğlenemeyeceğini düşünerek yine o melal-i derunu tazelemekte iken bir sada:

"Bonjur! İyi ki tesadüf ettim. Ben de arkadaş arıyordum."

diye aksetti. Bonjur tabirinin delâlet-i vâzıhasıyla dahi taayyün eder ki bana selam veren gayet lâubâli bir arkadaşımıdır. Bu bonjuru frenkliğe heves ettiğinden değil belki kesret-i istimalinden dolayı örf etmiş idi. Ben de bil-mukabele ayağa kalkarak ve işi bildiğim kadar alafrangaya dökerek:

"Bonjur! Dostum."

dedim ve elini elime alarak sıktım. Bu tarz-ı musafaha ikimizi de tebessüme mecbur etti. Zira arkadaşım. Benim âdât-ı milliyeden maâda hiçbir adete tebaiyet etmemek fikrinde musır olduğumu pekâlâ bilir.

Musafaha hitam bulduktan ve derhal yetişen garsona bir kahve ismarladıktan sonra söze başladık.

Arkadaşımı size takdim edeyim. Bu takdim biraz uzun sürecektir ise de hikâyat-ı vâkıası için elzemdir.

Arkadaşım orta hâlli bir familyaya mensuptur. Henüz kırk günlük şîr-hâr iken pederi validesini bırakmış, Tekfur dağına giderek tehhül etmiş. Orada dahi durmayarak vatanı olan bir memlekete avdet eylemiştir.

Çocuk kul cinsi bir validenin âğuş-ı himayetine sığınarak zulm-ı pederden âgâh olmadığı, validesinin göz yaşlarını, melalini, hüznünü, teessürünü duymadığı halde büyümüştür. Fakat bu hayatı biraz daha tafsil edersek heyet-i ictimaiyemizin bir kısm-ı mechulunu irâe etmiş oluruz.

Valide Çerkes ise de İstanbul'a geldiğinde pek küçük olduğundan mensup olduğu konakta kibar âlemlerimize mahsus olan hüsn-i terbiyeye mazhar olmuştur.

Zeki, fatîm olduğu gibi hüsn-i idare ve âmîziş için kocasına elinden geldiği kadar muavenet etmiş ve hatta çeyiz namına getirdiği eşyayı zevcine teslim ederek yedirdikten ve servet-i mevcudesi olan dört beş yüz lirayı dahi uğruna sarf eyledikten sonra şu felakete uğramıştır.

Erkek, kadının safvet-i kalbinden istediği kadar istifade etmiş. Kadın erkeğinin her zaman gösterdiği etvar-ı mütebessimaneye aldanmış olduğundan aralarında nizâ u nifak denilen ev gürültüsü vuku bulmamıştır. Ba-husus servet-i beytiyenin mahvı esnalarında kocasının teşvikiyle görüncesinin konağında iki odalı bir haneye çıkarak orada doğurmuş, kırkını çıkarmadan zevcinden iftirak haberini alarak meyus kalmıştır.

Kimseyiz! Evet. Bu hayat nisvan için tahammül-fersâdır. Terbiyetgâh-ı evvelisine avdet onun için biraz mümkün olamıyordu. Zira kucağındaki tıf-ı nev-zâdın velvelesi o koca

konak halkını bizâr ederek muamelat-ı barideye hedef olurum diye korkuyordu. Maişet belasının hemen her türlü istinaddan mahrum olanlar üzerinde gösterdiği âsar-ı zebun-küşane bî-çare valideyi de ezecek derecede idi.

Düşünmek şu hâl-i pür-ıztıraba çare bulmak kuvvet-i müfekkireye vâbestedir. Halbuki kadın bu kuvvetten bütün bütün mahrumdur. Zira o perveriş-yab olduğu mahalde yalnız hidemat ve hüsn-i harekât namına terbiye görmüştür. Genç yaşta bir kadının kucağında bir de çocuğu bulunduğu halde bu tarik-i hayatta ne surette hatve-endaz-ı akdam olacağı halledilecek mesailendir. Kadın bunu aklı erdiği kadar halletti. Kucağındaki mahluk-ı bî- haberi musibet-i hayat değil, belki bir gencine-i istikbal olmak üzere telakki ederek iki ay sonra görümcesine müracaat etti. Başka bir erkeğe varıncaya kadar muhafaza edilmesini rica eyledi.

Görümce zaten gelinini sever, kardeşinin etvar-ı hainanesinden nefret eder bir kadın olduğundan anasıyla çocuğuna konakta bir daire-i mahsusa gösterecek kadar hüsn-i muamele göstermiştir. Çocuğun halası olduğu gibi kendi familyasına mensub olan bir ailenin de refahiyet-i matlubeyi ihraza salâhiyetini düşünerek gelini taltifat ve tesliyat-ı adide ile şifa-yab etmiş, kadın da o taraftan böyle bir rû-yı kabul görünce sefil olmadığına itikad ederek çocuğunu büyütme hasr-ı nefis eylemiştir.

Halbuki kadın mazhar olduğu şu saadetten maâda çıktığı konaktan dahi muavenet-i lâzimeye nail olarak ta çocuğun dokuz yaşına kadar validelik şefkat ve merhametini ibzâlden geri durmadı.

Çocuk validesinin bil-cümle mahasin-i tabiiyesine varis olarak büyümüştür. Tahammül, sükûn, onun en birinci nümâyîş-i ahlâkiyesi olup o sene gelinceye kadar halasının gözü gibi muamele görmüş, fakat zavallı hâmiye bir müddet sonra vefat edince o himayet dahi mahvolmuştur.

Valide bu felaket üzerine dahi sabır ve tahammül göstererek görümcesinin sağlığında iktisab edebildiği servet ve çıktığı konaktan tahsis edilen maaş ile geçinebilmek çaresini düşündü. ilk hareketi oğlunu müessesat-ı maârifimizden birine kaydettirmek oldu.

Çocuğun mektebe duhûliyle beraber devamı oderece şedid bir verziş, o derece muannidane bir sa'y u amel ile intiha buldu ki müddet-i tahsiliye hitamında terbiye-i asriyeye muvafık bir insan olduğu halde çıktı.

Benim arkadaşlığım mektep arkadaşlığından ibtida etmiştir. Mekteb âlemi, hatıratının ne kadar leziz, ne kadar ruh-perver olduğu malumdur. Mektebe hîn-i duhûlumuzda ikimiz de küçük, ikimiz de bir sınıfta olduğumuzdan hikâyat-ı tflanemizi birbirimize söyler, dinleriz. Derse beraber çalışır, müzakere ederiz. O beni, ben de onu sever idim.

Hele bir takımında bulunuşumuz bu muhabbeti bir kat daha takviye etti. Kâğıt, kalem, mürekkep, hokka namına hiçbir teklifimiz yoktu. Kitaplarımızdan birini temiz saklar, diğeriyle çalışır idik.

Daha o zaman beyaz, zaîf çehreli, gözleri parlak, alnı geniş, biraz geveze, ekseriya

parmakları ikinci boğumuna kadar mürekkepli, gâh bıyık yerlerinde, dudaklarında terâküm eden mürekkepten çekilmiş bir hatt-ı siyah bulunur. Gah keten urbasının önü damla damla lekelerle âlude olur idi. Onun bu hâli bulunduğu sınıfta "kirli kâtib" ünvanıyla çağırılmasını intac etmiştir. Benden gayri ona kim kirli kâtib derse kızar, hiddetinden kıpkırmızı kızarırdı idiyse de yine ağzından fena söz çıkmazdı. Hiddeti ziyadeleşirse hırsından ağlar, tehevürünü, hiddetini, şiddetini bana anlatarak teskin ederdi. İşin daha garibi var. Arkadaşlarımız onunla istihza ederken benim ona şiddet-i intisabımı bildiklerinden ikimizi de katıştırırlar. O zaman ben de o da kızarak müdafaata başlardık. Fakat nasıl? Ekseriya o bana teveccüh eden taarruzata, ben de ona söylenen sözlere mukabele ederdim. Güya hukukumuz nâ-kâbil-i taksim imiş gibi birimize târî olan ziyandan her ikimiz de müteessir olurduk.

Size garib bir vak'a anlatayım. Bu vak'a aramızdaki münasebetin en büyük levhasını teşkil eder.

Ziya hâlim, ben biraz yaramazca idim. Bunun için ekseriya dûçâr-ı mücazat olur idiysem de hafif idi. Bir gün sınıf zabıtine adem-i itaatte bulunmuşum. Acaba bu adem-i itaat nedir diye mi sual ediyorsunuz? Adamcağıza temenna etmemişim. Akşam üstü "Evamir" defteri okundu. Benim ismim de kabahatim de zikredildi. Müdür beş gün hapsime karar vermiş. Bu ceza o ana kadar gördüğüm cezaların hiçbirine makîs olamaz. Bu ceza, benim için ilk olduğu cihetle bütün bütün korkunç idi. Sınıf arkadaşlarımdan ayrılmak, mektebin en ücra bir mahalinde ihtilattan memnu olarak oturmak, sıcak yemek yememek biraz güççe idi.

Beni derhal ayırdılar. Ziya'nın gözleri yaşlandı. Mahbese götürdüler. Elime bir kuru ekmek, yanıma bir bardak su bırakarak gittiler.

Aradan yirmi dört saat geçtiği halde mahbesin kapısı açıldı. Yanımdaki diğer hücreye biri girdi. Bu Ziya idi. Ben ne yapmış isem o da onu yapmış. O da benim gibi dûçâr-ı mücazat olmuş idi. Meğer Ziya bana bir cemile-i refakat-perveri göstermek istemiş de onun için böyle bir kusurda bulunmuş. Çocukluk âlemi bu ya. Ben de memnun oldum.

Ziya'nın derece-i zekâveti vasat dereceyi geçer. Fakat o zekâveti tenvir eden fart-ı tefekkür çocukluğunda bile ona mühim mühim meseleler öğretmiştir.

Altıncı sınıf olmuş idik. Artık on on beş, on altı yaşma girmiş, devr-i taakkul bizim için hulûl etmiş.

Derslerimizin ehemmiyeti küşayış-i fikre sebeb olduğundan o çocukluk âlemine veda ederek başka bir devre girdik. Mebahisimiz değişti. Ziya daha ziyade büyüyerek yüzündeki o safiyet bir vaz'-ı hazin aldı. Gözlerinin parlaklığı garip bir neşe-i hayafî ile bütün bütün arttı. Tavır dahi değişti. Vakûr, dûr-endiş oldu.

Fikren muannid değil idiyse de teessürlü zamanında ateş parçası kesilirdi. Sonraları bu hâli için mektepte dûçâr-ı mücazat olurdu.

Ben sofraya oturup onun kuru ekmek yediğini gördükçe somunumun yarısını böler içine et vesaire doldurarak kaçırdım. Eğer mahbus ise bu hizmetimi akşama bırakarak

geceleyin yatak koğuşuna geldiği zaman veririm. Bu hizmet, bu refakat ona da bana da hoş gelirdi.

Mektep arkadaşlığımız, ailece dahi münasebatı mûcib olduğundan validem validesi ile görüşürdü. Hatta birbirlerini hemşire diye çağırırlardı. Hele validemin Ziya hakkında olan şefkatini bir türlü unutamam. İzin akşamları buluşur, beraber yemek yer, konuşur, gezer idik.

Sınıfımız dokuz kişi olduğundan bu fart-ı muhabbet cümlemizde dahi var idi. Çavuş, onbaşı, sınıf başı sözü ara yerde anılmaz, herkes kendi hâliyle uğraşır.

Ben bu âlemi yad ettikçe pîş-gâh-ı fikretimde bir mesudiyet âlemi tecelli eder. O mektebe duhûlum ile hurûcum arasında gûzar eden sekiz seneyi kemal-i meşakkatle geçirdiğime itikad ederdim. Meğer bu itikadım mekteb âleminin yeknesak olması hasebiyle husule gelen melalden neşet etmiş idi. Fakat mektebin himayet-i vâkıasını hissederdim. Ziya ile bunları konuşurduk. Hatta bir gün dedi ki:

"Mektep senin için de benim için de bir nevi ana kucağı öyle değil mi? Mekteb vatanın küçüğü, ailenin büyüğüdür. Bu hikmet en büyük hikmetlerdendir.

Ziya'nın şu mülâhazası pek de atılır muhakemelerden değildir. Fakat ne çare ki bize olan tesiri güzel bir söz olmaktan başka bir şey değil idi."

Ziya altıncı sınıf tedrisatına devam ettiğimiz zamandan itibaren evvelki vakarını biraz hafifletti. Anası kendisine pek düşkün olduğundan her arzusunu itmama çalışır idi. Zavallı kadın izdivac namına henüz iki sene yaşamış olduğu halde bu çocuğun hatırası için adeta her türlü alâikten kef-i yed etmiş, kendi kendine meşgul idi.

Mubahasatındaki ciddiyet dahi kaybolarak hayâli mülâhazata düştü. Tiyatrolarda gördüğü vakayii mektepte boş tatil zamanlarında hepimizin huzurunda tecessüm ettircesine naklederek bizi de o yolda müstefid ederdi. Fakat o masumiyet-i muvakkate hepimizde mevcut olduğundan birbirimizin za'f-ı kalb ile söylediği sözler bir ehemmiyet-i mahsusayı hâiz olamazdı.

Ziya okuduğu dersler arasında edebiyata pek ziyade münhemik idi. Riyaziyatın o mühim, o güç, o anlaşılmaz can sıkıcı düsturları, hikmetin tecaribi, kimyanın kokulu şeyleri onu sıkardı. Nâtikaca sınıfın en birincisi olduğundan, nutuk gibi, tebligat gibi şeylerde hep Ziya intihab olunur, kalın, gür sesiyle okuduğu zaman bütün talebeyi kendine aferin-hân ederdi.

Yedinci sınıf imtihanlarını vermek üzere idik. İzin haftası hulûl etmiş olduğundan herkes hanelerine gitti.

Hiç unutmam. Cumartesi günü de Fransızca imtihanına girecek idik. Cuma günü bütün talebe mektepte isbat-ı vücud ettiği halde arkadaşım gelmedi. Bu hâl fevkalade idi. Acaba Ziya hastalanmış mı idi? Acaba Ziya'ya bir hâl mi oldu?

O gece sınıfta derin bir sükut hüküm-fermâ oldu. Bu ana kadar vuku bulmamış bir hâl.

Bâ-husus bizim gibi müdekkik bir terbiye altında büyüyen talebeden birinin böyle bir hâle teşebbüsü cidden garip idi. Ben o geceyi gâh düşünerek, gâh uyuyarak, gâh uyanarak geçirdim. Kendi kendime sabahleyin erkenden gelir fikrinde bulunuyordum. Çünkü erken gelmezse imtihana yetişemez.

Yetişemezse bir daha da kabul edilmez. Kabul edilmediği takdirde sınıfından döner. Bu iftirak o zaman için pek elîm idi. Ufak bir bahane ile arkadaşından cüda düşmek reva olmadığından adeta kendi mütalaama karşı hiddet ediyordum.

Saat beşe geldiği halde Ziya gelmedi. Arkadaşlarım da ben de mahzun idik. Zira birincimiz imtihana girdi. Filvaki mektepten hanesine haber gönderildi ise de orada bulunmayıp Kadıköy'ünde halasında olduğu haberi alındı. Artık endişem ziyadeleşti.

Eğer Ziya o gün gelmezse ayrılacak idik. Sıra bana geldi. Ben de imtihana girdim. Fart-ı teessürüm hocamı da işgal etti. O sert adam bana:

"Neden kederli duruyorsun?" deyince birdenbire teessüf-i derunumu yenemeyerek:

"Ziya Efendi gelmedi. Mahzun oldum. Dönecek" dedim. Bu şefaetim müdürü de yumuşattı. Bana bir iltifât-ı mahsus olmak üzere:

"Teessüf etme. Bu gün akşama kadar hoca efendi onu bekleyecek." dedi.

Artık ne derece sevindiğimi tarif edemem. Ben imtihanı bitirip de odadan çıktığım zaman bu müjdeyi arkadaşlarıma vermek üzere divanhaneden hızlı hızlı yürümekte iken bir de Ziya'yı görmeyeyim mi? Sade Ziya mı? Zavallı validesi de beraber gelmiş.

Kadıncağız ağlıyor. Mahsul-i ömrünün mektepçe bir mücazata uğratılmaması için zabıtlere yalvarıp, yakarıyordu. Beni görünce o mahzun çehresi güldü. Derhal yanına koştum ve onu temin etmek için:

"Valide! Merak etme. İmtihana kabul edilecek." dedim. Bî-çare orada Ziya'yı öperek, giderken sık sık dönerek gözümüz önünden nihan oldu.

Ah! Ben o kalbin orada çektiği meşakati, zahmeti, eziyeti, ıztrabı şimdi hissediyorum. O kalp bir daha Ziya'yı görüp de vuku bulan hâli anlayıncaya kadar üzülmüştür. O kalbin o semere-i ferid-i hayatı sert yüzlü adamların eline bilâ-ihtiyar teslim ederek gittiği saat adeta ölüm darbeleri içinde kaldığımı henüz anlıyordum. O nazar-ı şefik, o hiss-i âli her göreni kendine acındıracak derecede aşikâr idi. Sık sık dönüp bakması mutlaka Ziya'ya hasret kalacağını bildiğinden bir kere daha mataf-ı nigâh-ı tahassürü ederse bir faide-i ruhaniye iktisab edeceğini tefekkür etmesinden neşet etmiş idi. Ben de o zaman devr-i sabavetten kurtulmamış olduğumdan validelik hâlinin bir nümunesini görür görmez müteessir oldum. Bir aralık Ziya'nın yüzüne dikkatli dikkatli baktım. O da korkudan sararmıştı. Gözleri garip nazarlarla bana münatıf oldu. Fakat o endişe ta dudaklarına sirayet eden o raşe, hele kabahatini müdrük olduğu cihetle ahzettığı o tavr-ı za'f, o eda-yı mazlumane bana bir sırr-ı mechul karşısında bulunduğumu anlattı.

Ziya değişmiş idi. Ziya bir başka Ziya idi. Bana söz söylemek istedi. O serbesti-i

tekellüm gitmiş, o vaziyet-i eda tebeddül etmiş olduğundan dudakları titreye titreye yanına sokuldu. Bana:

"İmtihan bitti mi?" dedi.

Bu sualine karşı biraz sert bulunmak istedim ise de yine acıyarak:

"Hayır, iki kişi daha kaldı." dedim.

Ben arkadaşımın her hâline, her tavrına alışmış, her teessürüne iştirak etmiş iken o endişeden, o raşeden bir şey anlayamadım.

O halecan-ı zahirin sebebini öğrenmek bana bir merak, adeta bir vazife olmuş idi.

Ziya imtihan oldu. İzinlik urbalarını değiştirerek sınıfa geldi. Müzakerehane kapısından girerek mahcubane bir surette tebessüm etti. Fakat bir sirişk-i teessür, daha iyisi arkadaşları yanında uğradığı hicabın bahşettiği ıztrab saikasıyla toplanan bir katre gözlerinden indi.

İmtihan meselesi için hepimiz tarafından vuku bulan muavenete bilhassa bana alenen beyan-ı teşekkür etti. Bu hâli, bu tavr-ı teşekkürü cümlemizi memnun ederek arkadaşlık arasında bazen tezahür eden bu gibi ahval-i nezaketi alkışladık fakat beni sormayın. Ben o nezaketi, o tavr-ı teşekkürü filân çabucak unuttum. Pür-hiddet olduğum halde çocuğu suallere boğdum.

"Niye gelmedin? Nerede idin? Neden böyle yapıyorsun? Az kaldı dönecektin. Hoca beklemiyordu." gibi sözleri birbiri ardına söyleyerek zavallıyı üzdüm. Benim bu kadar sözlerime, suallerime karşı ne cevap verse beğenirsiniz?

"Sus! Akşam bahçede anlatırım!"

demez mi? Buna sabır lâzım. Mektep âleminde böyle intizarlar biraz güççedir. Bizim için böyle şeyler müstesna kabilindendir. Bahçede söylerim? Garib şey? Hiç olmayacak bir madde. Fakat herkes soruyor. Çünkü vaktinde mektebe gelmemek bizce harikulade bir hareket sayılır. O da sorana: "Küçük halama gitmiş idim. Orada hastalandım. Gelemedim." diye cevap verdi.

Benim ihtarım üzerine hem müdüre, hem de hocasına bir teşekkürname yazdı. Sınıf başımızla yolladık. Bunda da avukatlık var ise de fevkalade olduğundan müdürün de, hocanın da hoşuna gitti. Zaten Ziya böyle şeyleri hepimizden iyi bilir, iyi intihab eder olduğundan şu muamelesi dahi tahfif-i cezasına medar oldu.

İkinci namazına hazırlanmak için müzakerehaneden çıkacağımız esnada Ziya geride kaldı. Taburla gitmek nizam-ı mahsus olduğundan Ziya'ya yürü demek için içeriye girdiğimde dolabına alelacele bir şey gizlemekte olduğunu hissettim. Benim anladığıma o da vâkıf olunca mağrurane bir surette güldü.

İşte Ziya'da gördüğüm fart-ı sürur bu tebessümden ibarettir. Namazı kılıp, yemeği yiyip de bahçeye çıktığımızda artık koluna girdim. Yukarıdan aşağı kulak kesilerek bin can ile dinlemeye karar verdim. Ziya biraz naz ettikten sonra anlatmaya başladı. Dedi ki:

"Ben sana evvelce de söyleyecektim ama mahsus söylemedim."

Kızdım. "Benden saklıyosun ha!" derhal kemal-i infial ile mukabale ederek:

"Vay! Benden sakladım ha!" dedim. Ziya bu mukabele üzerine tebdil-i lisan ederek:

"Yok canım! Saklamadım. İş o zaman ehemmiyetsiz idi."

"İş ehemmiyetsiz idi." sözü zihnimi karıştırdı. Ehemmiyet kelimesini ilk defa olarak işitiyormuş gibi taaccüb ettim. Zira bu kelime bana pek yabancı geldi. Bunun üzerine kemal-i istigrab ile:

"Nasıl iş?" dedim.

Ziya da bu hâlîme şaştı. Hatta beyan-ı taaccüb ederek:

"Ne şaşıyorsun! Bu kadar romanlar okuduk. Bu herkesin başına gelmesi melhuz olan şeydir. Fuzûlî, Nâbi gibi şairlerimizin hepsi âşık değil miydi?"

Görülüyor a. Ziya benim için henüz yeni olan bir bahse giriyor. Aşk, âşık. Ben aşkın ne olduğunu bilmiyorum idiysem de mutlaka sevmenin çılgıncası olduğunu anlıyordum.

İnsan hakikaten gariptir. Bazen bir kelime, bir sûz-ı merbut olduğu şiraze-i intizamdan onu çıkartır. Aşk kelimesi kulağıma vasil olur olmaz bende de tahassüsât-ı garibe husule geldi. Fıtrat bu kelimeyi derece-i teccüssata göre müeessir yaratmış olduğundan o zaman çeşm-i dikkatim önünde yavaş yavaş açılan bir takım menazır-ı mechuleye, ıb'âd-ı mazlimeye doğru baktım. Bazı hâller unutulmaz. Ben o akşamı unutmadım.

Güneş Fatih Camiinin minareleri, kubbesi arkasından mağrib-güzin oluyordu. O mabed-i pür-ihtişam envar-ı mün'akiseden parıl parıl parlamakta idi. Haliç zaten bahçeden pâ-mâl-i nezaret olacak kadar göz önünde bulunduğundan Beyoğlu'nun mebanî-i cesimesinin pencerelerinden şiddetle akseden sarımtırak ziyalar o levha-i ateşine mukabil geliyordu. Ben, Ziya ile bahçede bulunan eski badem ağacının sayesinde sığınarak arkamızı dayamış olduğumuz halde bir müddet sükût içinde kaldık.

Fuzûlî, Nâbi âşık imiş. Romanlar okumuşuz; bunu da ilk defa işitiyordum. Filvaki okuduk. Fakat ben onları sade hikâyeye olmak üzere dinledim idi. Muhakematına kim akıl erdirecek? O zaman anladım ki Ziya'nın iki üç aydan beri romanlar alıp okumasında bir hikmet-i mahsusa varmış.

Fakat bu hikmet ne derece âdi, ne derece tıflane olsa yine yine bizim gibi o zaman için hayat-ı taze erbabından olanlara büyük görülür. Hikmet mutlaka sinn-i kemale mahsus değil a. Sabavetin de, vakt-i şebabında hikmetleri vardır. İnsan büyüdükçe tarik-i hayatın ne kadar sa'b-ül-mürür bir memer olduğuna inanıyor. Nazar-ı saf erbabı henüz o mehalik-i hayat-fersâyı göremiyormuş. Varsın göremesin. Gördüğü anda müthiş olduğunu anlıyor a.

İşte biz de o zaman beliyat-ı hayatiyeye vâkıf değil idik. Birinin vefatı ben de iki fikir husule getirirdi. Biri hayat-ı diniyesine göre verdiğim mütalaa, diğeri ailesinin hüznü ve kederi hakkında muvakkat bir endişe. Halbuki o adamın vefatına kadar çektiği âlam ve

ıztırabat benim asla hatır-güzarım olmazdı.

Hele kalbe ait mesailde bütün bütün bigâne bulunduğum cihetle Ziya'nın biraz evvel mukaddime tarzında söylediği sözler üzerine izhar-ı taaccüb dahi etmiş idi.

Biz o badem ağacının sâye-i latifi altında bulunarak hasbihale girişmeye karar vermiş idik. Lâkin bahçe müddetini boşa geçirmek uyamayacağından Ziya'ya sözünde devam etmesini söyledim.

Ziyâ söze başladı. Dedi ki:

"Geçen izin Kadıköy'üne halama gitmiş idim. Halamın evinin karşısında büyücek bir ev daha var. Fakat ben farkında değilim. Pencere önünde oturup da geleni geçeni seyr ile meşgul idim. Bir de o evden bir kızın bana bakmakta olduğunu görmeyeyim mi?"

Kız mı? İşte bu mesele mühim. Ben işi şimdi anladım. Çocukluk âlemi bu ya. Mektebin riyaziye odasında bulunan büyük dürbünü ekseriya dolaptan çıkarır. Güya en büyük temaşalardan imiş gibi fırsat buldukça köprü üstüne, Galata cihetine bakar idik. Hatta mektebin civarında bulunan evlerin ta içerilerine kadar bu suretle îsâl-i nazar ederek görebildiğimiz garib garib halleri birbirimize nakleyler idik. Bir gün ben de karşiki evlerin birinde bir acibe gördüm hakikaten telaşa da değer.

Henüz on üç, on dört yaşlarında beyaz, dürbünün görebildiği kadar güzel bir kız. Bu levha-i saf ilk defa olarak enzar-ı hevesime maruz olmuş idi. Epeyce biliyorum ki bu temaşa bende garip ve fakat tatlı bir hayal-i mübhem hasil etti. Gözlerim hadd-ı tabiisinden ziyade açılarak ellerimde, dizlerimde ufak ufak lerzeler husule geldi idi. Ben o dürbün ile belki yarım saat öyle kalmış idim. Çünkü kız bulunduğu mevkiye oturmuş, öte beri şeylerle meşgul idi. Halbuki benim bu derece tehhürüm zabitlerce dâi-i merak olarak aramışlar. Onlar dershaneye girmişler de benim haberim olmamış. Ben o derece temaşa-yi dilbere dalmışım. Bir de kalın, sert bir sada:

"Ne duruyorsun?" diye aksedince o hayal-i latif derhal zihnimden kaçmış, beni müthiş bir levha-i tehdid karşısında bırakmış idi.

Bu his henüz zihnimde olduğundan refikimin gördüğü manzaranın tatlı olduğuna hükmettim. Arkadaşım yine devam etti:

"Ben de baktım."

"Elbette bakacak? Hem neden bakmasın?" Bu mülahazayı müteâkıb bende sevinçle karışık bir de isticâl hasil oldu. Dedi ki:

"Heves beni bürüdü."

Derhal Ziya'nın sözünü kestim. Birdenbire:

"Güzel miydi?"

dedim. O zaman benim zihnimden de dürbünle seyrettiğim o kız dağmık, perişan bir

hayal-i tâir halinde olarak geçti. Ziya benim bu telaşlı sualime hem mağrurane ve hem de müsarakatkarane:

"Leyla gibi demesin mi?"

Bu ne? Leyla kim? Hiç işitmediğim bir isim. Acaba bu isimde diğer bir kız mı var da ben bilmiyorum? Ziya şaşırılmış mı? Yoksa bir daha mı dûcâr-ı techil olacağım. Ziya benim anlamadığımı derhal fehmederekhatta malumat-fürûşane:

"Leyla'yı bilmiyor musun? Mecnun'un sevdiği güzel kız değil mi?" dedi.

Mesele ehemmiyet kesb etti. Ziya bana hurafat-ı Yunani'yeye müşabih bir hurafe naklediyordu, ben o zaman ne Leyla'yı bilirim. Ne Mecnun'u. Yazık benim iktidarsızlığım. Ziya bilsin de ben bilmeyeyim. Dahası var. Arkadaşım söylediği sözü daha ziyade izah etti. Dedi ki:

"Mecnun Leyla'nın âşığıdır. Leyla o kadar güzel imiş ki Mecnun onun aşkından çıldırılmış. Dağlara çıkmış, terk-i diyar etmiş, senelerce onu aramış, kendinden geçmiş. Hatta o derece geçmiş ki başına leylekler yuva yapmış da haberi olmamış. Haniya Fuzûli Divanı okurken sana ne kadar beğendim dediğim beyit de bunu isbat eder.

Ziya bu sözleri keser kesmez içini çekerek gözleri sulanırcaşma bir eda ile:

Bende Mecnun'dan füzûn âşıklık istidâdı var.

Aşık-ı sadık benim Mecnun'un ancak adı var.

beytini ateşli ateşli okudu ve okuyuşunu müteâkıb tavren öyle ciddi temhidatta bulundu ki bizim Ziyâ'nın o kıza alâka etmiş olduğunu ben bile anladım.

Bu sır pek dehşetlidir. Eğer duyulacak olursa Ziya'nın mektepte bekası biraz güçleşir. Binaenaleyh hırz-ı can etmek benim için bir vazife haline girdi. Yine dinlemeye başladım. Ziya devam etti:

"Gâh göründü, gâh kaçtı. Artık ben pencere önünde ne olduğumu bilmiyorum. Akşam üzeri mektebe gelmek üzere çıktım. İskeleye geldim. Ben vapura binerken bu kızın da diğer bir kadınla vapura bindiğini gördüm. Bana güldü. İyi çatmış. Baksanız a! Kız gülmüş.

Ben burada sözünü kestim. Dedim ki:

"Bu işaretlerden bir şey anlayamadın mı?"

"Anladım. Güya bana iltifat ediyordu. Köprüde ayrıldım. Artık buraya kadar nasıl geldiğimi bilemem. İşte o zaman işi sana açaydım tatlı olmazdı. Fakat ben bu kadar seveceğimi bilmiyordum. Bu izin mektepten çıkar çıkmaz doğrudan doğruya valideye gittim. Ondan biraz para alarak Kadıköy'üne çıktım. O beni görmüş. Ben onu görmedim. Lâkin halamın elini öptükten sonra derhal pencere önüne gittim. Oturdum. O da yan pencereye geldi. Eline bir tarak almış. Uzun saçlarını tarıyordu."

Artık sabrım tükendi. Birdenbire:

"Sen ne yaptın?" dedim.

Böyle bir fırsatı fevt etmeyeceğini işrab eder bir tavırla:

"Ben de yaptığının aynını yaptım. Gözlerini süzdü. Uyku işareti verdi."

Ben bu nükteyi anlamışçasına sol gözümlü kapayarak başımı salladım. Arkadaşım gülümseyerek devam etti:"

"Az kaldı çıldırıyordum. Kalbimi bir ateş kapladı."

"Tıpkı benim gibi." diyerek bağıracaktım. Ben de o kızı dürbünle seyrederken göğsümün içerisinde bir yanıklık hasıl olmuş idi. Ah ben o ateşi orada hissediyordum.

"Elhasıl ertesi gün oldu. Sabahleyin Kuşdili'ne gidip eğlenmek istedim. Bir de ne bakayım. Ben evden çıkınca o da yeldirmesini giymiş, arkam sıra geliyor.

Artık sabredemedim. Yine birdenbire söze atılarak:

"O kız mı?"

dedim. Başımı sallayarak:

"O kız ya! Az kaldı düşüp kalacaktım."

"Neden?"

"Bilmem? Dizlerimin bağı çözüldü. Bir tuhaf oldum. Elim ayağım buz kesildi."

Öyle oluyor? Bunu ben de hissettim. Haniya o dürbün ile baktığım zaman yok mu? İşte o vakit benim de dizlerim kesilmiş idi.

Döndüm. Arkama baktım. Gözleri ile yürü dedi. Ben aldığım emri harfiyen icra ettim. Çarıklı mahallesi içinden Kuşdili'ne inen yokuşun nihayetine geldiğimde bir ses:

"Niye acele ediyorsunuz? Demesin mi? Derhal durdum. Bir de bakayım ki bu güle güle yanıma geliyor. Sararmış. Titrer. Bir söz söyleyecek idim. Güya dilim tutuldu. Titremeden maâda bir eser-i hareket gösteremedim. Yanıma yaklaşınca:

"Böyle niye kaçıyorsunuz?" dedi.

Artık bahsin tatlı yerine gelmiş idik. Ben yine atıldım. Tam söz söyleyecek zamanda acı acı düdüğü çalması mı? Bu düdüğü talebenin bahçeden içeriye girmesi için çalınan düdüğü idi.

Artık nerede konuşacağız? Müzakerehanede konuşsak öteki arkadaşlar da işittir. Halbuki bizim böyle sıkı fıkı konuşmamızdan cümlesi şüphelenmiş idi. Şu tatlı sohbetin inkıtaı fevkalhad canımı sıktı.

Ziya mektebin yedinci sınıfında başladığı aşk ve heva âlemini ebediyen muhafaza edeceğine dair tab'an ihraz ettiği istidâda bir de bir nümâyîş ilave etti.

Bu nümâyîş epeyce mühimdir. Zira müzakerehanede dahi işi açarak o kızın kendine bir de gül takdim ettiğini, ertesi gün Mühürdar bahçesine kadar gidip konuştuklarını söyledi.

Şu etvar-ı tıflane adeta beni meshur ediyordu. Garib değil mi? Ziyâ'daki fazla-i tahassüse ben nazar-ı gıpta ile baktım. Hele o kırmızı gülün yapraklarını koparması, kimya kitabının içinde saklaması beni hayrette bıraktı. Güya o yaprakları taktir edecek de kokusundan tesliyet bulacak idi.

İşin en mühim ciheti bu muhavereden sonra husule geldi. Her akşam ikindi namazından sonra okunan vukuat-ı umumiye defteri yine bir akşam okundu. Arkadaşımın beş gün hapsine hükmedildiğini mübeyyin şerhe gelince o da ben de geniş bir nefes aldık.

Zira ertesi izin beraber çıkıp Kadıköy'üne gidecek, onu görecektik.

İzin günü beraberce çıktık. O evine, ben de evime uğrayıp saat on birde köprüde buluştuk. Kadıköy'ü vapuruna binerek doğruca halasımın evine gittik.

Bu hane ... civarında yeni yapılmış oldukça vâsi, haremli, selamlıklı idi. Ben selamlığa, Ziya hareme girdi.

Bir müddet sonra yanıma gelerek selamlık penceresinden karşıki evi gösterdi. Ben nazar-ı mütecessisimi gezdirmekte iken güzel bir çehrenin mütebessimane bakmakta olduğunu gördüm. Bu tebessüm o derece latif idi ki o ana kadar hiçbir çehrede görmemiş idim.

Arkadaşım bana bir tavr-ı müftehirane ile baktı. Dedi ki:

"Nasıl dediğim gibi değil mi?"

Artık beyan-ı mütalaa etmeyi münasib görmedim. Yalnız başka bir tarzda:

"Allah bağışlasın." dedim.

dedim ama ben de başka bir hâle girmiş idim. Bu hâl benim de böyle bir kadına merbutiyetimi temenniden mütevellid bir his idi.

Ertesi sabah hep beraber teferrüce çıktık. Kızı yakından gördüm: Hafif eflatuni bir yeldirme giymiş, başına yanları işlemeli bir örtü örtmüştü. O zaman henüz on üç, on dört yaşlarında idi. Kaşları ince, gözleri biraz mavi, saçları sarı, ağzı, burnu derece-i matlubede ufak, değirmi çehreli. Beyaz, orta boylu idi. Gözleri enzar-ı hafife içinde nîm-mest ise de her nazarında hırs ve şiddetinin tesir-i beliği görünecek derecede bir inıtaf-ı mahsus var idi. Hele Ziya'ya yaklaştığı esnada iktisab ettiği hâli asla unutamam. Fevkalade sarardı. Gözlerinin maviliği garip bir renge girdi.

"Böyle aylarca bekletmek reva mı?"

diyerek bir vaz'-ı serbestane ile mükalemeye başladı. Bu hâl fevkalade mücib-i taaccübüm oldu. Bunu serbesti-i ahlâka verdim. Zira henüz o mebahis hakkında yani heyet-i ictimaiyemizin şerait ve kavaid-ı esasiyesine müteallik vukufum yok idi. Hatta kendi

kendime:

"İkisi de birbirini seviyor." dedim.

O gün bir müddet daha gezdikten sonra mektebe avdet zamanı hulûl eylemiş olduğundan Ziyâ'ya ihtar ettim. Arkadaşım beni de iğfal edecek derecede avdet etmemekliğim hakkında andlar, yeminler etti ise de mesmu olmayınca o da benim ile beraber ricata karar verdi.

2

İşte Ziya'yı tanımaya başladığım zaman asıl bu zaman idi. Bizi bir sene daha refakatte mecbur tutan müddet-i tahsiliye hitam bulunca ikimiz de şu koca cemiyetin ortasına atıldık.

Ah o zaman ne kadar mesut idim. Güya istirahat-ı kalbiye bana vedia imiş gibi sevindim. Mektebin kâpıları açıldı. Ben o terbiyetgâh-ı müşfike kalben resm-i vedai ifâ ederek yürüdüm. Fikrim bir müddet için tertibat-ı müstakbeleden kurtularak mazinin uhuvvet, refakat, hüsn-i terbiyet, dikkat ve tahsil namma okuduğu menakıb-ı seriayı dinliyor, bidâyet-i duhûlundan dem-i hurûcuna kadar geçen bazı vakayi-i latifeyi tahattur ederek o zamanlara hemen nazar-ı tahassür ile nikran oluyordu.

Bu tahassür, garib bir neşe-i ruhani tevlid eyledi. Bu neşe, hâmi-i sabavet, mükemmil-i beşeriyetim olan o iberistan-ı edebden neşet ettiğimden tevellüd etmiş idi. O gurur-ı vicdani, o safiyet-i sürûr, o fikr-i rengin, o tarz-ı tahayyül, cemiyet-i beşeriye içine mesai-perdâzane bir surette atılmak arzusunda bulunanların cümlesinde mevcuttur. O zamanlar, nazar-ı dikkat hemen kavga-i maişeti görmez. Her ferdin hareketini, bir hareket-i mahsusiye halinde telakki eder. Dintağ şaibe-i ihtiyalattan azade olduğu halde tâk-ı mesudiyetin müzeyyenaat-ı cidariyesini temaşa ede ede bâlâsına çıkar. Güya bir sürü insanın bu itilâ-yi nefsanîye vukufu var imiş de kendini seyreyliyormuş gibi memnun olur.

Tahassüsât-ı mesudanenin bidayet tecellisinde evza u etvara târi olan o serbesti, o istical-i mütezayid sürat-i ibtidaiyesini henüz kaybetmediği zamanlarda fikrin, dimağın, hafızanın, kalbin güya ilelebet masûn-ı elem kalacağına inanır. Bu zehab işte o zaman insanların muhtac olduğu âram-ı canı hasıl eder.

Lâkin psikoloji bu ruh-ı asude sahibinin kemal-i afiyetine sena-hân olamaz. Zira, o henüz temas-ı ağıyar ile müteessir olmamıştır. Safiyet-i ruhun çabucak halel-dar olacağı cihetle ruhta safiyet değil metanet u nikat-ı seyyieden birdenbire ricat edecek bir kuvvet aramak lâzımdır.

On sene kadar beni âguş-ı lutf u şiddetinde büyüten o bina-yı cesim artık himayet-i vakıasını muhakeme-i fikriyeye, delâlet-i vicdaniyeye havale ederek perverde-i marifeti meydan-ı tecrübeye atmış, fakat hatt-ı ricatı kesilmek üzere bırakmış idi. Çünkü hayatta irca-i nazar mümkün olsa da ricat mümkün olamaz. Bâ-husus sürat-i ezeliye-i hayatta ricat ümidi değil taarruz ümidi mevcut olduğundan insan bu mübareze-i müthişede ölse de ilerlemekten geri duramaz. Hırs, ümit, arzu, onun pîş-dâridir. Bunların keşfiyatı ekseriya mühimdir.

Cemiyet-i beşeriyede cazibe kanun-ı umumiyesine tabidir. Her cüz'i ferd birbirinin

müncezibi ise her ferd de diğzerinin meclub-ı menfaatidir. Bu silsile nazar-ı ibrete garib bir temaşa-yi ihtiras arzeder. Fakat bunda da bir suret-i tezahür aramak icab ediyor. Bunun içindir ki cemiyet-i beşeriye bir merkez-i incizabat hâlinde olarak muttasıl tevsi-i daire eder. Lâ-yenkati efrad-ı ictimaiyesini tezyide çalışır. İşte ben de o zaman o daireye ilk hatve-i cesuraneyi atarak ber-ziyade oldum.

Ziya da mektepten benim gibi çıkmış idi. Lâkin o girdap ikimizi de muhalif-i istikamet bir surette birer tarafa attı. Artık mektep arkadaşlığımı milliyet arkadaşlığına tahvil etmek biraz güç oldu. Zira o mütalaat ve tettebbuatında devam etmekle beraber devair-i devlette bulunmaya, ben matbuat âleminde yuvarlanmaya karar vermiş idik.

Bunun için arada sırada görüşüyorduk. Bir zamana kadar o Kadıköy meselesini açarak henüz tahlis-i giribân edemediğini anlatır, beni kendi hâline güldürürdü. Ben de pek gülmez idim a. Zira benim de hâlim biraz gülmeye şayaan derecelere varmış idi. Avare hemen derbeder bir hâlde gezer, bir çehreyi, bir nazarı uykum kaçacak kadar düşünür idim. Fakat devam etmezdi. Seyir yerlerini pek sevdiğim gibi oralarda görülecek bazı ahvale dahi âşık olmuşçasına mübtela idim. Ben de Ferhad'ı, Şirin'i öğrendim. Aşık Kerem Destanı'ndan tutun da asr-ı hâzırın aşk ve sevda namına ne kadar avaz-ı muhriki, ne kadar manzume-i müessiri var ise cümlesini okudum. Hatta şarkılar, filanlar yaptım. Daha garibi var. Gönlüm o alâik-i vâhiyeden kurtulmadı daha kocamadı.

Ben arkadaşımı tamam iki sene kadar birdenbire nazarımdan kaybettim. Bazen hatırıma gelir. Kalemimi bilirim de gitmeye üşenir idim. Hatta köprüde buluştuğumuz gün bile tesadüf kabilinden idi.

Arkadaşım mektebdeki hâlde değil idi. Mektebden çikalı yedi, sekiz sene olmuş, o geniş nasıyede bir iki derin çizik, göz kenarlarında hafif birkaç buruşuk peyda olarak gözlerin eski fer-i masumanesi yerine seyyiat-ı medeniyeden olan mahmurluk gelmiş, siyah bıyıkları gürleşmiş, dudakları biraz daha kalınlaşarak metanet-i merdanesine delâlet eden bir vaz'-ı mahsus almış idi.

O dimağ, eski muhakematını terk etmiş, feylesof olmuş, fakat birkaç ukde henüz çözülmemiş idi.

Bazen kendinden, bazen rüfeka-yı sairemden işittiklerime nazaran meslek-i sevda perestisini henüz bırakamamıştı.

Kıraathanede birbirimize nazar-ı hasretle baktık. Mükalemata başladık. O bana sanat-ı tahririn fazailinden bahsederek lisanen tazimat-ı lâzimedede bulundu. Ben de ona ikimizin hizmetinden de netice bir olduğunu anlatarak mukabele ettim.

Arkadaşım şayan-ı tedkik bir hâlde idi. Sözlerinde bir metanet-i mahzunane var idi. Gözlerinin natık olduğu âlam o beynin biraz müddetten beri müthiş bir sırra penâ-gâh olduğunu anlatıyordu. Çehresi gerek tıraşın, gerek sinnin, gerek tesirat-ı hevaiyenin neticesi olarak biraz esmerleşmiş, gür, siyah bıyıkları dudakları üzerine muntazaman düşerek eşkal-i vechiyesini tahammül ve sebat gibi emârat-i nefsaniyeden olan alaim ile doldurmuş idi.

Ben o nazar-ı manidar-ı tahlil edecek kadar iktidar kesb etmiş olduğumdan arkadaşımın şıklığına, gözündeki gözlüğüne bakıyordum. Arkadaşım bana bir ruh-ı mütebeddil görüldüğünden kendi kendime hayret ediyordum. Hele sık sık sigara içişi, otururken bir kararda durmayarak yerinden oynayışı bana da musallat olan melal-i nefsanienin onda dahi vücuduna kanaat getirdi. Fakat ben yalnız arkadaşımı tedkik etmiyordum. Meğer o da beni tedkik ediyormuş. Hatta bana:

"Çok değişmişsin. Yüzün bayağı başkalaşmış galiba pek ziyade meşgul oluyorsun." dedi.

Bu sözü hazin, lâkin kısa bir tahattura sevk etti. Evet ben de değişmiş idim. Evet. Meşgul idim. Fakat ne ile?

Meslek-i tahrir beni de gençlikte kocalttı. Kalben bir pir-i fani gibi idim. Her ne kadar arada sırada şiddet-i hayat bana da tazegi veriyor idiyse de hazan içinde yalancı bahar gibi sönüp gidiyordu. İnsan kendini bilmez mi? Saatlerce düşünürüm. Yine bulduğum netice bundan maâda bir şey müncer olmaz.

Aferin! Arkadaş. Benim şu tebeddülât-ı ruhaniyeme vâkıf oldu. Beni bir kere daha kendi kendimi düşünmeye sevk etti.

Değişmişim ha! Elbette. Bir kararda kalacak değilim a. O zaman mektebi, o melâz-ı yegâneyi hatırladım.

Sözümüz ceryan-ı tabiisini ahzettiği esnada idi ki gazinonun garsonu vapurun zaman-ı hareketinin hulûl etmekte olduğunu anlattı. Bittab kalktık. Mesar burnuna kadar giden vapura bindik.

Evvel emirde yan kamaralardan birini intihab ederek tenhaca görüşmeyi, hasbihal etmeyi tensib ettik. Vapur harekete başladı. Çarhım altından çıkan beyaz köpükler ikimizin de nazarında hireler peyda etmeye başlayınca arkadaşım başını mükedderane çevirdi ve bana hitaben:

"Kardeşim! Müessir bir levha-i ricat karşısında bulunuyorum." dedi.

Arkadaşımdaki bu teessür beni de şaşırtdı. Zaten görüştüğüm anda hâlinde bir tagayyür olduğunu hissettiğim halde şimdi bana inkişafat-ı kalbiyede bulunması artık o bela-yı kalbîyi çekemeyeceğine işaret idi. Ben de derhal:

"Bu levha-i ricat nedir?" diye istizah eyledim. Artık ben arkadaşımın tefekkürat-ı mahsusası karşısında dûçâr-ı techil olacak kadar değil edim. Bu sefer belki ben ona ders-i ibret verecek kadar ilerlemiş idim.

Arkadaşım vuku bulan istizahıma karşı bir müddet sükût ettikten sonra müteessirane söze başladı. Dedi ki:

"Sen zaten sevda-yı evvelimin tafsilatına vâkıfsın. Haniya o Kadıköy'ündeki kız yok mu?"

"Evet."

"O benim bir sene kadar yanımda bulunuyordu?"

"Acayip?"

"Duymadın mı?"

"Hayır"

Arkadaşım teessürünü bir kat daha aşikâr ederek nakle başladı. Dedi ki:

"Ben mektepten çıktıktan sonra senin bildiğin münasebata kuvvet verdim. İşi büyülttüm. Annem de halam da işe vâkıf oldular. Onun tarafından da duydular. Hemen halka destan olmadığımız kaldı. Nihayet halamın vesatetiyle onu taht-ı nikahıma aldım.

Ben burada garip bir netice tesiriyle biraz düşündüm. Arkadaşım da benim kadar düşündü. Nihayet yine başlayarak:

"Ben bidayet-i izdivacda o derece mesrur idim ki bahtiyarlığım hükmedecek idim. Validem bu esnada öldü. Ben artık kendi kendimi idare edecek derece olduğumdan ayrıca bir ev tutarak çıktım. Fakat izdivacımın üçüncü ayından sonra onu mütefekkir görmeye başladım. Bu hâl-i mütefekkiranesi evvel emirde nazar-ı dikkatimi celb etmedi."

Nasıl? Sözler ehemmiyetli ehemmiyetli söyleniyor değil mi? Ben derhal şüphelenmeye başladım. İçimden bu kadar serbest bir kızım elbette başka bir rabıtaya da düşeceğini kurdum. Galiba arkadaşım benim bu tefekkürüme vâkıf oldu da :

"Şimdiden beyan-ı fikir etme. Netice ne senin ne de benim ezberden bulup da keşf edeceğimiz gibidir. Hem senin böyle bir fikre düşmeni daha şimdiden istemem. Zira ben ona hâlâ hürmet ederim." dedi. Ben şaşırđım. Bana vuku bulan ihtarı üzerine artık dikkatli dikkatli dinlemeye karar verdim. Çünkü netice benim bulamayacağım bir netice imiş. Arkadaşım yine o teessürle, o hazin sada ile başlayarak dedi ki:

"Garip bir hiss-i şefkat beni ona karşı müncezib tutuyor. Anlamadığım bir rabıta onu bir levha-i hüzn gibi gösteriyordu. Ben incizabımı hâlimle, henüz kanaat-yab olmayan sevda ve cünunumla anlatırdım. O mütehassis olacağı yerde mahzun mahzun bakar, beni cûş u huruşum içinde münhezim eder idi. Hüznü bazen o derece aşikâr olurdu ki mavi gözleri derhal bulanarak beyazları birkaç zaman ince ince kan çizgileriyle kızarırdı. Fakat bu bir levha-i ye's idi. Ben neşat ve sürur ile münevver çehre görmek arzusunda bulunurdum. Hele tahassüsât-ı kalbiyemin teheyycü ile onda gördüğüm vaz'-ı mahzunane beni bir müddet düşündürdü. Bazı gece uyanır, ser-bâlinime konmuş bir maharrık-i hissiyat hâlinde olan o vücudu temaşa ederdim. Galiba gözlerimdeki fart-ı dikkat onun asab-ı zaifisini tehyic ettiğinden o da uyanır. Lâkin ufak bir tebessümü müteâkıb yine gözleri kapanarak beni kendi tenhalığımda bırakırdı.

Hâli değışti. Yüzü, nazarı, edası, tavrı başka oldu. Sözlerindeki ihtizaz dahi kaybolarak bir donukluk geldi. Taht-ı izdivacıma girdiğı tarihten itibaren gayet sade giyinir.

Yalnız benim işimle meşgul olur. Pencerelerden beni gözetler. Seyre çıkmaz. Evden içeriye girdiğimde o tavr-ı lâkaydiyi asla terk etmezdi. Bu hâl beni öldürürdü. Şimdi hissediyorum. Onun her nazarından bana mün'akis olan o ateşin şuâ bana vusuluna kadar merkez-i incizabından aldığı harareti kaybederek söniyordu. O bir nazar-ı muhrik idi. Fakat ateşi beni yakmıyor, onu harap ediyordu. O çehre bir ma'kes-i hissiyat idi. Fakat ben o hissiyatı hüsn-i telakki edemedim. O bir ruh-ı müncebid idi. Benim nevazişim, iltifatım onu daldığı o buhran-ı hayat içinde teselli edecekmiş bilemedim. O bir levha-i hazin imiş. Benim nazarım nakş-ı küduretinin göremeyerek türlü türlü manzaralarla onu üzermiş. Lâkin ne çare? Bende de bir hayat-ı muntazam yok ki onun adem-i intizamına vâkıf olayım. Ben onun tarafından vuku bulacak inkişafat-ı sevdakaraneye intizar eder dururken ondan böyle bir hareket göremeyişime canım sıkılırdı. İşte bu melal bende yavaş yavaş bir endişe hasıl etti. Bu endişe zaman zaman büyüyerek beni üzdü. Muharrib-i hissiyat olmak üzere telakki edeceğim o şüphe birkaç defa zihnimi kurcalayarak onun hakkındaki safiyet-i tefekkürümü bozdu. Adeta ihlal-i hatıraya kadar vardı. Bana mazide gösterdiği o tehacümleri, o şiddet-i inhimakları, o reftâr-ı meftunaneyi, göğüs çekişlerini birer birer hatırladım. Fakat hatırladım da ne oldum? Müthiş bir mukayeseye düşerek kendi kendimden kıskandım. Evvelden beni severdi. Şimdi sevmiyor diyerek birkaç sene evvelki hayatıma baktım. Bu irca-i nazar beni zebun ediyor, kızdırıyor, deli divane ediyordu. Bir zaman oldu ki artık ben bilâ-sebep ahz-ı intikama kalkıştım. Kimden? Şu hâlime rakip olan eski hâlimden. Evet. Ben çıldırılmış idim. Ben hem onun hem de kendimin tabib-i canı olacağıma adeta müthiş fikirler besleyici bir canı olmuş idim. Hiddet en birinci muavin-i intikamım oldu. Ufacık şeyden adeta kızarak, bağıra bağıra onu tekdir eder, hatta içimden gelen bir hisse tebeen onu darba kadar kalkışır idiysem de onun ricat-ı hazinanesi teskin-i hiddet edemediğimden mütevellid göz yaşlarıma bir katre-i diğer daha ilave ederdi. Garibane odasına çekilir, galiba ağlardı. Ben bu girye-i mazlumaneyi hissettiğim hâlde bile teşfiye-i kalbine, tesliye-i hatırına gitmezdim. Mahzun olurudum. Lâkin bilmediğim bir emel ile derhal azm-ı vâki'imden dönerek kendimi dışarıya atardım.

Arkadaşım buralarda o derece bir ye's, bir eser-i peşimâni gösterdi ki ben bunu nedamet-i hakikiye olmak üzere telakki ettim. Gözlerim gayr-i ihtiyari dolan birkaç sirişk ile perde-dar olduğundan silmek için mendilimi çıkardığımda onun da gözleri dolmuş idi. Sesi biraz daha kısıldı. Sadasına ârız olan garip bir ihtizaz ile yine söze başlayarak:

"İzdivacım bir buçuk senesi böyle geçti. Artık bende de şu ahval-i muztaribaneye hatime vermek fikri peyda oldu. Birahane köşelerinde itmam-ı keyf ettikten sonra eve gelir, önüme konulan birkaç lokma yemeği yiyerek yatağıma yatar, hiçbir şeye aldırılmazdım."

"Gönlüme başka eğlenceler aramaya başladım. Hele şu izdivaç âleminden teberrüd etmeye başlayalı, fikrim ilk sevdayı, ilk halet-i aşkı bana talim eden o vücuddan yavaş yavaş dönmeye azmedeli tahassüsât-ı fikriye nokta-i nazarından başka başka levhalar peyda oldu."

"Fakat o nazar-ı hazin gittikçe söniyor, o çehre-i latif soluyordu. Ben onun ahval-i hayatiyesinde husule gelen şu tebeddülata asla aldırmadım. Ona karşı teessürüm, tahassürüm yok idi. O da bana bu hâlimden dolayı bir şey açmazdı. Melal, kelâl denilen o hiss-i derûni beni türlü türlü neticelere sevk etti. Onu gördükçe müteneffirane döner, yüzüne bakmazdım. Artık bütün bütün eridi. O cemal karargâh-ı tabiisini bırakarak orasını sarı bir renk-i uhreviye

boyayarak uçmuş, dudaklar eski letafetini kaybederek beyazlaşmış idi. O da bu hayattan, benim hâl-i nâşinaslığımdan bıkmış idi. Sürükleyip getirdiği bu bâr-ı giranı bir an evvel atmak istiyormuş gibi laf etmez, beni sormaz, ekseriya odasına çekilerek oturur, günlerce birbirimizi görmez idik. Bazen benzi yeşil gibi sarı olur, bazen birkaç damla kan bulunur idi. Fakat arada sırada o derece güzel olurdu ki ben artık dem-i bahar-ı hayatın onda bir devr-i inkişaf husule getirdiğine inanırdım. Heyhat! O humret, o vaz'-ı dil-âşub akşam güneşi gibi bir müddet sonra sönerek dalgın, muzlim, mükedder bir surette gezinir. Arada sırada sofadan akseden sadasını duyar duymaz titrerdim. Gâh acırdım. Fakat ekseriya nefret ile mümtezc bir halde kızardım. Nihayet bir gün sarhoş idim. Kendisinin bir buçuk seneden beri bana karşı gösterdiği etvar-ı baridenin sebebini sordum. Fakat ne cevap aldım? Hiç! Fazla olarak kaşını çattı ve bir tavr-ı amirane ile mukabele ederek yanımdan savuştu.

Bu hezimet bende bir takım âsar-müdhîşe husule getirdi. Ona karşı her türlü fedakârlığı ettiğim halde bu derece lâubaliyane hareket etmesine başka bir sebep mevcut olduğunu düşündüm. Artık bütün bütün soğudum.

Aradan bir ay kadar geçmiş idi. Akşam haneme geldiğimde gözlerinin kenarı kızarmış, müddet-i medide ağlamış olduğunu gördüm. O zaman bir şey söylemeyerek odama çekildim. Benden maâda onu işgal eden diğer bir vücudun var olduğuna inandım. Hanede nice zamandan beri hükmetmekte olan bürüdete bir hatime vermeyi kaviyen azmettim.

Arkadaşımın sözünü kestim. Dedim ki:

"Ne gibi azmettin?"

Arkadaşım mahzunane başını sallayarak:

"İftirak etmek istiyordum."

Bu söz bende bile bir eser-i hüzmün husule getirdi. Gözlerimi indirerek hikâyenin mâbadını dinlemeye mecbur oldum. Arkadaşım devam etti. Dedi ki:

"Ertesi sabah kalktım. Kendisini çağırdım. Elim, ayağım, dudaklarım titriyordu. Kalbimde duran bakıye-i muhabbet kesr-i rabıtaya imkan vermiyordu. Lâkin odama yine o vaz'-ı lâkaydanesiyle girdi. Ne yapayım? Ben o vaz'dan, o tavr-ı baridden hazzetmiyordum. Kan derhal beynime fırladı. Ona hitaben:

"Hanım! Nice zamandan beri aramızda hükmeden şu bürüdete nihayet vermek istiyorum. Artık ben bu hanede yoğum. Anladınız mı? Birbirimizden iftirak ediyoruz." dedim.

Ben daha bu cümleleri bitirir bitirmez yüzünün kanı derhal çekildi. Göz kapakları yalnız muhitinde bir kırmızılık bırakarak sûreti sarardığı halde gözleri hûn-âlud bir manzara aldı. Kırmızı dudakları üzerinden bir beyazlık zahir olarak eli, ayağı titremeye başladı. Bana:

"Hepsi bu kadar mı?" diye mecnun imiş gibi bir istizahta bulundu. Garip bir tebessüm ile görünerek gözleri vaziyet-i in'ıtafını bir müddet kaybetti. Zihninden bir şey arıyormuş gibi yoklandı.

Ben bu levhadan ürktüm. Karşımda bir temaşa-yı müdhiş vardı. Ben bir hayat-ı zeval-karîn karşısında bulunuyormuş gibi tüylerim ürperdi. Fakat o yâr-ı can bir harekette cebindeki mendili çıkarttı. Birkaç yeri kan içinde olan o bez parçasını göstererek:

"Hayatı mahvolmaya yüz tutmuş bir refika-i hayata böyle bir hatime-i telh ile mi muamele ederler? Ben kederimi, ölümden havfımı size bildirmemek istedikçe siz bu hâlimi asla tedkik etmeyerek arzu-yı sefakârmızı tezyid ettiniz. Ziyânı yok. Ben darbeleriniz altında öleceğimi memûl ediyordum. Fakat buna da teşekkür ederim diyerek kapıya kadar yürüdü, dizleri tahammül edemeyerek bir vaz'-ı camidane ile çöktü.

Ben bu manzarayı, ettiğim muamelat-ı zalimane ile bir türlü tevfik edemedim. Kan ağlamak derecesinde bir ye's ile üzerine koştum. Ağzından parça parça kan geliyordu. Gözleri nîm açık, burnu, ağzı hûnîn köpüklerle mestur idi. Gerdanı, mazlumiyet-i sevdakaranesine bürhan olacak derecede garibane bükük olduğu gibi bir elinde dahi beyyine-i sevdası olan mendil bulunuyordu.

Elleri fevkalade bir kuvvetle kapalı, ağzı kilitlenmiş olduğundan refika-i hayatımın masru olduğuna hükmettim. Aşağıdan hizmetçiyi çağırarak muavenet etmesini istedim. Hizmetçi hanımın bu hâlini görünce bana:

"Korkmaym. Hanım her zaman böyle olurdu." dedi.

Ziya bu hikayeyi anlattığı esnada adeta ağladım. O da eşk-i tahassür döküverdi. Hikâye bir müddet münkatı oldu. Arkadaşım hikayenin mâbadını asabına kuvvet gelinceye kadar tehir etti. Nihayet mahzunane:

"İki ay sonra boğazının iki tarafı sıradan delindi. Ben bu iki ayı yatağın başı ucunda geçirdim. Her gün yalvardım. Her yalvarışında o beni affederdi. Lâkin ben kendi kendimi affedemezdim. Bir sabah uykudan uyandığımda hizmetçi kadın titreye titreye yanıma gelerek hanımın vefat ettiğini anlattı.

Az kaldı mahvoluyordum. Hîn-i ihtizarında benim çağrılmamaklığımı emretmiş, annemin yanına defn edilmesini tavsiye eylemiş.

Lâkin o levha beni öldürüyor. Refikam vefat edeli altı ay olduğu halde ben bu ızırabı henüz ben bu ızırabı tadil edemedim" dedi.

Beni de kendini de âram-sûz keder içinde bırakarak hikayesini bitirdi.

NAKŞ-I SIR

Size bir hikaye-i müessire nakl edeceğim. Fakat eşhas-ı vakayı mümkün mertebe tadilen tarif etmeliğim iktiza eder. Zira ikisi de el'ân ber-hayattır. Birinin -kendi tabiri vechle- bu hayat-ı ictimaiye içinde uğrayacağı hicaba, diğerinin enzar-ı ammede kazanacağı nefrete ben vasita olamam.

Bir gün matbaada oturuyordum. O gün postaların getirdiği vilayet gazetelerini çizip

çizip mürettibhaneye yollamakla, gazeteciliğin bitmez tükenmez havadisiyle uğraşmakla dem-güzar olmakta iken matbaa hademesinden biri elime bir mektub tutuşturdu. Zarfın üzerine bakmaya hacet yok. Çünkü havadistir. Yırttım. İçinden bir kartvizit çıktı. Bu halde mahrem bir söz olduğunu anlayarak daha okumadan zarfa baktım. Namıma gelmiş. Binaenaleyh serbest serbest okumaya başladım. Bu kartvizit pek eski bir refikimden geliyor. İsmi ... İsmi ... Salim.

Ben kartı okudukça meraklandım. Zira pek garip surette yazılmış idi. Bakın dâi-i merak değil mi?

Rasimciğim!

"Üç gündən beri evde yatıyorum. Ağzımdan gelen kan dermanımı kesti. Sokağa çıkmaya hasret kaldım. Mutlaka bana gel. Sana tevdi edecek esrarım, evrakım var, ne olur ne olmaz. Sende bulunsun sen romancısın. Belki bir gün lâzım olur. Unutma. Rica ederim. Gel!"

Ben ince ince yazılmış olan bu satırları okurken hem keder ettim hem de merak. Zira Salim'in ağzından kan gelmiş. Bana tevdi edecek evrakı var imiş. Derhal işe bir faaliyet-i mahsusa ile başladım. Saat onda matbaadan çıktım.

Hızlı yürümek istemediğim halde yolda dalarak var kuvvetimle gidiyordum. Hem Salim'i görmek hem de bir gece için bir Kadıköy âlemi yapmak hoşuma gidiyordu. Evet. Salim Kadıköy'ünde oturur. Kendisini pek iyi tanırım. Refakatimiz on bir seneden beri devam ettiğinden uhuvvet derecesini bulmuştur. Bî-çare! Kimsesizdir.

Ana; baba namına hiçbir adamı olmadığı gibi bir erkek kardeşi de Halep'te memur olduğundan İstanbul'da yalnız kalmış, bu cihetle kendine Moda'da bir oda tutarak kaleminden aldığı yedi sekiz yüz kuruşla idare olmaya alışmış idi. Tahsili muntazamdır. Hatta mekâtib-i âliyemizden birinde itmam-ı terbiye ederek alıyy-ül-a'lâ şehadetnamesiyle hurûc etmiştir. Yazı da yazar. Fakat en ziyade münhemik olduğu cihet şiiirdir. Şiirin de gazel, kaside gibi tarzlarını sevmez. Manzumata , riayet eder. Sanihatı fena değildir. Parlak parçaları vardır. Eşarının bir kısmı mecâmi-i mevkutede mündericidir.

Bizde nedense şiir söylemek için bir maharrık aranılıyor. Salim bunların envaına tesadüf etmiştir. Etmiş değil adeta arayıp bulmuştur. Hatta arada sırada ben bu tarz inhimakini tadil etmesini tavsiye ettiğim halde bana:

"Ben belâsız yaşayamam!"

diyerek garip bir netice-i hükmiye ile sözümü reddetmek ister. Bu babda felsefenin pek geri kalacağını söyler. Bahsi uzatırsam beni iskat etmek maksadıyla hissiyat-ı âşıkânesinden (!) en parlak taraflarını kendine mahsus bir şive ve vaziyet ile anlatır. Zihnen verdiği bir karar üzerine:

"Ben sevda için yaratılmış adamım. Kalbim تنها bulunduğu zaman hayatım tatsız geçiyor."

diyerek; anlamadığım, daha iyisi anlamak istemediğim bir cihet-i maişet mevcut olduğunu ifham eder.

Sevimlidir. Orta boylu, biraz irice başlı, saçları tıraştan tıraşa tarandığından kıvrıkcık, girift bir manzarada, siyah bir küme hâlinde bulunur. Alnı geniş az çizikli, gözleri bir nazar-ı medid ile parlak, ekseriya hazin, dudakları kalın, heyet-i umumiye-i vücudu biraz semizcedir. Fakat söz söylemek istediği zaman irticalin en büyük nünunelerini gösterir. O nazar değişir. Yüzü muhatabını kendine celb edecek derecede latif bir tarz-ı tekellüm alarak tatlı tatlı başlar.

Aşüfte-hâl ise de aşüfte-meşreb değildir. Hicab onu saatlerce kıpkırmızı bırakır. Natıkasını keser, günlerce tazîb eder, herkese açılmaz. Yâr-i can bildiklerine her şeyini söyler. Utanacağı maddeleri bile birer birer anlatır. Lâkin ifrat onun en ziyade sevdiği bir hâl-i manevi olduğundan kurtulamaz. Her şeyini büyültür.

Biraz da saflığı vardır. Düşünse bu safiyetten de hurûç eder. Fakat ne çare? Düşünmez. Gördüğüne inanır. Sûver-i hariciye onu şiddetle işgal eder.

Salim'i anladınız a? Zahirperest bulunduğu hâlde itikadına emin olduğu bir maddeye ilişmemeli. İlişirseniz sizin cahilliğinize hükmeder. Hatta bana kızdığı zamanlarda:

"Senin hissin ile benim hissim bir değil. Ben başka yolda yaratılmışım. Benim hazzetiğimden sen hazzedemezsin!" diyerek beni de kızdırır.

Ben matbaadan çıkıp da köprüye doğru yürümekte olduğum zaman yine Salim'e bir felaket geldiğine hükmetmiş idim. Kendi kendime:

"Salim yine tecdid-i sevda ediyor, yine birisi kendini aldatmış. Tam alay zamanı. Fakat hasta imiş." diyerek memura onluğu verdim.

Tam haziranın onyedinci günü idi. Yaz, hararetini şehrimize yığıdığı gibi letafetini de parça parça yaptığından vapura biner binmez yukarıya çıktım. Dört beş saatten beri beynimi yoran gazete sütunları yerine başka manzaralar seyretmeye karar verdim. Fakat kâbil mi? Gazete müvezzinin biri elime bir "Petit Jurnal" sıkıştırdı. Resimlerine bakayım, şu konuyu okuyayım der iken Haydarpaşa önlerine geldik. Artık elimden bıraktım. Köy yağm yağm haneleri, rıhtımı ile manzur oluyordu. Takarrüb ettikçe seviniyordum.

Yanaştık. Atlayan atlayana, acelemden çatlıyormuşum gibi ben de atladım. Doğruca bir araba tutarak Moda'ya teveccüh ettim. Moda Köy'ün en mamur ciheti sayılır. Manzaraca dahi farkı vardır. Marmara dalgalarını, fırtınalarını, sükûnetini, adalarını, sevhilini, girintilerini o mevkiden gizleyemez. Fener kadar denize girmemiş ise de daha yüksektir.

Arabacıyı durdurdum. Arabanın kapının önünde durması Salim'in nazar-ı dikkatini celb etmiş olduğundan pencereden bakmayı düşünmeyerek paldır küldür aşağı inmiş. Zaten kapı açık. Apartmanın sahibi ihtiyar madam beni görünce buruşuk yanaklarını bir kat daha buruşturmaktan ibaret bir tebessüm ile beyaz saçlı başını önüne doğru eğdi. Ben de aynını yaptım. Hâl ve hatır sordu. Mukabele ettim. Taşlığa girer girmez Salim'e rast geldim. Boynuma sarıldı. Bana alelacele:

"Yalnızlıktan patlıyordum!"

dedi ise de ben kendini gördüğüm zaman şaşırılmış olduğumdan şaşkın şaşkın bakınıyordum.

Salim son derece sararmış, gözlerinin etrafı siyah bir daire ile çevrilerek beyazı biraz kanlanmış, yanakları çökerek tıraşının çokça gelmesi hasebiyle çirkin bir manzara almış idi. Benim nazar-ı hayretime vâkıf olunca dedi ki:

"Pek mi bozulmuşum?"

Hakikat Salim pek ziyade değişmiş idi. Yalnız bir neşe-i hazin gözlerinde nümayan olarak çehresine girye-hah bir tavır getirmiş olduğundan bana da dokundu. Ne diyeceğimi şaşırđım. Merdivenden çıkmakta olduğumuz halde beni isticvab ediyordu. Diyor idi ki:

"Ben ne dereceye kadar bozulduğumu biliyorum. Senin gördüğün sûver-i zahiresi. Bende daha pek çok dert var. Kalbim, hissim velhasıl maneviyetim de değişti. Lâkin ben bu tebeddülata memnun oldum. Hazzettim. Eğer etmemiş olaydım belki ölürdüm."

Ben bu hitabın ne kadar müessir olduğunu bilirim. Hiçbir zaman bu derecede hissi müteessir eder tarz-ı tekellümüne tesadüf etmedim. Fakat ahval-i ruhiyenin her zaman bir kararda duramayacağını bildiğimden Salim'in kariben tadil-i âlam edeceğine hükmediyordum.

Ufak bir sofayı geçtikten sonra Salim bir kapı açtı. İçeriye girdik. Odası şayan-ı tasvirdir. Girer girmez nazarım öteye beriye serilmiş bir takım eşyaya müsadif oldu. Ta köşede rubaları karma karışık bir surette duruyor. Konsolun tarafında bira, rakı şişeleri, kadehler, su bardakları, meze tabakları konsolun üzerinde bir takım kitap, kâğıt, hokka namına âlat-ı tahririye bulunuyordu. Şu bir iki gün içinde pek ziyade sıkılmış olduğundan perdelerini kâmilen çıkarmış, güya göç edecek imiş gibi ne kadar malı var ise bu odaya yığmış idi.

Benden sıkılacak değil a! Hatta bu fikrini de izah etti. Dedi ki:

"Kendine münasib bir yer bul da otur!"

Biz münasib yeri bulduk. Salim derhal beri taraftaki sandığını açarak bana temiz bir entari, küçük bir hırka çıkardı. Soyunmaya başladım. O da dışarıya çıktı. İçeriye ihtiyar bir hizmetçi karı girerek alafranga selamını müteâkıb konsolun yanındaki kadehleri, şişeleri kaldırdı.

Meğer benim suret-i mutlakada geleceğime hükmederek tedarikata ehemmiyet vermiş. Yemekler, içkiler hazırlamış bana elinden gelen ikramı yapmaya kalkmış. Bâd-i heva dert dinlenmez değil mi? Fakat ben bu tabiatta değilim. Arkadaşlarımın hele Salim'in tahassüsat-ı ateşini dinlemeye adeta müştakım.

Salim bu aralık içeriye girdi. Bana gülümseyerek:

"Alafrangadan hazzetmezsin değil mi?"

"Elbette."

"Öyle ise gel. Yandaki odaya gidelim."

Yürüdüm. Yandaki odaya girdik. Ortada mükemmel bir sofraya duruyor. Oda tamamen Marmara'ya nazır, pencereler açık, akşamın taraveti, nevazışı yüzümü hafif hafif okşuyor, gurûbun tecelliyat-ı mahsusasına başka bir letafet veriyordu. İnsan hiçbir şey düşünmediği halde dalar. Bu tavakkuf-ı mütehassisane, bu tatil-i tefekkür fikrin dimağın bir nevi âram-ı kasîtidir. Zâil olur olmaz yine bir intibah hasıl olur. Bende de oldu. Sandalyeye oturduğum halde nazarım ta ufukta hemen batacak zannolunan bir sefinenin dumanını seyrediyordu.

Güneş yalnız parlamaktan ibaret zâif, gittikçe kaybolan bir inşia gösteriyor, adalara doğru giden iki bacalı Nüzhetiye denizde bir güzargâh-ı nihani bırakarak süzülüyor, Kalamış koyundan kalkan bir kotra yalpasını müteâkıb bocalayarak dönüyor, sahilde birkaç tıfl-ı şa'bede-bâz çırpınarak, bağırarak, koşarak eğleniyor. Gâh zevce ve zevce olduğu hâllerinden belli olan iki refik kol kola vermiş, önlerinde bir iki mahsul-i hayat olduğu hâlde kenarda durarak bir müddet temaşa ettikten sonra yürüyor. Gâh bir küme kadın gülüşerek, hızlı hızlı konuşarak, evlerin pencerelerine bakarak geçiyordu.

Salim birdenbire beni dürttü. Döndüm.

"Bak! Bak! Geçiyor."

dedi. Kendisi beni siper ittihaz ederek durdu. Eğildim. İki kadın. Biri esmer, üzeri siyah çiçeklerle müzeyyen bir yeldirme giymiş, başını ipekli bir örtü ile örtmüş, biraz uzuna mâil. Elleri siyah eldivenli, açık mavi, etrafı dantelalı şemsiyesini açmış, diğeri de aynı surette telebbüs etmiş ise de binnisbe daha kısa idi. Ben derhal:

"Hangisi?" dedim.

Salim ihtizazlı bir sada ile:

"Bizim taraftaki!"

dedi. Nazar-ı dikkatim Salim'i üzen o vücuda şiddetle münatıf oldu. Akşam, o zill-i müterakki tedkikime mâni oluyordu, bereket versin kenarda durdular. Gözlüğümlü çabucak sildim. Var kuvvetimle baktım. Omuz, endam-ı harici mütenasib idi. Galiba saçlarını başına yığmış olmalı ki arka tarafı nazar-ı temaşayı mahzuz edecek bir küme gösteriyordu. Yanındakiyle konuşurken, arada sırada pencereye doğru gizli, seri bir nazarla bakarak yine dönüyordu.

Bir iki dakika tevakkuftan sonra yürümeye başladılar. Beyaz bir çehre, toparlak, ihtimal ki sık kirpikli iki çeşm, ufak bir burun görebildim. Lâkin hıraman idi. Ben anladım. Salim'e acıyordu. O garibi, o azürde kalbi şöyle bir ziyaretiyle memnun etmeye tenezzül etmiş olmalı ki giderken yavaşça gözlerini kaldırarak bize doğru baktı. Sade beni gördü. Salim görünmüyordu, ya onda görünecek yüz var mı? O kıyafet, o tabii tuvalet hoşça gider mi?

Köşeyi döndüler. Ben de Salim'e doğru döndüm. Zavallı çocuk! Raşedar elleriyle bir kadeh almış, içiyordu. İçer içmez ağzındaki çığnemedi:

"Bunu da yeni çıkardı. İki akşamdır bu vakitler geliyor, gidiyor." dedi. Bir tane de ben parlattım. Artık sual zamanı gelmiş idi.

"Salim bu o mu?"

"Evet. O."

"Beğendim."

"Sen mukaddimatına biraz vâkıfısın. Haniya Sulardan inerken rıhtım üzerinde görmüş, ertesi hafta Göksu'da rastgelmiş idik."

"Hatırladım."

"İşte o! Fakat şimdi ben emeli mahvolmuş, yalnız, arzusuz kalmış bir adam gibiyim. Onu görmesini istemiyorum. Gördüğüm zaman ızdırabım tezayüd ediyor. Ölüm azabına uğramış gibi üzülüyorum."

"Rakip mi var?"

Salim sönük bir nazarla yüzüme baktı. Söylemek istemiyormuş gibi bir tavırda bulundu. Fakat biraz düşündükten sonra iskemlesini karşıma çekerek:

"Keşke olaydı! Ben bu kadar üzülmezdim. Çünkü böyle bir meselede rekabet oldu mu insan elinden geldiği kadar çalışır, çabalar. Mağlubiyetine hükmettiği zaman çekilir. Halbuki ben müthiş neticeye tesadüf ettim. Vicdanıma, namusuma dokunacak bir hâle uğradım."

Arkadaşım hâla korkuyormuş gibi etrafına bakındı. Ayağa kalkarak kızarmış gözlerini bir kat daha açarak:

"Mahvoldum!"

dedi. O hâlde durdu. Ben bu tavırdan fevkalade müteessir oldum. Mahvolmak? Acaba sevmiyor mu imiş? Sorarım a:

"Seni sevmiyor mu imiş?"

Güldü. Fakat bu tebessüm, mecburi idi. Mecburi değil maziye teessüf edenlerde görülen bir hareket idi. Birdenbire yerine oturarak:

"Sevmese buraya gelir mi?"

"Öyle ise ne var? Sen mi sevmiyorsun? Yoksa kadımı iğfal mi ettin?"

Salim eliyle bıyıklarını düzeltir gibi uğraşarak bir müddet düşündü. Kaşları bütün bütün gözleri üzerine indi. Duramadı kalktı.

Artık gurûb nokta-i kemale gelmiş idi. Marmara'nın üzeri siyaha karîb, parlak çizik bir

satha dönerek afakta yağmur bulutlarını andırır açık bir siyahlık görüldü. Köy'ün velvelesi yitti. Birkaç satıcı avazı işitildiği hâlde denizin sahile temasından husule gelen sert, şarılıtlı bir sada temadi ediyordu.

Hizmetçi elinde irice bir gazla girdi. Onu masanın üzerine koyarak çekildi. Salim masa başında doldurduğu kadehi kupa ile beraber getirerek bana verdi.

Bir tane de o doldurdu. Tokayı müteâkıb içtik. Ben de biraz neşelendim.

Salim söze başladı. O söylüyor, ben düşünüyordum:

"Sana hikayenin tatlı yerinden gireyim. Ben ona seninle beraber Göksu'da; hayır hayır, Kâğıthane'de tesadüf ettikten sonra bir kere de Fener'de rast geldim. Memulumun fevkinde olarak bana iltifat etti. Müteessir olmadım desem yalan söylemiş olurum. Hatta müftehir bile oldum. Fener piyasası malum a! Araba araba üstüne. Yan yana karşılıklı. Arabam Kalamış tarafından dolaşırken bana takip etmeğliğimi işaret etti. Derhal arabacıya emr-i mahsusumu verdim. İki araba Çiftehavuza doğru yollandı. Yol gittikçe tenhalaştığından arabacıma takarrüb etmesini emrettim. Filvaki onun arabası da ağırlaştı. Yanaştım. Başımı arabadan çıkararak:

"Tenezzülünüze teşekkür ederim. Yarın sizi Haydarpaşa'da beşte beklerim. Luffedin!"

dedi. Arabayı sürdürdü. Ben kendi kendime heyecanımı teskine çalıştığım halde bu emre itaatin luzumunu fikren tasdik ediyordum. Arabada derin derin hulyalara, neşeli âlemlerin hayaline, insanı üzerek memnun eden bu türlü hissiyata, bir kadının bir erkeğe irtibatını temin eden temayüllere, hele bir muhabbet-i mütekabileyi andıran bu gibi hallere kuvvet veriyordum. Hatta kendi kendime:

"Bu meselede aldanırsam ne olmak ihtimali var?"

diyordum. Zira o zamanki tahassüsüm pek şiddetli değil idi. daha terakki bulmamış idi. Her şeyde terakki lazım ise de bu yoldaki terakkinin neticesi fena. İnsanı eziyor. Hissen mağlubiyet kadar acı, müessir, takat-güdaz bir mağlubiyet tasavvur olunamaz. İşte ben bu mağlubiyetin şiddetini o zaman anlayamadığım için yürüdüm. Çiftehavuz'da bir müddet âram ettik. Onu arabası içinde istikbal-i hayatım için mücesssem bir neşe halinde görerek temayülkarane bakışlarına inararak, müessir bir tahassüs ile gözlerimi ayıramıyordum. Hemen hemen tutuluyordum. Lakin henüz bir sözünü işitmekten gayri bir lutfuna nail olamadığımdan daha belli değil idi.

Oradan avdetimiz pek hoş oldu. Yolda yan yana denilecek halde geldik. Biraz konuştuk. Ertesi günkü vaadini tekid etti. Kuşdili'nde ayrıldık.

Ben mesrur, memnun, mahzuz idim. Şaşma! İnsan her şeyde beğenilmesini istiyor. Mesela bir kadın kendini beğenmiş, sana da kendini beğendirtmek istiyor, bu bir mücadeledir. Fakat darbeleri tatlı, uğraşması leziz, bu bir başka hayattır. Onda maneviyet suver-i zahiriyyeye kalb olur. Sözün yerine his kaim olarak gördüğün zamanlar hareketını şaşırırsın. Hissin seni değil, sen hissini taglit edersin.

Burada güldüm. Çünkü Salim bilmediği bir felsefeye giriyordu. Felsefe mi ya? Benim bildiğim hikmet-i tecrübe neticesidir.

Hatta Salim'e:

"Sen hakîmane sevmişsin."

diye ufak tarizde bulundum. Salim intikal etti. Bana:

"Pek hakîmane değil. Ben şimdi senin anlatmak istediğin tecrübeyi görmüş olduğum için felsefemi de ona göre tanzim ediyorum. Hikmet böyle şeylere sığmaz. Sen daha âlâ bilirsin ki alaka her şey de vardır. Maddiyatta hükmeden bu incizab, hissiyatta neden hükmetmesin? Maddiyatın cazibe kanunu keşfedileli bir kaç asır kadar var. Fakat maneviyatın daha iyisi bu gibi hissiyatın kanun-ı mücazebesi Hazreti Adem'in hubutundan mukaddemdir.

Aferin Salim'e! Buldu. Artık biraz daha içmek icab etti. Bu sefer ben doldurdum. Hakîm-i sevdaiye takdim ettim. Salim'in şu sözleri dinlenecek bir derecededir. Hiç olmazsa yave değil. Binaenaleyh onu kendi tasavvuratına bıraktım. O devam ediyordu. Beşeriyet daha melekler kadar saf olduğu zaman bu his ile tuğyan ederek tab-ı ibtilaperveranesindeki şiddet-i meknuzeyi isbat etmedi mi? Bana ister ahmak de, ister budala. Ben hayatta aklımın erdiği hikmete tebaiyette muhtar değil miyim? İşte benim rehberim bu.

Salim meseleyi büyülttü. Benim de karışıklığım icab etti. Dedim ki:

"Fakat hikmetin sair şubelerini de tettebbu etmez misin? Belki onlarda da şayan-ı tebaiyyet bir mesele vardır."

"Evet. Tasdik ederim. Fakat ben neticeyi anlatayım. O gece latif bir rüya gibi geçti. Düşüncelerim arasında en kuvvetlisi ertesi sabah Haydarpaşa'da vuku bulacak mülakatın suret-i hayaliyesi idi. Onu görmek, onunla birkaç laf etmek, hakikaten hoşta gidecek bir hâl idi. Ne dersin? O gece; bütün onunla uğraştım. Rüyada onu görür, uyandığımda yine onu düşünürdüm. Zihnim fotoğraf camı gibi muttasıl onu hayaliyle, sözleriyle beraber tekerrür ediyordu. Sabah oldu. Alelacele giyindim. Saçlarımı kemal-i dikkatle taradım. Üstümü başımı düzelttim. Fakat bu hâl pek safiyane idi. Ona güzel görünmek değil hoş, temiz görünmek istiyordum. Heves benden ziyade muannid olduğundan bir de tıraş oldum. Artık benzedim. Tamam saat dörtte çayıra nazır olan bahçeli gazinoya gittim. Lakin meslub-ı âram idim. Cesaretim yok idi. İşret imdadıma yetişti. Gazozlu konyağa başladım! Tamam saat beşte Ayrılık Çeşmesi üzerinden görüldü. İpekli, sarı yollu bir yeldirme giymiş. Yanında bir de ihtiyar kadın var idi. Acele yürüdüğünden ben paltoyu almaya vakit bulamayarak yerimden fırladım. Karşı karşıya geldik. Yüzü, ah! Bana daima tebessüm içinde görünen yüzü her zamanki gibi beşuş idi. Beni görünce:

"Teşekkür ederim. Kırmadınız. Değersizliğimi bildiğim için şüpheleniyordum."

dedi. Bu söz menbamdaki safiyeti nakledeceğine bende bir tesir, bir acı heyecan husule getirdi. Tekmil kanımın başıma hücum ettiğine zahib oldum. Söz söylemek istediğim halde söyleyemeyerek cevabımı hatırımdan geçiriyordum. O benim tahavvulat-ı vechiyemden ne

söylemek istediğimi anladı. Kadınlar ekseriya erkeklerden ziyade dakika-bin olurlar. Hele kendilerine temas eden maddelerde düşünmeye bile ihtiyaç görmezler. Ben bu halin vücudunu onda gördüm. Evvelce sevdiğim kadınlarda da var idi. Mahude öyle değil idi. O daha şeytan, daha zeki olduğundan beni kandırırdı. Halbuki bu, bir safiyet-i mahzunane içinde görünerek beni düşündürüyordu. Elhasıl kendimi topladım. Bu cem-i tefekkür heyecanımla beraber husule geldiğinden:

"İkimiz de aynı histe imişiz. Sizdeki şüphe bendenizde de var idi. Ben de kendi değersizliğimi biliyorum. Fakat lutfen teşrifiniz bana bir kıymet-i mahsusa verdi. Artık değersiz değilim."

diyerek mukabele ettim. O zaman bu sözlerimden mütehasıl bir nevi memnuniyet ile:

"Sizinle Caddebostan'na gidelim."

dedi. Derhal rıza gösterdim. İstasyona gittik. Şimendifere tamam bir buçuk saat var idi. Bu müddeti beklemek olamaz.

Yine baş başa geldik. Konuştuk. Verdiği karar üzerine Haydarpaşa karakolunun arkasındaki bostana gittik. Bahçıvan bize iki ağaç arasına bir hasır serdi. O bir ağaca ben de bir ağaca ittika ettim. Aman! O zaman o gözlerin measir-i işvebazanesini, o zaman o dudakların natıkıyyet-i âşıkanesini gördüm, işittim. Gördüğüm, işitiğim yalnız sada değil idi. Güya his temeyyü etmiş nazar gibi bir seyyale-i manevi haline girmiş de beni ihsas ediyordu. Gerdanı, göğsü son derece kapalı idi. Yalnız elleri çocuk eli gibi küçük, yumuk parmaklarla müzeyyen olduğundan meziyat-ı vücudiyesinden bunlardan maâdasını görmedim. Hem görmeye vakit mi var?

Tuhaf değil mi? Neden vakit olmasın? Sordum.

"Neden vakit yok? Derhal kalktınız mı?"

"Hayır. Ben yüzüne baktığım zaman kendimi unutmuş idim."

"Amma yaptın ha!"

"Allah bilir! O derece alınmış idim. Bunu sen inkar edebilirsin. Fakat ben edemem. Söze başladık. Bana dedi ki:"

"Pek halecanlı duruyorsunuz! Acaba bir şeyden mi havf ediyorsunuz?"

Ben bu سوالin kâffe-i kuvvetini anladım. O beni söyletmekten hazzediyordu. Benim ibtila-câyane hareketimden memnun olduğu halde bir de sözlerimle tasdik etmeliğimi istiyor idi. Cevap verdim. Dedim ki:

"Sizin için havf ediyorum."

"Neden?"

"Belki görülürüz."

"Ehemmiyeti yok. Benim tavrım, halim, sizi görenleri tatmin eder."

"Bu halde havfım kalmadı."

Bu söz üzerine ikimiz de birbirimize baktık. O bir hareket gösterdi. Derhal mendilini vererek:

"Terliyorsunuz." dedi. Hakikaten terlemiş idim. Ben terimle meşgul olurken birdenbire söze başlayarak garip bir tarz-ı hitab ile:

"Beni seviyor musunuz?" dedi. O zaman nazarı sönerek göz kapaklarını indirdi. Teneffüsü sıklaştı. Bir şeye intizar ediyordu. Ben şaşırdım. Birdenbire görmemişler gibi:

"Seviyorum!" demek adab-ı muhabbete muvafık gelmedi. Ben de onun hareketini taklit eder gibi önüme baktığım halde:

"Bunu zaman isbat eder." dedim. Ciddi bir surette davrandı. Fakat ben bu sözün ardını bırakmayarak:

"Sualinizin fazla olduğunu söylemeye müsaade eder misiniz?" dediğimde:

"Öyle ise teşekkür ederim. Sizin sormadığımız suale verdiğiniz cevapla mukabele ederim." diyerek fikr-i zerafetini gösterdi. Karşımdaki kadının ne kadın olduğunu anladım. Hatta şu mücadelede müthiş bir mükabeleye tesadüf ettiğimi de hissettim.

Akşam saat ona kadar oturduk. Kimse şu âlemimizi ihlal etmedi. Kalktık. Gezine gezine bulduğumuz yere geldik. Veda etmek üzere iken:

"Beni iğfal etmeyeceğinize yemin ettiniz değil mi?" dedi. Evet. Onu iğfal etmeyeceğime yemin etmiş idim. Yine vaadimi tekrar ettim. Ayrıldık. Ben soluğu Emperyal bahçesinde aldım. Hazır çalgı da var. Şişemle karşı karşıya oturdum. Piyasa devam ediyordu. Bir aralık bir kaç kadınla beraber geçti. O gece saat dörtte odama geldim. Madam şaşırdı. Bu kadar içtiğim yok idi.

Nasıl yattım ise öylece kalktım. Kahvemi içtim. Sigaraları tazeledim. Saat üçte giyinmeye mecbur idim. Zira yine beşte Fenar'da buluşacak idik. Pazar. O günü bizim Nuri Bey de bana geldi. Tamam bir de arkadaş. Ben doğru araba ile Çiftelhavuz'a gittim. Yarım saat sonra o da geldi. Artık tekabüllerdeki hallere benzer hiçbir hâl olamaz. Nuri bile şaştı. Bana:

"Seni seviyor." dedi. O gün kendisini takip ettim. Evinin önünden geçtik. Oturduğu yeri öğrendiğim için seviniyordum. Arkadaşımı bırakmadım. O okur, ben de biraz çalarım. Odada birleştik. Filhakika güzel bir âlem ettik. Bizim madam da hazzetti. Gece altıya kadar eğlendik. Fakat benim fikrim hep onda.

Bu aralık madam odamıza geldi. Nazik bir kadın. Elinde bir elma var idi. Kendisi İngiliz ise de İstanbul'da kalmış. Tuttuğu evin iki odasını Salim'e vermiş. Tasarruf sayesinde biriktirdiği para ile yaşıyormuş. Bize gülümseyerek bildiği kadar Türkçe ile:

"Size elma getirdim. Bu iyi, iyi." diyerek tabağa doğradı. Arkadan gelen hizmetçinin elinden bir parça şeker ile limon da serpererek oturdu. Güler yüzü ile Salim'e bakıyordu. Bu aralık bana döndü:

"Bey yaramaz! Bizi korkuttu."

dedi. Ben de münasebet alacak bir sözle mukabele ettim. Eliyle çalgı işareti verdi. Salim derhal udunu alarak, benim mütedavil olan şarkılarımdan bir ikisini okudu. Biraz sonra yemeğe oturduk. Saat ikiye gelmiş idi.

Mehtab bir buçukta ufuktan görüldüğünden ortalık biraz aydınlanmış idi. Yemekten sonra pantolonları çektik. Gömlek filan giymeden paltoları da sırtımıza alarak çıktık.

Ben deniz manzarasından hazzettiğim için biraz kenarda durdum. Salim de durdu. Daldı. Yüzüne dikkatli baktığımda bir iki katre gördüm.

Ağlıyordu. Benim dikkatime vakıf olunca:

"Mazur gör! Seni rahatsız ettim. Ama ne çare? Ben bir kaç ay daha ağlırsam hastalığım geçer." dedi. Kendi kendime düşündüm. Salim'i söyletirsem daha ziyade tadil-i teessüre meydan bulur." dedim. Bunun üzerine:

Anlat bakayım. Hikayeni bitirmedin." Salim bu hitabımdan hazzederek derhal başladı:

"Zaman geçtikçe münasebetimiz de büyüdü. Bir kere pederinin mezarını ziyaret ettik. Beraber ağladık. Geceleri gizli gizli buluşarak, şurada burada gezdik. Fakat muamelat-ı gayr-ı meşruayı icab edecek bir halde bulunmadık. Ben bu babda saf davrandım. Onu tetkik ettim. Hastalanır, yolladığı kadın ile mektup vesaire yazarak tesliyet ederim. Tamam on bir aydan beri bu halde geçindik. Ben talebkâr-ı visal değil idim o da bir arzu göstermez idi."

"Ne diyorsun?"

"Yemin ederim! Rasim! Elim eline sürülmedi."

bende bir havf-ı meçhul var idi. Ben bu zattan korktum. Bir şeyler hisseder gibi oldum. Sigara verdim. Söz söylemeyerek vaz'-ı ihtiram göstererek aldı, yaktı.

Merakımdan çatlayacağım. Binaenaleyh söze başladım.

"Teşekkür ederim. Efendimizle teşerrüf ediyorum. Fakat ism-i âlinizi bilmiyorum."

Halecanlı bir sada ile mukabele etti. Dedi ki:

"Sade ismimi değil. Kim olduğumu da bilmezsiniz."

"Evet. Lutfedilirse..."

Yüzü garip, hazin bir surette tebeddül etti. Bu bir emare idi. Ben zaten onun tavrından endişnak olduğumdan her hareketini teftiş ediyordum. Birdenbire dedi ki:

"Bizi dinleyen kimse var mı?"

"Ne için sordunuz?"

"Söyleyeceğim söz yalnız ikimize aittir."

"Şüpheleniyorsanız, bakabilirsiniz. Fakat beni kimse dinlemez."

"Pek âlâ! Emin oldum. İsminiz Salim Bey'dir değil mi?"

"Evet."

"Size bir münasebetten bahsedeceğim. Bu münasebet zannederim ki dokuz on aydan beri devam ediyor."

Şaşırdım, istizaha mecbur olarak:

"Nasıl bir münasebet?"

"İstical buyurmayın. Bendeniz bu münasebeti size isbat edebilirim. Fakat ben terbiyem muktezası sizden de izahat almaya mecburum. Ben zaten namusuma düşen vazifeyi itmam ettim."

Bütün bütün şaşırdım. mesele benim anladığım gibi ise fena netice alacak diye korktum. Binaenaleyh sordum. Dedim ki:

"İzah buyurun bir şey anlamıyorum."

"Zaten ben de söyleyeceğim."

dedi. Elini paltosunun yan cebine sokarak bir demet kâğıt çıkardı. Bana titrek elleriyle uzattı. Kemal-i tehalükle aldım. Birdenbire beynime saika indi zannettim. Bu kâğıtlar benim mektuplarım idi. Hakikat nazar-ı dikkatim önünde münkeşif oldukça havfım ziyadeleşti.

Bana da merak oldu. Salim'e derhal sorarak:

"Sonra?"

"Sonrası durdum. Zannederim ki bir çeyrek saat kadar öyle mebhut mebhut kâğıtlara baktım. O zat ayağa kalktı. Bana:

"Şimdi anladınız mı?" dedi. İnkâr edilecek bir cihet olmadığından güya tasdik ediyormuşum gibi yüzüne baktım. Fakat titriyordum. Biçare adam benim tasdikimi görür görmez gazab ve hiddet göstereceğine hıçkır hıçkır ağlayarak karyolamm üzerine düştü.

Bu bir manzara idi. Feci! Ben birinin kalbine dokunmuşum. Ah! O tavr-ı tazallüm beni çıldırttı. Yüzüne su vurayım diye kalktım. Bana:

"Misafirinize hürmet etmek ister iseniz kendi haline bırakın." dedi. İtaat ettim. Yarım saat kadar o halde kaldı. Beynim yanıyor, tutuşuyor imiş gibi bir hararet-i mütezayide içinde idi. Neşe namına bir şey kalmadığı gibi bir şey de düşünecek halde değil idim. Gah ben de ağlamak istiyordum. Kabil değil, muvaffak olamıyordum. Yarım kupa kadar rakı içtim. Yalnız boğazımı yakıyordu. Başka bir tesiri olmuyordu. Ben "Ölsem de bu hali görmesem!" diye bağırdım. Bu söz onda bir fikr-i intibah hasıl etti. Yerinden kalkarak:

"Teşekkür ederim. Ben yarın çiftliğime çekiliyorum. Onu tatlık ettim. Severdim. Fakat namussuzluğu kabul edemedim. Eğer siz de benim hissime iştirak ederseniz, siz de namus sahibi iseniz benim gibi hareket edersiniz." dedi. Elimi şiddetle sıkarak:

"Allah'a ısmarladık. Benim namusum size vediadır!" kelâmını söyleyerek ayrıldı.

İşte azizim! Ben bu hezimetten korktum. Ettğim kabahate karşı gördüğüm muamele-i lutufkarane beni şiddetle müteessir etti. Ondan geçmek muhal! Namussuzluk göstermek daha muhal! Artık içmişim. Ne dereceye kadar. O dereceye kadar ki ağızımdan kan geldi.

Ertesi günü kadın ta buraya kadar geldi. Ben takatsiz idim. Yatıyordum. Odama girer girmez kendisine:

"Rica ederim. Bir daha bendenizi görmeyin! Aramayın!" dedim.

Ah kardeşim! Bu da bir ıztırab idi. Bu da bir azab-ı şedid idi. Birdenbire irkildi. Durdu. Dik dik baktı. Yanıma takarrüb etmek istedi. Ben yine evvelki ihtarımı tekrar ettim. Benzi sapsarı olduğu halde:

"Siz de mi kovuyorsunuz!" dedi. Ben bu acı tekdiri reddederek:

"Namusum öyle icab ediyor!" diye mukabele ettim. Fakat o bir tavr-ı za'f göstererek:

"Benimki mahvolduktan sonra mı?" diyerek çıktı. Beni şedid teessürler içinde bıraktı.

Salim hikayesini bitirdiği zaman saat beşe gelmiş idi. Biçare o geceyi ağlamakla geçirdi. Ertesi sabah İstanbul'a beraber indik. Birkaç gün sonra o da bizim semte nakletti.

EVAIL-İ ÖMR

GECELERİM

Gece, benim en sevdiğim bir zamandır. Ta gurûbdan itibaren tahassüsatımda bir tebeddül hasıl olur. Garibseyerek sevinirim. Bazen nazarımı garbın gittikçe hazin, karanlık, renk renk manzur olan afakına diker, hemen gözümü kırpmaksızın bir zamana kadar o halde dururum. Bilmem lodos havalarda mı olur? Güneş ateşin bir tepsi, hayır, son derece kızgın yuvarlak saç parçası gibi kızarır. Hava bu kızartıdan müteessir olarak kursun cidarından itibaren bir şeffaflık gösterir. Ufukta serseri birkaç bulut var ise onlarda elvan-ı tayf birkaç türlü tecelli eder. Bazen ateşin bir şua maşrıktaki hanelerden birinin camından koparak şenlik geceleri tel üzerinden hızla kayan fişenk gibi magribe kadar koşar. Birdenbire mahvolur. Bu bir mülaabe-i şuaat ise de beni de sevindirir. Hazzederim. Sarı sarı iltimaat da vuku bulur. Bu parlayış pek o kadar hoşuma gitmez. Öyle zaman olur ki magribde renk, kandil kandil iniyor gibi görünür. Parça parça bulutlar birer bedia-i in'ikas kesilir. Bana hayali olma diyorlar. Bu menazıra dayanılır mı? O yosma hevailere takat mi gelir? Ta oraya kadar fırlayıp aralarında bulunmasını isterim. Fakat türab o menhus cazibesiyile tabanlarımdan asılır. Sabit-kadem olurum.

Nazarım yorulmaz. Yalnız dalar. Şaşılar. Gözümün önünde ufak onluk gibi değirmi kırmızı, mavi, yeşil, sarı renkler uçar. Biri mahvolur. Onu zuhur eder. O manzaradan başkasını göremem. Görmek neye yarar? Hissetmeliyim. Bu bana kifayet eder.

Zaman ilerledikçe güneş de bir dağın arkasına doğru inmeye başlar. Tepeler kızarır. İltima mâni-i rüyet olmasa insan oradaki âsar-ı tabiiyeyi kâffe-i tafsilatıyla görecekti. Gâh iki üç bulut sırt sırta dizilir. Bir şekl-i hayvanî alır. Güya mütereddid bir ressam elindeki fırçasıyla o zemin-i hevaî üzerine bir şeyler resmetmek istiyor da yapıp bozuyormuş gibi türlü türlü heyetlere girer.

Eksériya yazın böyle akşamlarda deniz kenarında bulunurum. Marmara en ziyade sevdiğim bir havzadır. Dalarım. Ufak bir dalgası zir-i pâyımda bulunan sahilin oyuklarından birine girer, çıkar. Sert, haniya koyu bir mayi içinden hızla çekilen bir maddenin hurûcunu müteâkıb işitilen sada gibi bir ses işitirim. Bu ses birbirini takip eder. Bazen metin kayalara çarpar. Çatırdar. İnce tuz gibi katarat saçarak geri çekilir. Gah cidar-ı bâlâsı dağınık, gayr-i muntazam inişli, yokuşlu, bir safha-i âb fırlar, ayaklarımla ıslatır.

Bazen kumsal bir sahilde bulunurum. O zaman dalga sürat-i ibtidaiyesini yaklaştıkça kaybederek kızgın kömür üzerine su dökülüymüş gibi yanıma gelince söner. Ufak bir kaç çizik hasıl olur. Gah denizde bir dalga bulunmaz. Âdi güvercin kanatları üzerinde görülen dairemsi çizikli hareler peyda olur.

Ben nazarımı ufuktan çektikçe bu tebeddülâtı görürüm. Sevinirim. Kalben müteessir olurum. Teessür büyür. Galiba yüzümde de tezaad-ı hissiyat emareleri görünür. Güler gibi ağlarım. Yok ağlar gibi gülerim. Ah! Tarif edemedim.

Güneş biraz daha batar, ortalık az daha kararır. Yarım bir kurs-ı ateşin olur. O elvan-ı münteşire değişir. O bulutlar tebdil-i vaziyet eder. Marmara'nın ufuk tarafları yeşilimsi bir seviye gösterir. Bazen bakır gibi kırmızılaşır. Dalgalar kırmızı sübba boyasının koyu, ezilmiş kümesi gibi yürür. Sert havalarda bu manzara bulunmaz. Bulunsa insan piriñten ruba giyinmiş bir ordu kıyas edecek.

Kuşlar! O semavî mahlukat. Berk-i hatıf gibi bir süratle gah küme küme, gah iki üç refik oldukları halde uçup geçerler. Bazan bir tek âşiyân-cüda bağıra bağıra kanatlarını çırpıp. Bilmem o zaman havada ne oluyor? Renk seyyale gibi bir halemi giriyor? Yoksa akisden mi? Elbette ondan olacak. Kanatlardan da renk uçar. Fakat çok sürmez. O renk-i tair de kaybolur.

Ne fayda ?Ben onlara bakayım derken güneş hilal kadar kalır. Artık gündüzün velvelesi bitiyor. Artık zalam-ı leyl arasında kalıyorum. Ayastafanos feneri soluk şuâıyla dönüyor, bir İngiliz şilebi direğine kırmızı fenerini çekiyor. Gece oluyor. Oldu bile. Artık güneş görünmüyor. Battı. Yalnız bir damen-i nuranî dağın orasından; o zemin-i gurûbdan; o ma'reke-i elvandan semaya doğru uzanır. Neye yarar? Devam etmez ki. Yavaş yavaş dağılır. Ta orada ziya kaynıyor gibi, hayır hayır kaynarken soğuyor gibi bir hâl gösterir. Bir saniye, pek az, bir dakika kadar durur. Yalancı birkaç iltimadan sonra biter. Hafif bir bakıyye-i şuâat kalır. Oraları da kirli mavi renge girer. Seviye-i semada bir tarafı koyu, taraf-ı mütenazırı açık bir siyahlık olur. O renk daha ziyade saçılarak karışır. Her taraf bir olur. İşte gece.

Ben yine nazarımı o ufuktan ayırmam. Bir şey bekliyormuşum gibi inifatatma halel getirmem. Fakat beş on dakika sonra usanırım. Dalgalar; mücella zift yağınları gibi parlayan dalgalardan bıkarım. Yavaş yavaş ikametgâhıma doğrulurum.

Gece! Benim sa'y ve gayret, mihnet ile geçirdiğim hayata şahittir.

Zalam, beynimi tenvir etti. Bunu biraz siz de düşünün. Beni haklı bulursunuz.

Daha küçük idim. Henüz sekiz dokuz yaşında var idim. Ana yavrusu. Ah! Anamı pek severim. Benim hem babam hem de en büyük veliyyetü'n-nimetimdir. Onun el dikışı dikerek beni beslediğini bilirim. Ben afacan zavallı kadın; maişetine istila eden mihnet-i zaruret arasında komşulardan da tekdir işittir. Benim için onu azarlarlar. Ya birinin çocuğunu döverim ya top oynarken camını kırarım. Bir kere kaçtım mı artık haftalarca gitmem. Gitmem dayak var. Bu korku beni tiril tiril titretir sabahleyin kalkarım. Güya mektebe gidecek imişim gibi hazırlanırım. Sepetime yemeğimi koyar, cüz kesemi boynuma takar. Elime iki veya bir bakır onluk verir. Bazen:

"Oğlum! Rasim. Dünyada iki dalım var. Biri sen. Biri Yusuf. Fakat o babasının yanında. O zengin. Bak ben fakirim. Oku. Adam olmaya çalış. Yavrum! Ben de ölürsem sen sonra sefil kalırsın. Yaramazlık etme. Beni üzme. Ötekenden, berikenden söz işittirme sonra hırpalanıyorsun. Zaten dayak yemeden kuru kemik kaldık."

tarzında nasihat verir. Fakat kim dinler? Ben sabi bir müdahin. Mürai. Fakat yalnız valideye, ceviz oynarken mahalle çocuklarını aldatırım. Hiç hoca kanar mı? O müthiş falaka, üzeri yağlı gibi parlak duran değnek tabanlarıma indikçe bana cihanı zindan eder. Okumak mı? Benim yediğim dayaklar hep onun yüzünden değil mi? Şehzade Camii avlusundan iyi mektep olur mu? Ceviz, topaç, esir almaca, saklambaç, Vefalı çocuklarla kavga, birdirbir, uzun eşek, kızak, kar topu patirtısı, ihtiyar kayyum ile alay, mezarlıktaki ağaçlara çıkıp ötekine berikine kozalak atış, macun çevirme, merkep-süvar olarak meydanda gezme, çırpma gibi oyunlar varken amme cüzünü kim bitirir? Ben cami avlusunda bu kadar oyun

öğreniyorum. Kifayet etmez mi?

Evden çıkar çıkmaz valideye gösteriş olmak üzere mektep tarafına doğru giderim. Oradan bir tarafa sapar, cami avlusuna kendimi dar atarım. Akşama kadar oynarım. Yemek var. Param da var. Elverir. Cumartesi günleri zenginlik zamanıdır. Zira valide hocaya almış, kalfaya kırk para gönderir. Yirmi de bana verirse tam üç kuruşum olur ki o zaman için büyük bir servettir. Hoca yüzümü görmez ki haftalık alsın.

Bir gün camide oynuyordum. Ağır bir el kulağıma yapıştı. Ben arkadaşlarımdan biri çekiyor zannıyla "Etme dönersem vururum." diyerek elimdeki ceviz ile nişan almakta devam ederken bir sille enseme patladı. Yüzü koyun düştüm. Bir de ne bakayım? Kalfa. Ne? ...

Hayatım çekiliyor zannettim. Öteki çocuklar hep bana bakıyor. Ağlayamadım. Adamcağız cellat gibi durmuş bakıyor. Benim de burnumdan zırl zırl kan akıyor. Kalfa attığı tokatın ehemmiyetini anladığı halde yine o tavr-ı hûn-riz ile sert sert:

"Haydi mektebe!"

dedi. Cüz kesemin içindeki cevizlerle beraber yürüdüm. Mektebe yaklaştıkça korku arttı. Çocukların o kadar velvesi arasında hocanın değneği şakırdıyor. Yine o kendini işittiriyordu. Bittim. Takatim kalmadı.

İçeriye girdik. Ben daha girer girmez kalfa da indi. Ayaklarımı çıkardılar herkeste sükut!

Ben bayılmışım, ayılmışım. Eve gideceğim. Yürüyemiyorum. Tabanlarım yaralı. Güç hâl ile gittim. Valide de beni bekliyor, o da işten haberdar, meğer bu belayı başıma getiren o imiş. Hamama gidecekmiş, beni mektepten almaya gelmiş, bulamayınca kalfaya söylemiş. O bela da geldi. Beni buldu.

Valide benim dayak yediğimi biliyor a. Dövmedi. Yemeği yer yemez uyudum. Fakat dayak ta canıma kâr etmiş olmalı ki inliyormuşum. Kadının merakı artmış. Ayaklarıma bakacağına yüzüme bakarmış. Ben o geceyi inleye inleye sabah ettim.

Hamama gittik. Valide az kaldı bayılacak idi. Ben de şaşırđım, tırnaklarım mosmor! Kan oturmuş kestikçe kan fişkırıyor. Annem ağladı. Bir daha o mektebe yollamayacağına dair ant verdi.

Valide kapıda ben içeride kaldım.

Artık Darüşşafaka'ya kaydedilmiş idim. O dayak patırtısından sanra valide beni mektebe götürerek ilmühaber aldık. Mahalleden bîkes olduğuma dair bir kâğıt çıkartarak mektep müdürüne verdik. Tamam ağustosun on yedinci günü idi. O terbiyetgah-ı yegânedede beni soydular. Bir gömlek don, keten urba, kırmızı fes, bir de lapçm verdiler. Giyindim. Bahçeye fırladım.

Bir alay çocuk. Oynuyorlar. Ben durur muyum? Yarım saat içinde cümlesine alıştım. Beş altısının adını bile öğrendim. Hüseyin, İhsan, Mehmet, Reşit, Raşit, Ali, Fahri, Salih

hep bunlar benim arkadaşım. Fakat burada da birisi var. Bir mi ya? Beş altı kişi var. Bize nezaret ediyorlar. Arif ağa mübassırımız. Naki Efendi müdürümüz. Ziyade haşarılık olmayacak. Derhal kaç çatılıyor bu iyi. Dayak yok. Hele o mektebden kurtuldum. Gık desem koca sopa başıma iniyordu. Burada öyle şey yok.

Ben valideyi unuttum. Akşama kadar o geniş, çiçekli, muntazam bahçede oynadık. Bir düdüğü sesi! Kim aldırır. Çocuklar çalıyor. O ne? Herkes toplandı. Sıraya düzıldük. Ben de onları taklit ettim. Bizden bir sene evvel giren efendilerden biri bizi tabur haline koydu. Kemal-i gurur ile:

"Tabur ileri arş:"

dedi. Yürüdük. Doğru musluklara. Yine o efendi bize abdest almasını talim etti. Aldık. Herkes havlularına silindi. Yine tabur olarak arş kumandası üzerine bir merdiven daha çıkararak camiye geldik, bizi sıra ile oturtular.

Ben biraz namaz kılmasını biliyor idim. Validem öğretmiş idi. O her zaman kılar. Fakat ikinci namazında kaç rekat kılınacağını bilmem. Bittaklit kıldık. Çocukluk bu! Bir de mihrabın yanına sarıklı bir adam oturmasını mı? Titreme yine başladı. Burada da mı hoca var? Yine falaka, değnek benimle beraber mi? Mümkün değil ölürüm. Bu mektebe de devam etmem. Meğer o zat imam imiş. Ne ise namazı kıldık. Bir düdüğü daha! Yine tabur olduk. Arş! Yürüdük. Taamhaneye geldik. İşte burası iyi. Böyle mektep olmaz. Yemek var, oyun var, urba var, arkadaş var.

Ben hala akşam üzeri eve gideceğiz zannediyorum. Meğer kalacak imişim. Akşam suları karardı. Arkadaşıma dedim ki:

"Sen eve gitmeyecek misin?"

"Hangi eve?"

"Kendi evine."

"Artık biz eve gidecek miyiz ya?"

"Vay ... Burada mı kalacağız?"

Zavallı boynunu büktü. Hazin bir eda ile dedi ki:

"Burada kalacağız."

Ay! ... Bu müthiş. Ben annemi isterim. Olmaz. Gündüzleri ne ise. Geceleri ben o mihraban-ı kadimin yanında bulunmalıyım. Tahammül edemem. Ağlarım. Ağlar mısın? Al sana hocanın suratından ekşi bir surat daha! Burada ağlarsan dövcekler. Ötede döverek ağlatıyorlardı. Birbirinin zıttı ama ikisi de acı.

Gazlar yandı. Ben de elîm-i hasret ile yandım. Annemin o güzel, bana her türlü himayeti gösteren yüzü gözümün önünden geçiyor; sözlerini işitiyor gibi oluyordum. Ah o muhabbeti nasıl tasvir edeyim. İki defa falak yiyeyim. Annemi göreyim. Yirmi defa kalfa

kulağımı çeksin ben annemin yanında bulunayım. Düşünmeye başladım. Annemi tahattur ederek korkumdan için için ağlayarak dıçar olduğum ye's-i hırmana çare arıyordum. Kaçayım. Nereye? Boyumun beş misli yüksek duvarlar. Üç boyumda kapılar benim ufak bacaklarımın sıçrayışına karşı sedd-i İskender gibi duruyor. Bu öteki mektebe benzemiyor. Helaya gidiyorum diye fırlardım. Yirmi, yirmi beş hizmetçi var. Mübassır var. Kapıcı var. Hem gece. Korkarım. Ah o korktuğum gecelere sonra alıştım. Onlar benim sürurumu, kederimi, gazabımı gördüler. Beni eğlendirirken ağlattılar. Fakat hiç bir zaman mihnetimi dağıtmadılar.

Sade düşünen ben mi idim? Sınıfın hepsi benim halimde idi. O gece otuz üç masum elem-i iftirak ile kalbî ağlıyordu. Yalnız birbirimizin kulağına vasıl olan o enin-i hazin, garip taninler ile birleşerek kalpten kalbe çarpıyordu. Otuz üç dehen-i pak bir anda "ana" diyerek, o kadar göz sevdiği çehreyi görerek, o kadar kalp şu mahrumiyet-i sefalet ber-endazaneden müteessir olarak duruyor idi. O çocuk sürüsü fısıltı arasında yürüyor, benim gözlerim annemin odasını ziyaret ederek onu dikişle meşgul görüyordu.

Acaba beni arıyor mu idi? O şimdi yalnız. Ben olsam eğlendirirdim. Ettiğim yaramazlıklara bu kadar pişman olduğumu bilemem. "Uslu uslu oturaydım beni bu mektebe vermezdi" diyerek kendi kendime kızıyordum. Bir düdük daha! Haydi yatsı namazına!

Namazdan çıkar çıkmaz merdivenlere tırmandık. Ta üst kata çıktık. İri iri odalar. Sıra sıra karyolalar. Zabitin biri hepimize ayrı ayrı yataklar gösterdi.

Soyunduk. Yattık. Bir türlü uyuyamadım. Yerimi yadırgadım. Yorganı çektim. Boğuluyorum zannettim. Fakat ne çare? Ağlayacağım. Artık dayanamadım. Boşandım. Bir mübassır derhal başıma dikildi. Beni tesliye ediyor. Yarım anneme göndereceğini vadediyor. Ağzımdaki tatlılık ne? Bir öksürük şekeri! Fena değil. Ben hem gözümünden yaş akıtıyor, hem de o şekeri geveleyerek onun va'dine kaniyordum. Yarım saat sonra uyumuşum.

Birde uçurumdan uçar gibi düştüm. Vücudum tahtalar üzerine şiddetle çarptı. Acıdı. Zaten zahm-ı iftirak yetmiyormuş gibi bir de maddeten elem-nak oldum. Karyolaya alışmamışım. O yanıma bu yanıma döneyim derken aşağıya fırlamışım. Derhal bir hizmetçi koştu. Beni kucaklayarak yatağıma yatırdı.

Ah! O gece! Uyuyacağım da yine düşeceğim diye sabaha kadar gözümü kırpmadım.

***

Tamam doksan gece ben mektebin o kalın duvarlı, iri pencereli mazbut koğuşunda yalnız yattım. Hemen her gece rüyada annemi görürdüm. Bu tecelli-i didar, velev hayali olsun yine beni tesliye ederdi. Manen, hisslen onu ziyaret ederim. Onunla konuşur, onunla sevişir, onunla eğlenirdim. Gâh ağlaya ağlaya uyanırım. Sırışk-i tahassürümün yastığımı ıslatarak soğuk bir zemin-i nem-nak vücuda getirdiğini görüp çeviririm. Gâh mütebessimane kalkarım. Yanaklarımda annemin dudaklarının bıraktığı cay-ı teması ararım. Bazen birdenbire mütehassis olarak kaniyla, elinin emeğiyle vücuda geldiğim o ten -i müşfikin kokusunu alıyormuşum gibi telezzüz ederim. Bu telezzüz beni saatlerce düşündürür.

Ana! ... Bu his pek yırtıcı. Pek vahşi. Beni eziyor. Beni sevindiriyor. Fakat yanımda değil.

Okuduğum kitapta "ana" lafzını görür görmez titrer, derhal yanımdaki çocukla ana hakkında söze başladım. O da benim gibi, o da anasını seviyor, görmek, boynuna sarılmak, ağlayarak öpmek, başını göğsüne dayayarak orada uyumak, oradan ayrılmamak, ona kul köle olmak, onu gücendirmemek istiyor. Ah! Bilseniz bu muhabbet-i müştereke ne kadar müessirdir! Bilseniz o dehan-ı masumun natıkasında ne kadar belîğ bir tesir bulunur! Ben bunların cümlesini hissedirdim. Cümlesini düşünerek kurardım.

Sade ben mi? Hepimiz öyle idik. Bazen müzakerehanenin harice nazır penceresinden sokağa bakardım. Sokağın başında bir kadın durmuş, mektebe bakıyorsa herkese haber verirdim. Hepimiz "Benim anamdır." diye o vücud-ı meçhulu benimserdik. Bir gün cümlemiz birden ağlayarak mübassırı da hıçkırıklara uğrattık.

O sert, katı yürekli zabıt, o nıgeh-ban-ı tund yumuşadı. İki üç saat yanımıza uğrayamadı.

Doksan gece bu! Düşünün benim gibi bir firkat-zede o yaşta ne olur? O zaman bile anamın sözlerini hatırlayarak kendi kendime:

"Anne! Fena ettin! Dalımın biri kuruyacak." diye kalben ona kinayeler söyledim. Fakat kim işitecek? Feryad! Feryad mı? O duvarlar aksetmez. Aksetse daha fena. Zira yine benim kalbime çarpacak değil mi? Ben sükun istiyorum. Teheyyüc ve teessürden kaçıyorum.

Mektebe girdiğimin ikinci ayı idi. Teneffüşhanede oturuyordum. Dalmışım. Galiba ders ezberliyordum. Kapı açıldı mübassır bağırdı:

"Rasim efendi!

Fırladım. Korca korca yanına yaklaştım. Elimden tuttu. Beni götürüyor. Nereye? Acaba mahbese mi? Bir kabahatim yok. Nasıl yaramazlık ederim? Kolum kanadım kırık. Bana hami yok. O, yok. Ah! anam yok. O mahbube-i kalb görünmüyor. Şimdi bütün bütün bikesim. O beni döverdi. Fakat beraber ağlardık. O tesliyetkar-ı rahîm beni rencide ettiği halde teessüratıma iştirak ederdi. Beni gece koynunda ısıtarak, vurduğu yerleri ovalayarak sık sık uyandıkça okşayarak, sabahleyin yüzüme gülerek gönlümü alırdı.

Ben şaşkın şaşkın yürüyordum. Aşağı indik. Alt katta bir odaya girdik.

Aman Yarab! Gözlerim karardı. Fikrim tatil-i iştilal etti. Orada birini gördüm. Onu gördüm. O! ... O! ... Haniya bütün gün ağladığım anam! ... Orada oturuyor... Onun yanındayım. Ha! O gelmiş, beni görecektir ha!.. Allah masuma acımış, benim dualarımı kabul etmiş, bütün gece ettiğim bükalarım, enin-i muztaribaneme, feryad-ı derunuma merhamet buyurmuş. Koştum ağlaya ağlaya boynuna sarıldım. Gözyaşlarım onun akıttığı gözyaşlarıyla birleşti. İki de bir mecradan akıyor. İki de bir çehreyi ıslatıyor, ikisi de aynı hararetle o ten-i nermine yakıyor. İki de bir kalbin en ziyade kaynayan menbaından koparak boşanıyor, iki göz birbirinin merdümegi içinde bir vücud-ı mütenazır görüyor. Ben kendimi onun gözünde, o beni kendi gözünde görüyor. İki ruh birer mirat-ı mütekebil kesilmiş,

birbirimize bakıyoruz. İki dehen-i muhib, ayrı fakat manen bir söz söylüyor. O bana "yavrum!" Ben ona "anne!" diyorum. Ne farkı var? Ben annemden gayri değilim. Ben oyum.

Zabit dayanamamış, bu manzarayı görür görmez kendini dışarıya atmış. Biraz sonra teskin-i heyecan ettik. Beni öptü, okşadı. O, dalında müstakbelen semerat-ı latife görmesini arzu ettiğini söyledi. Çalışmamı, hüsn-i terbiye kazanmamı rica etti. Peki! çalışırım. Ben onun dediklerini yapmazsam kimin dediğini yaparım.

Bana yemiş getirmiş. Kim yer? Sevdiğim yemeklerden birer parça almış, onlara kim bakar? Karşımda gıda-yı ruhum duruyor. Böyle bir maide-i maneviye varken başka şeyler göze görünür mü?

Ben muttasıl yüzüne bakıyorum. Muttasıl gülüyorum. Muttasıl o da beni öpüp seviyor. Okşuyor.

Bana mendil, çorap, fanila getirmiş. Ya! Artık kış gelmeye başlamıştı. O beni düşünmüş. Hiç düşünmez mi? Bana sordu:

"Üşüyor musun?"

Ben o zaman soba ile yatsam üşüyeceğim. Hiç üşümez miyim? Ben anamdaki hararet-i hayat-fezayı nerede bulurum.

Yine sordu:

"Dövüyorlar mı?"

Heyhat! Keşke dövseler. Ben razıyım. O yanımda olsun da her mihnete razı olurum.

Yine sordu:

"Aç kalıyor musun?"

İştahım yok ki yemek yiyeyim. Açım. Anamın muhabbetine doyamıyorum.

Yine sordu:

"Sıkılıyor musun?"

Patlayacağım. Bu muzik tahassürden kurtulamıyorum. Nihayet bir saat sonra kalktı. Bana:

"Rasim! Yavrum! Seni göreyim. Yüzümü kara çıkarma. Oku, çalış ben seni her zaman gelir görürüm. Merciinden izin aldım. Beni düşünme. Şu mektebden çık! Ben de rahat olayım."

dedi. Bir kere daha öptükten sonra ayrıldı. O döner. Ben dönerim. O başını sallar, ben de sallarım. Bahçenin yokuşundan çıkarken bir daha bakiştik. Ben yerimde mıhlı gibi kaldım. Hep ona bakıyorum. Mektebin o koca ahenin kapısı açıldı. O vücud-ı zaif çıktı.

Ağır, ıslık gibi tiz bir sadayı müteâkıb güm! diye bir şey öttü. Kapı kapandı.

Valide dışarıda, ben yine içeride kaldım.

****

Bu vakadan sonra tamam bir ay geçti. Ben yine hasret içinde kaldım. Validemi göremiyorum. Bir perşembe günü saat altıda bizi dershaneden kaldırdılar. Yukarıya çıkardılar. Yeni rubalar giydik. Yeni potinler verdiler. Kaput da var. Acaba ne olacak?

Zabit ihtiyatsızlık etti. "İzne gideceksiniz. " dedi. "Bugün mü?" "Bugün ya!"

Çıldırılmak işten değil. Bir velvele koptu. Bu nümayiş-i meserret bizi seyre gelmiş olan müdürü de şaşırttı. Yine teneffüşhaneye indik. Zabit kapıdan bağıryor:

"Ahmet efendi!"

Haydi o gidiyor.

"Hüseyin efendi!"

O da gidiyor. Daha ağzını açarken hepimiz baştan aşağı kulak kesiliyoruz. Herkes bu kurada takaddüm etmek istiyor. Kuraya ne hacet? Zaten hepimiz gönüllüüz. Ana fedaisiyiz. Öyle değil mi ya? Vatan ailenin büyüğü değil mi? Biz onu niçin seviyoruz? Biz onu neden muhafaza için çalışıyoruz? Böyle muhabbetlerin tecelligahı olduğu için değil mi? Böyle hissiyyat-ı müteakabilenin nebean ettiği mahall-i mukaddes olduğu için değil mi? Vatanımı sevmeyene lanet ediliyor. Allah anaya, babaya hürmeti emrediyor. "Of dedirtmeyeceğiz!" Yarab! Sen benim kusurlarımı affet.

Zabit bağıryordu. Bir isim daha! Acaba ben miyim? Öyle ya benim! Benden gayri Rasim adlı kimse yok. İlerledim. Bir hizmetçi bana delalet etti. Müdürün huzuruna çıktık. Tenbihat-ı lazimeyi dinledim. Ertesi gün saat on bir de mektebde isbat-ı vücud edeceğim. Bir temenna! Kapıdan dışarı fırladım. Annem orada beni bekliyor. Derhal sarıldım. Aman! Rubalar bana pek yakışmış. Artık erkek olmuşum. Asker. Küçük zabit! Mini mini mektepli. Potinlerim gıcırdadıkça ayağımın altında taşlar eziliyor zannediyordum. Kaputun düğmelerini mahsusen çözdüm. Parlak toka meydanda duracak. Üzerindeki "Darüşşafaka" cümle-i mübarekesi görünecek. Ben şefkat-i vatana sığındığımı göstereceğim. Anamın hayır büyükanamın himayesindeyim. Velinimet-i bî-minnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinden itibaren ta efrad-ı nasa kadar herkes beni himaye ediyor. Bunu alenen isbat etmeliyim. Ben hakikaten şecer-i mübarek vatanın bir dalıyım. Beni pür-berk ü bâr görmek için milyonlarla nüfus nazar-ı lutf u atıfetini bana nasbetmiş. Bekliyor. Acaba şimdi bu himayete kesb-i istihkak ettim mi? Hayır, Daha hizmet etmeye ahden mecburum. İşte bu mecburiyet bana şu tercüme-i nefis u vicdanı yazdırıyor. Devr-i sabavetimde, leyal-i şebabımda geçirdiğim saat-i mesaiyi nakledeceğim. Çalışmak! Bu bana ana nasihatidir. Kabil değil, terk edemem.

Ah o gece! Annemle karşı karşıya, yan yana bulunduğum o gece! Ne kadar çabuk geçti. O ziyafet ne idi? Bir alay yemek. Bir takım yemiş, komşular geldi. Herkes valideme

"Gözün aydın" diyor. O da bana bakarak mütebessimane:

"Çok şükür olsun. Bu yaşa getiren Mevla'ya hamdolsun." diyordu.

O gece ömrümde en ziyade rahat uyuduğum bir gece idi. O hâb-ı latif, istirahat-i bahtiyaranneden maâda bir şey değil idi. Fakat yirmi beş, otuz saatlik o saadet ne kadar imtidad eder? Ertesi gece ben mektepte yalnız yatıyor, yine o vefakâr enisi düşünüyordum.

****

Hayat tarik-i terakkide buldukça o safiyet kalmıyor. O eda-yı mazlumane değişiyor. İnsan başka türlü şeyler düşünmeye başlıyor. O saf kalp kirli, mâhi-i âram düşüncelerle bulanıyor. O menba-ı saf kirleniyor. İştigalat artıyor. Fena fena düşünceler geliyor. Ben bu tebeddülattan azade kalmadım. Ben de bulandım.

İnsan ne ile itilaf etmez ki iftirakate alışmasın? Ben de alıştım. Validemi ayda bir defa görmek âdi görmek kadar ehemmiyetsiz kaldı. Seneler geçti. Ben altıncı sınıf oldum. Hurûcumu iki sene kaldı.

Bir izin günü Kadıköy'ünde oturan halama gittim. O gece orada kalacak idim. Kaldım.

Gece saat dördü geçiyordu.

Odama çekildim. Sabahleyin kemal-i meşakkatle giydiğim rubaları derhal birer birer üzerimden atarak gözlerimi bir suret-i şedidede kapamaya mecbur eden uykuya dalmak niyetiyle yatağa atıldım.

İlkbahar! Gece gündüzün hararetini tadil etmiş olduğu halde ben yine birkaç defa döndüm. Fakat fikren meşgul idim. Bu meşguliyet yatağa serildiğim zamandan itibaren bir kat daha arttı.

Ne düşünüyordum. İşte burası söylenmez.

Lakin ne çare? Söylememek de olamaz.

Ben onu seviyordum. O da beni seviyordu.

"O kim?"

Bir zamandan beri hayalhanemde büyüttüğüm bir perestide, henüz on yedi yaşında idim. O gecenin sabahı Hızır-İlyas gününe müsadif olduğundan Haydarpaşa'da, ötede beride gezmek eğlenmek için bize misafir gelmişlerdi. O zaman benden pek kaçılır derecede olmadığından kadımların musahabatına ben de iştirak ettim. Misafirlerimiz üç kişiden ibaret idi. İkisini evvelce tanırım. Fakat birini, haniya o sonradan sevdiğimi tanımıyordum. O da genç! Uzun boylu, siyah saçlı, çehresi esmer güzellerinde görünen âsar-ı melahatın daha renginine, daha latifine mazhar olmuş, gözleri bir cazibe-i meçhule ile müteharrik, sözleri ihtizazlı bir sadanın naklettiği parçalar kadar tatlı, ya elleri! O kadar ufak ki insan çocuk eli zanneder.

Ben odaya girdiğim zaman önce kaçan o idi. Sonraları bana hepsinden ziyade

yaklaşmaya başladı.

O gece, benim dalgın dalgın bakışımdan, onun muhterizane, mahcubane nıgahından maâda bir vaka husule geldi. Bütün gece uyuyamadım. Onun dışarıya çıktığını zannettiğim demlerde yatağımdan kalkarak, zangır zangır titreyerek kapının önüne kadar gider -mahsus açık bıraktığım için- kenarından bakar idim.

Ne faide?

Sofadaki gaz, oradan geçeni bana bir saye-i kesif halinde gösteriyordu.

Ertesi gün ev halkı Haydarpaşa'ya gitti. Ben de akşama kadar güneşin karşısında, tozların içinde, şimendiferde, Fener'de dolaşım.

Akşam! Ah o şâm-ı meserret! Gurûbda, gözümün önünde bulunan o umman-ı sagirde, evin nazır olduğu o beyaban-ı tenk üzerinde gördüğüm manzaralar pek latif idi.

Güya ben ona ifham-ı hâl edecek imişim gibi şarkıya başladım. Bütün kinayeli şarkılar. Mesela uşşaktan:

Tutuldu dâm-i zülf-i yâre gönlüm.

Hicazdan:

Sayd eyledi bu gönlümü bir gözleri ahu.

Hüseyniden:

Serdé sevda. Dilde gam. Sinemde peykan-ı keder

Suz-naktan:

Suz-nak etme beni ey mehveşim.

şarkılarını okudum. Arada bir antika gazel:

Bir gonce-femin yaresi vardır ciğerimde.

Takdire ne çare bu da varmış kaderimde.

Artık bin türlü cinas, aklım erebildiği kadar makamlı kinaye, her ne ise hâlimi anlattım a!

Odaya girdiği zaman tebessüm ediyordu. Öteki misafirlerden biri dedi ki:

"Küçük hanım:"

Bülbül ne bu feryad-ı ciğer-sûze devamın.

şarkısını istiyor.

"Okudun mu?"

"Nasıl okumam? Bangır bangır bağırarak okudum. O da bana kinaye atıyordu. Ben anladım. Arkasından:

Merhamet kıl nale vü feryadıma.

şarkısını bastırdım. Oldu gitti.

Bir aralık yalnız kaldık. Fakat benim boğazımı sıkıyorlarmış gibi muazzeb oldum. Hatta söz söyleyemedim.

Gece oldu. Yemekten sonra yine lafa başladık.

İşte o gece idi. Yatakta dönmeden usandım. Hatırıma bir kurnazlık geldi. Köşede duran bir kitabı elime alarak sofadaki büyük gazı yaktım. Güya mütalaya haris imişim gibi kitabı okumaya başladım. Çare yok! Hala çıkarsa bir bahane bulmalı. Kitap da fikr-i iblisaneme mutabık çıktı. "Şeytan Yedigârları" imiş. Aman efendim! O sofaya çıkacak da tenhaca göreceğim diye ben kitabın o sutûr-ı dîradûruna daldım. Daldıkça merakım arttı. Merakım arttıkça okudum. Okudukça gözlerim yorulmuş, yoruldukça uyku çökmüş. Bir haldeki bir saat sonra ben elimde kitap olduğu halde o köşede uyumuşum.

Sofada ha!

Ya! Rüyam hulyama yardım etti. Bu tecelli olmasa idi iki kat mahrum-ı emel kalacaktım.

"Acaba o gece çıkmış mı?"

"Bilmem çıkmışsa bile işi anlamış, halime gülmüştür. Sabaha yakın beni biri uyandırmaya çalışıyordu. Gözlerimi açtım. Bizim hala!"

Bana kemal-i hayretle bakarak:

"Geceden beri burada mı idin?"

dedi. Bu sual hakikaten zihnime şaşkınlık verdi. Fakat beraetimi natık olan kitabı göstererek dedim ki:

"Pek meraklı roman da okuyayım diye sofaya çıktım. Uyumuş kalmışım."

"Ne romanı imiş o?"

"Şeytan Yedigârları!"

Halam bunun üzerine gülerek:

"Babasının oğlu!"

dedi. Daha sonu var. İş bu kadarla kalmadı. Ben meraklı roman dediğime pişman oldum. Zira meraklı imiş diye hala onu bana her gece okutmakta, ben okudukça o tebessüm etmekte devam etti. İntizarım da boşa çıktı.

****

Mahbeste yattığım ilk gece hissiyatımdaki intibah ve teyakkuzu büyüttü.

O gece, ben mahbeste bulunduğuma teessüf etmiyordum. Orası karanlık değil idi. Ben o sevda-yi sabavet ile yanarak onu düşünüyordum.

Aşk!... Kime derdimi anlatayım? Anlatsam kim dinler? Yalnız, تنها, mektebin en ücra bir mahallindeyim. Korku! Titriyorum. Benden gayri kimse yok. Yalnız köyde geçen o iki gecenin hatırat-ı latifesi ile eğleniyorum. Onun da bana acıdığını hissediyorum. Fakat bu his beni yakıyor, bu ızdırab-ı tenhayi arasında bütün bütün sıkıyor.

İşitiyorum. Düdük çalındı. Efendiler yatak koğuşlarına çıkıyorlar. Şimdi bütün bütün tenhalık çöktü. Evvelden beri yine insan avazı işiterek müteselli oluyor idim. Artık o koca bina, bir sükut-ı muzlim içinde kalacak. Benim tarafıma kimse gelmeyecek.

Hayal! Nev-şüküfte zihnimi işgal ediyor. Onu görmek istiyorum. Fakat nasıl? Ne ile? Beni kim bırakır? Ayda bir iznimiz var. Ben bu sefer ondan da mahrum kalacağım. Artık ye'sim büyüdü. Artık bütün bütün bî-emel kaldım.

Sükun gittikçe derinleşti. Zulmet, üdebadan birinin dediği vechle "el ile tutulacak derecede" kesafet peyda etti. Arada sırada bir çatırtı peyda oluyor. O koca meydan mükerrer akislerle ötüyor. O sevdiğim hayal dağıldı. Birinin yerine bin türlü müthiş hayal geldi.

Korkuyorum! Vâhimeler geliyor. Bu pürizar-ı vesi'de ben yalnızım. Onlarla uğraşamam. Beni çarparlar. Artık büzüldüm. Kulaklarım dört açılmış, etrafı dinliyorum. Ses yok. Fakat o velvele ne? Beynim mahşer kesilmiş, kulaklarım çınlıyor. Çıngırak, çan gibi sadalar işitiyorum.

Uyumaya çalışıyorum. Güya iki el göz kapaklarımı açıyormuş gibi kapayamıyorum. Bu havf, bu tereddüd bir iki saat kadar devam etti. Yavaş yavaş yumuşamaya başladım. Uyuyacağım. Ceketin yakasını kaldırdım, gömüldüm. Artık rehavet yüz gösterdi. Uyku gözümden akıyor. Nefesim ağırlaştı. Başım bir iki defa oynadı. Sakin, sakit duruyorum. Bir de ince bir sada:

"Rasim!"

demesin mi? Birdenbire fırladım. Hızla:

"Ha:"

dedim. Öteden:

"Ha!"

diye bir sada daha çıktı. Bir müddet dikkatli dikkatli durdum. Dinledim. Nihayet:

"Kimdir o?"

diye bağırdım. Yine bir:

"Kimdir o?"

sadası işittim. Aks-i sada! Fakat ben bunu bilir miyim? Perilerin benimle eğlendiğine hükmettim. Halecan başladı. Her tarafım raşe içinde. Korkudan ölüyorum. Kulaklarım bu kadar dikkat üzere bulunmamıştır. Bir ayak sesi yavaş yavaş geliyor.

Artık ödüm patladı. Var kuvvetimle bağırmağa başladım:

"Hizmetçi! Hizmetçi!"

Heyhat ses veren yok. Acaba orada mı? O cin kapının önünde mi? Ben durmayıp bağırıyorum.

Tamam bir saat kadar bağırdım. Sesim kısıldı. Takadim kalmadı. Feryadım oraları çın çın öttürüyordu.

Fakat çe-sud! Ben sabaha kadar o hücrede dimdik durdum. Ertesi sabah müdüre vuku bulan niyazım üzerine geceleri yatak koğuşuna çıktım.

****

Leyal! Neden bu kadar munis-i hayalimdir? Bunu ben de anlamıyorum. Galiba anlatamıyorum da. Her ikisi de doğru. Sinim terakki ettikçe beynimde garip bir merak hasıl oldu. Muttasıl düşünürüm, sükun düşünceleri pek iyade parlattığından geceye olan şiddet-i iştiyakım bundan mütevellid olmalı, yoksa ilcaat-i asabiye mi beni böyle karanlık taharrisine sevk ediyor? Bu saik ne olursa olsun benim terbiye-i zihniyeme yardım etti. Mektepte iki sene daha okudum. Bir gün son imtihanı verdim. Bilmeyerek girdiğim o kapıdan bilerek çıktım.

Bu huruç bendeki teessüratı izale etmedi. Bilakis tezyid etti. Ben artık cemiyet içine atıldım. Daha mektebin kapısından itibaren attığım ilk hatve-i serbesti beni sarstı. Artık hür idim. Kanun-ı memleketten maâda kimse harekâtıma karışmayacak. Fakat ben bilir mi idim ki cemiyet dediğimiz bu silsile benim de elime, ayağıma sarılarak bir esir-i mesai daha husule getirecek? Buna hiç ihtimal vermiyordum.

O gün sevincimden yolda koşar gibi yürüyor, acelemin farkına varamadığımdan nefesim tıkanıyordu. Ya o gurur ne idi? İkmal-i tahsil etmişim. Ne kadar hata! Ne büyük belahet! Meğer ben daha çalışacak imişim. Kurtulmak mümkün değil imiş!

Eve yaklaştıkça meserretim ziyadeleşti. Bu tezayüd-i meserret anneme söyleyeceğim sözlerden naşi idi. Bu sözler pek mühim idi. O zaman sabi fikirli olduğum halde kendimi dünyanın ukalası arasında görüyordum. Ne zannettiniz ya! Ben ikmal-i tahsil ettim. Sekiz sene mektebin içinde, mahbesinde, çiçekli bahçesinde çalışarak, inliyerek, koşarak muvaffakiyete nail oldum. Ağladım, güldüm, eğlendim, sıkıldım ah! o bina benim eyyam-ı sabavetimin kâffe-i mesaisine, mihnetine, meserretine tahammül etti.

Bazen başımı o duvarlara vurdum. Canım acır, fakat garip bir lisan-ı hâl bana mukavemet denilen fikri verir. Bazen o karanlık dolaplarda hemen aç bir halde günlerce azap

çekerim, yine o lisan-ı hatifi tahammül denilen hasisayı tavsiye eder. Kah gözlerime kan oturuncaya kadar çalışırım, bir sada-yi gayb tecdid-i şevk ederek "leyse..." yi okur, kah hocam jurnalın üzerinde adımın önüne bir sıfır koyar, ceza-dide olurum. Hissiyatım beni zorla intibaha davet ederek çalıştırır, bu inkılâbat beni eğlendirirdi. Eğer bu da olmaya idi ben ikmal-i tahsil edemezdim.

Sekiz sene! Benim için pek uzun geldi.

Kapıdan çıktıktan sonra bir kere arkama dönerek o bina-yı azîme baktım. İri pencereleri, geniş merdivenli kapıları, ağaçlı yolları nazarımda tütü. Bana hoş göründü. Fakat nedense fikrim tertibat-ı dahiliyesini zihnen ihyadan hazzetmiyordu. Kendi kendime:

"Oh! Kurtuldum!"

diyordum. Meğer yanılmışım. Hata etmişim. Ben şu cümle-i âliyeden büsbütün gafil idim:

"Aile, mektep, vatan bir manayadır. Fakat en küçükleri aile, ortancası mektep, büyükleri vatandır."

Mektep mahbes gibi hükmettiğinden insan hareket nokta-i nazarından sıkıntı çekiyor. Ah! şimdi bana sorun. Beni bir daha oraya alacak olsalar can atacağım. Şimdi kendi evimin müdürü olduğum halde en ziyade zahmet çekenim benim. Bela-dide olan yine benim. Evde kimse karışmıyor. Fakat ben cümlesinin zîr-i hükmündeyim.

Refikam itaatiyle beni taht-ı hükmüne aldı. Rasime hidemat-ı ateşini ile beni meclub-ı iradesi ediyor. Mazhar yaramazlığı ile babasını dalkavuk ediyor. Mazlum, o koca kafası, biraz peltek lisanı, yan yan bakışı ile sevdiliyor. Ya o küçük Sadiye! Ne vakit yanında olsam "umacı!" diye bağırarak velev ca'li olsun benden emare-i havf istiyor. Bu hükümler pek şedid, pek tatlı.

Ne ise! Evin kapısı önüne geldim. Sevinçle tokmağımı hızlı vurmuşum. Odada oturanların cümlesi fırlamış. "Kim o?" diyen diyene.

Açtılar. Tavr-ı gururumu bozmayarak validenin yanına girdim. Elini öptüm. Titrek bir sada ile dedim ki:

"Anne! Yüzünü kara çıkarmadım. Şimdi rahat ol koca kadın!" Beni öpmek için ayağa kalkmaya davrandı. Sinirleri gevşemiş. Gözlerinde katarat-ı sirişk olduğu halde beni yanına çağırıyor. Eğildim. Öptü. Analığa mahsus olan bir şefkat-i nazariye ile beni süzerek:

...

diye soruyor. Ben bu iştiyakı anladım. Ah! Pek ziyade sevindi. Koltukları kabardı. Artık dalı büyüdü. Şecere-i aile daha ziyade kesb-i hazaret etti. Akşam namazını beraber kıldık. Yatsıyı da kıldık. Ben koca herif olduğumdan odama çekildim. Bir müddet sonra uyudum.

İki üç saat geçmiş olmalı, uyandım. Evimin o kâğıt kaplı duvarlarını görerek sevindim. Saate bakmak için dışarıya çıktım. Annemin odasında ışık var. Acaba ne yapıyor? Saat de sekiz. Hasta mı oldu? Kapısını açtım.

Ah! O âli kalp ta sabaha kadar secde ber-tazim olarak lutf-ı İlahi'ye teşekkür ediyor. Müstakbelan nail-i ikbal olmaklığım için tazarruat-ı kalbiyesini pişgah Mevla'ya bırakıyor. Bana hayır dua ediyor. Gözlerim dolu dolu olarak odama çekildim. Yatağa atılarak girye-i mesudane arasında uyudum. O gece rahat idim.

****

Mithat Efendiyeye olan muhabbetim kadimdir. Ta mektepten beri severim. O zamanlar neşrettiği hikayeleri, tarihleri alarak okurdum. Gazetede, "Tercüman-ı Hakikat'te" mübahasat-ı kalemiyesini gördükçe var kuvvetimle galebeyi onun tarafına sevk ederdim.

Birkaç defa Tercüman'ın kapısına kadar geldim. Giremiyorum. Titriyorum. Utanıyorum. Lamartin'den mi, Hugo'dan mı "Yolcu" ser-nameli birşey tercüme ettim. Tercüman neşriyat-ı terakkiperveranesi ile benim gibi nev-hevesleri canlandırıyor. Ben o makaleyi tamam bir haftada tercüme ettim. Bütün gece önümde diksiyoneler, hokkalar, kâğıtlar dolu olduğu halde düşündüm.

Kolay mı? O makale bütün üdebanın nazarına arz edilecek.

Belki on defa yazdım. Bozdum. Cümlelerini değiştirdim. Daha süslü olsun diye kamustan lugatler aramaya başladım. Belki yirmi defa valideye okudum. Zavallı kadın! Anlamaz. Sade güler. Elim kalem tutmaya başladı. Hiç o iftihar etmez mi? Ya bendeki kibir! Valideye güya Mithat Efendi'den söz almışım gibi makalenin gazeteye derc edileceğini söyledim. O da mahalle kadınlarının hepsine yaymış.

"Oğlumun yazılarını gazeteler yazıyor."

demiş. Zaten mektepten çıktığım günden beri o benim parasız dellalım. Meddahım. Gittiği yerde beni söylüyor, beni methediyor. Ben farkında değilim. Fesimin içine bir de muska dikmiş, nazar değmesin diye her akşam beni okumuş, odama çörekotu, sarmısak gibi şeylerden mürekkep bir de nazarlık asmış. İnsan onların her yaptığını hoş görüyor.

Son verdiğim karar üzerine makaleyi beyaza çektim. Güzel bir zarf içine yerleştirerek üzerine "Mithat Efendi Hazretlerine" cümlesini yazarak yola düzülüm. Matbaaya yaklaştıkça yine havf ediyordum.

Çare yok gireceğim. Fesimi düzelttim. Önümü ilikledim. Bir kaç defa öksürdüm. Artık daldım. Dik bir merdiven. Yavaş yavaş çıktım. Merdiven başında bir oda. İçeride sarı sakallı, nazarı mütebessim biri duruyor. Beni hüs-n-i kabul etti. Kızardım. Bana:

"Ne emriniz var?"

dedi. Kendimi topladım:

"Estağfirullah efendim! Acizane birşey kaleme aldım da Mithat Efendi Hazretlerine göndermek istiyorum."

"Veriniz. Biz yollarız."

Zarfı verdim. O zat bir temenna ederek:

"Teşekkür ederiz."

demesin mi? Bütün hulyalarım baş gösterdi. Makale gazeteye derc edilecek. "Teşekkür ederim" dedi. Hiç tahattur etmiyorum ki daha okumadan "Teşekkür ederiz." demeklik nezakete mütealliktir. Ne ise! Mesruren döndüm.

Akşam eve geldim. Müjdeyi verdim. Yemeği yer yemez odama çekildim. Zaten tercümesini arzu ettiğim "Sehab-ı Muzie" bahsine giriştim.

Arada sırada valide geliyor. Daha uyumadım mı diyor. Ne garip sual!

Ben dalmışım, sabaha müsvedde yetiştireceğim. Ben artık Tercüman'ın hadimlerindenim. Tamam on üç kâğıt yazdım. Artık beynim yoruldu. Bahis de bitti. Yatağa yattım. Uyuyamam. Yarın Tercüman'da bizim makale görünecek. Kim bilir okuyanlar ne diyecekler? Beğenecekler mi? Elbette. Fena olsa gazeteye koymazlar. Of! Sabah da olmuyor. Ben ilk şuâî görür görmez sokağa atılacağım. Saate bakarım. Sekiz. Yine bakarım. Sekiz buçuk. On iki de sabah oluyor. Daha üç buçuk saat var. Tahammül edilir şey değil. Gece yarısı, ne ile eğleneyim? Patlayacağım. Ne olur? Gazeteden haberdar olsalar da o gece biriyle bana basılan nüshayı gönderseler. Bundan büyük iyilik olmaz.

Bu emel. Bu tazyik-i heves, beni sabaha kadar uyutmadı. İlk şuâ hücreme girdiği zaman beni uyanık buldu. Fakat emel beni yorulmaktan kurtardığı için sersemlik yok idi. Giyinir giyinmez fırladım.

Ümidim boşa çıktı. Makalem derc edilmemiş, ben yine me'yus! Cebimdeki müsveddatı hamilen matbaaya doğruldum.

Yine o tavr-ı tereddüd ile merdivenlerden çıktım.

Yine o efendi beni karşıladı. Yine "teşekkür ederiz" diyeret kâğıtları aldı. Fakat:

"Efendi Hazretleri makalenizi beğendiler!"

dedi. Ben derhal ye'simi unuttum.

Filvaki ertesi gün bizim "Yolcu" menzil-i maksuda ermiş idi. Sade o mu? Ben de maksadına erdim. Ya valide ne oldu? Gazete elinde hane hane gezerek yoruldu.

****

Güya bahar bir tebessüm-i tabii ile kışa nazra-zen-i istihfaf oluyordu. Her taraf çiçek içinde, her taraftan bir bû-yı nevin kopup geliyor. Biri nazarı, diğeri meşamm-ı camı sevindiriyor, insan ne dense gülüyor, o tebessüm güya sâri bir meserretin vechte görülen bir nevi alameti imiş gibi pay-dâr oluyor. Ben baharı severim. Badem, erik ağaçlarının dalları, o aşüfte çiçeklerle pencerelerden içeri girmek istiyormuş gibi görünür, yükselir, bahçelerin duvarlarından sarkarlar. Kendi hayaline dalmış yolcunun başına çiçek atarlar. Bazen rüzgâr olursa insan çiçek yağıyor zanneder.

Şeftaliler bu sûr-ı tabiiye iştirak etti mi bahçelerde kendi kendine yed-i tabiatın himmetiyle çiçekten, daha dalında bitmiş füyuzat-ı mücessemenden mürekkep mozaikler hasil olur. O münakkaşat-ı rengin, çiçek haline gelmiş olan o elvan, bû-yı seyyare dönmüş gibi her taraftan istişam edilmiş o feyz-i nev-zuhur hayale sığar mı?

İstanbul, bu bediazar-ı şehîr donanır. Etrafındaki o toprak yığınları çimenlenir, ben onlara dağ diyemem. Denilmez de. Onlar şey ... ah! Benzetemedim, ne söylüyeyim?... Birer kitabe-i letafet, manzaralardan yoğrulmuş kabartılar. Kabartma haritalar gibi letafet-i tabiiyenin cümlesini natık iri, yüksecek, nümuneler. Sath-ı maillerine bakmaya gelmez. Nazar o endam-ı bediden derhal süzülür. Çocuk iken peri masalları dinlemediniz mi? İşte onların dameni, o perilerin şabzegahıdır. Orada oynarlar. Tepelerinde yatarlar. Papatyalar, sarı sarı açan çiğde(ne)ler, kandil gibi top top duran yabani, renk renk görünen vahşi otlar, arıların mahbubesi olan galiyebarda ile boyalı zannolunacak derecede açık, biraz mora karib renkteki tatlı çiçekler, o ezhar-ı mütenevvia arasında en hafif-meşreb, bizdeki rakkaseleri andıracak derecede iki tarafına muttasıl sallanan, bakla tarlalarını bir bakışta kırmızı diğer bakışta ateşin gösteren, haniya yabani lale denilen gelincikler, buraların o nev-arusan-ı hayalinin ziynetidir.

Bir oğlak otları pâmâl eder, bir yavru süt dişleriyle koparır. Bunlara "dur!" denir mi? İkisi de yeni, ikisi de yeni açılmış, biri tüylü sesli, yürür çiçek, diğeri renk-i sabit.

İki arkadaş idik. Köprüde Bahariye tarafından gelen rüzgâr bizi baştan çıkardı. Saat on. Ne olmak ihtimali var? Bir kayığa atladık. Ben bir tarafa yaslandım, o, bir tarafa yaslandı. Gidiyoruz. Denizin üzerindeki o çizikler, dalga yavruları beni eğlendiriyordu. Eyüp göründü. Döndük. Bir havza. Burası da mı deniz? Ya! Hem yeşil adalı deniz. Etrafı da yeşil, sular aks-i elvandan renk-i aslîsini kaybetmiş. Ukus-i eşkal ile dolu. Milyon peri çehrenin hayal-i gariki ile latif.

Silahdarağa'ya saptık. İlerliyoruz. Bir ses! Pek yanık, pek muhrik. Hem yakıyor, hem yanyor. Geçtik. Ta ileriye gittik.

Arkadaşımda pür-telaş! Aranıyor.

Sordum:

"Ne arıyorsun?"

Yine telaş ile dedi ki:

"Takvim!"

"Burada ne luzumu var?"

"Şimdi söylerim."

Buldu. Bana dedi ki:

"Aydın on dördü."

Anlamadım. Ben şaşırılmıştım.

"Bu gece mehtap var."

Kayıkçı da ehl-i dil. İkimizin reyine iştirak etti. Zaten akşam olmuş idi.

Zaman geldi. Sular karardı, yalan söylüyorum. Kararmadı. Parladı. Gelirken donuk idi. Şimdi tenevvür etti. Sade o mu? O peri-zârlardan birinin tepesinde münevver, göz alıcı, gönül okşayıcı bir küre görüldü, bazen ufak, nazende bir ebr-i bahar bir buse alarak çekiliyor, bizden setre çalışıyor. Bazen yumuşak, az şeffaf bir mevce-i semavî arasına gömülüyor, saçlarını yıkayıp çıkıyor, denizde kurutuyor.

Oradan çıktık. Arkama döndüm. Güya simin geniş bir gaytan, yanında kabartmalar var gibi görüldü. Mirahur Köşkü önünde durduk. O manzara değişti. Ağaçların dalları arasında bir şey uyanıyor gibi görünüyor idi. Diplerinden esmer sayeler uzamış, hayır, nur-ı kamer onların hayalini yere yatırmış idi.

O gece fitreye titreye eve geldim. Taravet-i bahar beni üşüttü. Derhal yattım. Sabah akşamki tuluu bastırdı. Kızım Rasime dem-i seherde doğdu.

FERDA

Köşede duran lambanın etrafa aksettirdiği ziya, odayı kısmen tenvir etmiş idi. Ziya, menbamdaki parlaklığı kaybede ede intişar ettiğinden her tarafını iyiden iyiye tenvir edememiş idi. Kıyılarına doğru serpilen zıll-ı hafif ile, pencerelerden nüfuz eden zalam-ı kesif acayip bir tezad hasıl etmiş, iskemlelerin, duvara asılmış eşyanın gölgeleri bir suret-i garibede uzanmış idi.

Kapıdan girilince sağ tarafta ceviz bir karyola orayı hemen istila edercesine kaplamış olduğundan ilk nazar-ı dikkat ona mün'atf olur.

Duvarlar meşher-ı esliha gibi âlat-ı mütenevvia ile müzeyyen olup birkaç da yağlı boya tabloları vardır. Bu levhalardan biri bir mütefekkireyi, diğeri bir kır âlemine, diğeri de elinde nur-ı hakikate delalet eden ve elinde bir meşal tutan bîkr-i fazileti musavverdir.

Oda içinde biri erkek, diğeri kadın iki vücut görüntüyordu. Âlem-i menamın vakiyi-i dîradûru kadının çehre-i cemilini bir takım âlaim-i ıztırab ile buruşturmuş, göz kapakları arada sırada gelen ihtilac sebebiyle nim açılmış, dudakları birbirinden ayrılarak âlam-ı kalbiyenin bir nefes-i ateşin halinde hurucuna müsaid bir vaz'-ı hazin almış, burnu gayr-i ihtiyari çektiği ahlara bir mahrec-i mutasavvıt olduğundan delikleri kabarmış, bir eli

karyoladan aşağı düşmüş, saçları yüzüne gözüne dökülmüş, manzara-i vechiyesi taab-ı nefsanîyi tasvir edercesine bozulmuş idi.

Erkek bir hande-i şadinin tesirat-ı latifesiyle çehre-i besimini bir kat daha güldürmüş, bahtiyarane bir surette uyuyordu.

Gecenin sükûn-ı müdhişi, bu iki vücudun pasban-ı esrarıdır. Nazar-ı şeriat burada bir cinayet görüyor. Nazar-ı hikmet bunu muhakeme ediyor. Şu muhakeme-i sükun-âverde verilen hüküm pek korkunçtur. Lakin mücrimler hâlâ bî-haber. Onlar uykuda!

Acep ekseriyet-i beşer bu hâle kail midir?

Ah! Şeb-i visal! Bunun ilk lezzet-i hayatperverini kim inkar edebilir? Efkâr-ı âşıkane bunu yıllarca şerh eder, mülâhazat-ı şairane hakkında büyük büyük kasideler söyler. Hissiyat-ı hakîmane Arisipos gibilerine mubah gösterir. Lakin... İztırab!

Yarab! Ser bu ateşle mi fânileri yakacaksın? Çeşm-i hikmet-âşına onun menazır-ı mahufesinden korkar.

Kadının çehresi değişiyor. Bir humreti müteâkıb bir sufret-i heyecan kaim oluyor. Daraban-ı kalbi göğsünü kaldırıyor. Bir ihtilac-ı asabi ile sığıyor. Sevine sevine dönmeye çalışıyor. Sada-yı ıztırab ile fekk-i dehan ediyor. Parmaklarını topladı. Avucunda sıkıyor.

Şu levha-i müessire nazar-ı ibrete çarpıyor:

Kadm irkildi. Delikanlımın yüzüne çarpan nefes-i ateşini onu müteessir kılıyor. Bir bû-yı garib meşamm-ı canını dolduruyor. Bir cazibe-i meçhule onu yanındaki cisme merbut kılıyor. Lakin bir kuvve-i dafia derhal onu "Manyatize" olmuş bir zî-ruh-ı nâimin harekât-ı ricatkaranesi gibi geriye sevk ediyor.

Bu bir ıztırab-ı derunînin âlaim-i ibtidaiyesindedir. Za'f-ı nisvan buna tahammül edemez.

Kulağımıza şiddetle çarpan "Of!" sadası o kalb-i pür-heyecanın mahsulidir. Bu uyku değil, bir azab-ı kabir!

Kadın yine dönüyor. Yine çehresi mütebeddil, mütegayyir, muztarib, terlemiş. Bâr-ı giran-ı ıztırab onu mahvedecek. Acaba bu ıztırabı neden?

Kavanin-i maneviye denilen hissiyat-ı âliye yanılmaz. Onun her bend-i müessir ü hakimi insana bir hutbe-i beligadır. Onu çeşm-i manevi okur. Dimağ irâe-i hükmeyle. Her zî-ruh-ı akıl buna münkaddır.

Her lemha-i basar, bir endişe-i hayata delalet eder. Göz! O tercümanı manevî! Hissiyat-ı kalbiyenin iki memerr-i teessürperveridir. Bir sirişk orada bir güzergah-ı muhterik bırakır. Bir ıztırab, onda belli başlı bir eser hasil eder.

Göz! O nâkil-ı seri! Mahsusat-ı hariciyeyi uzv-ı mahsusa bildirir. Müteessir, muğberr, memnun şad olur.

İşte bir ihtilac daha! Kadın yavaş yavaş uyanıyor. Göz kapakları arasından fırlayan şu ilk nazar-ı mütehayyirane ıztırabını anlatır. Bir damla yaş, şu ifademizi tasdik etti.

Çehresinin şu anda aldığı âlaim-i ıstıbar hayretini gösteriyor, doğruluyor. Söyleniyor:

"Ben neredeyim? Ne gördüm? Ah! Rüya imiş!"

****

Kadın daha yirmi sekiz yaşında görünüyor. Sarı saçları, temevvücat-ı dil-firibane ile beline doğru düşmüş. Açık parlak alnı altında altın gibi sarı kaşlar o kısım-ı vücudu ziynetdar etmiş. Mavi gözleri, o çehre-i beyaza bir halavet-i diğer vermiş, küçük fakat mütenasib burnu, pür-heves ağzı o kıf'a-i rengine yakışmış, uzunca, düz gerdanı o mecmua-i letafeti Fidyas heykelleri gibi tenasüb-i endam nümunesi olacak bir vücuda rabt etmiş, eller harekât-ı dil-şikaranesine nâzım-ı dil-firib olmuş, ayaklar, o bâr-ı latifin sıkletine tahammül edecek derecede nazik yaratılmış.

Yatarken üzerine giydiği beyaz entari yalnız kısım-ı mutavassıtını setr etmeye müsait olduğundan ilk nazar-ı mütecessis bu letafet-i zî-hayatın cemal-i bî-misaline hayran olur.

İnsan böyle bir sima-yı latifin hüzn ile müteessir olduğuna kıyamaz. Orada derince bir tahavvüle delalet edecek bir eser-i keder görülünce kalp de mükedder olur.

Bu eser-i keder bir muhakeme-i vicdaniyeden mütevellid idi. Karyoladan inmiş, yatan delikanlıya doğru atf-ı nazar ediyor. Her atf-ı nazarında tereddüd, havf, nefret gibi etvar-ı dil-figârane irâe ediyor.

Delikanlının vaz'-ı mesruranesine baktıkça iki his ile müteessir olduğunu gösteriyordu. Biri, ona karşı muhafaza ettiği muhabbet, diğeri de bir nevi nefret.

Galiba şu anda vazâif-i beşeriyeyi düşünüyor, rekabet-i hayatiyeyi şurada halletmek istiyor imiş gibi efkâr u mutalaat-ı amikaya dalıyordu. Gözlerinden arada sırada etrafa münakis olan şerare-i tereddüd mutalaatındaki adem-i isabetini mulin idi.

Gözü yaş ile dolu olduğu halde mindere doğru yürüdü. Pencerenin kenarına yaslanarak düşünmeye başladı. Bu tefekkür müddet-i hayatında ilk defa olarak vaki oluyordu. Hayat onun için pek seri geçmiş idi.

İki nazar-ı şefkatperverin himaye-i mütemadiyesi altında olarak büyüdüğünden bed ile şu geceye kadar geçen zamanını bir kere hatırlıdan geçirdi. Şu herc ü merc mutalaat onun için bir zabtname-i muhakemat idi. Dimağı, güzeran-ı hayatının en ufak, en ehemmiyetsiz vakayini bile muhafaza etmiş idi.

İrca-i nazar etmesiyle tatlı bir hayale daldı:

Henüz on üç yaşında iken sevda denilen afet-i müdhîşe tutulduğuna hükmetti. Lakin bu sevdanın mahall-i ictimamı bulamıyordu. Bir kelebeğin tayeran-ı mütereddidanesi, bir kuşun ahenk-i dil-peziri, bir kuzunun melemesi ile gözleri dolar, en hakir bir çimenin renk-i ahderinden en güzel bir gülün humret-i latifinden müteessir olur idi.

Bu safiyet-i sevda, emraz-ı efal gibi gittikçe ihtilatata uğrayarak nihayet bir gencin sima-yı âşıkaneşinden onu teessür-yab etmeye başladı.

Lisan, kalem, dimağın nakıs-ül-fikr bir tercümanıdır. Her his tarif edilemez. Ya muhakemat-ı vicdaniyeyi kim tasvir edebilir? Lakin bu kadının tasavvurat-ı vicdaniyesi ne idi?

Fikir, bir anda yirmi, otuz senelik vakayii, muhakematı ile der-pîş ederek tesiratını gösterir. Muhakeme-i vicdaniyede şuhud, esbab-ı sübutiye, ekseriyet yoktur. Orada hüküm kat'idir.

Kadın, on üç yaşındaki sevdanın avakıbını düşündü. Dimağın arz ettiği elvah-ı maziyei birer birer tedkike başladı. Bu levhalarda renk pek seri-üz zeval idi. Birinde gördüğü letafeti diğerinde bir ducret-i kalb ile imtizac etmiş olduğu halde hûn-âlud görüyordu.

Bu levha ona bir buse-i âşıkane irâe etti. Kamerin şuaat-ı hafifesi kiraz dalları arasından süzülerek yerde muhteriz, bağ kütükleri arasında kesif sayeler husule getirmiş. Bir seddin üzerinde iki nevrete birbirine sarılmış, kız mütecanib bir tavır almış, delikanlı bir tavr-ı istirham-ı mekkanane ile sarılmış, der-âguş etmiş.

Titredi. O lezzet-i hafiyenin tesiratını kemal-i mesudiyetle bir daha yad eyledi. Gözü bir lema-i tahassürle parlayarak edvar-ı hayatın tahavvülat-ı seriasına karşı beyan-ı taaccüb ederek gözlerinde bir dalgınlık, dudaklarında bir raşe olduğu halde bir dakika kadar daldı.

Pencereye kadar sarılan yasemin dallarının hıştırtısından ürkerek mütalaatını kesti. Bayağı bir havf-ı azîm içinde idi. Uykusuzluktan gözlerine çöken zaaf u bimarı vücudunu da hissedar etmiş idi. Kalben şu ıztrabat-ı amikasına lanet-hân oluyordu.

Ayağa kalktığı vakit dizlerindeki kuvvetsizlikten müteessir oldu.

Kendi kendine:

"Ben her gün böyle azab çekecek miyim?" diyordu. Oturduğu oda bütün bütün sıklet-bahş-i efkârı oldu. Masa üzerindeki mumu yaktı. O şule-i mahrutî yüzündeki tagayyürat-ı ıztrabperveraneyi bir kat daha gösterdi. O safha-i letafetteki derin çizgiler âlam-ı kalbiyenin birer şahidi idi.

Kapıyı açtı. Sofaya çöken zulmet-i hafife içine yayılan ziya-yı şem derhal bir reh-güzer-i münir peyda etti. Boğaza nazır pencerelere kadar akseden şematet-i emvac hafî bir hiss-i dehşet veriyordu. Güz mevsiminin leyâlê mahsus olan serinliği, leyâlin sinesinde gizlediği sükun sofaya istila etmiş olduğundan kadın şamdanı konsol üzerine bırakarak pencereye yaklaştı.

Elini alınına sürdüğü vakit terlemiş olduğunu anladı. Bir tebessüm-i müteessifane ile dudakları bükülerek hayat-ı beşere handezen-i istihfaf oldu.

Fikri yine sükun içinde muhakemata girişti. Suların seyr-i bî-kararı, arasına sıçrayan

yunus balıklarının şamatası, birkaç balıkçının avazı, Kandilli fenerinin şule-i ahmeri, bazı sahilhanelerden akseden ziya-yı zaif, birkaç gece kuşunun pervaz-ı serii, arasına işitilen düdüğü sesi bir nevi heyecana sebebiyet verdi.

Kadın elini alınma dayamış idi. O küre-i ateşinin sıkleti, harareti nazik kolunu bî-huzur etti. Kolunu indirdiği zaman diğeriyle gözlerini sildi.

Bir levha-i âşikane daha görüldü:

Bu levha gurur-ı nisvanı tasvir ediyordu: Kendi odasına kapanmış, eline bir mektup almış, yüzünde nahvet-i galibanesiyle sandalyesine oturmuş olduğu halde bulunuyordu. Bu mektup bir rica-ı âşikane idi. Taleb-i afvı mutazammın idi.

Kız, bu taleb-i afva muvafakat ediyor.

Bu netice, şu kadını bir daha titretti. Elini başına vurarak:

"Ben budala imişim!" dedi.

Düşünmek bî-çareyi fena halde yoruyordu. Zira düşüncesi ona bir takım müthiş müthiş efkâr bahşederek hayat-ı dünyeviyesini bir ızdırab-ı takat-sûz ile geçiştiriyordu. Buna kimse tahammül edemez.

Ömr-i beşerin tarihi pek müthiştir. Bu yazılamaz. Zira hayatın müddet-i güzeranı, vukuat-ı dîradûr ile mâlidir.

Bir dakika içinde hissedilen ızdırab senelerle uğraşılsa tarif edilemez. Bu his de ziya gibi seridir. Belki ondan daha ziyade seridir. Zira küre-i dimağı bir anda dolaşır.

Kadın bu hakayıkı teslim ediyordu.

"A'mâk-ı bahr-ı muhite nazar edilse nice biladın, nice ecsad-ı beşerin yosunlar arasında, nice keştilerin kayalar içinde pinhan olduğu görülür. Kalb-i beşerin de a'mâkı vardır. O da bir cihandır. Hayır, cihandan da büyüktür." Kavline kail olan şair hissiyat-ı beşeriyeye vakıf imiş.

Kalp o küreyvedir ki muhitinde yalnız hissiyat dolaşır. Nazar-ı beşer umkunu ölçememiştir. Zira havf eder.

Kadın da a'mâk-ı kalbine medd-i nazar edemiyordu. İki müthiş hatıra o girdabın niğehban-ı esrarı imişçesine irâe-i rû-yı savlet ediyor. Biri cinayet, diğeri ihanet.

İşte kalbi mahveden marazın mebdei bulundu.

Mantıkıyyun insana hayvan-ı natık der. Bu tarif mükemmel değildir. İnsan hayvan-ı hassastır. Dilsiz söyleyemez. Fakat hisseder. Nutuk söyler fakat hissedererek söyler. Mahrum-ı hissiyat olana insan denilir mi? Söz, hissiyatın tasavvutu değil mi?

Kadın muhakematını yürüttü. Kalbinin o iki müthiş hatırasını da görmeyi arzu etti. Bir çehre-i masum, derhal pişgâh-ı fikretine çıkararak ona va'd-ı sadakat etmeye başladı.

On üç seneden beri esir-i mihnet olan o çehre, o dide-i pür-nem, onu da ağlattı.

Her katre-i sirişk, bir küre-i ateşin gibi yüzünü yakarak iniyordu.

Heves! Arzu! Şehvet! Bu üç emel-i menhus, şimdi bir takım hakayık-ı hissiyeye tahavvül etmişti.

Kadın bu tahavvülden müteessir oluyordu. Evvelki gibi şâd değil idi. Evvelce âmal-i kalbiye addettiği o zevk-i visal, meraret-bahş-i hayat olmuş, evvelce ruh-ı ten zanneylediği arzu kalbini yemiş, çürütmüş. Evvelce bir hazz-ı namütenahi diye telakki ettiği şehvet bünye-i ikbalini yıkmış, taravet-i hayatiyesini kaçırmış idi. Âguş kelimesi ona muzik-i takat-sûz, bir buse bir dâğ-ı ciğer-dûz gibi görünüyor. Nefha-i ateşin-i visal, gül cemalini soldurmuş. Her kelim-ı nefsanî derununu zedelemiş olduğundan avakıb-ı hale intizar ediyordu.

Orada oturamadı. Bir ah-ı medid çekerek şamdanı ile beraber yandaki odaya girdi. Orada konsolun gözünü çekerek çekmeceyi çıkardı.

Çekmecenin içinden aldığı bir zarfı açarak bir fotoğrafı mataf-ı nigeş-i tahassürü etti.

Bu fotoğraf uzunca boylu, siyah bıyıklı, mütenasib çehreli bir erkeğin resmidir. Kadın baktığı anda sarardı. Fikr-i heyecanperveri o resm-i bî-ruhu ber-hayat görüyor. Nazar-ı dikkati, çeşm-i tasvirde gizli olan bir emel-i hafiden korkuyor. Etdar-ı tasvirden intişar eden bir hiss-i garib kadını raşedar eyliyordu.

Fotoğrafı yavaş yavaş ağzına götürdü. Bir girye-i meyusane ile beraber:

"Ben sana ihanet ettim." dedi.

Bir hüsn-i nedamet derhal benzini yerine getirdi. Bu tesliyet-i vicdanfiribane ile yüzü gülerek halecanına nihayet verdi.

Kadının fikri muhakemat-ı garibe ile dolu idi.

Korkuyordu. Sahib-i resmin ahval-i müteessifesinden haberdar olacağından havf ediyordu.

Elleri titreye titreye zarftaki kâğıdı çıkardı. Kuvve-i basırasını perdedar eden yaş, süzüle süzüle bir katre halinde kâğıdın üzerine düştü. Sukut-ı sirişkten mütehassıl sada, bi-çareyi bir ıztırab-ı takat-sûz içinde ezdi. Kalben:

"Ben böyle nadim olmamalı idim?" dedi.

Artık bütün bütün ağladı. O güzel simayı dolaşa dolaşa akan yaşlar hararet-i kalbiyesini söndürüyordu. Fikir zaman-ı nedametın hulûl ettiğine kani olarak bir hayal-i şedidin tesirâtı altında bulundu, imkan-ı halas arıyordu. Kalb-i cerihadarını teşfiye edecek bir teselli, göz yaşlarını dindirecek bir tebşir istiyordu. Lakin ne mümkün?

Kâğıdı açtı. Lisan-ı sadakatın hitabını işiterek lerze-nak oldu. Tahavvülat-ı vechiyesine birdenbire durgunluk gelerek sapsarı kesildi. Bu tagayyürat, bu tahavvülat onu öldürüyor, gözü bî-fer kalarak o sahifeye dalgın dalgın bakıyordu.

Okumak istediği satırlar şunlardır:

"Zevce-i azizem!"

"Ben mihnet-i kalbiyenin bu kadar şedid olduğunu bilmiyordum. Beni senden ayıran kuvve-i zabita dört tarafımı duvar ile ihata etti."

"Sana halimi tasvir edemem. Seni düşünmek, ıztırabatıma nihayet vermek, sana karşı ettiğim bir bühtandan dolayı izhar-ı nedamet etmekle meşgulüm. Cenab-ı Hak dokuz seneden beri çekmekte olduğum şu meşakk-ı vicdaniyeden beni kurtarsın. Ah! Seni ne kadar sevdiğimi tarif edemem. Mahkum olduğum gün seni düşündüm. İstanbul'dan gittiğimden şu ana kadar yine seni düşünüyorum. Rüyada seni saçları ağarmış, keder ve mihnetle solmuş, sararmış gördüm. Kendimin ne kadar bedbaht, ne kadar fena tabiatta yaratılmış olduğuna kanaat ettim.

Sen azab-ı vicdan denilen dahiye-i zihin-fersayı bilmezsin. Her an bir his ile müteazzi oluyorum. Ben ölmeli idim. Lakin senin muhabbetin, aşkın beni zinde ediyor. Ben yaptığım bir cinayetin, işlediğim büyük bir kabahatin cezasını çekiyorum. Bu ceza bana elverirdi. Lakin seni de bir ıztırab-ı takatgüzar içinde bıraktığımı düşündükçe mahvoluyorum. Azizem! Her lahza ölüme tahammül edilmez.

Dokuz seneden beri bir mektubunu alamadım. Bu sükûnun beni bütün bütün öldürüyor. Beni mahrum etme. Sadık bir zevce acı. Bir mektub bana her türlü mihneti unutturur."

..... Mayıs.....

.....an.....

Zevceniz

Kadın bu satırları okurken müteazzi oluyordu. Kendi kendine:

"Ben azab-ı vicdan bilmez miyim? Zavallı adam! Gel de hâlimi gör. Benim nedametim bir faideyi müntic olmaz. Sen bahtiyarsın. Bedbaht benim!" dedi.

İkinci kâğıdı eline aldığı zaman saçları dimdikildi. Bu hâl bir ıztırab-ı müdhişin tesir-i evvelisidir. Yavaş yavaş gülümsedi. Hatta:

"Gel gör! Bak ben ne derece muztaribim! ıztırabın erbab-ı cürme temdid-i hayat ettirdiğini gör! Bu kadar elem çekiyorum da yine yaşıyorum." diye mırıldandı.

O kâğıttaki satırlar da şunlar idi:

"Zevce-i azizem!"

"Hayatımın devre-i ahiresine yetiştiğimi hissediyorum. Vücudum romatizma denilen evca-yı zalimeye penâgâh oldu. İnsan ne derece sahib-i metanettir ki azab-ı ruhani ve cismaniye tahammül edebilsin? Hastahanede yattığım müddetçe hissettiğim efkâr ve mülâhazatı sana yazıyorum:

"Ben sefil bir zevcim. Zira zevcemi bir sefalet-i müdhişeye atarak ayrı düştüm. Ona bir katilin zevcesi namını bıraktım. Katl! Ya Rab! Bu fikr-i menhus beni hayat-ı ebediyede bile muztarib edecek. Göz kapaklarımın üzerine tahammül eden sıklet, bana takarrüb-i mevti anlatıyor. Kalbim. Hücum-ı hissiyattan zaf-ı darabana uğradı. Ben artık yaşayamam. Lakin kalb-i nadim, afvedilmez mi? Acaba ben sevgili zevcemi bir daha göremeyecek miyim? Ona karşı beyan-ı itizar edemeyecek miyim? Lakin ne müthiş gaflet! Âlam ve mihen beni hezeyana sevk ediyor. Seni sayıklıyorum. Dalgınlığımda seni görüyorum. Dalgınlık diyorum. Acaba şu on sene içinde bir gece uyuyabildim mi? Uyusam bir ıztırab, uyumasam bir azab! Ah! Sen kulüb-ı sefilenin hissettiklerini bilmezsin. Oralari bir takım mevaridat-i fikriyenin merkez-i ictimaidir ki oraya kimse nazar edemez. Zira onların mücadelatı müthiştir. Mahuftur. Ben iyiliğime imkan tasavvur edemiyorum. İşte bedbahtım birini daha götürüyorlar. Bu adam dört saatten beri irtihal etti. Nazarım etrafına çekilen beyaz perdelerden ürktü. Lakin şimdi onun haline gıpta ediyorum. O kurtuldu. Dehan-ı beşerin tayibatından, enzar-ı masumenin ittihamatından, kulüb-ı âliyenin nefrininden, züvvarın lanetinden, velhasıl âlem-i beşeriyetin bizim gibi erbab-ı cürme reva gördüğü sefil lakabından halas oldu. Toprak onu sinesine alarak ifâ-yı vazaif-i maderane edecek. Onu sinesinde hallederek â'mak-ı merhametinde saklayacak. Ben bunları düşündükçe bedbahtlığım hakkındaki efkarıma kuvvet veriyorum.

Sen beni düşünme. Zira muztarib olursun. Senin ıztırabın ise beni öldürür. Ah! Sefil! Ne diyorum. Öldürür mü? Öldürmez. Çektirir.

Sana son sözüm! Bana lanet etme. Bana acı. Beni sev. Ruhum, senin teveccühât-ı kalbiyenden emin olarak gitsin. Fikrim kayd-ı merhametin ile sönsün. Kalbim, şefkatinden ümitvar olarak bir kere daha daraban etsin. Vücutum lutf-ı muhabbetinden titreyerek istirahat etsin. İşte şu mütalaalarla mektubumu bitirdim. Elveda! Sevgili zevcem!"

. .... Temmuz.....

.... an....

Zevceniz

Kadın yandaki sandalyeye devrildi. Bir raş-e ıztırab nevahi-i vücuduna istila ederek onu zangır zangır titretiyordu. Son zamanında bile kendini düşünen bir zevcin hissiyat-ı ahiresinden müteessir oldu.

Kadın başka bir âlemde yaşadığına kani idi. Karşısındaki mum arasına hareket-ı muavvecede bulunarak yanıyor, odanın içindeki saye-i menhus gittikçe garabet kesb ediyordu. Beyni ateş içinde yuvarlanarak müthiş müthiş neticeler kesb ediyordu.

Şu hali tasvire şayandır:

Dili fart-ı harareten bî-hareket kalmış, gırtlığı tazyik-i asab ile kısılmış, eli ayağı kuvve-i zindeganiden kesilmiş, gözü hücum-ı demden kızarmış, çehresi atmış, dudakları renk-i rûyu gibi bembeyaz olmuştu. Şu hal bir endişe-i hayata delalet eder. Şu duruş bir fikr-i müdhişi bildirir.

Terbiye-i beşeriyenin noksanını, terbiye-i zihniyenin na-tamam kaldığını beyan ederek mahkur kalan hakîm, en büyük isbatını buldu. Şu delil-i zî-ruh, heves fedaisidir. Bir lertzî-i asab ile bu hale düştü. Bir günlük zevk-i hayattan naşî böyle muztarib, beş dakikalık bir hazz-ı nefsaniden dolayı muazzeb, bir su-i nazar sebebiyle mahkur, bir kelam-ı iffetşikenane ile madur oldu.

Düşünüyor. Islah-ı haline çare arıyor. Mütalaatı tecdid ettikçe korkuyor. Her havfı müteâkıb bir fikr-i metin ile itâ-yı hükm ediyor.

Muhakeme bir esas üzerine olur. Kadın da o esası buldu. Hâl-i hazırını düşündü. Bin sada-yı müdhiş kulağında aksetti. Bu sadalar onu telin ediyor.

Cemiyet-i beşeriye içinde her türlü efal-i cinaiyeye meydan açan âlem-i fuhuş içinde bulunduğunu söylüyor. Bu hitap pek elemli!

Bu sadalar daha pek yeni idi. On iki senelik bir hayat-ı seri içinde kalbi, vicdanı daha yeni müteessir oluyordu. İnsan âlam-ı cismaniyeye alışır. Fakat ıztırabat-ı maneviyeye tahammül edebilir mi?

Ya bir zevce ki hasret-keş-i cemali olan bir adamın son sözlerini işitiyor, son muhakemat-ı vicdaniyesini dinliyor, metaib ve meşakk-ı hayatiyeye mukavemet-ber-endazane bir iktiham ile karşı gelerek yine kendini unutmadığını isbat ediyor. Hal-i ihtizara gelmiş bir sadık-ı va'din telehhüfat-ı ahiresini dinliyor. Ne hale giriftar olur?

Bir kalp ne kadar sert olsa yine yumuşaktır. Hassastır. Faaliyet-i dimağ, insana her şeyi hissettirir. Nemi-i hulle her türlü tesirâtı ahzeder.

Kadın, zihnine istila eden herc ü merc efkâra bir çare arıyordu. Ölmek! Neye yarar? Yaşamak? Ne büyük azab! Tebrîe! O mefkud. Zira cürüm meydanda. Taleb-i afv? Belki! Nedamet işte sefillerin en birinci ilticagâhıdır.

Bu hiss-i âli kulub-ı mücrimenin devakârıdır. Her türlü ıztırabat onun karşısında erir. Yalnız birer eser-i muhterik bırakır. Arasına gözyaşı döktürür.

*****

Sofada bir patırtı aksetti. Bu bir mütecessisin avaz-ı pâyı idi. Kadın derhal doğrularak etrafı dinledi. Şamata bir daha aksetti. Ufak bir halecan o vücud-ı zaîfi şiddetlice sarstı. Baygın bir halde yine oturarak kalbini dinleme başladı.

Saat, tokmağını yedi defa tekrar ederek temevvücatını sükûn içinde yürüttü. Yine ahenk-i muntazamına daldı.

Kadın vücuduna yavaş yavaş nüfuz eden bürudetten müteessir olmaya başladı. Hareket edeceği esnada oda kapısı açıldı. Nazar-ı mütehayyiri bir saat evvel hem-âguş olduğu gencin çehresine tesadüf etti.

Genç akşamki âlem-i âbın tesiriyle hala bî-huzur idi. Gözleri kızarmış, uyku sersemliği çehresini bütün bütün değiştirmiş, ağzı elem-i mideden dolayı büzülmüş olduğu halde

hayretle kadına nasb-ı enzar eyledi.

Def-i hayret için:

"Hasene! Burada ne oturuyorsun? Uyuyamadın mı?" dedi.

Kadın kalbindeki iki mübariz-i şedide cevap veriyordu. Gencin suali ehemmiyetsiz kaldı.

Delikanlı nazar-ı dikkatini bir kat daha açarak:

"Muztarib misin?"

Hasene, infial-i kalbini gösterir bir tarzla:

"Evet pek, pek muztaribim."

Delikanlı:

"İztrabımız nerede?"

"Kalbimde!"

Delikanlı bir müddet mülahazaya daldı. Yavaş yavaş Hasene'nin yanındaki sandalyeye takarrüb ederek:

"Evet! Bir kaç aydan beri muztarib olduğunuzu biliyorum. Fakat siz benim iztrabımı bilmiyor musunuz? Ben onlara tahammül ediyorum. Sizin de tahammül etmeniz lâzım gelir.

Hasene, muztaribane bir ah etti. Gözleri yaş ile dolu olduğu halde:

"Lakin benim iztrabım pek müthiştir."

"Benimki müthiş değil mi?"

"Sözlerinizden bir şey anlayamıyorum."

Bu sefer delikanlı sarardı. Efkâr-ı perişanını bir yere cem etmek isteyerek:

"Ben size iztrabımı tarif edeyim de dinleyin."

Hasene, nazar-ı hayretle bakarak bir tavr-ı teslimkarane ile vaziyet aldı. Delikanlı sandalyeye iyiden iyiye oturarak:

"Hasene! Sizi ilk defa gördüğüm zaman hissettiğim tesiri anlamışsınızdır. Ben ahval-i vicdaniyeye vakıf olduğumu iddia edemem. Fakat sizden de rû-yı rıza görmeye idim işin ilerisine varmazdım."

Hasene, doğruldu. Delikanlı devam ederek:

"Bu sözüme taaccüb etme. Zira benim çektiğim iztrabı anlatacağım. Bakalım hangimizinki müthiş? Sizi görmeden altı ay evvel tehhül etmiş, güzel bir kariya sahip

olmuştum. Lakin sizin etvar-ı dil-şikaraneniz onda yok idi. Yüzündeki safvet beni memnun etmiyordu. Ben her muamelesiyle bana bir zevk-i diğere verecek yâr-ı can arıyordum. Bir kadeh rakı içişimden müteessir, bir ah edişimden endişnak, bir damla gözyaşından mahzun olacak kadından hazzetmedim. Bana bu etvar, bu evzâ sahte göründü.

Hasene enzar-ı taaccübünü açtı. Delikanlı yüzünü eğdi. Yine devam ederek:

"Sizi görünceye kadar bu evza-ı müsterhimaneden bana usanç gelmiştir. Gördüğüm zaman da bütün bütün bıktım. Her akşam haneye geldiğimde ağlayan iki didenin sitemini çekmeye başladım. Bu hal beni üzdü. Artık körkütük gelmekte ısrar ettim. Onun nazar-ı şefkati, kelim-ı rahmaveri beni ıgzab ediyordu. Ben hiddetimden gittikçe soğudum. Zira kalbimi sizin aşkınız istila etmişti. Ben divane idim. Ne yaptığımı bilmiyordum.

Kadın, müteessirane kat'-ı kelim ederek:

"Siz bana olan muhabbetinizi anlatıyorsunuz. Üç ay evvelisi söylemiş olduğum gibi bu günde derim ki ben artık muamelatımıza hatime vermek tarafındayım.

Delikanlı başını salladı. Bu sallayış bir fikr-i mahsusa mebni idi. Derhal söze girişerek:

"Ben de o taraftayım. Fakat dinleyiniz:"

"Kocanızın o akşam icra ettiği cinayetten sonra bir cinayet daha vukua geldi biliyor musunuz?"

Hasene sıçradı. Korkusundan titreyerek:

"Ne gibi?"

"Ben de karımı öldürdüm!"

"Karımı mı öldürdün?"

"Evet! Sarhoşluk ile onu merdivenden atarak. Üç gün yattı. Dördüncü gün ağlayarak "Ben sen değil, ben öldürdüm. Seni afvederim." sözleriyle gözünü kapadı. Ben o vakit müteessir olmamıştım. Çünkü seni seviyordum. Bu sözler bana bir sailin duası gibi tesirsiz geldi. Lakin müzmin bir hastalık husule getirdi. O da ıztrab!"

Hasene gözlerini dikerek delikanlıyı dinliyordu. Zihni, fikri bütün bütün karardı. İnfialat-ı nefsanıyesi galeyana geldi. Bir müddet düşündükten sonra:

"Benim bunlardan haberim yok!"

"Evet! Sizin haberiniz olmaz. Ben her gece o şehid-i muhabbeti görerek, sıçraya sıçraya uyanıyorum. Kalbim paralanıyor. İkimizin mücrim olduğunu bilerek sizinle yaşamayı isterim. Zira derd-i derunumu yalnız sana açabilirim. Her gece şişelerle içerek bî-huş yatıyorum. Gündüzleri divaneler gibi mırıldanarak elimi kadehden çekmiyorum. Her dakika bir belâ-yı kalb ile, bir muhakeme-i zihniye ile uğraşarak üzüliyorum. Söyle bakalım ıztrabım seninkinden aşağı mı?"

İkisi birden ayağa kalktı. Bir ses işitmişler gibi etrafı dinlediler. Mahsul-i vehm olduğunu anlayarak titreye titreye oturdular. Bir sükut-ı müdhiş iki refiki bir bâr-ı giran-ı ıztırab içinde bıraktı. Nihayet kadın:

"Ölelim." dedi.

Delikanlı rû-yı red göstererek:

"Ölelim deme. Zira müthiştir. Sen ona cesaret edemezsin."

Hasene za'fımı anladı. Delikanlı düşünceye vardı. Bu sükut da müthiş idi. Kadın yine ihlal-i sükut ederek:

"Ya böyle çekelim mi?"

"Bunu evvelden düşünmeli idik. "

"Ya kocam gelirse?"

Delikanlı irkildi. Bu hitab-ı nâgeh-zuhur zihnini dağıttı. Tefekküratı derhal başka bir kalıba dökülerek yüzü sarardı. Ellerini sıkarak:

"Evet! Ya kocanız gelirse, işte o zaman korkunç bir vaka olacak, o zaman ölmek lazım."

Delikanlı kalktı. Havfından titriyordu. Bir heyecan-ı hafi tekmil asabını gevşetmiş, bir ıztırab-ı kalb, kuvvet-i vücudiyesini mahvetmiş idi. Erbab-ı cürümde görüldüğü ekser olan bir haşyet ile tüyleri ürpererek kاپıya doğru gitti.

Hasene de kıyam etmiş idi. Bir çeyrek imtidad eden şu mübahase ikisine de bir fikr-i cedid vermiş, ikisini de neticesi meçhul bir maksada doğru sevk etmiş idi. Hasene şu mübhemiyyet-i harekattan bir şey anlayamadı. Delikanlıyı tevkif ederek:

"Ne yapacaksınız?" dedi.

Genç döndüğü vakit heyecanla:

"Çare-i halas bulacağım." diye hitap etti.

Delikanlı içeriye girdiği zaman elinde bir şişe tutuyordu. Bu şişe gayet küçük olup derununda bir mayı var idi. Hasene'ye doğru göstererek:

"Bunun bir damlası iki kişiyi kurtarır." dedi. Kadın bir nazar-ı haşyetle baktı. Delikanlının eli titredi.

Bu fikir ikisini de ciddiyete sevk ediyordu. Kadın ıztırabını unutmuş idi. Bu fikr-i cedid zihnini perişan edecek derecede dil-suz olduğundan gayr-i ihtiyari bir surette düşünüyordu.

Nihayet bir azm-ı mekinane ile kadın söze başlayarak:

"Ya çocuğumuzu kim öldürecek?"

Delikanlı şaşaladı. Gözleri yaş ile dolu olduğu halde:

"Ne diyorsun?"

"Fikri bizden sonra kiminle yaşayacak? İşte bizim gibi sefillerin avakıb-ı müdhişesi bu değil midir? Ah! Ben ölmeli idim. Lakin yaşıyorum hem ölmek, hem de yaşamak istiyorum. Gel biz ayrılalım. Sen İstanbul'u terk et. Ben de başımın çaresini bulurum. Ben seninle olursam muazzeb oluyorum. Ah! Nüzhet! İlk gördüğüm gibi değilsin!"

Delikanlı bu sözleri bir teslimiyet-i kâmile ile dinledi!

Kadın sözünü kesince:

"Hasene! Her sözüne itaat edeceğim! Yalnız şunu isterim ki arada sırada senin kadar bir muztaribi yad eyle."

Delikanlı ayağa kalktı. Sebebi meçhul bir hiss-i ıztırab ile kapıyı açarak sofaya çıktı. Derhal karşıki duvardan lem'a-nisar olan bir ateş ta alınma rast gelerek onu tahtalar üzerine serdi.

Hasene bulunduğu oturduğu yerden kemal-i tehalükle fırladı. Bu ses fikrini bütün bütün perişan etmişti. Zaten gecenin bidayetinden beri bir takım evham ve hayalat-ı mahufe ile dem-güzar olduğu gibi bir saatten beri de efkâr-ı meyusane ve âmal-i münteherane ile iştilal eylediğinden kendisinden bir kaç adım ötede bir avaz-ı cinayetın aks-endaz olması halecan ve heyecanı arttırdı.

Odadan dışarıya çıkmaya cesaret edemiyordu. Duvarlar bir vaz'-ı garibane ile temayül etmekte kapıdan duhul eder gibi görünen bir hayal-i mahuf tefekküratını mahv eylemekte, hele sofadan kendine kadar bir hırıltı âram-ı canını bir ıztırab-ı müdhişe döndürmekte, hele bir cismin yere sukutu üzerine yavaş yavaş ilerleyen bir ayak patırtısı dehşet-i mücesseme gibi hûn-ı cevvalini dondurmakta idi.

Ne garib ses? Hasene bulunduğu yerde donmuş idi. Gözleri muttasıl oda kapısına doğru nigeran olduğu halde titriyordu.

Bir anda fikrinden bir hayal geçti. Bu hayal zevci idi. Bu hayal o derece müthiş görünüyor idi ki Hasene onun mücessemini gördüğü anda helak olacağına kani oluyordu. İşte o anda idi ki odasının kapısı açıldı.

Hasene ıztırab-ı kalbinin vücudunu dondurduğunu hissetti. Kapı kanadının aheste aheste açılışı onun için bir devr-i ıztırab küşadına sebep oldu. İki üç saniye imtidad eden şu esnada kalb-i muztaribine târî olan azabı tarif etmek mümkün olamaz. Zira bu bir mücadele-i hayatiyedir ki nazar-ı tedkik teferruat ve tafsilatına vukuf peyda edemez.

Kapı açıldığı zaman içeriye biri girdi. Bu bir erkek idi. Heyet-i mecmua-i vücudu ser-âpa bir dehşet-i zî-hayat halinde olup kıvrıcık saçları başına giydiği pejmurde festen harice dökülmüş. Alnı iri, kalın çizgilerle buruşmuş, kaşları ufak, keskin nazarlı hûn-âlud gözler

üzerine düşerek kalb-i insaninin müddet-i medide çektiği ıztırabat-ı maneviyeyi tasvir edercesine bir manzara kesb etmiş, hele burnu hadd-ı itidalden ziyade kabarmış, dudakları üzerine gayr-i muntazam surette inen bıyıklar, yanaklarında biten sakalları bir tezaad-ı mükemmel teşkil eylemiş, üstü başı hemen yırtık denecek raddede olup elinde dahi silah-ı tehdidî bulunuyordu.

Gece, odanın ziya-yi hafifi bu ecnebiye başka bir dehşet vermekte, bâ-husus biraz evvel dışarıda patlayan silahın elinde bulunması o dehşeti bir kat daha i'zam eylemekte idi. İçeriye girdiği zaman doğrudan doğruya Hasene'ye yaklaştı. O takarrüb ettikçe Hasene donuyordu.

Yabancı kısık, boğuk bir sada ile:

"Hasene!" dedi.

Kadın bir hareket-i gayr-i muntazama ile yerinden fırladı. Hücüm-ı memata uğramışçasına geri geriye çekilerek başını duvara vurdu. Yüzü kireç gibi beyazlaşarak elleri yüzüne doğru kalkmış, müdafaa halini ahz eylemiş idi.

Bir saat evvel kapıdan muhterizane giren Nüzhet'in etvarı ile bu bigânenin evzar arasında fark-ı külli var idi. Erkek bir tavr-ı ciddi ile söze başladı. Dedi ki:

"Benden korkmanıza bir mana veremiyorum. Ben buraya bir hakk-ı meşru ile duhul ettim. Ben sizden kemal-i ziyafetle açılmış bir âguş, sadakatle memzuç bir söz, letafetlere bürünmüş bir çehre, iştiyak ile nazar eden göz, sevincinden titreyen vücut isterim.

Hasene bu sözleri anlayamadı. Karşısındakinin zevci olduğunu öğrendiği zamandan beri netice bekliyordu. Fakat ne olursa olsun neticede kendisi için bir dehşet, bir azab tasavvur eyliyordu.

Kocası nazar-ı istihfâmı bir kat daha teşdid ederek:

"Siz ise benden korkuyorsunuz. Ben evimde bir yabancı gördüm. Onu vurdum. Lakin size taarruz edemem. Belki sizi tesliye etmeye mecburum." dedi. Ve bir dizini iskemle üzerine dayayarak gözleriyle kadını seyre başladı. Hasene yavaş yavaş ellerini indirdi. Çehresinde birdenbire husule gelen morartı kayboluyordu.

Erkek bir elini uzatarak:

"Söylesen a! Ben senin kocan değil miyim? Haniya seni kıskandığım için bir yabancı erkeği öldüren Şevki değil miyim? On iki seneden beri hapisane köşelerinde yatarak, hayatımı seni düşünmekle imrar eyleyen ben değil miyim? Lakin niye söz söylemiyorsun? İnsan zevcini sevmez mi? Sevmezse de onun suallerine mukabele etmez mi?"

dedi. Ve bir hareket-i münfailane ile elindeki rovelveri masanın üzerine bırakarak ellerini göğsünde kavuşturdu. Tehdidkârane etvar ile söze başlayarak:

"Yoksa bendenizden bir şüpheniz mi var? Ben buraya geldim ise azab çektirmek için gelmedim. Devr-i hayatımda çektiğim derd-i sırrımı anlatmaya geldim, dinleyin:

Şimdi beni ne halde görüyorsunuz? Harap, kocamış, saçları ağarmış, gözü sönmüş, eli yeşil damarlarla şekl-i evvelini kaybederek, parmakları nasırlaşmış, ayakları hadd-ı tabiisini geçerek büyümüş değil mi? Bunlardan daha müthiş var. Kalbim bozulmuş, dimağım faaliyet-i ibtidaiyesini kaybetmiş.

İşte bu hayat sahibinin mucib-i felaketi sizsiniz. Ben sizi aldığım günden beri hiç bir gûna emelde bulunmadım. Her türlü âmalinize hizmet etmeyi arzu ettim. Size nazar-ı taarruz ile bakan bir çapkını öldürdüm. Bu ne için? Şu hayat-ı faniye içinde kazandığım refika-i hayatıma hizmet için değil mi?

Ben bu hizmete mukabil sizden bir şey istiyor idim ki bu benim hakk-ı meşrumdur. O da iffet ve salah-ı halinizdir. Kadın yığıldı. Hatta bî-haberane başını sallayarak:

"İffet mi?" diyebildi.

Kocasını da başını meyasane sallayarak:

"Evet. İffet eğer ben sizi afif diye telakki etmeye idim bu cinayeti irtikab etmezdim. Siz hayatınızı benim ragmıma sevdiğiniz âguşlarda geçirdiniz. Ben sizin uğrunuzda nemli topraklarda, siyah çehreli insanlar yanında, nazar-ı telin altında, mahkemelerde, zindanlarda, seferlerde, hidemat-ı şakkada, hastahanelerde, bin türlü mezahim-i insaniyenin ictimagâhu olan mahallerde, sefillerle hem-âguş, ashab-ı cinayet ile pençe pençeye, ölümlerle yanyana, hastalarla inleye inleye geçirdim. Zannedirim ki bu kadar zahmete mukabil dinin, şeriatın, insaniyetin emrettiği iffet muhafaza edilmek lazım gelirdi değil mi?

Ben on iki sene hevesimi, arzumu, hissiyatımı zabt eyledim. Seni bir daha görmek hevesiyle imrar-ı hayat ettim. Belki beni kabul etmez diye teklif-i talak eyledim. Fakat siz mürüvvet ettiniz. Benim acılarımı hissederek, benim ıztırabımla muztarib ve benim kederimle mükedder olarak beni bekleyeceğinizi va'd eylediniz. Ben inanmadım idi. Fakat vazife böyle emrediyordu."

Hasene gözlerini kapamış olduğu halde köşeye büzülmüş, dinliyordu. Zevcinin her sözü bin hançer gibi zihnine saplanarak orada derin bir zahm-ı manevi husule getiriyordu. Tefekküratı arasında zavallı adamın kendi yüzünden çektiği belaları düşünüyordu. Fakat kocası devam ederek:

"Ben bu çektiklerimin cümlesine katlandım. Lakin sizi dediğim rütbede bulamadım. Şimdi bir şey düşünmekliğimiz icab ediyor."

Hasene daldığı ıztırabattan birdenbire tecerrüd ederek:

"O nedir?" diye kemal-i tehalük ile sordu.

Şevki elini alınca götürerek:

"Ben burada bir cinayet daha icra ettim. Fakat ben hayatıma veda edeli tam on dört sene oluyor. Bu on dört sene zarfında her gün ölmeyi arzu eder, lakin ölemezdim. Şimdi zamanı geldi."

Sözlerini söyledi. Hasene'ye de:

"Haydi hazırlan!" diye bağırdı.

Kadın kemal-i havf ile ilerledi. Hıçkırma hıçkırma ağlayarak:

"Bu halde bir muhtazırın son sözlerini dinlersiniz değil mi?" diye istizahta bulundu.

Erkek o derece aşikâr bir vaz'-ı meyusane ile güldü ki bu hande-i telh ıztırabat-ı hayatiyesinin cümlesini musavver idi. Cevab-ı muvafakat olmak üzere:

"Sizin söyleyeceğiniz sözleri dinleyecek de bir muhtazırdır. Fakat sizi kemal-i dikkatle dinleyecektir."

Hasene söze başladı:

"Siz bunca felaket ve meşakkat çektiniz. Ben sizi sefalet-i beşeriyenin her bir derekesine kadar tenzile sebep oldum. Bu halde hayatınızda sahib-i tecrübe oldunuz değil mi? Siz o adamı öldürdüğünüz zaman ne türlü hissiyatta bulunuyordunuz?"

Şevki mütefekkirane:

"Ben mi?"

"Evet siz."

"Ben nedamet-i külliye içinde idim."

"Eğer o zamanda siz afvedilmiş olsa idiniz ne yapar idiniz?"

"Anladım. Siz hayatınızı kurtarmak istiyorsunuz."

"Hayır. Bundan emin olun ki maksadım ölmek değildir. Hem mutlaka öleceğim. Yalnız soruyorum."

"Müsterih olacak idim."

"Öyle ise siz de beni afvedin. Ben de on dört sene ıztırab içinde imrar-ı hayat eyledim. Siz kadınların bir kere düştüğü şu giriveden bir daha rehâyâb olamayacağını bilmiyorsunuz. Hamisiz kalan bir kadının mutlaka sefil olacağını anlamıyorsunuz. Ben en şeni bir cinayet sahibiyim. Fakat bu kabahat kimin?"

Şevki derin bir düşünceye daldı. Hakayık-ı fikriyenin birdenbire tezahürü üzerine söze başlayarak:

"Ben de en şeni bir cinayet işledim. Fakat müsebbibi kim?" diye sual eyledi.

Hasene kemal-i metanetle cevap vererek:

"Bu halde ikimiz de birbirinin madurudur. Binaenaleyh birbirimizi afvetmek, ondan sonra hayata hatime vermek icab eder." tarzında mukabele eyledi.

İki mücrim birbirine sarıldı.

Ziya-yı şems sabahleyin üç naş üzerinde tesirat-ı muhribanesini gösterek enzar-ı tedkike cemiyat-ı beşeriye içinde görülen seyyiat-ı ahlakîyenin netayic-i müdhîşesini arz eyliyordu.

GÜZEL ELENİ

KÛLBE-İ SEFİL

Kuşbaşı kar Galata sokaklarına bir pûşide-i sefid giydirmiş, etrafı bir incimad-ı tabiiye uğratmış idi. Lakin o velvelezârın ahenk-i mütenevvii, şamatası, sadaları hala bir takım hararetli, sûzişli, kulûb-ı sefiheye makarr olduğunu ilan etmekte, arada sırada samia-hıraş-ı teessüf olan nare-i mestane, avaz-ı şevk u şadi, birbirini müteâkıb zuhur eden nagamat-ı tarab geceleri tabii olan sükûn ve vahdete karşı bir tezdad-ı mükemmel teşkil eylemekte olduğundan nazar-ı temaşa mün'atıf olacağı bazı yerlerde gördüğü eşkal-i sefalet ü sefahattan iğrenir. Hele o dik merdivenli müteaffin balozlardan harice doğru çıkan ve hakikatte hava-yı mematîden farkı olmayan teneffüsat-ı ayyaşaneden kalb-i saf derhal bir teneffür-i ebedi ile mütehassis olarak çekinir.

Polis nazar-ı dikkat ve tecessüsünü hiç bir zaman bu sefahathanelerden ayırmadığı gibi vakayi-i müteessifenin hudusuna dahi imkan vermeyecek derecede ikmal-i vazife eylediğinden böyle bir mahalden zuhuru tabii olan vukuat kesb-i nedret etmiş ve hele müdavimlerince bir emniyet-i mütekabile husule gelmiş demektir.

Galata menazır-ı sefalet-nüması ile ne derece şayan-ı hazer bir mahal ise böyle yerlerin nazar-ı dikkate arz ettiği nümune-i sefalet ile dahi o derece bâdi-i kederdir. Oralarda öyle cinayat-i şehvaniyeden mütevellid sefaletler görülür ki her kalb-i hakîm bunların o korkunç manzaralarından korkar, raşedar olur. Hissiyatı bir ukde-i teessüre rabt eden o haller mümkün değil insanı ağlatır.

Eyyam-ı şita sert rüzgârı, dondurucu havası, kemiklere kadar nüfuz eden bürüdeti ile arz-ı çehre-i hulûl eder etmez yazın meydanda yatan bî-çârgan hayvanat-ı vahşiye gibi kendilerine birer melce ararlar. Bu melceler oldukça müthîştir. Nazar-ı sefil bile onun manzarasından ürker.

Tabâyi-i beşeriyede her hale, her tavra, her renge velhasıl mümkinat-ı kaderiyenin her türlü tahavvûlatına karşı az çok meşhud olan meyl-i tahammül ve bu meyl-i tahammülün bahşettiği meskenet gayr-i ihtiyari kulûb-ı sefileyi bütün bütün zebun-ı iradatı ederek fikirce, kalpçe, hisce öyle âmik tebeddülata, öyle dil-suz tahavvûlata badi olur ki bu gibi tebeddülât ve tahavvûlatın fevkinde bulunan diğer kalp dahi onları güzelce mütalaa ve tedkik ettiği zaman hissiyat-ı insaniyede bir nevi müşareket hisseder.

Acep bu his doğru mu? Yoksa his dediğimiz de bir teessür-i kazib mi? Yoksa sefalet yalnız erbab-ı fakra mı mahsus? Bu üç mesele-i mühimme halledilmesi lâ-büdd olan mesail-i ictimaiyedendir.

Cemiyat-ı beşeriyede her an, her zaman bir suret-i muttaridede olmak üzere görünen harekât-ı müteheyyicane, teşebbüsât-ı müteessirane bu gibi ahval-i ruhiyenin inikası-ı müessiresinden başka bir şey değildir.

İşte size bir çehre! Oradaki âlaim-i teessür adeta okunuyor:

On dört yaşında bir çocuk. Ser-puşu yok. Saçları gayr-i muntazam, şakaklarıyla kulaklarına kadar uzanmış, ensesi top top turrelerle kabarmış, alını bir hüzn-i medidin tesirat-ı muhribanesiyle nim buruşmuş, kulakları, burnu, yanakları rüzgârın temas-ı şedidiyle kızara kızara morarmış, gözleri kemiklerini kırarcasına nüfuz eden bürudetten bî-fer kalmış, bir ıztırab-ı takatgüdaza nişane olmak üzere mahmurlaşmış, dudakları öteden beriden yarılmış, göğsü sademat-ı riyaha karşı yırtık, kirli bir palto ile kapanmış, elleri o köhne paltonun yırtıklarından girmiş, ayakları bir mislinden büyük olan lastikler içine sığmamış.

Yolda yürürken metaib-i cismaniye ve ruhaniyenin ne derece şiddetli olduğunu gösterir bir surette, mestane bir reviş ile yürümekte, gözleri önünde açılan derya-yı mechuliyet içinde bir şey taharri eder gibi dalgın bulunmaktadır. Şu sefalet-i zî-hayatın dimağı o derece vasi bir kaza değildir. Bu mahduddur.

Her lambadan akseden bir ziya-yı hafif yüzüne temas ettikçe hüzn-i derunînin berahin-i müsbesesinden biri olan solgunluğu görünüyor. Kalbinin her türlü âlamı, ıztırabatı birer suretle o çehre-i masumanede derin derin tahavvülat husule getiriyorlar.

Ne kadar da dil-hûn bakışlı! Fakat merdane de yürüyor.

Kafe şantanlardan birine daldı.

Merdiveni çıkarken donmuş yüzüne çarpan heva-yı hâr, tüylerinde bir ürperme, omuz başlarında bir titreme husule getirdi. Merdiveni döndü. Gözünün önünde oldukça vasi bir sofa göründü. Bu sofanın etrafı mermer masalarla donanmış, her birinde bir mastaba-i işret kurulmuş, garsonlar servanlar elleri kadehlerle dolu olduğu halde aculane hareket ediyorlar.

Beş kişiden mürekkep bir sâzende takımı germi-i sefihaneye kuvvet veriyor.

Her akşam çağırıp bağırmaktan kısılmış sadalar çocuğun kulaklarını hislendirdi. Kalbinden şu âlemin ne derece mucib-i mesudiyet olduğunu düşündü.

Göz gördüğü eşyayı dimağa naklederek teessüratını ihsas eder. Çocuk da mütehassis olmaya başladı. Hele ortada yanan sobanın çatırdaması adalatında bir rehavet-i muvakkate husule getirdi. Bir hay! sadası onu ikaz etti. Bir zamandan beri nigeran olduğu o âlem-i zevkin içine daldı.

Ufacık parmaklarıyla tuttuğu kibrit kutusunu bir mest-i bî-şuura takdim etti. Çehresi bir vaz'-ı terahhum almış, dudakları kelimat-ı recakaraneyi anlaşılmasız bir surette tekellüm eder gibi durmuş idi.

Lakin zalim bir el derhal giriban-ı sefaletini tuttu. Ensesine isabet eden şamar o sakk-ı zaifde kalbe kadar işler bir eser-i darb bıraktı. Bir anda merdiven başına kadar bir kuvvet ile

sürüklenerek şıtab-ı haifane ile merdivenleri inmeye başladı. İki katre sirişk-i elem göz pınarlarından nebean ederek bir hareket-i muavvece ile yanakları üzerine serpildi. Dudakları o tuzlu suyu zaikasına bildirdi.

Sokağın hava-yı baridi tesirat-ı zalimanesiyle onu karşıladı. Münkesir, muğber, münfail bir surette yürüyerek yediği darbe-i felaketin acısını unutmaya çalışarak hâl-i bed-mealini düşünüyordu.

Düşünmek? On dört yaşında bir çocuğun düşünmesi ne olabilir?

Öyle kalpler vardır ki onlardaki girdab-ı teessürün umku bulunamaz. Orası bir giriyvedir. Oraya düşen teessür na-mütenahi bir surette yuvarlanır. O âmak-ı hafada mütemadi bir surette sukut eden hissiyat bir kere azamet-i izmihlalini gösterecek olsa bakan nazarları kahrından ağlatır.

Yine bir merdiven çıkıyor. Zavallı çocuk! Bu sefer pek mütereddid. Yine avaz-ı tarab dimağını okşuyor. Gördüğü o muamele-i şedide yavaş yavaş zail olmaya başlıyor. Bir bû-yı müteaffin meşamm-ı hayatını tıkadı. Fakat hâlâ çıkıyor.

Bir tabak üzerinde mavi alevlerle yanan konyak nazarına ilişti. Derhal o nokta-i şuledara doğru boynu bükük olduğu halde yürüdü. Her kıvrımını ihata eden kir bir takım güzergah-ı sefid gösteriyordu. Buz gibi donmuş eline düşen bir onluk o çehre-i hazinde bir tebessüm-i muvakkat peyda etti. Kendine reddedilen kibriti yan masadaki adama uzattı. Bir çil kuruş dide-i pür-ıztırabını kamaştırdı. Saadet-i kalbiyenin para denilen hami-i maişette bulunduğunu derhal hatırladı. O mahalli tutan uzun boylu, kıranta bir Rum'un yüzüne baka baka sobaya yaklaştı. Önceden dizlerine tesir eden hararet saçlarını dimdik dikerek bir nevi teessürle o zaif bedenindeki kanı cevelana getirdi.

Sobanın ateşi yanaklarında, kulaklarında, parmaklarının ucunda bir elem hissettiriyor. Ayağı sızlıyor. Bir gece ta sabaha kadar orada dursa hakikaten bahtiyar olacağına inanıyordu.

Çocuğun gözlerinde bir dalgınlık peyda oldu. Nazar-ı müdakkik o küçücük kafa içinde geçen mücadele-i hayata vâkıf olabilir.

Sefil bir şey düşünüyordu. Yanakları üzerine konan son buse-i maderi müteâkıb sokaklarda kalması onun için hallolunmaz bir mesele idi.

Fıraş-ı köhne üzerinde balmumu gibi sararmış bir kadın bunu sinesine basıyor, öpüyor, gözlerindeki meserret-i ruhunun in'ikas-ı şedidi derhal mahvoluyor. Dudakları bir raşe-i gayr-i ihtiyari ile kapanarak, gözleri yavaş yavaş kapakları altına girerek âzim-i ebediyet olanlara vergi olan bir dehşet-i hafiye odaya istila ediyor.

Kendisi hüzn-i garibanesini anlamadığı halde birkaç gün o yerde kalıyor. Bir sabah Galata sokaklarına dalarak onun için bir füşatgâh-ı hareket olan o nemli caddelerde hayat-ı fanisini geçindirecek esbaba tevessül ettiğini ve etmeye mecbur olduğunu anlıyor.

Gece her kalbe bir türlü tesir eden o perde-i zalam! Fıraş-ı türab-âludu üzerine

örtüldüğü zaman şu hayat-ı sefilanenin ne derece dehşetli olduğunu ona ihtar eyliyor, bir hâb-ı pür-ıztırab vücudunu biraz dinlendiriyor. Gözünü açtığı zaman yanı başında diğer bir refik olduğunu görüyor.

Lakin bu refik kız!

Nazar-ı sefil olduğu yerde bu levhayı görür görmez irkildi. Adeta sendeleyerek gerildi. Kemal-i istical ile o merdivenlerden indi. Karşısındaki karanlık sokağa saparak beş on adım ötedeki bodrumun kapısını vurdu.

Elini kapının altına attı. Bir anahtar ile açarak içeriye daldı.

Rutubetin husule getirdiği taaffün derhal taze ciğerini üzdü. Bir öksürüğü müteâkıb koynundan çıkardığı kibriti çakarak o istirahatthane-i sefaletle bir göz gezdirdi. Ufak bir oyuk içindeki küçük lambayı yaktı. Sönük sarı bir ışık duvarlardaki katarat-ı nemde mavimtırak in'ikusat husule getirdi.

Kapıyı kapadığı zaman muztaribane geri geri çekilerek talaş yığınlarından müteşekkil bir sedir üzerine oturdu. Elini saçlarına dokundurduğu zaman her biri bir hayt-ı müncemid haline giren o ser-pûş-i tabiinin sızılarını bir daha duydu.

Çocuk birşey bekliyordu. Hayatın şu devre-i masumiyeti iki şey düşündürüyordu. Bu iki şeyin biri tarz-ı maişeti, diğeri de refika-i sefaleti idi.

Gündüz, gece her hatvesinde o refika-i hayatın hayal-i masumanesini görür. Her gece o rutubet-zârda hem-âguş olarak yatar. Sabahleyin o haclegâh-ı safanın kapısı önünden ayrılarak Galata sokakları içinde birbirlerini kaybederler.

Hayatın şu suret-i güzârı onun için pek hoş idi. O refika-i hayata ihsan-ı İlahi nazarıyla bakıyordu. Yüzünde bir parça alaim-i hüzn görse ağlar. Meserret görürse sevincinden pür-neşe olur. Güya o onun ayine-i efkârı idi. İki yâr-ı can arasında taksim edilen bir dilim ekmele bir parça tuzlu et kuvve-i bedeniyelerini tezyid eder. Birinin iştihası diğerrinin iştihasını açar.

Çocuk büzüldüğü köşede koynundan beyaz, ufak bir çıkım çıkardı. Bunun içinde yarım koyun başı, iki fırancala, birkaç elma var idi. Pantolonunun cepleri enva-ı meyve ile dolu olduğundan onları da boşalttı. Kadınların kurdeleden yaptıkları boyun bağını da bir yana koydu.

Bunu müteâkıb ufak bir halecanla doğruldu. Derhal yanıldığını anlayarak yine vaziyet-i sabıkasını aldı. Düşünüyor. Muztarib oluyor. Mümkün değil rahat edemiyordu.

Ufak bir ayak sesi heyecanını arttırdı. Bodrumun kapısına vurulan hafif darbe çocuğu yerinden fırlattı. O sönük lamba elinde olduğu halde kapıya kadar gitti. Açtı. Kendinden küçük bir vücut o mev'id-i mülakata girdi.

Giren bir kız çocuğu idi. Başında siyah örgülü fanilamsı birşey kulaklarını örtmüş, rengi solmuş bir fisto diz kapaklarını uryan bırakmış, elleri iki çorap içinde kaybolmuş,

sarışım saçları birbirine yapışık olduğundan alnını kaplarcasına kaşları üzerine düşmüş göz kapakları, burnunun ucu, dudakları kızarmış idi.

Yüzünde bir beşâset-i masumane hüküm-fermâ olmakta, endamındaki letafet-i hudâdad sefalet ile pençeleşmekten bozulmuş ise de bir istirahat-ı medide o nev-nihal-i melahatı bahara tesadüf etmiş bir gelin-i nevreste gibi pür berg ü bar edeceği anlaşılmakta idi.

Karşı karşıya gelince, ikisinde de bir tebessüm görüldü. Çocuk ihlal-i süküt ederek:

"Eleni! Geceleri ne kadar gecikiyorsun? Ben merak ediyorum." dedi.

Bu sözü müteâkıb gözleri sirişk-i teessürle dolarak:

"Seni azarlamıyorum fakat erken gelmeni istiyorum." dedi.

Eleni hakikaten bir vaz'-ı garibane almış idi. Hemen mahcubane denecek bir surette şaşalayarak kendisine merdane hitap eden refikini dinliyordu. Söz biter bitmez:

"Her akşam değil a! Bu akşam ben geciktim, burada yalnız oturamıyorum." diye cevap verdi.

Sefilin küçük kafasında şiddetli bir aks-i sada hasıl oldu. Bu aks-i sada âmâl-i kalbiyenin galeyanından mütevevellid olduğundan sözlerinde bile bir titreme peyda oldu.

İki nazar-ı sefil birbirlerine tesadüf ettiği anda hatır-güzar tahassüsleri olan bir takım menazır-ı mesadet-engizaneyi anlattı. Fakat tahayyülleri o kadar safiyane, o kadar tıflane idi ki bu hâl-i mahsus ancak bu çağdaki kulûb-ı masumeye vergidir.

Eleni refik-i sefaletinin boynuna sarıldı. Yanaklarından öptü. Bir müddet sonra:

"Yanni benim karnım aç. Haydi yiyelim." dedi. Bu sözü müteâkıb yanından sarkmış olan küçük bir torbayı çıkardı. İçinde ekmek, peynir, yemiş kırmıtları var idi.

Yanni derhal onları, kendisinininkileri bir yere topladı. Sedir üzerine oturdular. Oğlan mütebessimane elindeki boyun bağımlı Eleni'ye uzattı. Ona:

"Bunu senin için aldım. Paskalyada takarsın." dedi. Eleni memnunane bir nazarla o ziyinet-i hasiseye baktı. Kalben Yanni'ye teşekkür etti.

Yemeği iştiha-yi tam ile yediler.

Yanni biraz mütefekkir olduğundan şu hayat-ı müşterekeden memnun görünüyordu. Hatta şöyle bir bodrumda yatmak dahi canına minnet idi. Mülâhazat-ı tıflanesi arasında:

"Daha on dört yaşındayım. Günde iki üç kuruş kazanıyorum. Büyüdükçe daha ziyade kazanırım. O zaman bodrumda oturmam." diyordu.

Lakin Eleni öyle değil idi. Hilkatene ittisaf ettiği gurur-ı kalb, onu başka hulyalara daldırıyordu. Hatta sokakta süslü bir madam görse derhal onun arkası sıra gider, her türlü harekâtına dikkat eder, güzel bir kadına tesadüf eylediği anda nazar-ı mütehassiri ile temaşa

eyler, fakat anlamadığı bir hiss-i teessür ile kıskanırdı.

Yanni doyduğunu işrab eder bir tavırla geri çekildi. Eleni de meydandakileri topladı.

Artık yatmak zamanı hulûl etmişti. Kız cebinden çıkardığı elli parayı Yanni'ye uzatarak:

"Bugünkü kazandığım!" dedi.

Çocuk elli parayı pantolonunun arkasına dikmiş olduğu cebine koydu.

Fakat Eleni'de bir beşşet görüyordu. Yanni bu beşşeti anlamak istiyordu. Bunun için kıza:

"Pek sevinçli duruyorsun." dedi. Artık Eleni sabredemedi. Avucunda duran iki çeyreği gösterdi. Nazar-ı sefil bundan o derece müteessir olmadı. Fakat Eleni'nin yüzüne bir nazar-ı müteşekkirane ile baktı. Onları da alarak cebine koydu. Hatta:

"Eleni! İki yüz kuruş biriktirirsek zengin oluruz."

dedi. Bu sözüyle zavallı kızın yüreğini hoplattı. Eleni zengin olmak sözünü işitince istizaha başladı. Dedi ki:

"Zengin mi oluruz?"

"Öyle ya! Ben o zaman günde beş on kuruş kazanırım. Sana bir oda tutarım. Sen orada oturur, çamaşırlarımı yıkar, dikiş diker, yemek pişirirsin. Rahat rahat yaşarız."

Eleni garip bir tefekküre daldı. O küçücük beyninde bir fikir dolaşıyordu. Tahatturat-ı maziyesi arasında validesinin sarı saçlı bir herif tarafından katledildiğini anladı. Bu adamın esna-yı tehevürde:

"Beni aldattın ha! Al sana da!" diyerek elindeki kamayı anasının karnına sapladığını görüyordu. Bu hayal birdenbire söndü. Bulunduğu hanede bir müddet kaldıktan sonra artık sokaklara düştüğünü düşündü.

Bu fikir tekmil asabını tittretiyor. Hele Yanni'nin aile teşkili hakkında söylediği sözler bütün bütün mucib-i hazzı oluyordu.

Yanni cebinde ne kadar para var ise çıkardı. Saydılar. Mecmuu yetmiş üç kuruş idi. Bu parayı iki yüze iblağ etmek epeyce müşkil görünüyordu. Hatta ikisinde de endişe hasıl oldu.

Lakin Eleni bir tavr-ı müsterihane ile Yanni'ye hitap ederek:

"Ben sana on güne kadar tamamlarım." dedi.

Yanni bu söze inanamadı. Hatta o derece şaşı ki hayretinden birdenbire haykırarak:

"Nasıl?" dedi.

Eleni bir tavr-ı mağrurane ile:

"Nasıl olacak? Ben bu gün bir evin kapısından geçiyordum. Şişman, sarışın bir kadın oraya oturmuş idi. Beni çağırdı. İsmimi sordu. Sevdı. Cebinden on kuruş çıkardı. Bana verdi. Giderken her gün buradan geçersen sana para veririm." dedi. Şimdi ben de geçerim. Paraları alır, sana veririm.

Yanni Eleni'nin sözlerini dinlerken saffet-i hakimanesini takınmış idi. Birdenbire başını hiddetle sallayarak:

"Anladım! Anladım! Lakin bu olmaz. Sen bir daha oraya gitmeyeceksin. İnsanı orada öldürürler." dedi.

Eleni henüz bu sözden bir şey anlayamamış idi. Filvaki Yanni de bilmiyordu. Fakat bir kere adamın birinden oraların fena olduğunu işitmiş idi.

İşte şu maişet-i müştereke bu halde devam ediyordu. Filvaki Yanni o bodrumdan kurtulmak ümidini zihnine getirdikçe çalışmaya hevesleniyor. Eleni de bu hususta sa'y u gayret edeceğini zihninde takrir ediyordu.

Eleni since Yanni'den üç yaş küçük idi. Halbuki gösterişte ondan daha ziyade mülahham, daha beyaz idi.

Yattılar. Bir der-âguş ikisine de bir puşide-i hâr, hâb-ı rahat o sefaletanede müteneffis iki vücuda nıgeh-ban oldu.

2

MESKEN-İ CEDİD

Ertesi sabah kalktılar. Oradan çıktılar. Yanni'nin bir fikr-i mahsusı var idi. Eleni'yi onun için bırakmıyordu. Hatta elinden tutarak:

"Benimle beraber gel." demişti.

Amerika tiyatrosunun yanındaki sokaktan saptılar. Sağ tarafa dönerek ufak, kâr-gir bir evin kapısını çaldılar. Eleni şaşırıyordu. İçeriden ihtiyar bir kadın seslendi. Kapı açıldı.

Eleni nazar-ı mütehayyiri önünde tuğla döşeli ufak bir avlu, sağında üç basamaklı bir merdiven ile girilir bir oda. Odanın karşısında dahi büyücek bir merdiven gördü.

Oda kapısı önünde bir kadın durmuş idi. Sinni elli raddesinde olup beyaz saçları top top alınna dökülmüş, alını, yanakları sapsarı olduğu gibi iri iri çizgilerle buruşmuş, göz kapakları daima kırmızı olduğundan gözlerine bir reng-i diğer vermiş, çenesi hemen kaybolacak kadar küçük olduğu gibi gerdanı dahi üzerine giydiği eski bir kürkün beyaz kılları arasında kalmış, bir elini sol böğrüne koyarak bir vaz'-ı hakımane almış idi.

Yanni söze başladı. Dedi ki:

"Anna Maringo! Biz burada yatmak isteriz."

Maringo nazar-ı dikkatini açtı. Hatta:

"Kapıyı kapatın. İçeriye girin." dedi.

Çocuklar girdi. Eleni odayı görünce sevindi. Çünkü nazar-ı temaşasına bir boru, bir ayine yapma çiçek saksısı, perdeler, bir masa, sürahi, minder, dikiş makinası gibi hayatında tahassürle baktığı şeyler görünüyordu.

Yanni ile Eleni odada bulunan mindere oturdular. Eleni bu oturuştan hazzetti.

Maringo söze başladı. Dedi ki:

"Evladlarım! Bu evde ne suretle oturacaksınız?"

Yanni merdane bir suretle cevap vererek:

"Kira ile."

"Kaç kuruş vereceksiniz?"

"Yatağıyla beraber kırk kuruş."

"Bu pek az."

"Az ama biz de fakiriz. Kardeşim evde sizin hizmetinizi de görür."

"Pek âlâ! Ama yine yetişmez. Elli kuruş olursa yatabilirsiniz."

Yanni, Eleni'nin yüzüne baktı. Kız müteessirane bir tavır almış idi. Elli kuruş! Gözlerinde hazine değer bir mecmu-ı servet idi. Fakat Yanni gayret-i kalbiyesine itimadı olduğundan:

"Peki. Veririz." diye mukabelede bulundu.

Anna Maringo oğlanın sözlerini pek cesurane buluyordu. Hatta biraz şüphelendi. Dedi ki:

"Lakin kirayı peşin vermelisiniz."

Yanni bilâ-fütur ayağa kalkarak elini arka cebine attı. Servet-i mevcudesini önüne dökerek elli kuruş ayırdı. Anna Maringo'ya uzatarak:

"İşte bir aylığımız." dedi. Kocakarımın titrek elleri o parayı alırken Eleni'nin de Yanni'nin de nazar-ı hırsı üzerinden ayrılıyordu.

Mükaleme hitam bulunca Maringo iki çocuğu evin ta üst katında bulunan küçük bir odaya götürdü. Bu oda denize nazır olup derununda bir karyola ile bir de tahta dolap var idi. Karyola da bir kat yorgan ile üzerine kırmızı bir fanila örtülmüştü. Maringo odayı gösterdikten sonra Eleni'ye hitaben:

"Kızım! Sana bir kat ruba vereyim. Fakat kardeşin bunu ödemeli." dedi.

Eleni bu kere müsterhimane Yanni'ye baktı. Yanni derhal cebinden dört çeyrek çıkartarak:

"Şimdilik şunu verebilirim. Ötesine de Allah kerim." dedi.

O zaman Eleni, Yanni'ye bir kere daha sarıldı. İki refik-i sefalet eşk-i sürür içinde olan gözleriyle birbirine hissiyat-ı kalbiyeyi anlattılar. Eleni müteşekkir; Yanni mahzuz idi.

Kız ömründe ilk defa olmak üzere ev denilen cenah-ı âliyyeye sığındı. O gün akşama kadar odasında oturdu. Gâh aşağıya indi, gâh Maringo'nun işlerine karıştı. Fakat Maringo'nun nazar-ı dikkatinden hazzetmiyordu. İhtiyarın yüzüne dik dik bakmasından bir şey anlayamıyordu. Akşamın saat on ikisinde Yanni eve geldi. Eleni onu öyle bir şiddetle der-âguş etti ki çocuk bu vücudun mahza kendi muhabbetiyle dolu olduğuna hükmeyletti.

Yanni bir toprak mangal ile bir kaç okka kömür getirmiş idi. Anna Maringo kömürlerini yaktı. O geceye mahsus olmak üzere bir de lamba verdi. Oğlan saat ikide geleceğini söyleyerek çıktı.

Eleni tefekkürat-ı tıflanesine daldı. Hakikaten bahtiyarane bir his ile mütehassis oluyordu. Hele Yanni geldiği vakit beraberce şu karyola üzerinde yatacaklarını, rahat edeceklerini düşündükçe sevincinden ne yapacağını bilmiyordu.

Yanni ikide geldiği vakit yiyecek de getirmiş hatta kundura boyacılarına mahsus ne kadar alet, edevat var ise cümlesini de yüklenmiş idi. Bir fahr-i mahsus ile aleti göstererek:

"Çalışan bununla da günde beş kuruş kazanır!" dedi.

Yarım okkalık ekmek ile beş altı tane sardalya, bir soğan, kırk elli zeytini ortaya koydu. Yalnız havanın şiddetinden azade oldukları halde yemek yediler.

O gece Yanni çalışacağına, kendisine güzel güzel bakacağına dair sözler söyledi. Fakat pek ziyade yorulmuş olduğundan yatmaya arzu-dar göründü. İki vücud-ı nahif birbirine sarıldı.

Eleni gözünü açtığı vakit Yanni'yi göremedi. Çocuk şafakla uyanmış, fakat Eleni'yi uyandırmaya hacet görmeyerek gitmiş idi. Kız yatağından kalkınca etrafına göz gezdirdi. Tahta dolabın üzerine yirmi para bırakılmış olduğunu gördü. Zavallı Yanni'ye kalben teşekkürler etti. Sabah sersemliği ile odasında gezinirken kapısı yavaş yavaş vuruldu.

"Kimdir o?" diye çıkardığı sadaya Anna Maringo'nun sadası:

"Benim!" diye cevap verdi.

Kapıyı açtı. İhtiyar gülerek:

"Haydi kızım. Seni hamama götürüyüm." dedi. Eleni bir teslimiyet-i kâmile ile odasından çıktı. Maringo'nun verdiği bohçayı yükledi.

Öğle vakti Yanni geldi. Fakat Eleni'yi bulamadı. Merakından divane gibi sokağa fırladı. Kendi kendisine:

"Anna Maringo ile bir yere mi gitti?" diye gezindi. Akşama kadar bu endişe ile müteessir oldu.

Akşam geldiği zaman odada karşısına çıkan Eleni'yi birdenbire tanıyamadı. O kirli saçları temizlenmiş, taranmış, yüzü sokakların çamurundan kurtulmuş, dal gibi boynu beyazlaşmış, elleri beyaz beyaz kabarıklar içinde kalmış. Hele Maringo'nun veresiye verdiği mavi ruba pek ziyade yakışmış idi. Daha fazlası var idi. Yanni'nin bir akşam evvel verdiği boyun bağını yakasına iliştiymiş olduğundan süsüne pek mağrur idi.

Yanni utandı. Boya içinde simsiyah görünen elleriyle onu sevemedi. Pis rubalarıyla onu kucaklayamadı. Lakin Eleni birdenbire Yanni'ye atılarak:

"Kardeşim! Beni ne için kucaklıyorsun." diye sarıldı. Yanni'yi şapır şapır öptü. Bir hiss-i meserret derhal kalbini kabarttı. Getirdiği yiyeceği yemek için oturdular. Yanni gözlerini ayıramıyordu. Bir kaç seneden beri beraber bulunduğu Eleni'nin bu kadar güzel olduğuna ihtimal veremiyordu. Hele vücudundan intişar eden bû-yı latif hissiyatını mahzuz ediyor, o güzel gözlerden kendi üzerine in'ıtaf eden nazarlar kalbinde acayip bir tahassüs husule getiriyordu.

Hatta hayretini yenemedi. Eleni'ye hitaben:

"Pek güzel imişsin." dedi. Artık ondan sonra Eleni'ye "Güzel Eleni" diye hitap etmeye başladı. Bu lakap günler geçtikçe hane halkının ağızına da düştü. Hatta Maringo bile kızı çağıracağı vakit latife olmak üzere:

"Güzel!" diye çağırırdı. Ve bununla beraber Eleni bu lakaba gittikçe kesb-i istihkak ediyordu. Zaman geçtikçe, vücudu istirahat ettikçe semirmeğe, gözlerinin yanındaki daire-i siyah yavaş yavaş mahvolmaya, dudaklarına renk-i taze, gözlerine tâb-ı neşve gelmeye başladı. Ufak elleri her türlü el işine müstaid oldu. Lakin ayakları biraz büyücek idi.

Şu hayat-ı nev içinde en ziyade nazar-ı dikkatimizi celb edecek bir hâl var ise o da Paskalya günü iki refikin kol kola vererek kiliseye gitmeleridir.

Yanni âdi amele rubası gibi temiz bir ruba giyinmiş, ayağına ökçesi uzun bir iskarpin, başına hasır bir şapka takmış idi. Onun da yüzü, gözü, eli, ayağı temiz, onun da saçları taranmış, hatta boyun bağını Eleni bağlamış idi.

Orada her ikisi de birbiri için dua etti. Eleni hamisinin izdiyad-ı kârı, afiyeti, Yanni de refikasının sıhhati için Cenab-ı Hakka yalvardı. O gün akşama kadar Beyoğlu'nda, Galata'da gezmedik yer bırakmadılar. Artık mesut idiler. Oğlan biriktirdiği paranın yarısını iki günde Eleni ile beraber yedi.

Anna Maringo, seyyiat-ı beşeriyenin ahlâk-ı redienin en müthişine uğramış bir kadındır. Zaten gençliğinde âlem-i lakaydi içinde bulunarak bütün ömrünü heba etmiş, ihtiyarlığında da salik olduğu tarik-i fuşu mürevvic efkâr ve icraata koyulmuş idi. Nazar-ı tedkik, onun çehresinde görünen her tebessümden öğrenir, vicdan-ı sahih sözlerinden havf eder, çehre-i masum yüzünde gördüğü alaim-i müdhşeden korkar.

Bir gün Yanni'yi yanına çağırdı. Çocuk kemal-i âdab ile girdi. Hatta elini bile öptü. Oturduğu zaman söyleyeceği sözü kemal-i dikkatle dinlemeye hazır olduğunu anlattı. Maringo ber-mutad mütebessimane bakarak dedi ki:

"Oğlum Yanni! Eleni için bir iş buldum."

Yanni nazar-ı dikkatini açtı.

"Bir iş mi?"

"Evet."

"Anlayabilir miyim?"

"Hay! Hay! Kule kapısındaki Modistre'nin yanında çıraklık!..."

"Pek âla!"

"Hem de günde beş kuruş verecek."

Yanni sevindi. Hatta kemal-i şükran ile boynunu bükerek:

"Size ne kadar dua edeceğiz. Bilseniz." dedi. Lakin Maringo istifade-i maddiyesini temin etmek için:

"Lakin bana da bir şey vermelisiniz."

"Ne istersiniz?"

"Beş kuruşun bir kuruşunu."

"Baş üstüne."

Yanni derhal yerinden fırladı. Koşa koşa yukarıya çıktı. Eleni'ye:

"Maringo sana bir iş bulmuş. Günde beş kuruş alacaksın."

diye müjde verdi. İki refik sevinçlerinden ne yapacaklarını bilmiyordu. Eleni kardeşinin ihtiyacatına kendi sa'yı ile iştirak edeceğini düşündükçe memnun oluyor. Sefaletlerinin tahaffüfünden dolayı kendini tebrik eyliyordu.

Ertesi sabah, Maringo ile beraber Modistre'nin yanına gitti. Artık ikisinin de mahsul-i mesaisi sıcak yemeğe müsaid bir intizam-ı mahsus kesb etmeye başladı. Yanni'nin, Eleni'nin çamaşırları bir sandık doldurdu. Gündelik ve yabancı urbaları oldu. İkisinin de kesesinde bir kaç mecidiye bulunmaya başladı.

Fakat onlar derece-i saadete yaklaştıkça sefaletin daire-i müdhişesi büyüyordu. Yanni azar azar içkiye, Eleni yavaş yavaş hiffet-i meşreb sahibi olmaya başladı.

Yanni artık on altı yaşına gelmiş, Eleni de on üçe basmış idi.

Oğlan zaten Galata gibi menabi-i işret içinde perveriş bulmuş olduğundan o seyyale-i ateşine o yaşta alıştı. Fakat itilafı bir fikr-i mahsusa mebni değil idi. Belki tosunluk denilen hal-i mahsus icabatından idi. Hem-sin olanları akşam üstü meyhane masası önünde dizili gördükçe bir heves-i mechule binaen o da onların yanına yaklaşır, bir kaç kadeh parlatır. Neşvedar bir surette evine gelir. Odada evvel emirde belindeki kara saplı bıçağını çıkarır.

Sonra soyunur.

Kız mülazemet ettiği Modistre'den ahval-i işve-bazaneyi öğrendi. Arada sırada dükkana gelen müşterilere ustasının yaptığı reveransları, tebessümleri, cilveleri görür ve kendini sıkıştıranlara da bir şey diyemezdi. Hele Maringo'nun:

"Kızım! Para kazanmak isteyen herkesle hoş geçinmelidir." nasihatını kemal-i dikkatle dinlerdi.

Eleni öğrendiği şeylerin ne türlü netice ile hitam-pezir olacağını bilmiyordu.

Bir gün dükkanda dururken Anna Maringo ile tıpkı kendi gibi ihtiyar, fakat temiz giyinmiş, kürklü bir madam geldi. Eleni ikisini de hüsn-i istikbal etti. Anna Maringo'ya bakarak gülümsüyor, ustasının kendini medhetmesi üzerine tefahür ediyordu.

Maringo söze başladı. Dedi ki:

"Kızımı gördün a! Hem güzel hem de işgüzarıdır."

Yanıdaki ihtiyar tebessümüyle mukabele ederek:

"Evet. Öyle görünüyor."

"Sevdiniz. Galiba?"

"Elbette sevilmecek gibi mi?"

Eleni bu muhavereden müstefid oluyor. Gençlik âlemine mahsus hayalata dalıyordu. Hüsn ve cemelinin başkaları tarafından beğenilmesi kendisi için bir sermaye-i meserret hele bir kaç zamandan beri gündeliğinin artmasını da mukaddime-i ikbal addediyor. Akşam olduğu vakit bu gün işittiği, gördüğü şeyleri Yanni'ye anlatmak ondan da tasdiki mutazammın sözler işitmek istiyordu. Gönlünü istila eden halecan-ı sürur akşama kadar devam etti. Maringo ile o ihtiyar kadın biraz sonra kalkıp gitmiş olduklarından Eleni ustasının emrettiği işleri yapmaya başladı.

Odasına geldiği zaman saat yarımı geçiyordu. Ortalığı düzeltti. Sevgili Yanni'nin vüruduna intizaren suyunu vesairesini ısıttı. Değişmek için çamaşır çıkardı.

Fakat saat ikiye geldiği halde Yanni henüz gelmemişti. Eleni bu tehhürden asla endişnak olmadı. Saat dörtte karnını doyurarak yattı. Sabahleyin kalktığı zaman Yanni'nin elan gelmediğini görünce halecana kapıldı. Biraz düşündü. Yanni'nin mutlaka bir iş ardında bulunarak geceyi sokakta geçirdiğine hükmetti. Müsterihane dükkana gitti.

Akşam üstü hanesine geldiğinde Anna Maringo'yu gördü. Kadın telaşlı telaşlı sözler söylüyor. Eleni'ye garip garip bakıyordu. Eleni şüphelendi Hatta:

"Anna Maringo nen var? Bir şey mi var?" diye sordu. Bu sual ihtiyarı bütün bütün telaşa düşürdü. Kız müthiş bir şüphe içinde kalarak odasına çekildi.

Saat iki olduğu halde Yanni hala odaya gelmemişti.

Artık tahammülü kalmadı. Aşağıya indi. Anna Maringo'nun karşısına dikildi. Kocakarı kızın ne için geldiğini anladı. Lakin birdenbire söylememek istiyordu. Hatta:

"Yanni'yi merak etme! O bir yerde kalmaz. Belki işi vardır." diye savdı.

Kız odasına girdiği zaman uzun uzun düşündü. Kendi kendine:

"Acaba Yanni'nin başına bir kaza mı geldi?" diye söylendi. Derhal asabı şiddetle müteessir olarak gözlerinden yaşlar aktı. Yanni'nin o güzel, taze çehresini, hayalini görüyor, her akşam kendini öpen dudaklarından:

"Kardeşim! Güzel Eleni! Güzelim!" sözleri çıktığını tahayyül ediyordu.

Bu ana kadar hiç bir vücut hakkında düşünmeyen kız, yavaş yavaş endişe denilen azab-ı ruhanîye duçar oldu.

Sabahleyin muhtaribane kalktı. Yüzündeki tebessüm adeta solmuş idi. Dükkana geldiği zaman ustası bile:

"Eleni! Rahatsız mısın?" dedi. Kız Yanni'nin gaybubetinden bahseyletti. O gün akşama kadar düşündü. Rahatsız, muhtarib, endişnak bir halde vakit geçirdi.

Eve gelirken halecan içinde idi. Hulya zihnini istila eyledi. Eve girer girmez Yanni'yi karşısında bulacağını, ona sarılacağını, öpeceğini tefekkür ediyordu. Fakat meyusiyeti derhal yüz gösterdi. Odasında o yâr-ı canı bulamadı.

Endişesi bütün bütün arttı. Ağlamaya başladı. Güzel gözleri halecan-ı derunundan kızarmış, zihni bir takım evham ve hayalata dalmış idi.

Oturduğu odanın kapısı vuruldu. Kemal-i şiddetle kalktı. Yanni geldi mülahazasıyla birdenbire açtı. Karşısında Anna Maringo ile bir de polis gördü. Kız yavaş yavaş gerildi. Polisin manzarası onu korkutmuş idi. Anna Maringo ağlıyordu. Eleni derhal müthiş bir vaka husule geldiğini, kardeşinin hapiste olduğunu hissetti. Gelen memur Eleni'ye dikkatle bakarak:

"Kızım! Sen Yanni'yi tanır mısın?"

Eleni kemal-i isticâl ile cevap vererek:

"Evet. Tanırım. Kardeşimdir." dedi.

Polis suret-i nazikanede söyleyerek:

"Haydi kızım. Seni merkezden istiyorlar. Oraya götüreceğim. Yine getiririm." dedi.

Eleni korkuyordu. Fakat emre itaat edileceğini Anna Maringo'nun başıyla verdiği işarettten anladı. Arkasına kırmızı yün örtüsünü örttü. Kapısını kilitledi.

Galata'nın izdihamı arasından bir suret-i haifanede geçti. Evvelce cevelangâh-ı sefaleti olan bu caddeyi iki üç seneden beri geceleyin görmemiş olduğundan sokakta yürürken

utanıyordu. Hele polisin yanında gittiği cihetle sokakta durup da seyredenlerden fevkalade hicab ediyordu.

Merkeze girdi. Adeta titriyordu. Komiserin huzuruna çıktığı zaman sapsarı kesilmiş idi. Komiser kıranta bıyıklı, mülahham bir zat idi.

Polis Eleni'yi ileriye sürerek:

"Getirdim." dedi. Komiser yüzündeki şiddeti tadil ederek:

"Kızım! Korkma. Senin Yanni isminde bir kardeşin var mı?" dedi.

Eleni aynı halecan ile söze başlayarak:

"Evet. Var. Üç gecedir gelmiyor."

Komiser yine tebessümüyle devam ederek:

"Sen onu çok sever misin?"

"Canımdan ziyade."

"Öyle ise onun iyiliği için sana bir şey soracağım."

Eleni heyecan ile:

"Buyrun!" dedi.

Komiser o zaman yerinden kalktı. Yandaki dolabı açarak oradan kara saplı bir kama çıkardı. Kamayı Eleni'ye uzatarak:

"Bu kamayı tanır mısın?" dedi.

Eleni kamayı eline almca üzerindeki kandan müteessir oldu. Fakat kamayı tanımıştı. Hatta:

"Evet tanırım. Yanni'nindir." diye cevap verdi. Komiser yine mülayimane hitap ederek:

"İyice bak! Sonra sözünden dönme." dedi.

Eleni bila-tereddüd cevap vererek:

"İyice baktım. Onundur. Hatta sapındaki şu çivi beni yanımda mıhladı." dedi.

Eleni bu sözleri söylediği zaman yanı başında bulunan polisin biri de yazıyordu. Komiserin bir emri üzerine Yanni'yi getirdiler.

Yanni solmuş idi. Nazarı Eleni'nin nazarına tesadüf edince ikisi de birden haykırdı. Kucaklaştılar. Komiser de polis de müteessir oldu. Eleni o derece ağlıyordu ki hıçkırıktan boğulacak zannediliyordu.

Yanni bilakis mebhut, mahcub duruyordu.

İkisine de sükun geldiği anda komiser Yanni'ye hitab ederek:

"Yanni bu kama senin imiş."

Yanni gözlerini açtı. Eleni'ye baktı. Eleni şaşaladı. Hatta kemal-i hayretinden:

"Senin değil mi? Ben senin iyiliğin için söyledim." dedi.

Muvacehe icra edildikten sonra kız kendisine uzatılan kâğıda parmağını bastı. Refakatinde polis olduğu halde odasına geldi.

Yanni'nin bir adam vurduğuna o zaman kani oldu. Fakat o nazar-ı dehşet bir türlü hatırasından çıkmıyordu. Yanni kendinden muğber idi. Bilmeyerek söylediği sözün onu tecrime kifayet edeceğini anladığı zaman adeta raşedar oldu. Artık hayatında yalnız kaldığını ikinci defa olmak üzere hissetti. Bu his pek müellim idi.

Yanni! Bunca zamandan beri hami-i maişet ve hayati olan bir gençten ayrılmak, dünyada mahza teselli-i sefaleti olmak üzere tanıdığı bir vücuttan ayrı düşmek, onun sözlerinden, nevazişlerinden mahrum kalmak, bundan böyle yaşayacağı müddetçe Yanni kadar sadık, Yanni kadar sevimli bir dosttan iftirak etmek onun için iltiyam kabul etmez bir yara-i manevi hükmüne girdi.

Ba-husus Yanni'nin aleyhinde şahadet etmesini, Yanni'nin kendine nazar-ı husumet ile bakmasını bir türlü zihnine sığdıramıyordu.

O gece sabaha kadar uyuyamadı. Bir nevi hamma-yı ızdırab içinde sayıkladı.

Bir hafta kadar dükkana gidemedi. Her gün ağlar, Yanni'nin hâl-i bedbahtanesini düşünürdü.

On gün sonra Anna Maringo ile beraber hapisaneyeye gitti. Yanni'yi görmek için ruhsat istedi. Yanni'nin yanına kemal-i hicab ile girdi. İki dader-i sefalet o haldede birbirini kucakladı. İki çeşm-i belâ-dide tali'leri için ağladı. İki kalb-i sefil ızdırabat-ı cihannın bitmeyeceğine dair itminan kesb ettiklerini birbirine anlattı. Yanni yaptığı hatayı tamir etmek istemiyordu. Zaten adem-i terbiyeden dimağında husule gelen vahşet bir türlü zail olmuyordu.

Eleni kanun-ı beşerin muktezayat-ı münifesine karşı bulunuyordu. Kardeşi adam vurmuş! Mümkün olsa muhakematını alenen söyleyerek:

"O adam vurulmayaydı!" diyecek idi.

3

TİYATRO

1290 senesi Şubat evailinde idi. Galata'nın ta ortasında bulunan Amerika tiyatrosu bir pandomima oynayacağını ilan etmiş, kapısının önü, allı, morlu kandillerle donanmış idi.

Kapının önüne halk dolmuş, koca ilanın mübalağatını mütalaaya dalmış idi.

Bu aralık "varda!" diye bir sada aksetti. Başına siyah örtü örtmüş, genç bir kadın ile uzun boylu bir herif kalabalığı vardı. Yanındaki herif vardacı gibi kalabalığı ayırıyor, kadma yol açıyordu.

Halk arasında bir velvele koptu. Bir sada yandakinin kulağına:

"Eleni! Eleni!" diye fısıldadı. Bu kelime ağızdan ağıza yayıldı. Hatta beş on kişi ellerindeki çeyreği kapıdaki biletçiye uzattı. O koca merdivende bir patırtı akseyledi.

Fakat hasır şapkalı, esmerce, bıyıkları az terlemiş bir adam biletçiye sokuldu. Biletçi de henüz yirmi yaşında beyazca bir delikanlı idi. Delik önünde gittikçe beliren çehreye dikkatle baktığında şaşırıldı. Birdenbire kalkarak:

"Yanni! Sen misin?" dedi.

Yanni gülümseyerek, sağ elini uzatarak:

"Benim! Nikoli daha dün kurtuldum." diye söylendi. Nikoli ikram olmak üzere Yanni'yi odasına aldı. Yanni oturur oturmaz konuşmaya başladılar. Nikoli dedi ki:

"Seninkini gördün mü?"

"Benimki kim?"

"Eleni!"

"Eleni'yi mi?"

"Evet şimdi burada oynuyor."

Yanni bir heyecanı müteâkıbı sığradı.

"Ben onu ölmüş biliyorum."

"Hayır. Bir sene kadar meydandan kayboldu. Fakat sonra buraya girdi."

"Teşekkür ederim Nikoli. Kardeşimi bana haber verdiğin için memnun oldum. Hâli, vakti nasıl?"

"Nikoli gülümsedi. İstihza ile:

"Pek iyi!"

"Nasıl iyi! İnsan burada kaç kuruş kazanır ki?"

"Adam olursa milyon kazanır."

"Ne diyorsun?"

"Doğrusunu söylüyorum."

"Mademki doğrusunu söylüyorsun. Nasıl kazanıldığımı da söyle."

"Eleni'nin dostu var."

Yanni bila-ihiyar yerinden fırladı. Eliyle Nikoli'ye sükut işareti vererek:

"Sus! Artık anladım." dedi.

Yanni pek müthiş idi. Orada duramadı. Tiyatro kapısından dışarıya fırladı. Divane gibi sokaklar arasında gezindi. Şiddet ve hiddet-i derunundan dişlerini birbirine çarpıp gacırdatmakta, tırnaklarını yemekte idi. Kendi kendine:

"Eleni! Eleni! Sen pek namussuz imişsin. Herkes seni benim kardeşim zannediyor. Sen bu namussuzluğa tahammül edersen ben edemem." diyordu.

Tarik-i şiddetinde tesadüf ettiği meyhanenin birine girdi. Birkaç tane çaktı, daire-i tenezzühü tiyatronun etrafı idi. Saat üçte Amerika'ya girdi. En son mevkiye oturdu. Şapkasını gözleri önüne kadar indirdi.

Muzika kemal-i ahenk ile çalıyordu. Localar, mevki hıncahınç dolmuş, arada sırada yeknesak ayak patırtıları, el şakırtıları işitiliyordu.

Bir çingirak sadası gürültüye hatime verdi. Perde açıldı.

Muzika çalıyordu. Bir de ortaya kırmızı fisto giymiş göğsü açık, saçları dağınık, bacakları ince çoraplar içinden ayan bir kız görüldü. Yanni derhal yerinden fırlayarak:

"Eleni!" diye bağırdı.

Erbab-ı temaşanın bir kısmı Yanni'nin bu halini meftuniyetine vererek alay ettiler.

Delikanlı nazar-ı dikkatini açtı. Gözünün önünde görünen levha-i zî-hayata nasb-ı nazar etmiş duruyor. Küçükten beri koynunda yatırdığı o vücuda şimdi başkaların hırs ile sarıldığını Eleni'nin kendini unuttuğunu, ettiği hizmetlerin hebaya gittiğini düşündü. Bu düşüncesi hissiyatında bir feveran-ı heyecan husule getirdi. Yavaş yavaş yerinden kalktı.

Kantonun birinci perdesinden sonra ikinci mevkie sokuldu. Orada da oturamadı. Ta öne giderek çalgıcıların yanından bakmaya başladı.

Kız ikinci kantoya çıktığı vakit Yanni'yi göremedi. Üçüncü perdede delikanlı birdenbire şapkasını çıkardı. Eleni'nin nazar-ı dikkatini celbetti. Bir anda iki nazar birbirine kemal-i tereddütle baktı.

Eleni kemal-i havf ile titredi, hatta lerzedar dudakları kantonun perdesini bile bozdu. Sarardı. Düşecek gibi gerildi. Bu hal dikkat-i umumiyeyi celbetti. Herkes Eleni'nin birdenbire hastalığına zahib oldu. Perde indi.

Yanni şu mürur-ı zaman arasında tekmi hiddet ve gazabını bir yere cem etmişti. Onun için bulunduğu tarik-i maişeti terk ederek insanlar için en fena bir tarik olan oyunculuğa sülük etmesini affetmiyordu. Hele ikinci locadan kendine atılan bir demet çiçeğe mütebessimane bir

mukabelede bulunmasını kibr-i nefesine yediremedi.

Bu aralık bir garson kendini yavaşcaık çağırđı. Kulağına:

"Eleni Hanım! Seni istiyor." dedi

Yanni bila-teredüd hizmetçiyi takip etti. Tiyatronun üst katında bir odaya girdi. Eleni orada idi.

Kollarını açmış, kardeşini kucaklamaya hazırlanmış idi. Fakat Yanni birdenbire atılarak:

"Ben seni kucaklamam." diyerek belindeki bıçağı kızın karnına sapladı.

Ah! diye bir sada-yı telehhüfü müteâkıb Eleni arka üstü düştü.

Yanni kapıdan çıktı.

Rast gelen hizmetçiye:

"Eleni! seni çağırıyor." diye söylendi. Fakat elindeki kama icra edilen cinayeti ilan eylediğinden garsonun feryadı üzerine etraftan koşuştular.

Yanni ikinci defa olmak üzere kuvve-i zabıtaya teslim oluyordu. Yalnız dimağında muhafaza ettiği bir hal-i mahsus var ise o da sefaletin sinn ile kesb-i şiddet ettiği idi.

Eleni! O yâr-ı can, onun için ilelebed mahvolmuştu. Fakat her ne zaman düşünse o küçük çehreyi tebessümler içinde görür, müteselli olurdu.

MEŞAKK-I HAYAT

...köyünde ... mevkiinde hemen kır denilecek bir mahal vardır ki karyenin şu son senelerde iktisab ettiği âsar-ı ümran, şöyle hecri bir mahallinde de bir kaç hane teessüsüne vesile olmuş, hele bir tarafını bir-suret-i vesiada muhit olan latif bir ova ile bağlar ve diğer tarafını Anadolu'dan bir saha-i mütemevvice ile ayıran deniz oranın manzarasını hemen hemen menazır-ı bediadan biri edecek derecede letafetlere gark eylemiştir.

Gündüzün güneşin şuâat-ı tâbdarı bir tarafında bir ayine-i incila, diğer tarafında sayelerle taravet-yab olan ovalar, dağlar, bağlar, bahçeler aşikâr ederek nazar-ı tamaşaya tabiatın su ve türab denilen iki mefiz-i bî-payanını arz eyler. Hafif nesimlerle hem-âğuş olan şu mamurenin deryasında da, ovasında da mevceler görünür. Muhtac-ı âram olan kulüb-ı meyuseyi mükalemat-ı tabiiye ile itülef ettirir.

Akşamı civar dağların tepeleri arkasına aheste aheste gizlenen hurşid, menazır-ı tabiiyesine bir mazhariyet -i bedia bahşeyler. Tecelliyat-ı gurûbun şiddeti bir tenasüb-i fevkalade içinde olduğu halde yavaş yavaş tahavvülat-ı müessiresini gösterir. Mağribin levha-i ateşini türabın sath-ı zümüründe iltimaat-ı hafife, denizin saha-i kebudunda inikaset-ı zaife husule getirerek iki seviye-i mütelatımadan bir tezat-ı elvan tezahür eder. Nazar-ı zair incizabat-ı muhtelifeye duçar olarak hulûl-ı leyle muntazır olur.

Gecesi hissiyat-ı garibaneyi bir suret-i müheyyicede ikaz eder. Dağların, ovaların sükûn-ı ruh-perveri denizin emvac-ı hazininden mütevellid velvele ile imtizac eyler. Göz gâh bir zulmet-i perdedara, gâh bir zalam-ı mücellaya inıtaf ederek tesirat-ı adide ile açılır kapanır.

İhsasat-ı belîğâ-i tabiiyenin bir nevi cilvegâh-ı zi-ihtışamı olan şu mahal, her kalp için bir mülteca-yi tefekkür olabilecek istidada malik olduğu gibi dakayık-ı hissiyeyi iyiden iyiye tettebbu etmek, daha doğrusu mütalaa-i nefis, muhakeme-i vicdan denilen ve kafiye-i beşeriyetin rehber-i vahdet-nüması olan hassa-i âliye ile iştilal eylemek isteyenler için de bir câ-yı penah olmak meziyetini haizdir.

İnsan o beyaban-ı umranda dediğimiz saatte yürüyecek olsa mahsûsat-ı vicdaniyesinde evvela bir natıkıyyet-i garibe hisseder.

Köyün velvele-i neharı zevale yüz tutmuş ise de ebedi bir surette semaya irtika eden temevvücat-ı hevaiye gittikçe hafifleşen akislerle gûş-ı dikkati tahriş, mesakin-i karibesi zaîf ziyalarla tenevvür ederek çeşm-i zalam-âludu arada sırada kendine celb eyler.

Gâh ayaklar safha-i çemenzara gömülür. Gâh bir kum yığımına batar. Heyula-yı tireği ötede beride biten eşçar-ı azimeye bir nıgehban-ı sabit manzarası verir. Gecikmiş bir yolcunun def-i metaib için attığı avaz-ı şevk garib fakat hazin nagamat ile birleşerek etrafa yayılır. Vakit vakit işitilen çan sadaları sem-i teyakkuz içinde mahuf çnlamalar husule getirir. Ta denizin ortalarında hemen sönecek zannedilen bir şule hareket-ı ihtizazperveranesiyle şuaat-ı basara karışarak bir mübariz-i maişetin ıztırabını anlatır. Bunların cümlesi ruhta bir teessür, müfekkirede bir sürat-i intikal ibda ederek hayat-ı leyliyenin derece-i vahşetini bir suret-i tabiiyede tasvir eder.

Bizim şu tahassüsâtımız yanı başımızda yürüten bir zıll-ı kesifin ahval-i ruhiyesine hissen temasımızdan husule gelmiştir.

Hareketi gayet müteenniyane olduğu gibi istikameti dahi müteferrik bir haneye giden yaya kaldırımıdır. Bazen duruyor. Kim bilir ne türlü tefekküratın zebun-ı tesiridir ki etrafına bakmıyor. Lakin derhal yine yolunda devam ediyor. Haneye yaklaştı. Cebinden çıkardığı anahtar ile kapıyı açtı.

İçeriye girince merdiven başına kadar tutuna tutuna gitti. Eliyle gündüzün konulan kibriti aradı. Çaktığı zaman birdenbire intişar eden sarımtırak ziya kısmen yüzünü tenvir eyledi. Derhal bir zıll-ı mütemevvic hanenin duvarlarında büyüdü. Yine küçüldü. Lambanın şua-ı zaîfi gittikçe kesb-i kuvvet eyledi. Sahib-i hane bütün bütün nazar-ı dikkat önünde aşikâr oldu.

Çiçek illeti, bu çehrenin muhrib-i zalimidir. Yüzün esas-ı letafeti olan kaşlar vaz'-ı evvelisini takip eylemiş ise de ekser yerinde inkıtaata uğramış, en hazin, en manidar nazarlara süzüle süzüle bakan gözleri kirpiksiz kalmış, hele biri mahrekinden bir heyet-i hazinanede fırlayarak sönlük, mavi bir renk ahzeylemiş, ufak burnu şu maraz-ı müdhişin tahribat-ı şedidesine uğrayarak adeta gayr-i muntazam bir et yığını şeklini almış, dudakları bir tarz-ı müstekrehte büzülerek erkek çehresinin alaim-i mahsusasından olan bıyıklara yalnız

ötesinde berisinde birkaç câ-yı nümüvv bırakmış velhasıl heyet- i mecmua-i vechi bir levha-i zîştî teşkil ederek bir imtizac-ı garib nümunesi olmuştur. Fakat asıl şayan-ı tedkik olan cihet tebessüm ve infialinde alacağı şekil, kesb edeceği manzardır.

Eğer nazar-ı hayalimizi bu adamın ahval-i ruhiyesindeki mübareze-i hayata kadar temdid edecek olursak teessürat-ı şedide içinde olduğuna hükmeyleyiz. Zira mücadelat-ı maneviyenin hemen bir makes-i daimisi olan çehre böyle zamanlarda o derece manidar alaim ibraz eder ki henüz tecrübe-dide olmayan gözler dahi bu gibi ahval-i fevkaladeden bir şey iştişmam edebilir.

Lambayı eline aldığı halde ne yapacağını bilmeyenler gibi bir müddet durdu. Ziyannın merdivenin üst taraflarında husule getirdiği hafif sayeler evin tenhalığına başka bir hüznün vermekte idi. Yüzünde görülen infialat-ı nefsanîye emareleri, tebessüm-i hazinane o derece mahzun, o derece dil-sûz âsar-ı vechiyeyi ihtar ediyor idi ki insan baktıkça müteallim olur. Belki enzarının natık olduğu measir-i belîğa o teellümü birdenbire izale ederek kalpte bir hüsn-i incizab hasıl eder.

Biraz uzun boylu ise de hemen kadd-i mevzun denilecek raddede mütenasib'ül a'za, ufak elleri, ayakları, kollarının vaz'-ı muntazamı calib-i nazar bir haldedir.

Yalnız saçları şakaklarına doğru inememiş olduğundan başın şekl-i umumisinde adem-i intizam meşhud olmakta idi.

Bir tavr-ı mekinane ile merdiveni çıktı. Ufacık sofanın solundaki kapıyı açtı.

Bu oda oldukça büyüktür. En güzel bir hâli ile mefruş olup duvarları altın çubuklu kâğıtlarla kapanmış, dört tane büyük tablo ile ziyet-yab olmuş, pencereleri kumaş perdelerle örtülerek kıymettar kanepeler, koltuklar ile döşenmiş, sol tarafı büroluk hizmetini gören küçük fakat zarif bir kütüphane ile tezeyyün etmiş, sağ tarafı üzeri kitap, kâğıt yığınları ile kesb-i irtifa eden mütalaa masasıyla işgal edilmiştir.

İçeriye girince elindeki lambayı kütüphanenin üzerine koydu. Karşısındaki kanepeye oturdu.

İztrabat-ı kalbiyesine tercüman olan bir eser-i infial ile bozuk çehresi bütün bütün bozulmuş idi. Arada sırada etvarından nümayan olan alaim-i endişe o vechte garip garip inkılablar husule getirmekte o çıplak gözlerde müthiş müthiş nazarlar peyda etmekte, gâh dudakları bütün bütün büzülerek gâh yüzü birdenbire buruşarak hayat-ı faniyenin ne kadar elimane güzâr eylediğine işaret eylemekte idi.

Alnında biriken ter, bir mecra-yı muntazam bulamadığından birdenbire yanakları üzerine düşüyor, burun deliklerini yakarak çıkan nefesi, dudakları arasından sudur eden ateşin âhlara karışarak bir levha-i ıztrab izhar ediyor, avuçlarının hararet-i mütezayidesi vücudunun humma-yi endişe içinde yandığını bildiriyor idi.

Tedkik-i hayat arzusunda bulunanlar bu alaim-i zahiriyyeden müstefid olamazlar. Onlar her türlü tahassüsata merkez-i intişar olan dimağın arz ettiği mütalaat ve muhakemattan hazzederler.

Mütthiş, âram-sûz bir şüphe bu adamın ıztrabat-ı ruhaniyesini tevlid eyliyor. Nazar-ı mütalaası iki madde-i mühimme üzerinde döñüyor. Bu iki maddenin biri sırf kendine ait, diğeri refika-i hayatına mütealliktir.

Kendine ait olan maddeyi o derece bî-arafane bir surette muhakeme eyliyor ki adeta nefsi önünde küçüldüğünü hisseyliyor. Bakın ne diyor?...

Ben hayat-ı tıflanemi hemen bir sa'y-ı daimi içinde geçirdim. Pederim asîl idi. Vefatında bana na-tamam bir terbiye, gayr-i kâfi bir servet bıraktı. Validem on altı yaşında iken öldü. O da beni beşeriyetin esas-ı kıvamı olan mesai-i zihniye içinde iken terk eyledi. Filvaki suret-i maişetim taht-ı temine girmişti. Fakat kendim henüz mücadelat-ı hayatın ibtidasında olduğumdan nik ü bed umuru fark edemiyordum.

Yalnız bir cihetten mahzun idim. O da yüzümün şöyle bir maraz sebebiyle çirkin bir manzara ahz eylesesidir. İşte benim birinci kusurum.

Bu kusuru mahvetmek müstehil olduğu gibi gönlümün âmal-i münbasitesini zabt eylemek de müteassir idi.

Henüz genç idim. Bu çağda arzu, heves, hırs, meyl, ibtila denilen beliyyat-ı ruhaniyenin galeyani, heyecanı zabt olunmaz. Yüzümün çirkinliğine bakmaz. Manzaramda arzumu itmam edecek, hevesimi nevaziş-i âşıkane ile teskin eyleyecek, hırsımı ateşin sözlerle, güler yüzü, sevdalı bakışı ile idare edecek, meylim, meyl-i derunî ile arttıracak, ibtilamı etvar ve evza'-ı mübtelafiribanesiyle bî-karar kılacak, genç, dilber, âram-sûz bir levha-i cemal ister idim. Hiç düşünmez idim ki ben onun arzusunu, hevesini, hırsını, meylini, ibtilasını ne ile itmam edeceğim. Yüzümde fart-ı şadiye delalet edecek bir tebessüm, karşımdakini ağlatacak bir manzara ile hitam buluyor.

Arzu! Bu ne hiss-i garib? Tahassüsât-ı dimağiye üzerinde husule getirdiği tebeddülâtı diğlerinin tahassüsâtı üzerinde de husule gelmesini istiyor. İbrahim ediyor. Mağlubiyetini hissetmemek taraftarlığında bulunuyor. Heyet-i umumiye-i vücudu pâ-yı tehdidi altında eziyor.

Hâlimi düşündükçe bir netice-i acibe ile teselli bulmaya başladım. Buna en ahmak adam bile güler. Güya bana hem-ser olacak kadını müktesebat-ı ahlâkiye ve fenniyem ile hoşnut edeceğim. Onun letafet-i vechiye matlabından maâda her arzusuna ittiba edeceğim. Hiç düşünmedim ki bir kadın benim çehremde olsa bana şu neticeyi söylese kabul eder mi idim? Hem de neden edeyim? Hem vechen güzel, hem de tab'an güzel birini arardım.

Dört seneden beri benimle beraber yaşayan haremim şimdi nerede?

Muhakemesi şu netice ile intiha bulunca arkasına dayandı. Kendi kendine:

"Bu gün benden bütün bütün yüz çevireli tam bir hafta oluyor. Beni terk etti. ıztrabımı bilse mutlaka bana acır. Gönlümün onun hakkında hissettiği şiddet-i meyelanı anlasa merhamet eder. Merhamet mi eder! Kime? Ne için? Ben istemediğim bir şeye razı oluyor muyum?" diye söylendi.

Çocuk gibi ağlamaya başladı. Her katre-i sirişki zaten ateş içinde kalan yüzünü yakarak iniyordu. Refika-i hayatına ait muhakemede iltizam-ı ifrat eyliyordu:

"Henüz nev-reside bir nihâl-i cemal. Mehalik-i ibtila nedir bilmez. Fikri anlamadığı, muhitini bilmediği bir daire-i hevese giriyor. Karşısında manzarası kalbe, nazara hissiyat-ı nefret ve istikrah icad ettirecek bir çehreye tesadüf eyliyor. Bu çehre onun için her nevi nevaziş ve ihtiramı ifa için tebessüm ediyor. Fakat bu tebessüm her vechte görülen tebessümler gibi neşe-ver değil.

Belki hazin, calib-i istikrah, iki dide ayrı ayrı nigahlarla bakıyor. Biri nazar-ı âşıkaneşini doğrudan doğruya isal ettiği halde diğeri nazar-ı sabiti ile bir istikamet-i namütenahiye nazır. Onun çeşm-i sevdageri hayal-i safiyanesinin tecessüm ettirdiği çehreyi görmedi. Meşamm-ı âmali küçükten beri cay-gir-i kalbi olan o bû-yı hevesi duyamadı. Dehan-ı naziki ilk defa hissettiği meraret-i hayattan müteessir olarak bir daha söyleyeceği kelimat-ı ibtilaperveraneyi tekellüm edemedi. Vücudu sevemediği bir vücuda temas ettiğinden hissiyat-ı hâliyesini kaybetti.

Tahassusat-ı nisvaniyesi uğradığı sadme-i mağlubaneden müteessir olarak heva-yı baride tesadüf etmiş gonca gibi soldu. Döküldü. Lakin ne mümkün? Onunda arzusu, hevesi, hırsı, meyli ibtilası mahvolmadı. Bari bu tesadüf onda tahavvülat-ı makuse husule getire idi!

Gördüğü bir çehre-i şebab-âlud arzusunu, duyduğu bir sada-yı latif hevesini, bir nazar-ı haris hırsını, bir tavr-ı meyelan meylini, bir vaz'-ı âşıkane emel-i ibtilakaranesini cûşe getirir. Kim bilir dört sene içinde ne kadar muazzeb olmuştur.

Lakin ben ona ne yaptım? Onu seveceklerden daha ziyade sevmedim mi? Sevdim. Fakat ihsas edemedim. İşte benim ikinci kusurum.

Onu daima nazar-ı dikkat önünden kaybetmedim. Her tavrından bana karşı infial ve iğbirar gösterdiğini hisseyledim. Şimdi ben vicdanımın emrettiği hususat üzerine hareket etmeliyim." dedi.

Oturduğu yerden bir hareket-i münfailane ile kalktı. Elleri, dudakları bir raşe-i hayat-fersa ile titriyordu. Cebinden mendilini çıkararak alnında biriken terleri sildi. Bir azm-ı merdane ile yürüdü. Küçük sofadan yukarıya çıkan merdiveni aheste aheste çıktı. Sağ taraftaki kapıyı yavaşça vurdu. İçeriden bir ses çıkmayınca hem eliyle vurarak hem de:

"Hanım! Hanım! Aç!" diye bağırdı.

Odanın içinde karyoladan inmeden mütehassıl bir gürültü işitildi. Bir ayak sesi kapının önüne kadar geldi. Sürme çekilmesinden husule gelen bir gürültüyü müteâkıb kapı açıldı.

Kapının önünde bir vaz'-ı camidane ile duran erkek bir hareket-i hayatiye gösterdi. Kapı açılır açılmaz içeriden dışarıya akseden ziya soluk benzini bir kat daha ayan eyledi. Kemal-i teredüd ile girdi.

Karşısında duran kadın gecelik urbasıyla duruyordu. Bir saatten beri daldığı hâb gündüzün icra ettiği tuvaletini bozmuş, başında top top duran lapiska saçlarını gayr-i

muntazam bir surette çözmüş, kulaklarına, alınına zülf-i perişan halinde indirmiş hele, bir kısmı beyaz ve müdevver alnını istila ederek keskin, ince kaşlarını örtmüş, gözleri bir vaz'-ı mahmurane ile süzülerek nikat-ı dakika-i hissiyeyi taktir edercesine nazar-ı sevdakarane ile dalmış, galebe-i nevmden yanaklarında hasıl olan humret-i latife yavaş yavaş zail olarak gayet latif olan dudakları gonca gibi nim-küşade bir tavr-ı mahsus almış, top çehresi ufak bir çukurluk izhar ederek göğsüne doğru kısa bir sütun-ı nurani ile müntehi olmuştu.

Elleri pek küçük olup omuz başları müdevver, göğsü biraz öne mail, kameti eda denilen meziyat-ı nisvaniyenin cilvegahıdır. Beyaz gömlek ve fistosunun sadeliği arasından bir suret-i mükemmelede nümayan olan kısım-ı vücudu gül pembesi kadar nazar-firib bir renk-i cemal izhar etmekte idi. Vücutundan intişar eden bir nevi bû-yı can-âşub erkekte der-âğu için bir hiss-i garib peyda eyledi. O esnada idi ki kadın yavaş yavaş geriye çekilerek:

"Buyrun ! Sizi gelmeyecek zannettim de yattım idi." dedi.

Erkeğin çehresi âsar-ı münfailane ile mütebeddil olduğu halde yan taraftaki mindere oturdu. Kadın ellerini göğsünde kavuşturmuş, karyolanın yanında bulunan sandalyeye oturmuş idi.

İki çehre birbirinin arzusunu, natık olduğu teessürü anlamak istiyordu. Erkeğin kalbinde hüküm süren rekabet-i hayatiye zavallıyı vâhimeye uğratmış idiyse de metanet-i fikriyesini elan muhafaza etmekte idi. Kadın anlamadığı bir hiss-i garib ile müteessir olarak zevcinin galeyan-ı efkarına dâll olan âsar-ı zahiresini tettebbu ile işigal ediyordu.

Bir müddet sükut ile geçti. Nihayet kadın söze başlayarak:

"Üç gündən beri eve gelmeyişinize taaccüb ediyorum. Benim hanede yalnız olduğumu bilmiyor musunuz? Burada, bu kır yerde yapayalnız oturmak, geceleri erkeksiz kalmak bir kadın için ne kadar muzırdır! Ben sizin hiçbir hareketinize karışmam. Fakat..."

Erkek ayağa kalktı. Bir tavr-ı hazinane ile söze başlayarak:

"Benim eve gelmeyişime sebep sizsiniz."

Kadın kemal-i taaccüble gözlerini kırptı. O da ayağa kalkarak:

"Ben miyim?"

"Evet sizsiniz."

"Bu halde bana ne türlü muamele edilmek lazım olduğunu bilmiyor musunuz?"

"Biliyorum. İşte ben de o muameleyi ifa etmemek için gelmiyordum. Ben sizi severim."

Kadının çehresi birdenbire sarardı. "Severim" sözü bir suret-i müdhişede dimağına aksederek orada bir gırv-ı âram-sûz halinde çınladı. Hatta setr-i iğbirara çalışarak:

"Sever misiniz? Zannedersem karısını seven bir erkek onu günlerce bırakıp gitmez."

Erkek Şu mülâhaza üzerine acı bir surette gülümsedi. Dedi ki:

"Bu sözünüz pek doğrudur. Fakat benim hakkımda kabil-i tatbik değildir. Çünkü ben sizi gördükçe müteessir oluyorum."

"Acayip! Ben sizi ne türlü müteessir ediyorum?"

"Etvarınızla. Zira siz beni sevmiyorsunuz."

Kadın gerildi. Çenesi derhal göğsü üzerine düşerek ufak bir halecanın mukaddemat-ı ıztırabını hissetti. Zihni derhal bir hatrayı tecdid ederek heyecanını tezyid eyledi. Za'f-ı asabı lisanına sirayet ederek cevap olmak üzere:

"Siz indî olarak söylüyorsunuz. Ben sizi sevmemiş olsam hiç olmazsa soğuk muamelelerde bulunurum. Halbuki hizmetinizi görmekten maâda bir şey yapmıyorum." dedi. Ve bir adım ilerleyerek:

"Efendi! Siz benimle adeta eğleniyorsunuz. Her gün bir Şüphe bir tereddüd ile bakıyorsunuz. Bazen infial gösteriyorsunuz. Bazen tehdid ediyorsunuz. Gizli gizli dolaplarımı sandıklarımı karıştırıyorsunuz. Eğer benden Şüpheleniyorsanız ben bu Őüpheye razı değilim. Eğer Őüphelenmiyorsanız bu kadar kıskanmak da çekilmez." dedi. Verilecek cevaba muntazır oldu.

Erkek fena halde bozulmuş idi. Lakin serd-i efkârına bir girizgah bulmak için:

"Bunların cümlesi doğrudur. Fakat ben de haksız değilim."

Kadın bu sefer kemal-i dikkatle gözünü açtı. Birdenbire atılarak:

"Haksız değil misiniz? Demek ki ben hakikaten o Őüphelere kesb-i istihkak etmişim ha! Size yakışmayan böyle bir iftiradan dolayı teessüf ederim. Hareminiz olduğum halde kendi ağzımla namusumuza taarruz etmenize doğrusu ne kadar teessüf edilse sezadır." dedi. Hırs-ı derununu yenemeyerek:

"Bu ana kadar size karşı söz söylemesini bilmediğim halde bu gece delâletinizle söylediğim cihetle buna da bir kat daha teessüf ederim." diyerek kendini iskemlenin üzerine attı.

Erkek ağlıyordu. Kadın çevirdiği manevranın pek müessir olduğuna kanaat getirerek:

"Bu halde benimle işiniz olmadığını söyleyin ben Şüphe altında yaşayamam. Zira Şüphe bir kadın için hemen namussuzluk demektir." dedi.

Kocası bu hükümlerden hazzetmedi. Kemal-i heyecanla söze başlayarak:

"Siz benim sözlerimi anlamıyorsunuz. Size layık olmadığımı anlatmak istediğim halde hiddetiniz muhaveremizi bu kalıba soktu. Ben aramızdaki bürüdeti nefsimin arzusuna muhalif olmak üzere halletmek istiyorum." Kadın mütevekkilane bir tavırla:

"Buyrun, bendeniz de dinlerim."

"Bu halde ikimizin de müfarekatımız tabiidir. "

"Fakat buna sebep ne?"

"Buna sebep size layık koca olamayışımıdır."

"Lâkin siz kendinize bühtan ediyorsunuz."

"Hayır bühtan etmiyorum. Mumelat-ı evveliyemizi düşünerek söylüyorum. Zira ben kendimden korkuyorum."

Kadın sükut etti. Bu hüküm onun için pek müeessir idi. Sebeb-i müfarekatı iyiden iyiye anlamış olduğu halde tecahül ediyordu. Bunun üzerine erkek kalktı. Eliyle selam vererek, gözü yaş içinde olduğu halde:

"İşte ben gidiyorum. Yine sizi yalnız bırakıyorum. Fakat artık bir daha görüşmekliğimiz ihtimali yoktur. İztırab beni mahvedecek ama ben yine tahammül edeceğim." dedi. Mahzun mahzun bir kere daha kadına atf-ı nigah ettikten sonra merdivenlerden indi. Sokak kapısından fırladı.

Kadın odasında mütehayyir kaldı. Kalbinde iki hiss-i mütehalif peyda olmuş idi. Kendi muhakematı arasında kocasından müfarekatı takdir ediyor, altı aydan beri muamelat-ı zevciyeye hitam vermiş oldukları halde yaşadıklarını düşünüyor, bu âlemin hakikaten çekilir bir âlem olmadığını tasdik ediyordu.

Fakat mümkinat-ı hayaliyeyi bir suret-i mütemadiyede zihninde ihya eden tahassüsât-ı umumiyesi bundan böyle dalacağı âlemi tefekküre sevk ediyordu. Kendini çıldırıcasına seven ve lâkin tavriyle, çehresiyle bir nefret-i daimi ilka eden zevci artık kendisinden el çekmiş, onu hareketinde müstakil bırakmış idi.

Kulûb-ı nisvan şayan-ı tedkiktir. Ekseriya izdihamdan haz, ahval-i tenhaiden havf eyler. Erkeğinin kendini bırakıp gitmesi üzerine kalbinde bir hiss-i temayül peyda oldu. Nazar-ı hayaliyle bî-çare zevcini takib etti. Onun çehre-i giryehahını, heyecan içinde olan kalbini, herc ü merc efkara dalan dimağını, sevdasını, şiddet-i muhabbetini, ettiği fedakarlığı düşündü.

O çehre menazır-ı gayr-i muntazamasıyla görüldü. Tebessüm-i hande bile o ayine-i teessüratta inkisarata, in'ikasata uğrayarak hissiyat-ı varidenin derhal tebdil-i maani ettiğini, dudaklarına buselik bir câ-yı temas bırakmadığını, gözlerine bir levha-i in'itaf göstermediğini düşündü. O anda idi ki diğer bir çehre mahzun nazarı, pür-heves gözleri, ateşin dudaklarıyla görüldü. Mücazebe-i enzar husule getirerek kadında bir nevi heyecan peyda eyledi.

O kalbi bir kere nazar-ı tettebbuundan imrar eyledi. Fakat nazarı derhal orada cevelan eden hissiyat-ı şedide karşısında dondu kaldı. Oradaki azamet-i muhabbetin gösterdiği tesirat-ı mahsusadan dolayı müteessir oldu. Lakin ihtisâsat-ı umumiyenin mabihî'l-husula olan kuvve-i ihsasiye menbandaki kuvveti kaybederek yalnız nefsine münhasır olduğunu gördü. O esnada idi ki diğer bir kalp emel, arzu, heves ile dolu darabat-ı şedide ile müteheyyic olduğu halde kalbinde evvelce peyda olan heyecanı tezyid etti.

O dimağın her lahza uğradığı inkılabatı muhakemeye başladı. Burada manzuru olan istihalat-ı hissiyeden hakikaten endişnak olduğunu gösterir bir surette çehresi bozuldu. Çünkü kocası istikbal-i hayatının artık tariki-i hicran içinde kaldığına hükmeyleyordü. Ne çare ki altı aydan beri yalnız kendi istikbalini düşünen diğery bir dimağ teşvik ve iğfal denilen iki şükufe-i vicdan-firib takdim ederek kadının muhakematına hatime çekti.

Lakin ne olursa olsun kadın müteessir idi. Dört seneden beri geçirdiği hissiyat-ı cebriye hissiyat-ı umumiyesini bir habs-i medid altında saklamış olduğundan şimdi birdenbire halas bulması mutlaka tesirat-ı şedideyi müstelzim olacak idi. Hele kocasının kendini seve seve terk etmesi onun için anlaşılmaz bir muamma haline girmişti. Eğer iffetinden şüpheleniyorsa bu mümkün değil idi. Zira o zamana değin henüz bir hayal sahibi olup başka bir cinayet-i maneviyeye temayül etmemiş idi.

Fakat sebep-i vürudu kendisi için meçhul olan bir havf, halecanı temdid ediyor. Başka biriyle izdivaç ettiği halde zavallı zevcinin uğrayacağı ıztırabatı düşünüyor.

Bu kadın hayatın devr-i tereddüdüne vasıl olmuş idi. Yaşamak ne demek olduğu anlayacağı zaman da dimağında bir zalam-ı sâtir peyda olarak onu muhakemat-ı tıflanesi arasında ezmiştir. Filvaki sokakta letafet-i reculiyesi mükemmel olan bir erkeği gördüğü anda titrer, nazarı kendi iradatına rağmen derhal süzülerek o çehreyi harisane bir surette muayene eder. Lakin bilmediği bir mecburiyet üzerine derhal gözlerini indirerek bir saniyelik tesiratını düşününe düşününe yürür. Bazen bir çehrenin tebensümleri kendine bir kuvve-i manyetikiyye gibi tesir ederek onun da dudaklarını tebensüme mecbur eder idiyse de bir anda muhafazasına saî olduğu iffet-i etvarı takınır. Seyir yerlerinde kendine doğru harisane, şitabane yürüyen pür-vücut-ı latifin tekmiil teessürat ve ihtisâsatını duyduğu zaman yığılıp kalacak gibi olur. O zaman hayat-ı namuskaranesini düşünerek iade-i kuvvet eder. Bir dehan-ı mütenasibden ta kulağına kadar akseden sözler dimağında bir takım girdab-ı meyelan çevirdikten sonra mahvolur.

Köyde oturduğu müddet, refikalarından bazılarının mesudiyet-i beytiyeden söz açtıkları zaman onları kemal-i dikkatle dinler. Zevcinin güzelliğini, zarafetini anlattıkları vakit kendisi hiçbir vechle şakk-ı şefe etmez. Yalnız arada sırada bazı kadınların kendi yüzüne nazar-ı merhametle baktıklarını, bazılarının dahi yüzüne karşı erkeğinin çirkinliğini söylediklerini görür işitirdi.

Sabır ve tahammülüne en birinci sebep aranılırsa o da kimsesi olmadığıdır.

Henüz on yedi yaşında iken validesi vefat ederek kendini himaye-i maderaneden mahrum bırakmış idi. O zaman amcasının hanesine gitmiş ve orada altı ay kadar oturarak ondan sonra amcazadesiyle izdivac eylemiştir. Bu izdivac hemen mecburi ve belki tehdidkarane bir surette vaki olmuştur.

Leyl-i zıfak onun için bir devr-i mahsusun küşadına sebep oldu. Bu devr-i mahsus, istihkar-ı hayattır. O ana kadar validesinin dudaklarından maâda hiçbir vücut-ı beşerin temas etmediği yanaklarına kendisi için dâi-i nefret bir dudakın teması birdenbire tüyelerini ürpertti. Hissiyat-ı umumiyesinde tesirat-ı makuse husule getirerek hissettiği bürudet-i hayat-fersayı

kalpte iyiden iyiye muhafaza eyledi. Gözleri zevc namıyla tanıyacağı erkeğin eşkal-i hariciyesini bir suret-i müteneffirane, hissiyatı refik-i hayatının ihsasat-ı âşıkaneşini halet-i mezbuhanede dimağına arz ederek fasl-ı şebabın zaman-ı küşayişini bir müddet için tehire sebeb oldu. Ne garip haldir ki kadın her gün kendisine karşı serd edilen kelimat-ı âşıkaneşinden asla müteessir olmamış, etvar-ı sevdakaraneden kat'an hoşlanmamıştır. Hemen her daim mahzun gezer, gündüzleri akşamın vürudunu düşünerek mükedder olur. Bu melal-i manevi onda bir takım cüretler peyda etti. Mesela zevcini istihfaya başladı. Bî-çare erkek bu darabat-ı hayat altında dört sene kadar ömür-güzar oldu.

Kendi kendine icra ettiği mukayesat-ı cemal onda oldukça mühim tesirat-ı mütenevvia husule getirdi. Bir kere zevcinin heyet-i umumiye-i vechiyesini nazar-ı dikkatinden imrar ettikten sonra yavaş yavaş kalkarak öteki odadaki aineye bakar. Birkaç saniye evvel gözlerinde in'ikasıat-ı müteallime bırakan levhanın yerine kendi letafet-i ruhsarını seyrederek müteselli olur. Bazen o derece endişnak olur ki yerinden hızla fırlayarak yine o ayinede burnuna, dudaklarına, ellerini sürerek taharri-i nekais eder.

Sabahtan akşama kadar beklediği adamın kapıyı çalar çalmaz çirkin çehresini görmek zevcinde güzellik arayan bir kadın için pek müessir bir levhadır. Ba-husus sevimli olmayan çehreden akseden maani-i âşıkane ne kadar soğuk olur? Kulûb-ı sevdaperverde bir hal-i mahsus vardır ki o da tekabül-i hissiyat vaki olduğu halde vuku bulacak her türlü ahval ve esrar-ı kalbiyeden memnuniyet husule gelmesidir. Halbuki böyle sevmediği bir adama sabahtan akşama kadar hizmet etmek, geceleri sabaha kadar onun koynunda yatmak gibi azab-ı hissiyatı daî bir hal çekilmez.

İşte romanımızın en birinci şahsı olan kadının muhakematı şu merkezdedir. Muhakemat-ı indîyeden olmak üzere yalnız şurasını ilave edelim ki kadın pek ziyade aldanmıştır. Zira zevciyet nokta-i nazarından bakıldığı halde istikbal-i aile erkeğin elindedir. Mükemmeliyet-i beşeriyenin muhtaç olduğu vesait-i tevessüünden biri de teşkil-i aile fikr-i mühimmine vakıf rical ve nisvanın yetişmesi değil midir? Halbuki melahat-ı vechiye seri-üz-zeval bir hassa-i fitriyedir.

Kadın geceyi bin endişe içinde olduğu halde geçirdi. Gâh fikrini istikbal-i âmaline doğru temdid ederek o hazine-i vakayide gördüğü parlak ümitlere kapıldı. Gâh hal-i hazırını düşünerek nail olduğu serbesti-i harekâtta dolaylı kendini tebrik eyledi. Fakat uyku o çeşm-i siyaha asla girmede. Dalınlık denilen hal-i mahsus dahi gelmedi.

Sabah olduğu zaman hanenin içerisinde tabiiyi-ül-husul olan tenhalık efkarına dokundu. Güzel gözlerinin yanları son defa olmak üzere kızararak birkaç damla göz yaşının seyelanına yol verdi. İşte baki kalan âsar-ı teessür dahi sirişk halinde gözlerinden çıkarak kalb-i pür-heyecanı müsterih oldu. Her adımında onun çeşm-i istirhamkarını görür, her düşüncesinde kalb-i mecruhunun mahsul-i muhabbeti olan sözlerini muhakeme eylerdi.

Güneş, bulunduğu odayı tenvir ettiği zaman henüz muhakematına nihayet vermemişti.

Kapının hızla çalınması onu tefekküratından men eyledi. Gelen siyah çarşafly bir kadın idi. Kadını gördüğü anda sarardı. Fakat bir hareket-i aculane ile istikbaline giderek aşağı

odaya aldı.

Bu kadın ihtiyarca bir hanım olup yüzünden bir nevi alamet-i asalet nümeyan oluyordu. Çehresinde bir hüzn-i deruniye delalet eden âsar-ı teellüm görünüyor. Hatta dudaklarının titremesi dahi tehevürünü anlatıyordu. Kadın bu hanımı gördüğü dakikadan beri müdafaat-ı lazimesini hazırlamakla iştiğal ederek vuku bulacak her türlü tehacüme dilirane mukavemet etmeyi istiyordu, ikisinin de nazarı birbirine müsadif olduğu anda misafir söze başlayarak:

"Bu akşam kardeşim ile hanenizde vuku bulan macerayı işittim. Buraya kadar gelişim sizin için değil familyamız arasına girecek bürüdeti kaldırmak içindir. Dört beş seneden beri geçindiğiniz halde şimdi birdenbire ayrılmanıza ne sebep olabilir?"

dedi. Kadın görümcesinin bu sözlerini kemal-i ehemmiyetle dinleyerek dedi ki:

"Sebep arıyorsanız benim. Zira kocamdan hazzetmiyorum."

"Hazzetmiyor musunuz?"

"Evet. Çünkü ben onu sevemeyeceğim."

"Elbette. Siz güzel koca isterseniz."

"Pek de güzel olmasın ama biraz da gözü korkutmasın."

"Peki kızım ama sen onun amcasının kızıydın. Bizden de bütün bütün ayrılırsan yalnız başına ne yaparsın?"

"Orasını ben düşünürüm."

"Halbuki pek gençsin."

"Genç olmakla. Gençler muhafaza-i ismete yalnız başına muktedir olamaz mı?"

"Olur ama aldanmaları da o derece kolay olur. Gel sen bu fikirden vazgeç. Aklını başına topla."

"Artık mümkün olamaz."

"Bu halde evin eşyasını vesairesini teslim etmeliğin lâzım geliyor."

"Bu sözünüzden evden çıkmaklığım anlaşılıyor. Peki çıkarım. Ben zaten bunların cümlesini düşündüm de ayrılmayı arzu eyledim." dedi. Derhal odadan dışarıya çıkarak yukarı odaya gitti. Sandığından çarşafını vesair levazım-ı istitariyeyi çıkararak giyindi. Sofada asılı olan şemsiyesini eline alarak aşağıya indi.

Bir tavr-ı amirane ile hitab ederek:

"Siz de benim sandığımı vesair eşyayı haber yollayacağım adamla gönderirsiniz. Allaha ısmarladık." dedi. Hızla merdivenden indi. Kapıyı açıp fırladı.

Kapıdan dışarıya çıktığı zaman beyni ateş içinde yanıyordu. Akşamleyin henüz naz ve i'zaz ile hanesinde mukim iken sabahleyin nazikane bir suretle tard edilişi gücüne gitti. Hatta yüzü gözü kıpkırmızı kesilerek sokağın rüzgârlarıyla teskin-i galeyana çalışıyordu. Dizlerinde bir za'f-ı garib peyda oldu. Bu ana kadar üzerinde nighban-ı maişeti olan bir vücudun eksilmesi onu biraz duçar-ı dehşet eyledi. Fakat istikbal-i âmaline henüz enzar-ı mağrurane ile baktığından o dehşet-i fikriyeyi yavaş yavaş tadil ederek istasyona kadar geldi. Şimendiferin avaz-ı tizi tefekküratında bir inkıta husule getirdi ise de zihni öyle olur olmaz meşagil-i hariciye ile müteessir olacak derecede meşgul olmadığından vagona atlar atlamaz yine mülahazat-ı evveliyesine daldı. Önceden bir hareket-i batiye ile yürüyen o mahsul-i zekâ-yı beşer sonraları sürat-i azimesiyle kendini sürükleyip götürdükçe enzar-ı garibanesi dört seneden beri oturduğu karyeyi vedalar edercesine temaşaya başladı. Hanesinin zaman zaman manzuru olan üst odaları, mavi perdeleri biraz sonra çeşm-i dikkati önünde hafif sisler içinde kaldı. Birkaç dakika geçer geçmez manzarından nihan oldu. O vakit köyün menazır-ı seriasına daldı. Şu ahval-i mütevaliye hiss-i vicdanında bir takım alamet-i teessür ibda ederek bir müddet için gözlerini yaşlattı. Garip değil midir ki şimendiferin istikamet-i hareketi onu karyeden teb'id ettiği halde dimağı hâlâ sokaklarda gezmek, ehibba ve evidda ile görüşmek, akşam üstü hanesinin önündeki çayıra çıkmak, saat yarımına kadar kırlarda tenezzüh etmek, taamı müteâkıb deniz kenarına kadar giderek gündüzün metaib-i hafifesini tadil eylemek, hanesine sahip olduğunu düşünmek ile işigal ediyordu. Fakat kocasının çehre-i baridini görmek mülahazası varid-i hatırı olur olmaz derhal hûn-ı galeyanperveri itidale yüz tuttu. Nefsi önünde bir zamandan beri uğradığı tezlilat-ı zatiyeden kurtuldu. Lakin kalbinde bir ukde-i âram-firib peyda oldu. Bu ukde bir mecburiyet-i mübreme üzerine yine ricat etmek ihtimali olup olamadığı tasavvurundan ibarettir. O zaman artık hayat-ı müstakbelesine veda etmek lazım geliyordu. Fakat ne için ricat edecek? Kendini besleyecek bir erkek bulmak ihtimali de mahvolmadı ya?

Şu muhakemat- nefsiyesi arasında birdenbire durdu. Kendi kendine:

"Ben nereye gidiyorum veya gideceğim?" diye sual etti.

Bu sual onu beş dakika kadar düşündürdü. Nihayet kararını yine kendi kendine vererek:

"Süt kardeşimin evine giderim." dedi.

Bu karar üzerine bulduğu teselli, hissettiği ferah hissiyat-ı umumiyesini biraz teskin eyledi. Bu sükun çok zaman devam etmedi. Derunundan:

"Orada ne vakte kadar oturacaksın?" mealinde varid olan suale de cevap vermek istiyordu. Bu endişe üzerine biraz muztaribane mülahazatta bulundu. Hatta kardeşinin misafirperverliğini, kendi hakkında müşfikane davranacağını ümit eyledi. Bu ümidi de yavaş yavaş karardı. Görümcesinin taht-ı itaatinde yaşamak nefesine giran gelmeye başladı. İhtiyacat-ı zaruriyeyi düşünmüyordu. Bir yerde yatmak esbabının istihzarını teshil etmeyi tefekkür ediyordu.

Sirkeci'ye indiği zaman doğruca köprüye giderek Kadıköy vapurlarının yanaştığı tarafa

revan oldu. Orada biletini alarak vapurun kış tarafında haremlere mahsus olan kısımda oturdu. Sabahtan beri zihnini işgal eden muhakemat-ı dûradûrdan hazzediyordu. Tefekkürat-ı mahsusası arasında üç dört aya kadar kendinin de bir sahıbe-i beyt olacağını ümid ediyordu. Yalnız düşünmediği bir cihet var ise zevc-i müstakbelinin kendi hakkında ne türlü muamelat-ı zevciyede bulunacağı idi. Yalnız erkeklerin kadınlarda güzellik aradığını memul eden bu kadın güzelliğin ahval-i vicdaniyede salaha delalet ettiğine kanaat edenlerdendir. İnsan bir kere hayatın ne derece ıztırab-engiz bir devr-i taayyüş olduğunu anladığı anda tahassüsat-ı vicdaniyesine kadar tesir eden halet-i mahsusayı iyice muhakeme etmezse ekser nikatta şaşırır. Filvaki yaşamak denilen keyfiyet kuvâ-yi vücudiyenin ef'âl ve a'mâl-i hususiyelerini ifa etmek ise de bu manâ-yı sarihi olup bir de bunun manâ-yı ruhaniyesi vardır ki asıl yaşamayı orada aramalıdır. Daha akşamdan beri zihnini yoran mesken meselesi bile onu iktihâmı müşkil bir makhuriyet-i şedide altına atmış, hayata bir faaliyet-i mahsusa veren mücadele-i nefsanîyesinde kendini adeta mağlub göstermiş idi. İşte hayat-ı asliye bu ahval-i müdhîşe içine girdi mi ondan reha-yab oluncaya kadar insan yaşamış sayılmaz. İnsanın ihtiyacat-ı mübremesi arasında en ziyade lazim-ül-itina olan cihat-ı hayatiyenin biri de mensup bulunduğu cemiyetin harekât ve a'mâl-i medeniyesine tevfiik-i hareket etmektir. Her nefesin bir ihtiyac-ı mübrim üzerine alındığı malum olduğu halde müfekkireye varid olan her fikrin dahi ondan şedid bir ihtiyaç üzerine vurud ettiğine inanmalıdır. İşte insanın maneviyeti bu cihetlerden tezahür eder. Eğer meselemizin mesalik-i felsefe içinde maneviyeti inkar etmekle iştihar eden materyalizmeye kadar sevk edecek olursak meslek-i mezkurun dahi maneviyatına kail olmaklığımız icab ediyor. Ve yahut maddiyyun bu noktadan zuhul ediyor. Bir düşünce, bir endişe yok mudur ki maddiyyundan birini ağlatsın ve yahut güldürsün. Bize bu kifayet eder. Halbuki onları intihara kadar sevk ettiğini biliyor ve görüyoruz. İşte bu hal mensup buldukları maddenin ihtiyacat-ı mübrime suretinde o adamın dimağına arz ettiği aksam-ı maneviyesinden biridir.

Kadın hanesinden müfarakat ettiği zaman bir tehevür-i mahsus ile kalktığı ve aradan henüz bir saat geçtiği halde o tehevürü adeta bir mağlubiyete intikal etmişti. O da bu halini anlayamıyordu. Düşüncesi arasında üzülyüyor, mağlubiyet-i vakiasından dolayı kızıyordu. Fakat ne çare ki derd-i ihtiyaç her an piş-gâh-ı fikretinde büyüyerek kendinin hezimet-i kat'iyesini ona isbat ediyordu.

Vapur Sarayburnu açıklarını geçerek Selimiye kışlası önüne geldiği zaman köyün menazır-ı baidesini gördü. Hele Zeytinburnu fabrikasının bacası istikametinde bir tepe halinde görünen mesakin-i mürtefia nazar-ı dikkatini celb eyledi. Dirseğini yan tarafa dayayarak çeşm-i nem-nakı ile temaşaya başladı. Basmahane koyunun bir hatt-ı münhani teşkil ederek Sakız ağacı burnunu çıkardığını gördü. İskele başını nazar-ı hayali önüne getirerek oradan hanesine kadar mümted olan caddeyi takib etti. Kapısı önünde zevc-i sabıkının çehresini görerek ziya kadar seri bir sürat-i ricatkarane ile tefekkürat-ı haliyesine avdet eyledi. Fakat bir eser-i tahazzün peyda oldu. Kocasının nazarında merhamet ve şefkat meşhud oluyor idi. İstemediği halde düşüncesi arasında:

"Kimse bana merhamet etmese de o eder." diyerek söylendi. Fakat gayr-i ihtiyari bir surette ettiği şu hasbihalden utandı. İradat-ı vicdaniyesi önünde hacil kaldığından dolayı kızardı.

Vapur iskeleye takarrüb ettikçe halecanı müştred oluyordu. Hele iskelede gitmemek fikri bile hatır-güzarı oldu ise de nereye gideceğim, meselesine evvelce bir karar-ı kat'ı vermiş olduğundan caddeyi takibe başladı. Heyecanından düşecek gibi oluyordu. Çarıklı mahallesini geçerek sağ tarafına döndü. Orada pembe boyalı bir hanenin kapısı önünde durdu. Elini titreye titreye kapının halkasına uzattı. Hafifçe vurdu. Merdivenden inen birinin ayağı halecanını bütün bütün kabarttı.

Kapı açıldı. Bir hizmetçi kadın kendisini karşıladı. Kemal-i tereddüdle içeri girdi. Sekiz yaşında bir kız çocuğu:

"Firdevs teyzem geldi!" diyerek bağırdı. Yukarıki odaların birinden birkaç ayak patırtısı işitildi. Hele merdivenlerden aşağı bir suret-i seriada fırlayan on üç yaşlarında bir erkek çocuğu doğrudan doğruya elini öptü. Merdivenden çıkarken görünmesiyle tekabül etti.

Bu kadın gayet zaif, esmer, hastalık münasebetiyle benzi sarı, gözleri çukur olup dudakları dahi soluktur. Boyunun uzun olması bütün bütün letafetini kaçırmış idi. Firdevsi görür görmez onlarca en ziyade tazim ifade eden bir temenna etti. Yüzünü handelere boğarak:

"Safa geldiniz. Böyle senede bir olacak mıydı?" diye hem resm-i istikbali ifâ hem de sitemlerini ta'dad eyledi.

Kadın şu müddet arasında garip bir muhakemeye dâş oldu. İçinden:

"Eğer onların yanında kalacağımı bilseler bu yolda ikram ederler mi?" diyordu. Muhakemesi sade bununla hitam bulmuyordu. Evvelce geldiği zaman gönlü ferah olduğu halde girdiğini, şayet ufacak bir istiskal görececek olursa derhal hanesine avdet edebileceğini de düşündü.

Yukarıya çıkıp da oturduğu ve mükalemeye başladığı zaman süt kardeşinin üç güne kadar Haleb'e müteveccihen hane halkıyla beraber gideceğini anladı. Hatta görünmesi:

"Nihayet Bey kendine münasib bir memuriyet bulabildi. Hatta size haber yollayacak idik. Bereket versin lutfen gelebildiniz." dedi.

Kadın şöyle bir hanenin artık kendisi için mesdud olacağını anladığı zaman sarardı. Kalbine bir ye's-i âram-suz hücum ederek bî-çareyi oturduğu yerde mihlanmış gibi muhafaza-i makam etmeye mecbur eyledi.

Akrabasından addedilen şöyle bir hamiden de mahrumiyeti onu bütün bütün dūçar-ı ye's ediyordu.

O gece biraderi geldiği zaman biraz görüştü. Derd-i dilini hicabından açamadı. Fıraş-ı ıztırabına yattığı esnada iki elleriyle yüzünü setrederek ağlamaya başladı. Baran-ı sirişk ıtlakına bi-hakkın ma-sadak olan bu ağlayış zavallımın yirmi dört saatten beri uğradığı tebeddülât-ı hissiyesinin bir nevi neticesi idi. İşte şu hali tefekkürat-ı bedbahtanesinin şiddet-i ibtidaiyesini gösterir. İstikbal için ağlaya ağlaya düşünen buna bir de maziden nefret gibi bir hal-i mahsus zamm eden bir kadının mürettebat-ı fikriyesinde intizam aranılmaz. Hayatı yalnız istirahat-i kalb ve vicdan ile imrar etmiş bir insan olduğu gibi mesudiyet-i maziye

tefekkür edip de müteessif olmamış dahi yoktur. Fikir, mazinin dairesinden yavaş yavaş kurtularak muhit-i istikbale dahil olmaya başlayınca filvaki biraz endişnak olur. Hatta korkar da maksad-ı tefekkürde bu havfı izale edecek tedabir ve a'mâl-i dünyeviyeyi evvelce tertib etmek olduğundan eyyam-ı maziye de aldananlar mürur-ı zaman ile haif olmaya başlarlar. Kalb-i insanî hissiyatı nokta-i nazarından hakikaten gariptir. Mesudiyet-i haliye onun için haiz-i ehemmiyet olamıyor. Muttasıl ferdayı düşünüyor. Kadın o gece için imrar-ı hayat edecek yer bulduğu halde ertesi günü tefekkür eyliyordu. Eğer iktidarı olsa tulu-ı şemsi karar-ı sabitini buluncaya kadar tehir edecek surette haris-i teemmül idi. Fakat kavanin-i tabiiye la-yetegayyer olduğundan pencerelerden bir suret-i zaifede dahil olan şuaat-ı evveliye odasının içerisini hafif ziyalara gark etti. O zaman Firdevs bir suret-i müdhişede titredi.

Yatağının içinde doğruldu. Dün sabah kendi kendine irad ettiği:

"Nereye gideceğim?"

sualini bir daha yad ederek buna cevap bulmayı düşündü. Netice-i tefekküratında ehibba-yı kadimesinden Nuriye Hanıma gitmeyi, orada hazır bulunan parasıyla bir müddet yaşamayı kurdu. Bu karar onu biraz teselli etti. Fakat endişe-i vicdan teselli ile değil ciddiyet-i karar ile mündefi olur.

Familya halkı bir yere toplanıp da musahebete başladıkları esnada herkes Firdevs'in ıztırabını sordu. Zira gözleri hemen şişmiş denecek raddede bî-huzur olduğu gibi renk-i rûyu dahi kaçmış idi. Bu sual dahi şayan-ı dikkattir. Hatta o bile kendi kendine:

"Ben bir günlük ıztırabımla âlemin nazar-ı dikkatini celb eyledim." diyordu. Varid olan suallere:

"Dünkü yorgunluk sebebiyle rahatsız oldum." cevabıyla mukabele etti. Kendisi halinden müşteki olmadığından istifsar-ı hatırın ardı kesiliyordu. Firdevs bundan da müteessir oldu. O kendisini istintak etmelerini, andlar, yeminlerle hall-i felaketini sormalarını istiyordu. Fakat herkes vâkıf-ı esrar olabilir mi?

Saat dörtte biraderine resm-i vedaı icra ederek çıktı. Tefekküratı dünkü düşüncelerinin aynı idi. Fakat bugünkü hissiyatı arasında görülen makhuriyet biraz daha kesb-i şiddet etmiş idi. Kadıköy iskelesine geldiği zaman uzaktan yine köyün menazır-ı mesturesini gördü. Gözlerinde bir meyl-i incizab husule gelmiş olduğundan derhal orayı mütalaaya başladı. Seyahat-i hayaliesi arasında hanesini gördü. Bu sefer de başka türlü teessür ile mükedder oldu. Bir insan ne kadar cahil olursa olsun mutlaka hissiyat-ı medeniye ile mütehassis olur. Beş seneden beri teşekkül etmiş bir aileyi fikr-i hayalperestisi ile bozduğuna hükmeyleti. Lakin o çehre! O çirkin çehre!

Kocasının eşkal-i umumiyesi onun için bir hayal-i muakkib haline girmişti. Vapura bindiğinden bile haberdar olamayacak derecede müstagrak-i efkâr olduğundan ilk hareket onda bir intibah-i hususi peyda eyledi. Yine köyün menazır-ı seriasını görüyor, mesudiyet-i insaniyenin tahassüs-ı fikriyedeki intizama vabeste olduğunu düşünüyordu.

Yanında oturan iki kadın mükalemelerini hızlandırdılar. Kulağı içinde yavaş yavaş

akisler peyda eden Şu sesler onun için oldukça mühim efkâr-ı hususiyeyi havi idi. Nazar-ı dikkatini bu iki kadına atfeylediği zaman bunların siyah çarŐaflı, kalın peçeli olduklarını ve yalnız birinin elinin mavi damarlı, zaife, buruşuk olmasından ihtiyarca bulunduğunu, diğerinin henüz safahat-i hayatı ihtar eden o katmerlerden azade olduğunu gördü. Vücudunu bir hareket-i batie ile çevirerek gŐ-ı dikkatini açtı. Genç olduğu sadasından aşikâr olan kadın ihtiyara hitaben:

"Filvaki, ben sabrettim. Tahammül ettim. Fakat ben de insanım. O her akşam içer, l gibi gelir. Ben evde onu beklerim. Söylesem üzerime hücum eder, dver. Aldığı parayı kumarhanelerde yer. Ben üzerime bir çarŐaf alacak olsam onu çok görür." dedi.

İhtiyar gŐs geçirir bir surette:

"yle ama kızım kadınlarda bir hal bulunacak ki o da herŐeyin sonuna kadar tahammül etmektir. Ben pederinin nice dayaklarını yedim. Benim malımı, mlkm yedi. Ben yine sabrettim. Fakat bir zaman geldi ki benim kadınlığımı tasdik ederek utandı. Ondan sonra rahat ettim. EĞer dünyada rahat oturduğumuz yerde hasıl olmuş olaydı sonra rahatın da itibarı kalmazdı. Kocanın güzeli, çirkini olmaz. Sen hanım ol da onu sarhoŐluktan geçir." diye cevap verdi.

Firdevs bu sözler üzerine bütün bütün gŐ-ı dikkatini açtı. Hatta ikisinin de yüzüne bakmaya başladı. Genç melal-i derunundan dolayı peçesini açtı. Sarışın, mavi gzli, il yzli, zaife, benzi soluk, saçları kıvrıcık, dudakları hemen beyaz denecek raddede renksiz bir kadın idiyse de onlarca Şirin vasfına layık mütebessim bir çehre sahibi idi. İhtimal ki sarılığı derd-i derunundan mütevellid ıztrabattan naŐı idi. Anasının son sözü zerine:

"Ben boŐanmasını istemiyorum. Lakin sizin yanınızda oturacağım." dedi.

İhtiyar geniŐçe bir nefes aldı. Hatta:

"Gördün mü kızım! Beni de memnun edersin. Peki! Benim yanımda oturun. Bak ben damadımı nasıl yola getiririm." dedi ve bir tavr-ı mahsus ile vapurun kenarma yaslandı.

Asıl muhakeme Firdevs'de olduğu malumdur. Kocanın çirkini olmaz, sözü bir suret-i garibede kulağına çarpmıŐtı. Hele o genç kadının her akşam kocasından dayak yemeyi mheyya olduğunu işittiği anda bunu bir suret-i mükemmelede tedkik ederek:

"Benimkinde bu hal yok idi ama kendini sevmiyordum." diye bir netice-i mtereddide ile hüküm verdi. Bu hüküm o anda bir takım nikat-ı muzlimenin tenvirine sebebiyet verdi.

İhtiyar kadın kızını yola getirdiğinden dolayı memnun olduğu halde güya onun asab-ı Şiddetini tahfif için hitabete başladı. Bu baŐlayıŐı bir ah ile ibtida ederek:

"Kızım! Bir kere babanın yüzüne bak. Ben ona vardığım zaman tamam on yedi yaŐımda idim, mahallemizde herkes beni güzel diye oğluna almak istiyordu. Meğer kader ve kismet böyle imiş. Baban iek bozuğu olduğu gibi sermayesi dahi yoktu."

Firdevs bu söz üzerine bir kere titredi, yine dinlemeye başladı. Kadın hitabetinde

devam ediyordu. Diyordu ki:

"Anamdan, babamdan kalan paramı onun eline verdim. Buna ne için mecbur oldum. Tek beni geçindirsin. Ben kimseye muhtaç olmayayım. Rahat edeyim diye. Yine senin anan var, baban var. Ya benim kimsem yok idi ya!"

Firdevs kendi derdine malik bir kadının eyyam-ı hayatını dinliyordu. Bunun için gûş-i canını dikkatle açarak muhakemat-ı ahireye intizara karar verdi.

"Beni aldığının üçüncü ayı sertleşti. İçmeye, ben onu sevmeyeceğime o beni sevmemeye başladı. Sen doğdun. İki aylık iken bana bir dayak attı ki on beş gün yatakta kaldım. Fakat yine tahammül ettim. Sabreden kazanır. Sonraları o da aklını başına aldı. Şimdi ikimiz de rahat ediyoruz."

Firdevs artık sabredemedi. Kulak ahbablığı olmak üzere:

"Valide Hanım! Maşallah! Çok sabırlı imişsiniz." dedi. İhtiyar gülerek başını salladı. Firdevs'e hitaben:

"Sabretmeye idim ne olacaktım. Başka bir erkeğe varacak değil miydim? Benim talihim ondan da dayak yedirirdi. Kızım, erkek kullanması, ev idaresi pek güçtür." dedi.

Artık tefekkür zamanı hakikaten hulûl etmişti. Kadın dayak meselesini bir suret-i hakîmanede muhakeme etti. Kendi kendine dedi ki:

"Dayak yemek, kadına yakışmadığı gibi hiçbir kimseye de yakışmaz. Fakat kocası sarhoş olan kadın bu misillû ahval ve harekâta tahammül ediyor."

Hem çirkin hem de bed-mest olan erkeğine kemal-i tehalükle sarılıyor. Ben ise beş sene zarfında muamelat-ı nazikaneden maâda birşey görmedim. Lakin o çehre benim için o derece dâî-i nefret ki şu iftiraka razı oldum. Ya benim de varacağım erkek böyle sarhoş veyahut bed-hû ise. O zaman hayatım yine bir işkence içinde kalacak. Binaenaleyh tedbirli davranmam icab ediyor.

Son cümlesi onun için tedkiki pek ziyade arzu edilecek bir cümledir. Firdevs de bunun farkına vardı. Lakin tedkikatını vakt-i ahire bıraktı. Vapurun köprüye yanaşması hasebiyle müşterilerde görülen tehalük, kendini biraz işgal eyledi.

Köprüye çıkınca Galata tarafına doğruldu. Karaköy kapısından tramvaya binerek Tophane'de indi. Garip ir teselli ile dem-güzar oluyordu. Fikri pek muzlim olmadığı gibi netice-i kararı dahi pek müsterihane değil idi.

Yalnız. Bî-kesliği kalbinde bir elem-i manevi suretinde bulunarak hayat-ı âdiye ile hayat-ı zevciye arasındaki fark-ı azimi düşünüyordu. Erkeğe şiddet-i ihtiyacını harekât-ı müstakilane için arzu ediyor. Hiç olmazsa mükalemat-ı adidede bulunarak istirahat-ı fikr u vicdanına hadim sözler işiteceğine itimad eyliyordu.

Hele iki günlük seyahat-i mütereddidane asabına başka bir rehavet vermişti. Manen kesb-i za'f ettiği gibi âlam-ı maneviyenin kuvâ-yi maddiye-i vücuduna iras ettiği hiffet dahi heyet-i umumiye-i cismanisini haleldar etmişti. Bu da bir meşakkat-i hayatiyedir.

Hayat esasen bir meşakkat-i dünyeviye daha iyisi senelerce süren bir mücadele-i nefsanîye olduğu halde bunun teşdidine hadim vesait ve vesailer teşebbüs etmek ve yahut dâî-i meşakk işlere girişmek insanı bütün bütün zebun eyler. İşte Firdevs de zebun olmuş idi. Salı pazarı caddesini geçerek Cihangir'e çıkacak yokuşu tırmanmaya başladı. İşte size bir ıztırab-ı zi-hayat ki gideceği haneye yaklaştıkça muztarib oluyordu. Kendi bile ıztırabatna hayret ediyor, hatta:

"Kocamın taht-ı nikahında bulunduğum zaman ne kadar serbest idim." diyerek beyan-ı teessüf eyliyordu.

Yokuşun müntehi olduğu mahalde boyası mahvolmuş, biraz harabe karib bir hanenin önünde durdu. Kemal-i tereddüd ile kapı halkasını salladı. Bir müddet sonra bir daha salladı ise de derun-ı haneden hiçbir hareket işitemedi. Yalnız yandaki haneden bir kadın:

"Kimi istiyorsunuz?" diye seslendi. Firdevs acele ile:

"Nuriye Hanım'ı!" diye cevap verdi. Halbuki komşu kadın:

"Onlar şimdi burada değildir. Misafirlige gittiler." diye hitap etti.

Firdevs az kaldı bayılacaktı.

Gece! Müdhiş zaman! Hulûluna üç dört saat kalmış idi. Bu devri imrar etmek elzem. Fakat nerede? Kapının önünde durduğu bir iki dakika müddet zarfında dimağında bir azab-ı ruhani hasıl oldu. Mahvolmak azab-ı hissiyata duçar olanlar için pek ziyade ehemmiyetsizdir. Bin meşakkatle çıktığı yokuşu inmeğe başladığı zaman kimsesiz kaldığını bir daha hisseyledi.

İki gün içinde üç defa tedarik-i mesken fikr-i mühimmiyle işgal eden bu kadın devr-i hayatının yirmi üçüncü senesine vasıl olmuş olduğu halde henüz bu gibi efkâra bigâne nazarlarla bakıyordu. Hele kavaid-i meşrua-i medeniyenin en mühimmi olan teşkil-i aile fikr-i esasisini şimdi teyakkun etmeye başlayınca derunundan ne derece muztarib olduğunu anlatacak bir sada ile:

"Eyvah!" diye hızlıca bağırdı. Eyvah! nida-yı teessüfü başka bir erkeğe varıncaya kadar kapı kapı sürüneceğini anladığından neşet ettiği gibi, hane berduşane bir surette gezen bir kadına kimsenin dest-i izdivac uzatmayacağını da bildiğinden inbias eylemişti.

Aile kelimesindeki inbisat-ı tabiiyi büyülttü. Hem yokuşu iniyor, hem de o kelime-i mübarekenin natık olduğu maani-i dakikayı şerh ediyordu. Menakıb-ı vicdaniyenin en mahrem, en gizli yerlerini dinliyor. Harekat-ı muhtelifesiyle sokakta yürüyordu. Meşakk-ı hayatın daha mebadisinde bulunduğu halde çektiğinden gnâ getirmiş, hevesat ve âmali fena halde zedelenecek o cihetten dahi makhur kalmış idi.

Şimdi nereye gidecek idi? Ye's ve mecburiyet saikasıyla nereye gittiğini bilmediği halde yine Tophane'ye kadar indi. Galata'nın o kalabalık caddesinden bir hareket-i aculane ile geçerek Karaköy köprüsüne vasil oldu. Kadıköy vapurunun dumanını nazarıyla takip etti. İçinden evvelisi akşam yattığı haneyi hatırladı. Fakat biraz sonra Eyüp vapurlarının birine girdi.

Vapur memuru Eyüp diye bağırdığı zaman yerinden kalktı, İskele caddesini takip ederek Taşçılar geçerek sola döndü. O sokakta kırmızı boyalı bir hanenin kapısını çaldı. İlk darbeyi müteâkıb kapı açıldı. Firdevs kemal-i mesudiyetle girdi.

Kendisini karşılayan hemen otuz yaşlarında, oldukça latif çehreli, biraz vakur, esmer renkli fakat endam-ı mütenasib sahibi bir kadın idi. Gülerek:

"Safa geldiniz. Hoş geldiniz." diyerek çarşafını aldı. Kemal-i iltifatla merdivenlerden yukarıya çıkardı.

Evin derunu gayet temiz olduğu gibi içinden rû-nüma olan intizam-ı tam dahi sahibesinin hakikaten kadın olduğunu isbat ediyordu. Zaten tavrı, sözü, hanımlığı bir kat daha ayan ettiği gibi on yaşında henüz nev-reside bir kerimesi dahi etekler öperek misafirine lâzım gelen hürmet ve muhabbeti ibraz eyledi.

Kadınlarımızın birbiriyle görüşmeleri mutlaka ev muamelatı üzerine olacağından istifsar-ı hatır meselesini hane meselesi takip eyledi. Sahibe-i hane:

"Bey nasıldır?" deyince Firdevs sarararak:

"Ben de bilmem?" diye cevap verdi. Kadın bu sözden birdenbire müteheyyic olarak:

"Ayrıldınız mı? Yoksa dargın mısınız?" zemininde bir sual irad etti. Bunun üzerine Firdevs:

"Evet. Ayrıldık."

"Sebebi?"

"Ben istemedim."

"Allah! Allah! A kardeşim! Beş seneden beri geçindiğin halde şimdi neden istemedin."

"Hazzetmiyorum."

"Sana kocanın çirkinliğinden ne zarar? Bizimkiler güzel de ne yapıyorlar? Vallahi teessüf ettim. Vah! Vah!"

Firdevs bu teessüften hakikaten hisse-mend oldu. Zira hemen bir meyl-i mahsusa kapılıyordu. Fakat evin sahibesi:

"Ben on iki senedir neler çekiyorum. Biliyor musunuz? Sen akşam üstü kocanın yüzünü görürsün ona derdini anlatırsın. Ben ondan da mahrumum. Gece saat ikide gelir. Ya merdiven başında düşer, kalır. Onu kaldırmak kabil değil. Yukarıya çıkar. Yapılmış yatağına

yatar. İşte benim gördüğüm koca! Ne hacet? Bu akşam yine görürsün." dedi.

Firdevs bunun üzerine derince düşündü. Kadına:

"Ya benimki daha fena idi ya. Ben onun yüzünü görmesini istemezdim. Lakin sen de çekiyorsun kardeşim. Şimdiki halde benim halim harap. Nereye gideceğimi düşünüyorum."

"Nereye gideceksin? Burada kal. Bu ev ikimize de yeter."

"Size zahmet olmaz mı?"

"Neden olacak?"

"Filvaki ben size yük olmam."

"Estağfirullah! Sizde olan bizim olur. Bizde olan sizin olur. Elbette ya aranızı buluruz, yahut senin de bir kısmetin çıkar."

Firdevs artık sükût etti. Kalbi biraz müsterih olduğu halde hakkında gösterilen âsar-ı mihman-nüvazanedan dolayı teşekkürler etti. Kendi gibi garip bir kadına himayet ve sahabet eden adamların henüz mevcut olduğuna kanaat-yab oldu.

Akşam oldu. Gece saat biri geçtiği halde sahib-i hane henüz görünmedi. Şadiye namıyla evde yad edilen o on yaşındaki kız gözlerinin kenarı kızarık bir halde olduğu halde yandaki odanın minderi üzerine serilmiş, adeta uyuyakalmış idi. Ev sahibesi dahi ızdırabından yüzü, eli terlemiş olduğu halde pencerenin kenarına oturmuş, Firdevs'e hazin hazin bakıyordu. İşte bu esnada idi ki evin kapısının önünde bir gürültü koptu.

Kadın derhal odadan fırladı. Firdevs garip bir halecan içinde kaldı. Dışarıdan iki üç ses aksediyordu. Seslerin biri:

"Şükrü Bey! Kendine gel. Birader ayıptır. Sen çocuk musun?" dediği halde diğeri:

"İkisinde de kabahat var. O taş atmış. Bu da ona karışmış ne olur?" diye söyleniyordu. Kadın Şükrü Bey sözünü duyar duymaz kapının ipini çekti. Bu aralık Firdevs de sofanın kapının kenarına çıkmış, vuku bulacak hali temaşaya dalmış idi.

Kapıdan içeriye bir vücut-ı mütezelzil girdi. Bu gelen ev sahibi olup başında fes olmadığı gibi rubasının sağ tarafı kamilen çamura boyanmış, hele yüzü, gözü, elleri, elindeki mendili bütün bütün bulanmış idi. Sokak kapısı kapandığı zaman kadın aşağıya indi. Firdevs nazar-ı muhterizane ile bakmıyor, yanında sine sine ağlayan Şadiye'yi tesliye ediyordu.

Şükrü Bey kol demirine nasılsa dayanmış, başı çenesiyle beraber göğsüne inmiş, elleri bila-ihiyar sarkmış, muttasıl sallanıyordu. Arada sırada gözlerinin akı belli oluyor, dudakları ağır ağır çarpılarak bir şeyler mırıldanıyor idiyse de en ziyade işitilenler küfre müteallik akval-i gayr-i münasebe olup iç çekişleri, tükürüşleri pek garip, pek iğrenç surette idi.

Firdevs o zamana kadar duymadığı bir bû-yi müteaffini duydu. Kadın kocasının yanına kadar giderek:

"Bey! Ayaklarını çıkarayım." deyince hane sahibinde bir hareket-i meçhule görüldü. Bir müddet tereddüden sonra:

"Vay...sen misin? dedi. Sağ ayağını uzattı. Fakat vücudunun muvazenetini kaybettiğinden iyiden iyiye sendeleyerek kış üstü yere düştü. Kafası duvara şiddetle vurdu. Bunu müteâkıb kadın bir feryad kopardı. Zira kocasının başı yarılmış idi. Kız derhal aşağı koştu.

Sarhoş hâlâ bî-hûş idi. Firdevs de yardıma kalkışarak derhal bir kova su çekildi. Birisi başını tuttuğu halde diğeri o soğuk suyu döktü. Bürudet, hele başında açılan yaranın elemi herifte oldukça mühim bir intibah âsarı husule getirdi. Yavaş yavaş:

"Dök karıcığım! Dök. Dök... Vah dök." demeye başladı.

Şu ameliyat-ı ibtidaiye hitam bulduğu halde kadın ağlıyordu. Zira feci bir endişe o anda kalbine istila etmiş idi. Bu endişe, bir gün sokakta düşerek kocasının mahv u helak olması üzerine mübtene idi. Şu ahval-i garibe birer birer Firdevs'in nazar-ı itibarından geçti. Herif mülayimane yukarıya çıkarıldı. Başına kantaron yağı vesaire konularak yatağa yatırıldı.

Firdevs bu çehreden bütün bütün ürkmüş idi. Hele kadının kocası hakkında gösterdiği muamelat-ı dil-nüvazaneye bütün bütün hayran kaldı. Bu hale de katlanamayacağını işrab eder bir tavırla kadına hitaben dedi ki:

"Makbule Hanım! Maşallah size!" diye söylendi. O da:

"Ne yapayım? Bundan iyisini bulacak değilim a! Yiyeceğine, içeceğine bol. Yalnız şu hali çirkin. İnşallah o da savuşur." dedi.

Bu aralık kız sofranın hazır olduğunu söylediğinden yemek başına oturdular. Saat tamam üç idi.

Şu familya halkı kısmen bedbaht değil mi? Fakat Makbule her lokmasında şu yemeği kendisine tedarik eden vücudun yukarıda kanlar içinde yattığını düşünerek müteessif oluyordu. Fakat şöyle bir nimete nailiyetinden dolayı müteşekkirdi.

Firdevs onların yattığı odanın altında hazırlanan yatağa girdiği zaman yine mütefekkir idi. O gece sabaha kadar uyumadı. Yukarıda Makbule Hanım'ın sabaha kadar kocasıyla uğraştığını, onu kaldırıp öteye beriye götürdüğünü, yarasını değiştirdiğini, güzel güzel nasihatler verdiğini, kendisinin misafiri olduğunu, kocasının bu haline razı olup yalnız iftirak maddesine canı sıkıldığını dinledi. Hatta ta kulağına kadar vasil olan bir sada:

"Pek iyi ettin. İnsan böyle kadınlara acır, varsın olsun. Belki aralarını bulurum." sözlerini ısm etti.

Henüz şafak sökerken ev sahibi kemal-i ihtiyat ile merdivenlerden inerek haneden dışarıya çıktı.

Kendisi İstanbullu ise de işi gücü çarşıda olduğundan erken gitmek icab ediyordu.

Firdevs o günü akşama kadar mesrurane gezindi. Kendisine bir melce bulduğundan dolayı seviniyordu. Adeta evin meşagiline de karıştı. Söz arasında ertesi cuma günü Kağıthane'ye kadar gidip eğleneceklerini de katıştırdı. O gece sahib-i hanenin چراغی eve gelerek ustasının bu akşam bir eğlenceye gittiğinden gelemeyeceğini, merak etmemelerini söylediğini haber verdi.

Makbule mahzun oldu. Ama Firdevs bu haberden biraz teselli buldu. Zira akşamki manzara zihnine dokunmuş idi. O gece biraz uyuyabildi.

Ertesi gün saat beşte bir çifte kayığa binerek Kâğıthane'ye gittiler. Çoban çeşmesi taraflarında evlerinden getirdikleri yemekleri yediler. Akşamın on ikisine kadar gezdiler. O letafet-âbadın her türlü menazır-ı cedidesini görerek, binlerce insanın bir anda meşgale-i yevmiesini hissederek eğlendiler.

Evden içeriye girdikleri zaman saat yarım idi. Makbule biraz telaş etti. Derhal mangalı yakarak yemekleri dizdi. Evi bir kere gözden geçirerek kocasının yatağını vesairesini düzeltti. Saat ikide kapı sertçe çalındı. Sahib-i hane kemal-i dehşetiyle girdi. Yine gözler kapalı idi. Fakat bu sefer düşmüş olmayıp üstü başı temiz idi. Karısı elindeki çıkını aldığı zaman yayık bir surette çıkan sadasıyla:

"Bu gün nerede idin?" dedi. Kadın birdenbire şaşaladı. Zira korkuyordu. Firdevs bu hitab üzerine biraz endişnak oldu. Halbuki Şükrü sesini yükselterek:

"Sana söylüyorum. Nerede idin?" diye bir tokat attı.

Zavallı Makbule birkaç adım geriye çekildi. Şadiye alelacele Firdevs'in yanına koşarak:

"Aman teyzeciğim! Beni kurtar." diye ağlamaya başladı. Sarhoş tekdiratında devam eyliyordu:

"Bir günlük misafirinin hatırından çıkamadın değil mi? Yoksa bana inat mı yaptın?" diye kadının üzerine hücum etti.

Sahib-i hanede gözler dönmüş idi. Kadın fena halde korkmuş, hatta merdiven ayağına sığınmış idi.

Firdevs birdenbire fırladı. Dinliyordu. Herif hala sözünde devam ederek:

"Demek ki bana..Onu sahabet etmekliğin gezip tozmak için idi ha!" demesi üzerine kadın da:

"Hayır. Efendi. Ben gidelim demedim." diye isti'fa-yı kusura başladı.

Firdevs derin bir ıztrab ile müteessir olarak:

"Ben bu hanede de rahat edemeyeceğim." diyerek kalbinin halecanına bir de gözyaşlarını zammetti.

Herif güç hal ile yukarıya çıktı. İ'tab ve serzeniş arasında:

"Söyle ona yarın evimden çıksın. Gitsin." diye bağıyordu. Halbuki Şadiye:

"Teyzeciğim. Sen ona bakma. O sarhoştur. O bilmez." diyerek taltif-i hatırıma çalışıyordu.

Makbule hicabından aşağıya inemedi. O akşam hanede sofraya kurulmadı. Herkes bulunduğu yerde yattı. Fakat Firdevs uyuyamıyordu.

Tefekkürat-ı muztaribanesi arasında kocasının hayalini gördü. Onun için daima merhametli, daima şefkatli olan o çehre evvelki çirkinliği ile görünmüyordu. Zira beş seneden beri hiç bir zaman onun âmaline muhalefet etmemiş, hatta son deminde bile yine kendi arzusunu itmam edecek bir hale rıza göstererek kendi kalbinin arzusunu, emelini, hevesini zabt etmişti.

O akşam garip bir hal vukua geldi. Birdenbire gönlü bulandı. Bunu heyecanına atfederek ehemmiyet vermedi. Zihni bin meşgale-i hayat içinde olduğundan ahval-i umumiye-i vücudiyesini düşünemiyordu. Bu haneden bir suret-i baridanede kovulduğunu tasavvur ettikçe hayat-ı bedbahtanesinin daha ne derecelere kadar irâe-i nekbet edeceğini tefekkür ediyordu.

O gece, bir suret-i müdhîşede geçti. Hatta dehşeti Firdevs'in tecessüsât-ı kalbiyesi üzerinde büyük büyük tahavvülat husule getirdi. Düşünüyor; fakat tefekküratı silsile-i intizamı birdenbire kaybediyordu. Ağlıyor, lakin her katre-i sirişki göz pınarlarında mahvolarak ağlamaktan maksud olan itidal-i âlam husule gelmiyordu. Yarın gece! İşte bu daha müthiş idi. Uğradığı hezimet-i vakianın her taraftan işitildiğine kani olduğundan her haneden de böyle tard edileceğine itimad ediyordu.

Sabahleyin sahib-i hanenin erkenden fırladığını işitti. Onu müteâkıb derhal çarşafını giyerek kimseye duyurmaksızın o da kapıdan dışarıya çıktı.

Havanın taravet ve bürüdeti ateş içinde kalan dimağını biraz teskin eyledi. İlk vapurun hareketine daha yarım saat olduğundan bir kayığa atladı.

"Büyük köprüye!" diye bir de emir verdi. Kayık onu bulunduğu mahalden teb'id eyledikçe ahval-i vicdaniyesinin birbirini müteâkıb uğradığı tahavvülat ve tebeddülâtı tedkik ediyordu. Tefekkürat-ı hususiyesi arasında:

"Meğer yaşamak pek güç imiş!" diyerek herkesin kalbinde dönen ıztırabat-ı müellimenin mutlaka kusur-ı zatiden münbais olduğuna hükmediyordu. Ömründe ilk defa olmak üzere böyle bir tahkire uğradığından tehevür-i nefsanisini yenemiyor, erkeklerin ne kadar şedid, sert terbiye altında büyümüş olduğuna inanıyordu. Halbuki kendi kocası böyle değil idi. Hane ağzına kadar misafirle dolsa âsar-ı memnuniyet gösterir. Karısının yüzünü güldürmek için her türlü sarfiyatı göze aldırır. Onun da bir kusuru var. Ah! O menhus çehre!

İftirakının henüz beşinci günü olduğu halde seyahat-i derbederanesini elden bırakmamıştı. Ne garib hal! Kayıkta istihfaf-ı hayata kalkıştı. Bu fikir, dimağdan kolay kolay geçebilir ise de icraatı vukua geleceği zaman dehşet-i mümkinisini göstererek hayatın

lezzetini anlatır. Halbuki gönüü boş olduğundan bu türlü bir fikr-i mahsusâ neden ittiba edeceğüni tefehhüm edemiyordu.

Bu sefer gideceğı yeri iyiden iyiye kestirdi. Köprüde kayıktan çıkarak tramvaya bindi Sultan Ahmet'te indi. Mekteb-i Sanayiin yanında sâparak Ahırkapı'ya doğru yollandı. Yol üzerinde beyaz boyalı bir hanenin kapısını çaldı. Kapıyı açan Ayvaz yavaş yavaş geriye çekilerek şive-i mahsus ile:

"Buyrun." dedi.

Firdevs hareket-ı aculane ile harem kapısına döndü. İçeriye girdi. Haremde kendisini karşılayan bir halâyika hanımın olup olmadığını sordu. Cevab-ı muvafık alınca biraz genişlenerek çarşafını üstünden attı.

Muhterizane yukarıya çıkmaya başladı. Bu konak oldukça büyük olup harem ve selamlık dairesini havidir. Mefruşat-ı dahiliyesi muntazam olduğu gibi intizam-ı mahsusu dahi calib-i nazar-ı dikkat idi. Merdivenlerden sürat ile çıktı. Harekatındaki isticale o dahi beyan-ı hayret ediyordu. Bilmediğı bir hiss-i garib her nereye gitse onda bir teecessüs, tahassüs âsarı peyda etmiş olduğundan konuşacağı adamın çehresinden âmal-i kalbiyesini aramaya, mükalematından bazı şeyler istişmam etmeye merak ediyordu.

Hane sahibesinin odasına girdiğı zaman köşede oturan ihtiyar, sarışın, kuru, yüzü biraz buruşuk, gayet sade giyinmiş ela gözlü bir kadın gördü. Firdevs daha kapıdan içeriye girerken ihtiyar gözlerini sulandırarak:

"Gel kızım gel! Başına gelenleri duydum. Meraklandım ağladım, uykularım kaçtı. Halidim de teessüf etti." diyerek kızını istikbal etti. Firdevs bu istikbalden fevkalade müteheyyic olarak ağladı. Kadının elini öptüğü sırada o da onun yüzünden öperek yanına oturttu.

Firdevs bu haneye yerleşeli bir ayı tecavüz etmiş idi. Filvaki konakta rahat rahat oturmakta idi. Fakat bir nevi rekabete duçar olmuş idi. Zira sahibe-i hanenin yirmi beş yaşlarında, sarışın, mavi gözlü, latif çehreli bir oğlu olduğu gibi bunun da tıpkı kendi gibi güzel, etvarı, hıramı, cazibesini, işvesi, güftarı dil-nişin bir zevcesi vardır.

Halid, ahval-i ruhiyesi nazar-ı itibare alındığı halde adeta her hale mütemayil, mütecessis, nazarıyla her şeyi istiknaha alışık, hele kadınlara pek ziyade düşkün, sayyad-ı kulüb bir delikanlı olduğundan Firdevs'in eve geldiğı günden beri bir nev'i heves-i meçhul ile müteessir olmuş idi. Akşam üstü erken gelmeye, selamlık dairesinde az durmaya, geceleri gezinmeye, Firdevs'in ikamet ettiği odanın üstündeki odada şarkılar çağırma, Firdevs sözü açıldığı zaman onu tesahüb etmeye başladı. Fakat bu türlü nümâyişleri havf ile ibtidar eder, sonunda kimsenin kendisinden şüphelenmediğini görerek cüretini arttırırdı. Bir gün selamlıktan içeriye girdiğı zaman ayağının uçlarına basarak kimseye duhûlunu haber vermeksizin girdi. Buna da sebep hareme girecek koridordan Firdevs'in sadasını işitmesi olmuştur. Sofaya çıktığı zaman kadın pencere önünde bulunuyordu. Genç kendini işittirdiğı zaman enzar-ı harisanesiyle bir kere süzdü. Hevesat ve âmalî fena halde müteheyyic oldu. Lakin derhal başını çevirerek odasına teveccüh etti ise de zevcesinin nazar-ı dikkati inkılâbat-ı

vechiesini iyiden iyiye seyretmiş olduğundan o da dışarıya fırlayarak Firdevs'i muayene etmeyi kurdu.

Firdevs Halid'in gizlice hareme girmesinden hakikaten endişnak olarak doğruca odasına çekilmişti. Minderin üstüne oturduğu zaman o iki çeşm-i kebudun natık olduğu maani-i mühimmeyi halletmeye teşebbüs etti. O güzel çehrenin nazar-ı âşıkane ile kendini seyre tenezzül ettiğini bir nev'i eser-i bahtiyarî gibi telakki ederken birdenbire titredi.

Taassub-ı namusperveranesi bu ana kadar hiç bir şeyle haleldar olmadığı halde şimdi şöyle bir hale cevaz vermesi nefsine giran geldi. Fakat bir tesir-i zalimane kalbini bî-huzur ediyor, maişet-i mevkutesi arasında onu havflara, endişelere, heyecanlara sevk eyliyordu.

Akşam yemeğine oturdukları zaman evin gelini bir nev'i iğbirar içinde görünüyordu. Firdevs bu iğbirarı derhal anladı. İki nazar telaki ettiği zaman ikisi de birbirinin ahval-i kalbîyesini anlamaya çalıştı. İşte rekabet o günden itibaren zuhur etti.

Gelin henüz genç olduğundan ateş-i gayz u hiddetini yenemedi. Dilfeza namında kalfa ile konuşurken:

"Firdevs geldiği günden beri rahatım buzuldu. Ben bunları çekemem. Dün gece beyin gizlice kalkarak sofada gezindiğini duydum. Fakat bir gün gelecek ki sabredemeyeceğim." demiş olduğundan halayık bundan bir hisse-i mahsusa çıkardı.

Aradan bir hafta geçtiği halde vukuat-ı mühimmeden bir şey zuhur etmedi. Yalnız Firdevs'in endişeleri arttı. Hakikat bazı gece, sofada ayak patırtıları işitiyordu. Dikkatlice dinleyince Halid'in gezindiğini, arada sırada bazı öksürüklerle mevcudiyetini anlattığını hissetti. Bû ahvalin cümlesi birer endişe-i derunînin husulüne sebep oldu.

Bir nev'i azab-ı hissiyat her gün şiddet-i ibtidaiyesini tezyide başladı. Zira gelin ile bir odada tesadüf ettikleri zaman kadın derhal kalkar, suratını asarak dışarıya fırlar. Hele Dilfeza kalfanın enzar-ı dikkati kendini bütün bütün üzerdi.

Artık tarz-ı maişeti bütün bütün muhtell oldu. Kendi kabahati olmadığı halde bu kadar su-i zanna giriftar olmasını bir türlü nefsine yediremiyordu. Daldığı muzîk ıztırab içinde namusunun yavaş yavaş dillere düşerek mahva iktiran ettiğini der-piş ettiği zaman gözlerine kan hücum eyliyordu. Bî-çare tefekkürat-ı müstakbeleye daldı. Fakat Halid'in nazarı kendini ta'zib ediyordu.

Odasında düşünüp dururken konsolun önündeki saatin arkasına bırakılmış bir kâğıt parçası manzuru oldu. Kemal-i tereddüd ile yerinden kalktı. Bir havf-ı vicdan-âşub ile elini uzattı. O mektubu titrek elleri içine aldı.

Hayatı o zaman bir girdab-ı müdhiş etrafında geziniyordu. Karşısındaki âyine, teessürat-ı vicdaniyesinin makes-i daimisi olan çehresini ona noktası noktasına gösterdi.

Firdevs bu manzaradan korktu. Henüz vücudunu sığındırarak bir câ-yı aman bulamadığı halde namus ve haysiyetini gasp etmeye, onu bütün aşınası yanında tahcil eylemeye müstaid olan bir elin ta odasına varıncaya kadar girerek şuraya bir mektup

bıraktığını anladı. Bu hal tahammül-fersâ idi.

Kemal-i tereddüd ile dört tarafına bakındı. Bu ihtirazı dahi onda bir hiss-i zalim husule getirerek beynini ateşler içinde bıraktı. Zarfı yırttı. Okumaya başladı.

"Sizi seviyorum. Bu sevgiyi bir şey mahvedemiyor. Lutf edeceğinizi, bana acıyacağınızı bilirim. Bu gece beni beklemenizi rica ederim."

Şu üç dört satırı okuduğu anda acı acı güldü. Kendi kendine:

"Ben mi bekleyeceğim? Amma garip ha! Beyefendi beni âdi bir kadın zannetmiş." dedi. Mülâhazat-ı a'mikaya daldı. Bu düşüncesi pek garip bir netice ile hitam buldu. Birdenbire yüzü sarararak:

"Ah! Zavallı Hanım! Pek yanılmışsın. Ben erkek yazısını tanıyacak kadar okuma yazma bilirim. Beni bu türlü bir hile ile mahvetmeye çalışıyorsun ha!"

diyerek mektubu avucu içine aldı. Doğruca Büyük Hanım'ın yanına gitti. Kadın Firdevs'i görünce:

"Gel kızım!" diyerek bir hürmet-i mahsusada bulundu. Fakat birdenbire onun lerzenak dudaklarını, sirişk-i teessür akıtan gözlerini görerek:

"Kızım! Ağlıyorsun. Sebebini öğrenebilir miyim?" diye bir istizahta bulundu.

Firdevs şu suale elindeki mektubu uzatarak:

"Okursanız, anlarsınız." dedi. Kadın okumak bilmediğini anlatınca Firdevs okumaya başladı. O sırada gelin dahi içeriye girmiş idi. Artık tahammülü kalmadı. Büyük Hanım'a hitap ederek:

"Bu yazı gelin hanımındır. Ben Halid Beye karşı asla bir harekette bulunmadığım halde beni kıskandı. Fakat zararı yok. Kimsesiz bir kadını namussuzluğa teşvik edenleri Cenab-ı Hak mücazat eder." dedi. Bunun üzerine etek öperek artık duramayacağını anlattı.

Büyük Hanım bu hareketten fena halde müteessir oldu. Kaşlarını çatarak:

"Dur! Kızım! Sen benim süt kardeşimin kızıydın. Seni himaye etmek benim için bir vazifedir." dedi ise de Firdevs:

"Teşekkür ederim. Fakat artık duramam. Ben yine gelir sizi ziyaret ederim. Size karşı asla rencide olmadığımı, hele himayenizden dolayı pek ziyade müteşekkir bulunduğumu itiraf ederim. Beni afvedin." dedi. Gözleri yaş ile dolu olduğu halde hızla kapıdan dışarı fırladı.

Odasına geldiği zaman adeta bayılma derecesinde idi. Bir buçuk ayı mütecaviz bir zamandan beridir uğradığı ahval-i sefilaneye kendi sebep olduğunu yad ederek:

"Ah! Nankör! Sen rahatını kendi elinle kaçırdın."

diyerek ağladı. Çarşafını giyerek, bohçasını koltuğuna alarak aşağıya indi. Bu çıkış onun için pek müthiş idi. Zira bir takım enzar-ı hasudane kendini itham ediyor, onun için namussuz diyordu. Bundan maâda şu tecrübe-i hayat onu tedarik-i mesken hususunda dahi muztarib bırakıyordu. Hiddet ve gazabı arasında haneden fırlamış idiyse de nereye gideceğini henüz kesdiremiyordu. Bohçası koltuğunda sokaklarda serseriyane gezinmek, göz aşinalığı, söz ahbablığı eden kadınların yanına sığınmak, erkeklerinden harekât-ı taarruzkarane, karılarından muamelat-ı müfteriyane görmek, git gide bir takım efkâr-ı meşume ile istinas peyda etmek, tahkirat, tezyifat-ı müteaddideye uğramak sürükleyip götürdüğü hayatın meşakk-ı takat-suzuna munzam olan beliyat-ı a'mâlden idi. Kendi kendine:

"Kocam!"

dediği zaman onun her türlü taarruzat ve tecavüzar-ı ağıya karşı gerilmiş bir cenah-ı zî-iktidar, yüzü çirkin idiyse de kalbi temiz bir himayetkar olduğunu hisseyledi. O zaman bir meyl-i mahsus ile ona teveccüh etti. Fakat bir gurur-ı taze azm-ı kalbisini mahveyledi.

"Öyle ya! Ne yüzle, ne türlü bir hak ile zevc-i sabıkına müüracaat edecek? Kendi hacaletinin onda bir tesir-i mahsus peyda edeceğine kani idiyse de bir iki ay evvel ona karşı söylemiş olduğu sözleri düşündükçe mahcub oluyordu.

Bütün mal ve mülkü cebindeki bir kaç liradan, koltuğundaki bohçadan ibaret olduğu gibi cemal ve melahatı dahi yalnız hissiyat-ı insaniyeyi bir lahza işgal edecek derecededir. Fakat bu cemal onun hayat-ı müstakbesini temin etmiyor. Zira başkalarında hissiyat-ı mahsusa-i şehvaniyeyi intibaha davet ediyor. Halbuki kocasında bu hal yok idi. O onu perestiş edercesine seviyor, ona bir istikbal-i müzeyyen ihzar eyliyordu.

Artık hangi haneye gitmiş olsa rekabet-i hayatiyeden kurtulmayacağına hükmeyleyiyordu. Her hanede erkek bulunduğu cihetle bir gün olup da yine namusuna taarruz edileceğini düşündükçe teessürüne payan olmuyordu.

Bir anda yüzünde alaim-i sürur görüldü. Kendi kendine:

"Dadımın evine gider otururum." dedi.

Filvaki onun için en ziyade şayan-ı intihab olan da bu idi.

Sultan Ahmet'te bindiği tramvaydan Aksaray'da idi. Karagümrük yolunu tuttu. Yolda tesadüf ettiği kadınlardan sorarak akşama yakın dadısının evini buldu.

Dadısının hanesi iki odalı bir ev olup harap ve yalnız bir odası kabil-i beytutet bir haldedir. Bundan maâda dadısı o hanede müstecirdir.

Zenciyye, elli altmış yaşında ihtiyar, kocalı bir hatundur. O gece kocası yukarıki sofada yattı. Firdevs buradan da hazzedemedi. Filvaki hatun ikram ve i'zazda kusur etmedi ise de fakr u zaruret onun da belini bükmüş, dağdağa-i âlemden bıkmış, usanmış, olduğundan hanımın meşreb-i mahsusuna hizmet edemeyeceğini zimmen anlıyor. Ba-husus kocası titiz, huysuz bir adam olduğunu bildiğinden son zamanında böyle bir gaileye tahammül edemeyeceğini kendi kendine tefekkür eyliyordu.

Firdevs'in o akşam midesi bir daha bulandı. Bu hali dadısının da nazar-ı dikkatini celb eyledi.

Ertesi sabah kadını muayene eden ebe, gebe olduğunu bir suret-i ciddiyede söylemesin mi? Artık Firdevs bütün bütün mahzun oldu. Hayat-ı sabıkasının nişane-i namisi olan şu semereyi mahvetmek tarafını iltizam eden kadınlardan olmadığından o akşam sabaha kadar düşündü. Verdiği karar pek-âkılane idi. Artık her türlü kibir ve gururunu kırdı. Komşudan buldurduğu bir hokka kalem ile zevc-i sabıkına bir mektup yazdı. Bu mektup:

İnayetlû Efendim,

"Beş sene zarfında tarafınızdan gördüğüm in'am ve eltafı kendi ayağımla teptiğim için bugün ne derecelerde esir-i ıztırab olduğumu tarif edemem. Halbuki müfarekatımızdan beni ettiğim hatanın azimetini, beni istifa-yı kusura mecbur ediyor.

Karnındaki çocuğuyla iltica eden bir kadını reddetmeyeceğinizi bilirim. Cihanda hakikaten bir ümidim kalmış ise o da sizsiniz. Dadım cevab-ı lutfunuzu alıp gelirse artık hayat-ı müstakbelemin hizmetinizde geçeceğini arz edebilirim."

zemininde idi.

Filhakika dadısı o gün mektubu... köye götürdü. Aradan beş saat mürur ettiği halde kapının şiddetle çalındığını duydu.

"Kimdir o?" diye çıkardığı sadaya görüncesinin sada-yı mühtezzi cevap verdi.

Firdevs merdivenlerden atarcasına inerek kapıyı açtı. Gördüğü manzaradan fevkalade korktu. Zira gelen kadın ağlamaktan gözleri mahvolacak dereceye gelmişti.

İki nazar-ı mütecessis bir anda birbirine mülâki oldu.

Firdevs kendinden geçerek:

"Ne var?" diye sordu. Kadın da:

"Ne olacak? Geçen gece öldü." diyerek cevap verdi.

Firdevs bayılmış idi.

Kendine geldiği zaman vicdanında ağır, hayat-suz bir ıztırab mevcut olduğuna dikkat etti.

Hasta hasta görünceyle beraber oradan kalkarak köye gitti.

Hayatını kendi uğruna feda eden zevcinin ölürken bile saadet-i istikbalini düşündüğünü orada anladı. Zira yazdığı bir vasiyetnamede hanenin yarısını da ona terk etmiş idi.

Firdevs, o çehreyi tasvir eden fotoğrafı aldı. Ağlaya ağlaya öptü. Kalbinden:

"Artık hayatım, onun çektiği kederlere ağlamakla geçecektir. Çocuğunu terbiye

edersem mesut olurum." dedi.

O hanede oturduğu müddetçe her gün müteveffanın hayalini görerek, sadalarını işterek nedamet-i külliye içinde yaşadı.

LEYÂL-İ İZTIRAB

1

HAYAL-İ MUAKKİB

Gecenin piş-dâr-ı zalamı afak-ı maşrıkı istilaya başlar başlamaz sükûn ve rehavet denilen iki pasban-ı muhaddir uruk ve asaba hakim olur.

Biraz zaman mütenazırı olan hanelerin camlarını kırmızı, al, altın sarısı ziyalarla in'ikâsat-ı hazinaneye gark eden levha-i gurûb, gittikçe sönerek temaşager-i ahzanı olan didelerden füsûn-ı hiyre-sazını izale edince feryad-ı mütehalikane, sürat-i azime ile tahrik-i cenah eden tuyur-ı leyliye deverana başlar.

Göz gittikçe daire-i rüyetini kasr ederek kuvve-i basırasını müjgan önünde toplar. Dimağ revzen-ı teessüratından nüfuz eden zulmet-i müterakkiyenin tesiratıyla yavaş yavaş hayalat-ı garibeye dalarak gündüzün şiddet-i metaibini tahfife çalışır. Fikir kuvve-i hayaliyesiyle zalam-ı kesifi yarar, mahall-i maksuda kadar gider.

Her mesken, hayat-ı sakinini ilan için sarı bir ziya ile tenevvür ederek kuvve-i zalama karşı bir açz-i meçhul içinde kalır. Âsar-ı hayat birkaç defa perdelerde birdenbire büyüyen sayelerden zahir olarak sokaklarda baki kalan avaz-ı pâların aks-i hazini işitilir.

Ten, came-hâb-ı istirahat gömülür. Birkaç saniye sonra göz kapakları iner. Yalnız teneffüs hayata delalet eyler. Uyku denilen şebih-i memmat iade-i kuvvet eder.

Aceb hâb-ı ebedide istirahat vücuda hadim mi? İhtimal ki rahat-ı ruh o zaman müyesser olur.

Sükûn ve rehavet kulûb-ı müsterihaya mahsustur. Her kalp uyku ile kesb-i istirahat edemez. Her dide geceleri kapanmaz. Her fikir tatil-i işigalat etmez. Endişe, ızdırab, heyecan, tefekkür, hayal denilen müheyyic-i dimağ bazı ve belki ekser kulûb-ı müteheyyiceyi uyanık durmaya sevk eder. Bunlar da histir. Fakat tesirleri mâhi-i hayattır.

İntikal-i fikr, cazibe kadar seridir. Bir anda daire-i ittilamı dolaşır, vakayi-i müstakbeleyi keşfe başlar. Hüzün ve gam. Elem ve ızdırab fikre ârız olur bir âmâdır. Bunların tasallutu fikri bir zulmet-i müheyyice içine atarak tahayyülat-ı şedidenin tevellüdüne bais olur.

Belki cazibeden de daha seridir. Zira onun tesiri avalim-i maneviyeyi bir anda müteessir kılar. İn'ikâsat-ı fikriyenin vicdan denilen levha-i azamet üzerinde gösterdiği eşkal-ı muhtelif dahi büyüktür. Fikir seyyale-i teessüratını o mecma-ı âlide tahşid eder. Hissiyat-ı muhtelifenin imtizacından husule gelen şerare, göz denilen ayine-i teessürattan harice fırlar.

Bir lahzada çehrede a'mik ve lakin hissiyat-ı vicdaniyeyi tamamen natik olan alaim peyda olur.

...köyündeki yalıda denize nazır bir odada titrek bir ziya görünüyordu. Sahilhanenin rıhtım üzerine nazır olan kapısından içeriye girilince ufak bir avlu ve avlunun sağında bir merdiven olup bu merdivenle çıkıldıkta küçük bir sofaya açılan üç kapı meşhud olur. Solumuzdaki kapıyı açarsak bir karyola, yanı başında bir yazıhane, yazıhaneye mülâsik bir koltuk ile câ-be-câ minderler görülür.

Nazar-ı teccüs, bir minderin üzerine yaslanmış bir delikanlıya tesadüf eder:

Daha bahar-ı şebab yüzünde sebzi nev-hiz slıvermiş, saçları kıvrırcık ve çok olduğundan başından birbirinden müteferrik turreler peyda etmiş, esmerce, keskin nazarlı, mütenasib-ül-vech, alını tefekkürat-ı a'mikaya dâll olan teessürat ile buruşmuş, kaşları gayr-i ihtiyari bir surette çatılmış idi.

Önünde bir takım kâğıt yığınları, sağında kitap kümeleri durmakta ve bir mütalaa-i ciddiyenin tesiratyyla gözleri dalgın dalgın etrafa nigeran olmakta idi.

Fıkr-i pîç-â-pîçinin o çehre-i şebab-âludda husule getirdiği alaim-i hüznü ü keder, delikanlının mekanet ve metanet- i tavrı pek de mülâhazasız olmadığını anlatmakta idi.

Müjganından bir şule-i cevvali gibi çıkan şuâ-i basarı eftar ve mütalaat-ı hususiyesinin şiddetini bildirir. Birkaç varak-pare üzerine yarı yarı yazmış olduğu mülâhazat dahi bir şey kaleme almak hususunda izhar ettiği acz-i katibanesine nümune idi.

Yüzünde görülen bir beşâseti müteâkıb derhal kalemi eline aldı. Bir kâğıdı üzerine:

"İztırab... "

diye bir kelimeyi yazdığı halde durdu.

Bu kelime onun için pek ecnebi değildi. Fakat şerh edemedi. Göğsünü şişirerek çıkan bir sada-yı telehhüf üzerine gözlerinin yanları buruştu. İnfialat-ı şedideye delalet eden bir aks-i tesir derhal dudaklarını yakan bir nefes-i ateşin ile hitam buldu. İztırabı tarif edemedi ise de bil-fi'l muztarib olduğunu anlattı.

Acaip her his tarif olunabilir mi? Bu mümkün değildir. Bazen bir kelimenin şerh ve tefsirine müddet-i hayat kifayet edemez. Ba-husus elsine-i beşeriye henüz nâ-tamamdır. Nâ-tamam olmasa da hissiyat hususidir. Her kalp bir türlü daraban eder. Lakin her his bir türlü tesir edemez. Her çehre birbirine benzer. Fakat alamet-i teessürü başkadır. Her dimağ şeklen birbirinin aynıdır. Fakat mahsul-i icadı olan efkâr birbirinin aynı mıdır?

İztırab hiss olunur. Tarif olunabilir mi? Edilse de nâ-tamamdır. Her dimağın teessürü, ıztırabı bir değildir. İztırab da histir.

Delikanlı bir daha davrandı. Kalem-bedest olduğu halde o kelimenin ahirine bir şey ilave edemedi.

Kendi kendine:

"Ben muztaribim! Fakat ıztırabı tarif edemiyorum." diye mırıldandı.

Bu hasbihali müteâkıb tefekkürat-ı a'mikaya daldı. Bin fikr-i elîm derhal dimağına hücum etti. İnsan mağlub-i hissiyat olursa o zaman zebun olur. Derin bir hatt-ı keder alnını buruşturdu. Muhakemat-ı vicdaniye başlamıştı.

Esna-yı tefekkürde göz görmez. His görür. Nazar her eşya üzerine in'itaf eder. Fakat anlayamaz. Zira dimağ meşguldür.

Tababet emraz-ı bünyeviyeyi tedavide müşkilat görüyor. Her maraz-ı bünyevinin mikrobi var deniliyor. Tababet emraz-ı bünyeviyeyi tedavi edemez. Vazifesi de bu değildir. Maksad-ı tıp emrazı müvellid olan esbabı ref' etmektir.

Hikmet emraz-ı maneviyeyi tedaviye memurdur. Her maraz-ı manevinin de teessür veya his denilen vasıta-i intişarı vardır. Maksad-ı hikmet de emraz-ı maneviyeyi tevlid edecek arazi def eylemektir.

Gariptir. Vücut-ı beşer, maddeten, manen bir cihan imiş. Onun da mebadisi, edvar-ı hayatiyesi, merkezi, beşeriyeti, seması var imiş.

Vücudun tabakat-i hayatiyesi bir kere nazar-ı im'an ile teftiş edilecek olsa edvar-ı hayatın dehşeti, nazar-ı mütecessisi korkutur. Hissiyat-ı vücudiyenin tarihi hiçbir cihanın tarihine benzemez. Tarih-i manevinin her sahifesi bir girdaptır. Nazar-ı diğer onun muhitinde gezinir. Yalnız çeşm-i vicdan o girdabın a'mak-ı hafasına kadar iner. Tedkikatını ifâ eder. Fakat söyletmez, hissettirir. Her nefes o girdab-ı müdhişin sudurat-ı hayat-fersâsından biridir.

Delikanlının gözüne arız olan dalgınlık geçti. Elini ter ile pür-nem olan nasiyesine götürerek bir anda çektiği ıztırabı anladı. Nihayet:

"Ah ıztırab! Ben seni hissediyorum. Yazamıyorum." dedi.

İki katre sirişk-i teessür yanağı üzerinden yuvarlandı. Gözleri bir siyahî-i meçhuliyet içinde kaybolarak göz kapakları kızardı. Burun delikleri kemal-i şiddetle açılarak boğazından inkıta-i nefese mahsus olan bir emare-i mutasavvıta huruç etti. Bir tazayyuk-ı adalat ile derhal boyun damarları kabararak bir hıçkırık baran-ı sirişki takip etti.

Delikanlı ağlıyordu.

Ağlamak. Tekasüf-i hissiyattan mütevellid bir ceryandır. Hayat ise ağlamakla geçiyor. Gülmek de hemen hemen bu kelime ile müteradiftir. Zıt değildir. Zira iştikakları me'hazları birdir.

Her devr-i hayatın mazisi, hali, istikbali vardır. İnsan maziye teessüf eder; hale teselli bulur; istikbali düşünür imiş. Delikanlı maziye düşünüyor, hale teessüf ediyor, istikbali müthiş görüyordu.

Acaba kulûb-ı mağmume ne için mazi ile uğraşır? Ondaki vakayı geçmiş, hali, istikbali hazırlamış değil mi?

Elbette değil. Zira mazi geçmiyor. Sahaif-i vicdana nakşoluyor. Her nazar-ı manevi o kitab-ı lâhutiye nazar eder etmez menkuşat-i maziyei görür. Müteessir olur. Ya hale teselli bulmak, istikbali düşünmek neden icab ediyor?

Maziye teessüf etmemek beyhude sözdür. Her kalp edvar-ı hayatiye içinde yuvarlandıkça aslındaki safveti kaybeder. Masumiyet kulûb-ı beşeriyeye vergi değildir. Hırs, arzu, heves, doğar doğmaz o mebna-yı hayata yapışır kalır. Fakat halet-i mebnada kalmaz. Baş ile büyür. Devr-i kemali zaman-ı şebaptadır. Meğer hissiyat iştilalat-ı vicdaniye sayesinde hiss olunuyormuş. Delikanlı galeyan-ı hissiyatı arasında ağlarken hayatın meraret-i tabiiyesini hissederek ağlıyordu.

Gece vahimesini pek ziyade büyüttü. Asabı zaten duçar olduğu ızdırab ile yerinden oynamış olduğundan za'f-ı efkar içinde kaldı. Etraf sükun içinde kalmış. Yalnız yalın sahiline çarpan dalgaların şemateti iştiliyordu.

Bir ayak patırtısı kapının yanına kadar geldi. Delikanlı bu patırtıyı fikren hissediyordu. Kapı açıldı. Fakat içeriye kimse girmedi.

Gencin tüyleri ürperdi. Yüzü sapsarı kesilerek bir titreme ile bulunduğu yerde büzüldü. Mümkün değil bir tarafa bakamıyordu. Bir nazar-ı medhuş sönük gözlerinden fırlayarak önündeki evrak-ı perişana kadar in'itaf edebildi.

Dimağ harekât-i ihtarpveranesine başlamış idi. Bir vaka! Bir cinayet! Bir hatıra-i müellime.

İşte nazar-ı vicdan yine hatıratını ihya ediyor. Delikanlı bu hatıradan muztarib oluyor. Onu zihninden çıkarmak istiyor.

İnfial, ızdırab o hikâyat-ı vakıyıyı tağyir edemiyor.

Bilakis ızdırab çekildikçe, ta'mik edildikçe mümkinat-ı hayaliyesini büyültüyor.

Genç mülahazatında korka korka devam etti.

Bir hatıra! Aceb pek müdhiş mi?

Hiçbir terbiye ızdırabı mahvedemez. Lakin ızdırab terbiyeyi mahveder. Fikrinin her lahza daldığı o füşat-kede-i vakayı türlü türlü temaşa-yı feci ile dolu olduğu halde görünüyor. Bir tahavvül-i fikr, bin manzara-i mütehavvile husule getirerek bî-çareyi zebun-ı mahsüsata eyliyor.

Genç korkuyordu. Hatta odadan harice çıkmayı veya yanına birini çağırılmayı arzu etti. Bu iki arzusuna da muvaffak olamadı. Zihninde yeniden yeniye hasıl olan tebeddülât bir kisve-i dehşete bürünmüş olduğu halde ser-nüma-yı zuhur oluyordu.

Hafif bir rüzgarın camlara temasından husule gelen bir çatırtıyı müteâkıb başını kemal-i

havf ile oraya çevirdi. Nazarı derhal bir çehre-i hayaliye müsadif oldu.

Gözü mahrekinden fırlarcasına o hayale karşı sabit kaldı. Bir teessür-i şedid ile kalbi darabandan münkati olur gibi nefesi tutuldu. Lakin derhal o hayal mahvoldu. Delikanlıda görünmesinden maksud olan teessürat baki kaldı.

Saçları dimdik kesilmiş, gözü bî-fer kalmış, kenarı siyahlanarak yanak kemikleri çıkmış, elleri bila-ihhtiyar birbirine girift olarak kilitlenmiş idi. Her nazarı mütereddid, müteharri, mütecessis bir surette idi. Şimdi hissi görmeye başlamıştı, gözünü kapadı. Fakat o hayal-i muakkib derhal dimağma intikal ederek oradan göründü.

Bir za'f-ı mütereddidane ile ardına yaslandı.

Beyni bin giriv-ı âram-suz içinde kaldığı halde göğsünde bir ateş yanıyordu. Hararet-i vücudiyesi fevk-al-hadd artarak bir humma-yı mahuf içine daldı.

Vechi güya hissiyat-ı münce midesinin ayine-i inikası imişçesine bir takım alaim-i haşyetle saniyede tahavvül ederek "ıztırab" kelimesi için bir mana-yı tam kesildi.

Delikanlının dimağı pencereden gördüğü çehre-i hayaliye düşünmeye başladı.

Genç gözlerini kapadı. Kapaklarının üzeri morarmış gibi bir reng-i siyah bağlayarak kendisinin infialat-ı şedideye giriftar olduğunu anlattı. Dudakları titriyor. Vücudu yanıyordu.

Enzar-ı hissiyesi dimağın arz ettiği eşkal-i sabiteye münatıf oldu. Sarı benizli, perişan saçlı, hazin bakışlı, vechi çektiği ıztırabdan solmuş, gözü akıttığı göz yaşlarından çürümüş, kaşları uçlarına doğru düşmüş, dudakları za'fından bembeyaz olmuş. İ'zam-i vechiyesi sivri sivri çıkmış bir hayal orada duruyordu.

O nazar, maani-i hissiyatın kâffesini şamil, o çehre, ıztırabat-ı dünyeviye'nin cümlesini musavvir, o göz, beliyat-ı hevesin hepsini görmüş, o dudaklar mükalemat-ı kalbiyeye tercüman olmuş, o yanaklar, bir zaman ateşin buselerle kızarmış velhasıl şu hale girmiş idi.

Genç bu alaimin maani-i hakikiyesine vâkıf olduğundan endişesi tezayüd etti. Çehreyi a'mik a'mik tedkike başladı. Fakat bir zalam-ı sâtir tedkikat arasında rüyete mani olur, bir sehab-ı ıztırab o matla-i amali kapar. Bir nikab-ı keder gözlerine inerek perdedar olur, derhal sirişk-i teessüre tahavvül ederek yavaş yavaş, hazin hazin cereyana başlar.

Delikanlı temasında devam ediyordu. O çehre yavaş yavaş söndü. Lakin bir başkası tulu etti. Bu sima, bedayiperver bir ressamın âsar-ı latife-i baharı kız şeklinde temsil ettirmek için yaptığı bedia gibi rengin, dil-ruba, vicdan-âşub idi.

Bu hayal-i meserret-engiz gencin çehresini bir hüzn-i a'mik ile tebdil etti. O hayalin gözü mütebessim, yüzü gül gibi taze, dudakları gonca gibi istişmamı calib, fakat yine hazin.

Gülmek ağlamakla müteradif imiş. İşte delikanlı güldü. Bu tebessüme bir ebediyet müddetince ağlanılsa yine o andaki hissiyat-ı müessirenin tesir-i zalimanesi mahvedilemez. Bu mübalağa değildir. İztırab-ı manevinin kuvveti büyüktür.

Tebeddül ekseriya hissiyata ârız olur. Fikir hissettiğini tecessüm ettirmeye meyyaldir. Bu meyl-i mahsus onun için bir nev'i tesellidir.

Bir levha-i âşıkane manzara-i mükemmelesi ile göründü. Fikrini maziye irca ederek levazım-ı hayatiyenin en mühimlerinden olan tarz-ı maişeti düşündü.

Gözleri yavaş yavaş açılarak karşısında duran bir vücud-ı şeffafı idrak etti. Tebessümat-ı hazinane ile çeşm-i hayaliyi istikbal eyledi. Fakat aks-i şua'-i şemsten husule gelen bazı müressemat-ı hevaiye gibi o hayal tedrici bir surette söndü. Gittikçe nihan olarak nazar-ı muhtaribi derin, hazin tahayyülata sevk etti. Bir anda dimağ-ı müteheyyci galeyana gelerek hissiyat-ı gafilanesini ona anlattı.

Delikanlı haifane bir surette başını salladı. Bir bar-ı tahammül-fersâ bütün vücudunu zebun etmiş, bir halecan kalbini tesri'-i darabata sevk eylemiş olduğundan yarım saatten beri uğradığı meşakkat-i sabır-suzu anlayamadı. Zihni birşey anlamayacak halde olduğu gibi kulakları dahi şiddetli şiddetli çınlamakta, oda duvarları garip bir manzara ile üzerine temayül etmekte idi.

Şu hal-i bî-huşî çok sürmedi. Genç müfekkiresini toplayarak geçirdiği şu gaflet-i hissiyattan haberdar oldu. Lakin yarım saat imtidad eden o ıztırab asabında, hissiyatında belli başlı âsar-ı mezbuhaneye bırakmış idi.

Bir çocuk sadası gaflet-i müdhişeden onu tamamen tahlis eyledi. O zaman istikbal-i aile denilen fikr-i medeni ile muhtarib oldu.

Bu düşünce dahi çok sürmedi. Çektiği ıztırabdan fevkalade yorulmuş olduğundan bir gayret-i mâhsusa ile karyolası üzerine düştü.

Kirpiklerini ıslatan yaş kurumadan haba vardı. Hissiyat fikr denilen azab-ı müessireden kurtuldu. Gece, puşide-i rehavet-âludunu örterek o kalb-i muhtaribi bir zaman daraban-ı heyecanperverden kurtardı.

Güneş firaş-ı muhtaribe neşr-i ziya eder etmez, gencin gözleri açıldı. Perdelerin mümanaatı hasebiyle hafif maviliğe inkılâb eden ziya-ı subh odada kirli, donuk sayeler husule getirmişti. Hele karyolanın kıyıları bir saye-i muzlim ile lekedar görüldüğü gibi o sayenin çehre-i muhtaribe akseden siyahlığı dahi şiddet-i teessürden kızarmış gözlere, sararmış benze, bir dehşet-i hafiye iras ederek nazar-ı ibrete kan ağlatacak bir levha-i garabet husule getirmiş idi.

Delikanlı doğruldu. Heyet-i umumiye-i vücudiyesine ârız olan bî-tabî kemiklerinde husule getirdiği sızıdan efkâr-ı perişanına târî olan durgunluk beş altı saatlik bir vakıayı tahattur edememesinden aşikâr oluyordu.

Yavaş yavaş karyoladan indi. Dizinde derman yok idi. Vücudu bir raşe-i hayat-fersâ tesiriyle titriyerek geceleyin oturduğu minderin üstüne oturdu. Ziya-yı şemse karşı sönük, bî-fer kalan gazın şuaat-ı ahiresine baktı. Bu şule onun için bir masdar-i hükm oldu.

Sabahın taraveti, bî-çareyi birkaç kere öksürttü. Tahav vülat-ı fikriyesinin mürevvici

olan o hayali o zaman hatırladı. Derhal bir seyyale-i baride asabına sâri olarak dişlerini birbirine çarptı. Zavallı makam-ı telehhüfte olarak:

"Heves, emel beni yıktı. Lakin yaşamak bunları temdid ediyor. Ölüm, onlardan mahrum kılıyor. Hayat da memmat da azab hususunda bence müsavi."

diyerek garip nazarlarla bakındı. Zihninde geceden beri hasıl olan bir ukdeyi hallederek yerinden kalktı.

Sofanın sağındaki kapıyı kemal-i ihtiraz ile açtı. Bu oda bahçeye nazır olup vüsatça, ötekine müsavi ve fakat manzaraca başkadır.

Pencerelerine yasemin dalları sarılmış, bazı ufak şubata parmaklıklardan içeriye kadar girerek sakinini çiçek denilen bedia-i âsar-ı İlahi ile sevindirecek gibi iki üç beyaz yasemin takdim eylemişti.

Odanın solunda bir yatak döşeli olup derununda bir kadın yatmakta idi. Delikanlı ilk nazar-ı tahassürünü o çehre-i marize affetti.

Şiddet-i teessüründen damarlarındaki kan derhal başına fırlayarak gözlerini ince ince huyût-ı dem ile bulandırdı. Yalnız birinin yanlarından gözlerinin ucuna doğru sarımtırak, uçuk bir güzergah peyda olarak dudakları bir meraret-i ateşin ile kavruldu.

Kadın, duvara yaslanmış, uyuyordu. Geceleyin çektiği ızdırabat-ı bedeniyyeden terlemiş, saçları soluk, mükedder alnına yapışmış, gözleri kirpiksiz kapaklar altına gömülerek dudakları nihayetlerine doğru sarı bir reng-i hazin ile intiha bulmuş, kulakları biraz öne temayül ettiği halde za'f u natüvaniden çenesi hemen bir istinadgâh olmaktan maâda birşeye yaramayan gerdanından ayrılmış ve bir nefes-i aheste-revan arada sırada burun deliklerini şişirmekte, göğsünü oynatmakta olduğundan hayat-ı zahiriyyeden nişan vermekte idi.

Bir hiss-i hüzn-aver, o çehrenin meşşate-i pür-ızdırabıdır. Bir cazibe-i mahsusa vaktiyle nıgehban-ı cemali olan kaşları ucunda süzülerek şimdilik bir vaz'-ı mütereddidane ile yüzünde durmakta ise de her kalp bu cazibe ile meclub olamaz. Belki görünce ağlar. Belki delikanlının gözü bu melahat-ı marizaneyi bizden ziyade takdir edebilir.

Genç yavaş yavaş sokuldu. Gözlerinden yaş dökülmüyor ise de ağlamak zaten o hüzn-i sevdaiyi tamamıyla tasvir edemez. İki nefes nokta-i telâkide birleşince kadının gözleri birdenbire açılarak bir nazar-ı garibane ile baktı. Bir tebessüm-i mesrurane o soluk dudaklarını mecbur inbisat ederek bir saika-i nezaket:

"Siz misiniz?" dedirtti.

Delikanlı da mütebessimane fakat daima hazinane:

"Evet benim. Sizi görmek istedim de..."

diye müteessifane söylendi.

Kadın biraz doğruldu. Adem-i emniyetle ve biraz da sitemkarane bir surette:

"Siz mi? Pek ala! Teşekkür ederim. Beni şu son zamanlarımda iltifatınızla sevindiriyorsunuz."

Bir öksürük inkıta-i mükalemeyi mucib oldu. Kadın biraz evvelki sürûrunu terk ederek çehresinde morarmaya istidad gösteren bir cebr-i teneffüs ile muztarib oldu.

Genç bu hali görünce korktu. Hatta sarardı. Mükalemat-ı kalbiyeye başlanınca fikir de inceleşir, göz de dakayık-ı ahvalin cümlesini görür. Fakat kadın:

"Korkmayınız. Ben her zaman böyle muztarib olurum." dedi.

Bu nükte-i tazallüm üzerine gencin gözleri doldu. Kadını der-âguş edercesine sarılarak:

"Ah! Gülistan! Ben seni çok severim." diye ağlamaya başladı.

Şu der-âguş müddeti on aylık bir hayatın icmal-i tarihisini her iki zihinde ihya eyledi.

İlk zevk-i visal bu odada tadılmış, ilk nefha-i ateşin bu odanın duvarlarına çarpmış, ilk vak'a-i iftirak bu odada hasıl olmuş idi.

İlk gece! Bunu hiçbir kalp unutamaz. Delikanlı da unutamamış idi.

Mehtap o yasemin dalları arasından bir suret-i latifede tereşşuh ederek iki gencin simayı beşuşunu simin neşelere gark etmiş, taravet-i leyl iki gülzar-ı emeli üşüterek birbirine sarmış, şevk-i ibtidai iki heves-i müteakabili teheyyc eylemiş, hiss-i izdivac iki gönlü birbirine rıbt etmişti.

Lakin bir ıztırab-ı hafî kalb-i zevci eziyor, bir azab-ı deruni yavaş yavaş tezahür ediyor, bir nefret-i muakkibe o andaki kâm-ı dili tahfif eyliyor, bir dide-i giryenin sirişk-i teessüratı delikanlının vicdanına düşerek yara denilen menfez-ı ıztırabı açıyordu.

İlk gece? Bunu her kalp unutamaz. Hatta Gülistan da unutamamış idi.

Yasemin dalları arasından nüfuz ederek güzergâhındaki rayiha-i neşve-fezayı toplayarak gelen bir nesim ateş içinde yanan yanaklara temas ediyor, bir emel-i müstakbel kalbini meserretle dolduruyor. Bir hiss-i imtizac umman-ı istikbaldeki emvac-ı bî-nihayeyi durduruyor. Gözünün önündeki daire-i hevesatı tevsi ediyordu.

Fakat bir ıztırab-ı hafî kalb-i zevceyi endişelere atıyor, bir azab-ı derunî vaktiyle asabiyetinden oynamış gönlünü üzüyor, bir nefret-i müterakkibe kendini şiddet-i evveliyesiyle der-âguş etmeyen kollarından kurtarıyor, bir çeşm-i harisin enzar-ı maneviyesi ta dimağına kadar geçerek orada bir şekl-i naim peyda ediyordu.

İki kalp birbiri için daraban ediyor. Hem de bir hiss-i mütenazır ile. İşte hayatın ıztırabı buradan başladı. İlk leyl-i visal, bir şeb-i ıztırab idi. İki genç birbirinin hevesat-ı maziyesinden gafil oldukları halde o gece sabaha kadar oturdular. İki dide birbirinin endişesini taharri etti. İki ağız kalbden bir şiddet-i harika ile çıkıp dudaklarda mahvolan tesirat-ı vicdaniyeyi sordu. His söylenmez hissedilir.

Gencin gözünden akan yaş Gülistan'ın yüzündeki mecra-yi sirişke iltihak etti.

Bir bû-yi garib ikisinin de meşamm-ı canını doldurarak bir müddet öyle kaldılar. Bu ağlayış teessürat-ı maziyenin kitab-ı vicdana nakş olan satırlarını bozdu. Okunmaz hale getirdi.

2

SEVK-İ EMEL

Gülistan, hayat-ı izdivac denilen devre-i kemale girdiği zaman henüz on sekiz yaşında idi. Bu on sekiz senenin üç senelik mazisi bir başka hayat ile geçmiş, yani aşk denilen heves-i bî-lûzuma sarf edilmiş idi.

Lakin aşk gibi bir hiss-i kâzibin ne olduğunu bilmiyordu. Yalnız eğlencelerde, mesirelerde, pencere önlerinde kendisine karşı tebessüm, işaret eden bir delikanlı ile bir incizab-ı mahsusta bulunuyordu.

Kendisi göz(ü) yaşlı, kalbi yumuşak bir validenin bir tanesi olduğu gibi tab'an dahi anasının hissiyat-ı rakikasına tevarüs etmiş olduğundan bir çeşm-i nem-nak onu saatlerce düşündürür, bir nazar-ı istirham kalbinde derin derin yaralar açar. Bir infial-i garib derhal hissiyatını tehyic ederdi.

On beş yaşında iken zaten cemal ve tenasübce kemale erişmişti. Hıram, işve, tavır, cazibe denilen melekât-ı nisvan bunda tabii olarak neşv ü nema bulmuş, bir feyz-i muhabbet ile goncalanmaya istidad peyda eylemiş idi. Bir yaz günü anası yanında olduğu haldе civar ikametgâhında bulunan Büyük Çamlıca'ya revan olarak tabiat-ı kadirenin oralara bahşeylediği bedayi-i âliyeden hisse-mend oluyordu.

Bir zaman bir ağaç dibi nişimen-i istirahatı oldu. O vakit daha pür-heves, arzudar ve kalbi bir emele gayr-i merbut olduğundan ilk çehre-i muhabbete temayül etti.

On dokuz yaşlarında bir genç nazarıyla onu selamladı. Bu genç beyaz tenli, uzunca, dil-firib, aşk ve muhabbete müstaid tavrı hazin, gözleri pür-heves, dudakları mütebessim olduğundan Gülistan bu levha-i a'maldan hazzetti. Kendisine kadar sirayet eden bir cazibe-i maneviye ile derhal safvet-i kalbi tagayyür ederek tatlı bir hayale daldı. Bir ıztırab-ı latif yanaklarını kızarttı. İlk heyecanı orada hisseyledi.

Hevesteki cazibe-i mahsusa iki vücudu daima takarrübe cebr ediyordu. Fakat her iki kalbin muvazeneti daha tamamen husule gelmemiş olduğundan indifa ve incizab gayr-i mütenasib idi.

Kız, validesiyle kalktı. Şivekarane bir surette yürüyerek işvebazane gülerek, sevdakarane nazarlarla delikanlıyı süzerek veda-ı mahremanesini ifa etti.

Köşke geldiği zaman titriyordu. Anası kızının bu haline vakıf olamadı.

Geceleyin ekseriya kırlarda böceklerin ötmesinden, bazı hayvanat-ı leyliyenin sadasından husule gelen bir velvele-i daimi bağın içini şamata içinde bırakmış, cibâl-i

hakimeden eteklerine doğru inen zill-i kesif bir haşyet-i meçhule tevlid eylemekte bulunmuş olduğundan bu garibe-i tabiat kıza hoş göründü.

Kiraz dallarının gölgeleri sükûn-ı hevedan çimenler üzerine serpilmiş, kütüklerin zill-i maili güzergâhları kapamış, kameriyelerin zulmet-i latifesi büyüyerek bir taravet-i hususiye peyda eylemiş olduğundan Gülistan bunların cümlesini hoş gördü.

Arada sırada nazar-ı hayali önüne delikanlı geldikçe uykusu bütün bütün kaçarak gezinir idi. O gece güç hal ile uyudu. Bu da bir ıztırabdır.

Ertesi sabah evvelki ıztırabın kesb-i hiffet ettiğini duydu. Fakat akşam, ahzan-ı tabiiyesini etrafa yayarak hisli gönülleri intibaha davet edince fıraş-ı ıztırabı içinde birkaç defa döndü.

Daha henüz ıztırab ile itilafa başlamış olan bir kalp çabuk yorulur. Gülistan da asabına sirayet eden ta'b-ı nefسانيye tahammül edemezdi. Birkaç gün sonra adet-i evveliyesine rücu ederek hissiyat-ı sevdakaranesini kaybetmeye başladı.

Kuzuncuk tepesi, Bağlarbaşı ve civarının bir nokta-i müntehabesidir. Bedayi-i tabiiye oraya manzara denilen ziynet-i yegâneyi ihsan eylemiştir. Bir tarafı Çamlıca'nın yeşil dağlarına, bir tarafı boğazın hazin sularına nazır olduğundan nazar-ı temaşa her ne tarafa initalf etse bir feyz-i mütemevvic görerek ferah-yab olur.

Güneş orada iki bedi-i dil-firib gösterir. Biri cibal-i hakimeyi altun şuâata, diğeri âb-ı cariyi simin in'ikasata gark eylesesidir. Nazar bir anda her iki tarafa da münatif olarak tesirat-ı tabiiye müteessir olur.

Gülistan da ekseriya burasını sever. Hatta bir akşam validesiyle beraber giderek beyaz yeldirmelerle kırmızı ihram üzerine oturmuşlar idi.

Burası tenhaca ise de marfîni nadir değildir. Akşam üstü arabalar aheste aheste geçer, züvvar mütemayilane bakınarak gezinir. Fakat kırın elvah-ı tabiiyesi arasına konan o zî-hayat ebkar ve nisvan her nazara bir kere mataf olur.

Gülistan oturduğu yerde bir hareket-i heyecan gösterdi. Hatta birdenbire heyecanını zabt edemeyerek:

"Anne!" diye yavaşça haykırdı.

Kadın derhal bu nidaya:

"Ne var?" diye mukabele etti ise de Gülistan aklını başına getirmiş olduğundan sükût-ı mutadma rücu etti. Valide bu halden yine birşey iştişmam edemedi.

Kız delikanlıyı görmüş idi. Heyecanını bile belli ederek onun kalbinde bir de ümit peyda eylemiş idi.

Bu sefer delikanlının tavrında bir mekanet-i mahsusa göründü. Bu tavır cazib olduğu kadar karşısındaki kalb-i nev-şüküfteyi tehyice dahi muktedir olduğundan Gülistan'ın ukde-i

âramı çözüldü. Bir zaf-ı his asabını gevşeterek ufak bir raşe dudaklarını beyazlattı. Garip bir inkişâb, hissiyatına nazır oldu.

Bu gecenin ıztırabı biraz uzun sürdü. Yatakta mini mini kalbini dinledi. Sol tarafına yatmış olduğundan ilk defa olmak üzere nazım-ı hayat olan darabanı işitti. Endişe hicab-ı haili kaldırarak tefekküratı arasından göründü.

Nısf-ül-leyl olduğu halde Gülistan uyumamış. Zavallı! Mesail-i hayatiye içinde yuvarlanıyor. İşte ilk katre-i teessür husule geldi.

Rüyası, timsal-i âmal idi. Yine endişe dimağını işgale başladı. Arada sırada uyanmak bilmeyerek sıkılmak, dalgın dalgın bakmak mukaddemat-ı ıztırabandır.

Sabahleyin kalktığı zaman saf gözleri biraz kızarmış idi.

On beş yaşında bir kalbin teessürat-ı hevese karşı mukavemeti ne kadar olacak? Bahusus pek rakik! O gün akşama kadar bağda dolaştı. Gâh hayal-i yâri gözü önüne getirir gâh mütalaat-ı sevdakaranesine kuvvet vererek iade-i sürura çalışır.

Her berg-i mühtezz kalbine bir neşve-i hazin veriyor. Her sebz-i dide-firib âram-ı âşıkânesini mahvederek nazar-ı dikkatperverini celb eyliyor.

İşte maraz-ı manevi denilen ve beliyat-ı hevesin en müthişlerinden olan aşk mikrobu bî-çarenin saf ve latif gönlüne girerek asab-ı zaifesini tahrişe başladı. Melal-i intizar gül yanaklarında bir humret-i acibe husule getirdi. Fikri intizam-ı tabiisinden inhiraf ederek dalgınlık denilen gubar-ı küduretle âlude oldu.

Harekatında bir istical müşahade olunmaya, mükalematında şiddet görünmeye, tenhalığında bir hüsn-i garibane ile hasbihallerde bulunmaya, geceleri yatağında düşünmeye, her türlü avazı bir rikkat-i mahsusa ile dinlemeye velhasıl vücudun daima istediği ittrad-ı tabiiden ayrılmaya başlayarak tabiiyet-i hissiyatını değiştirdi.

Saf müfekkiresi bulandı. Bir takım efkâr-ı ecnebiye ile dolarak kuyûd-ı haliyeden onu azad eyledi.

Bu endişeli hali bir hafta mürur etti. Bir gece civar köşkte bir ahenk oldu. Her nağme, gûş-ı canına kadar aksederek Gülistan'ı bî-aram kıldı. Validesini zor ile ikna ederek geceleyin bağa çıktı. Köşkün yanına kadar yürüdüler.

O köşkün bağa nazır olan pencereleri içeride yanan müteaddid lambaların şulesiyle gayet ziyadar olduğu gibi içeride oturanlar bile fark ve temyiz edilecek derecede görünmekte idi.

Gülistan pencereleri nazar-ı dikkatten geçirdi. Hiçbir aşına göremedi. Yalnız musikimizin havass-ı âliyesinden olan nagamat-ı hazinaneyi dinleyerek müteheyyic olurken pencere önünde gittikçe beliren bir çehreye nasb-ı nazar eyledi.

Bu çehre o delikanlının sima-yı sevda-firuzu idi. Gülistan o zaman hissiyat arasındaki incizab-ı şedidi anladı.

Lerzenak dudaklarıyla validesine:

"Haydi gidelim." diyerek meşgul-i hayal olarak döndü. Bu avdet onun için mecburi idi.

Biraz sonra mahsusatıyla odasında karşı karşıya kaldı. Odasından makam-ı sevda olan o câ-yı ahenk-firuze bakarak, fikrini kuvve-i âmalini, hissiyatını, iradesini tekmil kuvvetiyle pencerelere hasr ederek durdu.

Bu'diyet-i mesafe nazar-ı âşıkânesini bürüdü. Gâh pencere önünde bir cism-i zalam-âlud görünür gâh bir saye-i müteharrik derhal geçer. Gah bir avaz-ı şadi bağda hazin aks-i sada bırakarak ortalığı inletir.

Birkaç saat sonra oda bir zulmet-âbada döndü. Lakin Gülistan'ın enzar-ı his ve vicdanı hala odada bir vücud olduğuna kanaat getiriyordu. Nazar-ı sevdacûşu o mesafeyi saniyede bin kere tayy ederek oraya kadar ilkâ-yı tesir eder, ahz-ı hissiyat ederek döner.

Gülistan bir zaman böylece meşgul-i hatrat oldu. Uyku o çeşm-i siyaha girmedi. Fakat bir mesti-i vicdan-âşub yerine kaim oldu.

Genç kız nasb-ı nazar ettiği taraftan afakın bağrını yarararak ortalığı ferah-yab eden şuaat-ı zaifeyi gördüğü anda meşguliyet-i vakiasının şiddetini anladı.

Kudûm-ı sabahı istikbal eden nagamat-ı tuyuru, nükhet-i latife-i hurşid olan nesim-i seheri, taravet ve teyakkuz-ı tabiatı, ilk defa olmak üzere gördü. Ondan sonra yatağa girdi.

İki saat sonra bir halecan ile uyandı. Benzinin sarılığı validesine merak verdi. Bu sarılık ona hitam-ı ömrüne kadar sürecek olan bir kelimeyi söylettirdi.

Anası nazar-ı müsterhimane ile bakarak:

"Kızım! Akşam bir ıztırabın mı var idi?" dedi.

Bu kelimeyi müfekkire bir suret-i kaniyede bel' ederek bir daha reddetmedi. Gülistan bu hitaba:

"Evet! Biraz muztarib idim. Başım ağrıdı." diye cevap vererek zavallı kadını bütün bütün meraklandırdı.

Izıtırab kelimesi tekmil âramını mahvetti. İki haftadır halini muarrif bir söz bulamadığı halde bu kelimenin tam tamına intibakından şaşırıldı.

Yandaki köşkün kendi bağlarına ittisali onun için biraz mucib-i keder oldu. Ta duvar dibine kadar gitmek halen, mevkiyen tehlikeli idi. Lakin gezmek, aramak, istiyordu. Bir saik-i derunî onu köşkte oturtamadı. Tenezzüh bahanesiyle fırladı.

Hem köşke yakın ve hem de oldukça mahfuz olan kameriyenin altında oturdu. Rahat edemedi. Çilek tarlasına girdi. Eğlenemedi. Ufak patikalardan yürüdü. Arası biraz geçer geçmez yoruldu. Velhasıl bir köşke girerek, bir bağa çıkarak akşam etti.

Cuma günü validesiyle Bağlarbaşı'ndaki tiyatroya gitti. Oturdıkları locanın karşısındaki erkek locasında üç gencin oturduğunu gördü. Kalbinden:

"Ne olaydı da içlerinden biri o olaydı." dediği anda ettiği nazar-ı mütehayyiri ön koltuklardaki bir gence ilişip kaldı. Oyun bitinceye kadar onunla meşgul oldu. Oyun bittiği anda tehalük ile kalktı. Validesi bu heyecandan şüphelendi. Tiyatro kapısından çıkarken mütecessisane bakındı. Soluna doğru medd-i nazar ettiği anda genci kendiyle meşgul gördü.

Gencin nazarından fırlayarak ta kalbine kadar nüfuz eden o nazar bütün âramını mahveyledi. Hayaline garip bir neşve, tefekküratına latif bir revnak geldi. Derhal güzel dudakları nim-mütebessim bir surette açıldı. Gencin nazar-ı istirhamına mukabele eyledi.

Araba iki sevdalıyı birbirinden ayırdığı zaman Gülistan'da yine bir ızdırab peyda oldu.

Validesi hiçbir vechle şakk-ı sefe etmediği halde gözünün önünde gördüğü şu muşakaya nazar-ı lâkaydane ile bakıyor. Kızının şu haline çocukluk diye hükmeyleyiyordu. Hatta kendi kendine:

"Gençliktir. Bunlar çok sürmez. Benim kızım namus ve haysiyetini hiçbir vakit ayağı altına almaz. Zaten alacak zaman bırakmam ki... " diyordu.

Şu muhakeme-i garibe terbiye-i ahlâkiyenin tedenni-i mahsusu hakkında bir fikr-i icmalî verebilir. Fakat anlaşılmayan cihet var ise o da validenin bu müsaadeyi nereden bulduğudur. Eğer Gülistan validesinin şu zaafına vakıf olsa hiçbir vechle muztarib olmazdı.

Pek acayıptır. Gülistan çektiği şu ızdırabat içinde bir nevi cesaret peyda eyledi. Onda bir muhakeme-i garibe başlamış idi.

Diyordu ki:

"Hissiyatım kamilen bu gence aittir. Ben onu dört beş defa görüşümde bu kadar hazdettim. Acaba ilelebed bir rabıta ile merbut olacak olursam ne kadar mesud olurum? Bu halde istikbalimi ona feda etmeliyim. Sevmeliyim. Kendimi de sevdirtmeliyim. Hissiyat mütekebil olmazsa nasıl yaşanılır? Öyle ise ben bu hali terakki ettiririm.

Zavallı kız şu muhakemesi içinde meşgul iken bağın kapıları açıldı. Araba girdi. Derhal odasına çıktı. Çekmecesinden çıkardığı gayet zarif ve üstünde Fransızca "Sincere amie" yani muhabbet-i halise yazılı ve çiçekli bir kart üzerine:

"Bey Efendi,

Beni seviyorsunuz zannındayım. Eğer bu zanda iseniz cariyenizi ihya edersiniz. Ben de sizi seviyorum. Cesaretimi afvedin. Tesir ve teessürün ân-ı vahidde olduğuna itikad edenlerdenim. Binaenaleyh hissiyatımızın mütekebil olduğuna eminim. Bir cevab-ı lutfunuza bin teşekkür ederim."

Sözlerini yazdı. Ufak bir zarfa geçirdi. Koynuna koydu. Lâakin fena halde endişeye düştü. Bilmediği bir havf-ı meçhul sebebiyle titriyordu.

Akşam perde-i ahzanımı afaka serdiği anda başa fırladı. Bu fırlaması melal-i vicdanisinden naşi idi. "Bu mektubu nasıl göndermeli? Sokakta atmak olamaz a!"

Yanlarındaki bağdan pek ziyade ümid-var oluyordu. Eğer delikanlıyı orada görecektense anlatacağı şeyler pek çok idi.

Arap dadısı hanımın köşkten çıktığından beri hiçbir söz söylemediğine dikkat etti. Tavr-ı mahsusuyla sorarak:

"Küçük hanım? Bana dargın mısın?" dedi.

Gülistan o zaman daldığı gafletten bidar olarak:

"Hayır! Dadıcığım. Neden dargın olayım. Düşünüyorum da onun için... " diye redd-i cevap etti.

Düşünmek? Bu sinde bir kız için ne demektir? Hem ne düşünebilir? Zaten kadınlarımızın her bir düşüncesi hane duvarından harice aksedecek kadar a'mik değildir ki onların düşünmelerine bu nam verilebilsin. O gece de endişe-i hayat ile geçti. Sabah olunca bağın taravetinden istifade için çıktı. İki köşkü birbirinden ayıran duvarın tarafına doğru gitti. Derhal nazar-ı mütehayyiri önüne sevimli bir çehre çıktı. Gülistan bî-tab kaldı. Bu çehre tebessüm ettiği gibi latif bir sada ile:

"Allah aşkına! Biraz yaklaşın." diyordu.

Kız, bî-ihthiyar yürüdü. İki çehrenin alaim-i mahsusası değişti. Delikanlı fart-ı heyecanından sarardı. Kız, asab-ı iffetinin teessüründen fena halde kızardı.

Gülistan biraz kendini topladığı zaman:

"Aman. Görürler. Şu mektubu size yazdım. Siz çekilin ben duvarın üstüne bırakırım." dedi.

Delikanlı derhal çekildi. Gülistan kemal-i ihtiraz ile mektubu bıraktı. Hızlı hızlı yürüyerek kameriyenin altına iltica etti. Serair-i kalbiyesinin birinci defa inkişafından dolayı şaşırılmış idi. Kameriyenin bir ciheti zaten duvarı kamilen gördüğünden nazar-ı dikkatini deveran-ı temdid ederek vuku bulacak her türlü hali gözetiyordu. Kızarmış, terlemiş, raşeler içinde kalmış, adeta dalmış iken kulağına:

"Kızım!"

diye akseden sözden o derece korktu ki validesi bile:

"Ne oldun?"

diye istizaha mecbur oldu. Yüzü derhal sarararak ve gayr-i ihtiyari bir surette ayağa kalkarak ellerini oğuşturdu. Derhal müfekkiresini topladı. Cevap olarak:

"Dalmışım. Birdenbire sözünüzü işitince korktum." dedi.

Güneş hararet-i mütezayidesi ile semt-ür-re'se takarrüb etmiş idi. Ana kız yerlerinden kalktı. Doğruca köşke gittiler.

Gülistan rahatsızlığından bahs ile odasına çekildi.

Penceresi önüne oturdu. Ufacık dürbününü çıkardı. Muttasıl öteki köşkü temaşaya başladı. Arada sırada validesinin haline vakıf olup olmadığını düşünüyor, vukufu halinde ne türlü bir tehlike olabileceğini tahmin ediyordu.

Evvelki cesareti arttı. Hatta kendi kendine:

"Validem beni sever, ben ona yalvarırım. Gönlünü ederim, beni mutlaka o beye verin diye ısrar ederim. Vermezseniz telef-i nefis eylerim derim. O da korkar. Zaten bir tanesiyim. Beni ona verir."

yollu mülahazata başladı.

Şu tarassudu arasında duvarın arkasında kırmızı bir fesin yavaş yavaş yükselerek seddin üstüne doğru birşey attığını gördü. Makineli imiş gibi yerinden fırladı. Fakat şimdi bağa çıkmaktaki mahzuru düşünerek oturdu. Başka birisiyle onu aldırmaq da güç! Derhal tefekküratı ıztırab içinde kaldı. Gönlü üzüldü.

Mektubun ziyandan da korkuyordu. Telaşından bütün tırnaklarını ısırды. Nihayet sabredemedi. Sofaya çıktı. Validesinin odasına girerek:

"Anneciğim! Haydi çıkalım. Bu gün pek sıkılıyorum." dedi.

Kadın bu sözler üzerine:

"Kızım! Pek güneş." dedi.

Fakat Gülistan hitap ederek:

"Şemsiyemizi açarız." dedi. Validesi de:

"Ben gidemem." deyince:

"Bari ben dadımla çıkayım."

diyerek o derece bir hızla döndü ki validesinin "olmaz" sözü ağzında kaldı. Kadın da ehemmiyet vermedi. Zaten lâ-kayd.

Gülistanın bağa çıkışı adeta bir fırlayış idi. Doğruca sedde kadar gitti. Yere atılmış bir zarf gördü. Zarfı eline aldığı zaman eline sert bir şey dokundu. Meğer delikanlı zarf uçmasını diye içine bir çakıl taşı koymuş.

Bir ıztırab daha! Bunu nerede okumalı. Yine köşke mi girmeli. Ya okurken biri görürse. Ne kadar tahammül-sûz hal? Evvelce ziyandan korkuyordu. Şimdi de görülmesinden korkuyor.

Ahval-i gayr-i meşruanın ilk tahassüsât-ı vicdaniye üzerinde husule getirdiği tesir, ne

derece müteessir olur?

Ya Gülistan'ın kalbini bilseniz siz de müteessir olursunuz. Zihnine şu aralık bir mülâhaza geldi. O mülâhaza bu mektubun mündericatu hakkında idi. Acaba red mi? Hayır. Bu olamaz. Acaba ne gibi bir maksadı havi?

Ne cesaretle "seni seviyorum." diye yazmış idi? Bir erkeğe karşı bu kadar za'f gösterilir mi?

Bir saat çektiği ızdırab zavallıyı o derece zebun etti ki cism-i naziki yoruldu. Hem istirahat ve hem de hall-i hakikat için yine köşke girdi.

Validesinin ısrarı üzerine yarım saat daha muztarib oldu. Odasına geldiği zaman kapısını sürmeledi. Elleri, vücudu tir tir titreyerek mektubu çıkardı. Bir heves-i derunî ilcasıyla dudaklarına götürdü. Tekmil hissiyatı boğazına kadar çıkmış gibi bir inkıta-i teneffüse uğradı. Hatta kollarındaki kuvvet dahi mahvoldu. Gözleri bir neşve-i sürur içinde kaybolarak minderin üstüne düşüyordu. Bilmediği birşey üzerine seviniyordu.

Hatta kendi kendine:

"Bir saat kadar açmayacağım. Bu endişe, bu ızdırab ne kadar tatlı! Galeyan-ı hissiyatımdan pek mahzuz oluyorum. Bu mektup yanımda oldukça sevineceğim." dedi.

Gözleri iki saat evveli gördüğü çehreyi bir kere daha aradı. Ta kalbinin köşesinde buldu. Ah! ne kadar seviyor?

Şu andaki tesiri henüz yenidir. Gülistan bunlardan birşey anlamıyor. Anlamıyor ama müteessir oluyor.

Artık sabrı mahvoldu. Zarfı yırttı, içindeki taşı cebine koydu.

İçinden yarım tabaka uzunluğunda bir kâğıt çıkardı. Zarfın üzerine baktı. "Yâr-ı cana" yazılmış idi. Bu tebşirden o derece memnun oldu ki bir hiss-i mesudiyet ile gönlü kabardı. Bir alâka-i mahsusa o şübhezârı dolaştı. Elleriyle derhal kağıdı açarak kemal-i telaş ile okumaya başladı. Mektup kurşun kalem ile yazılı idi:

"Güzelim:

İltifatnameniz en ruhani neşveler kadar mucib-i meserret-i kemteranem oldu. Mektubunuzun şekli-i dîlfiribi, hele üstündeki o muhabbet-i halise kaydı en amik teessüratımı çuşe getirdi. Birkaç haftadır ne türlü hayalat ile dem-güzar olduğumu bilseniz halime hem acır hem de aşk ve muhabbet hususunda ne derece mütehalik olduğuma inanırdınız. Beni sevdiğinizi yazıyorsunuz. Allah aşkına. Nâ-ümid bir kalbi bir takım âmal ile tehyic etmek. Zira zaten harabım. En ufak bir ümit beni merg-i şadiye uğratar. Biraz sitemkar olun. Sizden göreceğim tegafül ve tecahül beni zevk-yab eder.

Beni bilseniz ne kadar garib meşrebdeyim? Gönlüm meraret-i sevdadan hazzediyor. Ne güzel buyurulmuş, tesir teessür an-ı vahidde oluyor. Ben de müteessir oldum mu ya?

İtiraf ederim gönlümün en latif hissiyatıyla sizi sevmeye başladım. Bu başlayış o derece âlidir ki tesiri ebediyete kadar devam edecektir.

Bu gece yine buradayım. Bu köşk amcamın köşkü olduğundan sonbahara kadar oturacağım. Bu ikamet hayatımın en aziz, en latif, bir zamanını teşkil edecektir. Lutf u inayetiniz baki oldukça hayatım sizindir. Gece mehtapta görüşelim: Benim ruhum, hayatım, efendim."

Gülistan mektubu bitirdiği zaman birşey anlayamamış idi. Zihni o derece meşgul-i hayalat idi ki gözleri bu satırları süzdüğü halde tefekküratı birkaç senelik istikbalini hazırlıyordu. Binaenaleyh bir kere daha okumak icab etti.

"Gönlümün en latif hissiyatıyla sizi sevmeye başladım." ibaresi nisvana mahsus bir gurur ile Gülistan'ı güldürdü. Revâbit-i hissiyatı birdenbire çözümlenerek kendini delikanlımın âguş-i hayalinde buldu. Mektubu birkaç kere öptü. Kemal-i meserretle kalkarak çekmecesine gizledi. Artık mesut olduğuna hükmediyordu. Şetaret-i evveliyesini ele alarak akşama kadar ötede beride gezdi. Gâh bağa, gâh köşke bakarak neşveler içinde kaldı.

***

Mehtab şuaat-ı siminini etrafa saçarak menazır-ı beyabanı hafif temevvücat-ı lamia içinde bıraktığı zaman bağı bir hüzn-i garibane istila etti. Kurbağaların vakvakası sükut-ı leyli ihlal ediyordu. Her şey bir misli sayeler atarak güzergâhları zalam içinde bıraktı. Bir tenhai-i fikr-âşub dağlardan vadilere doğru inerek yaz gecelerine mahsus olan ahzan-ı bedia meydana çıktı.

Gülistan da tenezzüh bahanesiyle köşkten fırladı. Nazarı daima karşıdaki köşkte olduğundan arada sırada kibrit parıltılarını görür pencerenin inip kalkmasından mütehassıl sadayı işitir. Yanındaki halayıkı ile dadısı ile konuşur fakat fikri endişe-i sevda ile müteheyyic olduğundan ekseriya sükut eder. Gezinir, dolaşır, gâh eğilir gâh hazinane bakınarak keşf-i harekata teşebbüs eder. Bağın alt eteklerine gitmeye cesaret edemez. Halbuki bir cüret-i mahsusa bunu da ona icra ettirecek gibi görünür. Garip bir halde idi. Eğer yalnız başına olsa bütün bağı dolaşmaya cesaret buluyor, lakin yanındakilerle gezmekten, hatta o köşke takarrüb etmekten ictinab ediyor.

Nısf-ül-leyle karib bir zamanda, firaş-ı ıztırabına girdi. Lakin bu sefer ıztırabı bir ümit ile beraber görünüyordu. Ertesi sabah yine öğleye kadar oralarda gezindi. Delikanlı ile görüştü. Fakat bu görüşüş o derece mahremane idi ki arada gözler, eller tercüman-ı hissiyat oluyordu. Validesi bir müddet hastalaştı. Bu hal Gülistan için hayli fırsatları elde etmeye meydan verdi. Hatta en son defa olmak üzere delikanlıdan bir mektup aldı ki onda bir gece fırsat bulunduğu halde gece yarısına doğru görüşülmek imkanı temenni ediliyordu. Fılvaki bu temenni Gülistan'ı korkuttu. Korkuttu ama bu husus kızın haz ve meylini dahi kabarttı. Hele şöyle bir muhabbetin bahşedeceği meserrete payan olamayacağını düşündükçe kararını takviye etti.

Leyl-i mülakatı karanlık bir geceye ta'lik etti.

Aradan on beş gün geçtiği halde buna muvaffak olamıyordu. Bunun için o derece muztarib oluyordu ki adeta zayıflıyordu.

Zaten tab'an münfail yaradılmış olduğu gibi terbiye-i hazırasının şu ciheti dahi biraz noksan olduğundan her kararını icra etmek tasavvuru adeta cay-gir-i hatırı olmuştu.

Ağustosun en sıcak gecelerinden bir gece zaman-ı mülakat için tensib edildi.

Gülistan saat altıya geldiği halde uyumamış idi. Öteki köşkten verilecek işarete intizar ediyordu. Bu esnada birbiri ardınca üç kibrit çakıldı. Gülistan titredi. Bir cazibe-i mukavemet-suz onu derhal yerinden kaldırdı, kemal-i ihtiyat ile yürüttü. Bağa çıkacak gizli kapıdan indi. O derece titriyordu ki hemen düşecek, o derece korkuyordu ki bayılacak zannedilir. Fakat bir mekân-i mahsusa derhal ona iade-i kuvvet ettiriyordu. Kapıdan çıktığı zaman beynine hücum eden kanı yavaş yavaş inmeye başladı. Halecan ve heyecan ibtida etti. Elleri buz gibi donarak göğsü ateşler içinde kaldı. Gözünü her günkü oturduğu kameriye tarafına çevirmiş idiyse de zulmet-i leyl her türlü şeyi iyiden iyiye tefrika mâni oluyordu. Her ağacı o zannederek yürüyor. Birdenbire tesadüf ederse ziyadesiyle havf eyleyeceğini anlıyordu.

Görölmek? İşte müthiş bir hal!

Amma müthiş ha! Gülistan görülürse kiminle görülecek? Sevgilisi ile değil mi? Bunun ne zararı var?...

Terbiyi-i ahlâkiyenin tekemmülü bu noktalar için arzu olunur, bir zaman yalnız başına sofaya çıkamayan şu genç hanımdaki cüret görülüyor a! Her hatvesi onu sefalet-i maneviyeye doğru sevk ediyor. Hayfa ki kendisi bundan haberdar değildir. Filvaki o da bu hali tasvib etmiyor. Lakin gidiyor. Gitmemek o andaki neşve-i hayatı mahvedecek, cehalet-i ahlâkiye bir andaki zevk ve hazzı koca âtiye feda ediyordu. Bağın birinci seddi kurbuna geldiği anda geri dönmek fikrine düştü. Zira hakikaten muztarib oluyordu. Hatta muhakemat-ı vicdaniyesi arasında:

"Ben kime gidiyorum? Ben kiminle görüşeceğim?" diyordu. Fakat huzuzat-ı nefsanîyesi bu iki suale derhal cevap verdi. Dedi ki:

"Sen sevdiğine gidiyorsun. Sen sevdiğinle görüşeceksin."

Heves, çehre-i muğfilanesiyle ona tebessümler ediyor, aşk suretine girmiş olan gaflet bir vuslat âlemi ihzar eyliyor, bir kuvve-i mücbireye intikal etmiş olan arzu onu sürükleyip götürüyordu. Gülistan hakikaten mütefekkir idi. Tefekküratı muntazam olmadığı cihetle şaşırıyordu. Yanakları ateş içinde olduğu halde tek mil vücudu üşüyordu. Yavaş yavaş yürüyor, gözleriyle zulümatı yarmak istiyordu. Bir kibrit şulesi muntazırı ona gösterdi. Cismi ateşin seyyaleler içinde kaldı. Bir tehalük-i mahsus ile ilerledi. Kulağına hafif bir ayak patırtısı geldi, bu sesi kemal-i dikkatle takib eyledi. Bir anda bir saye-i seyyara çarptı. İki kol onu o derece bir şiddetle tazyik etti ki Gülistan kurtulamadı. Bir nefes-i hevesnak yüzüne çarptı. Bir vücut-ı raşedarın tezelzülâtı onu titretti. Hissiyat-ı müteheyyicenin timsal-i zî-hayatına sarılmış zannetti. Boğuk boğuk sesler işitiyordu. Anlayamıyordu. O derece

şaşalamış idi ki ne olduğunu bilmiyor. Muttasıl meşamm-ı canına kadar nüfuz eden bir bû-yi dilfirib ile meşgul oluyordu. Gözleri ile sürünen saçlar, yanaklarına temas eden küçük küçük kıllar onu da tahrik ediyordu. Delikanlının daraban-ı kalbi sol memesi altında kemal-i şiddetle vuran kalbine sirayet etti. Elleri yavaş yavaş kalkarak bir vücudu ihata etti. Mütéhassirane bir suretle âğuşu içinde bulunan cismi kokladı. O zaman hissiyat-ı mahsusasına bir za'f-ı şedid geldi. Hatta:

"Ah! Ben sizi bu kadar seveceğimi bilmezdim." diye bir de beyan-ı hal etti.

Delikanlı birşey söyleyemiyordu. Yarım saat kadar bu hal üzere kaldılar.

Gülistan bir havf-ı meçhule binaen kendini sıyırdı. Delikanlıya "yarın akşam!" diyerek yavaş yavaş döndü.

Geldikleri mahalle ihtiraz ile girerek yatağa düştüler. Zavallı kız! Başkalaşmış idi.

Bu hal, efkârına, serbesti-i harekatına o derece bir metanet bahş eyledi ki tarif kabul etmez. Mesela şöyle bir halden ne türlü bir fenalık zuhur edebileceğini dahi düşünmüyordu. Hatta tekerrürü vesaitini ihzara çalışıyordu.

Taassub-ı afifaneye iras-ı zarar eden muaşakat-ı mezmumeyi burada muhakeme etmek beyhudedir. Yalnız Gülistan'ın serair-i vicdaniyesini icmal edersek terbiye-i ahlâkiyenin noksanından dolayı ne türlü garaib-i feciaya meydan vereceğini tahmin ile bulabiliriz.

Gülistan odasına geldiği zaman hala lerzenak bir halde idi. Gönlünde, kalbinde, dimağında velhasıl hissiyat-ı mevcudesinde bir tahavvül husule gelmiş olduğunu anlıyordu.

Bu tahavvül onda en vahim tebeddülât-ı iffet-şikenaneyi peyda eyledi. O gece o der-âğuştan duyduğu zevk-i hafi asab-ı ismetini mahveyledi. Vicdanı teessürat-ı haliye arasında adeta menzul bir halde idi. Delikanlıdan kendine sirayet eden raşe-i heves revâbit-i ahlâkiyesini ihtizazat-ı müdhîşe içinde kesretti.

Düşüncesi, bu âlemin temadisi halinde hissedilecek zevkin ta'mikatına ait idi. Hissiyat-ı müteakabile bahsini o derece tervic ediyordu ki iğfal edilmiş olsa bile şu suret-i zahireden memnun görünüyordu. Garaib-i muhakematından olmak üzere şunu da söyleyelim ki: "Hodgamlık insana bir tabiat-ı saniyedir. Hodgamlık olmayan lezzet-i hayatı anlayamaz." diyordu. Fakat ismet-i zatiyesini de muhafaza etmek istiyordu. Uykusu bir takım ihtilacatı müteakıb sıçramalarla geçti. Sabah olduğu zaman akşamki halin verdiği yorgunluğu adeta hissediyordu. Bir havf-ı meçhule binaen kalktı. Aynanın karşısına geçti. Her tarafına bakındı. Bu bakışından bir nev'i hiss-i gurur dahi nümayan oluyordu. Nazarında bir garabet-i neşve hasıl oldu. Kalbi nim bir surette müteselli görünüyordu. Lakin bir ıztırab-ı hafi ile müteallim oluyordu. Gülistan bu ıztırabın sebebini taharri ettiği halde bulamıyordu. Derununda iki hiss-i mütehalif var idi. Bunun biri sevmek hususunda gösterdiği şiddeti takdir ediyor, diğeri tehdid eyliyordu. Binaenaleyh kendisinde inzibat-ı hissiyat mahvolmuş idi. O gecedен sonra ahlâkında o derece bir lâubalilik husule geldi ki bu hali çehresine dahi aksederek tesirat-ı evveliye-i mahsusasını gösterdi.

Gündüzü ne ile imrar edeceğini düşündü. "Manun Lescaut" tercümesini okumaya

başladı. Genç şövalyenin sevgilisini takipte gösterdiği metaneti fevkalade bir surette takdir etti. Hele o Amerika âlemini , kızın suret-i vefatını, sahranın o iki vücud-ı sevda-âluda hâb-gâh-ı ebedi olmasını bir suret-i hazinanede muhakeme ederek hissiyat-ı beşeriyede bir ulviyet-i mahsusa ibda eden aşk ve hevayı takdir eyledi. Mükemmelliyet-i hissiyenin ancak hissiyat-ı ibtilakaranede olabileceğini bir karar-ı gafilane ile tasdik ederek hevesatına bir tevessi-i tam verdi.

Ara sıra da validesini yokluyordu. Bî-çare kadın günden güne yattığı döşeği benimsiyor, halinde, sıhhatinde bir itidal görülemediğinden endişe yavaş yavaş artıyordu. Gülistan anasının hastalığına nazar-ı lâ-kaydi ile bakamıyor idiye de tehlike-i hayata dahi bir türlü akıl erdiremiyordu.

Ölmek! Ne garib söz!

Validesinin ilacını kaşık ile verirken kadın bir tavr-ı mahsus ile:

"Kızım! Pek dalgın görünüyorsun?" dedi.

Gülistan bu hitaba hiçbir vechle intizar etmediğinden vehleten şaşırıldı. Fakat birdenbire aklını başına alarak:

"Valideciğim! Elbette dalgın olacağım. Seni hasta görürsem mahzun olmaz mıyım?" diye cevap verdi.

Şu soru ve cevap hatunu biraz müteselli etti. Lakin Gülistan pek endişnak idi. Çünkü validesi bunu müteâkıb:

"Bu sene bağ bana yaramadı acaba insek mi?" diye istizah eyledi.

Bu suale cevap vermek biraz müşkil göründü. İşi ta'mik etmek bütün bütün kararı takviye eylemek olacağından Gülistan:

"Siz bilirsiniz ama bağ başka, şehir başka!" diyebildi.

Kadın arada sırada dalar, Gülistan da ezvak-ı müstakbelesini hülyaya başladılar.

Gece zulümatını göstermeye başladığı anda zaman-ı takarrübünü hisseden kız, bir neşve-i dill içinde müstagrak-ı hayalat görünür. Herkes yatağında kemal-i istirahat ile uyumaya başladığı zaman Gülistan'da heyecan emareleri zuhur ederdi.

Nısf-ül-leyl herşeyi bir karar altına aldığından işaret-i mahsusayı müteâkıb her iki taraftan hareket edilirdi.

O akşamki der-âguş bir saat kadar imtidad etti. Kameriye iki vücud-ı lerzenaka bir melce-i hususi oldu. Safiyet-i vicdan (?) üzerine sözler deveran etti. İstikbalin emniyeti, halin lezzeti üzerine konuşuldu. Vaad ve yeminler, edildi. İkisi de mesruren avdet etti.

Bu hal ta eylül evasıtına kadar bir suret-i muntazamada devam eyledi.

Gülistan o derece değişmiş idi ki natıkyet-i nisvaniyesine bile halel gelmiş idi.

Validesinin hastalığı dahi gittikçe müsted olduğu gibi ateş-i kalbi dahi bir taraftan kendisini yaktığından adeta sararmıştı. Gündüzleri bütün zamanını onunla geçirir, geceleri bir iki saat mahub-ı hayatıyla imrar-ı vakt eder.

Bir akşam validesi pek baygın göründü. Fakat Gülistan ondan daha baygın idi. İki geceden beri arzu ettiği o âlem-i mülakat husule gelmemiş idi. Saat altıda odasına çekildiği zaman işaret-i mahudeyi gördü. Bir tehalük-i şedid ile yerinden fırladı. Bağa çıktı. Artık doğrudan doğruya kameriyeye gitti. Biraz sonra kameriyeye birisi girdi. Gülistan derhal gelenin kolları arasına atıldı. Bu der-âguş kendini pek ziyade üzdü. Hem o derece üzdü ki a'sabına dahi bir rehavet verdi. Sıcak sıcak çehresine temas eden nefesler onda bir hiss-i garib peyda etti. Hevesatı bir galeyan-ı şedid içinde deveran ederek gaşy ve vecde benzer halata düştü. Düştüğü kucak fena halde ıztırabatı müeddi oluyordu. Lakin bir bû-yı meserret teknil havassını incimada sevk eylemiş olduğundan bir müddet sonra mükemmeliyet-i nisvaniyesinin alaim-i mahsusasından biri mahvoldu. Gülistan yarım saat kadar bî-tab kaldı. Yattığı serir-i çemenperver üzerinde doğrulduğu zaman kalbinde bir ıztırab, vücudunda bir elem hisseyledi. Menkubane, mezbuhane bir surette yürüdü. Hatta gözlerinde katre katre yaşlar birikti. Sadrı sıkıştı. Ağlamak istediği halde muktedir olamadı. Dimağında bir mübhemiyet-i mutlaka hüküm-fermâ oluyordu. Biraz evveli kemal-i tehalük ile geldiği o mahalden mütefekkirane bir surette dönüyor, ne olduğunu bilmediği bir tehdid, bir hicab-ı hayat-suz altında odasına geliyordu.

Gelir gelmez yatağa düştü. Uyuyamadı. Lakin dâ'ül-cümuda uğramışçasına bir baygınlık geçirdi. Dalgınlığı arasında birisi:

"Küçük hanım!" diye kapıyı vurdu.

Bunu müteâkıb bir feryad-ı müdhiş haneyi istila etti. Gülistan mahuf bir leyl-i ıztırab geçirdiğine hükmeyleyerek karyoladan atladığı anda bayıldı.

3

LEYL-İ İZTIRAB

Gülistan anasının vefatından, o müdhiş geceden dokuz ay sonra sevdiği delikanlı ile zifaf oldu.

İki sevdazede yalının bahçe üzerine nazır odasında dokuz aylık firkatın acısını çıkarmak üzere muhabbete başladı. Yasemin dalları, mehtabın ziyaları arasında ve bir muhabbet-i müteakabile içinde buse-çin-i visal olmayı arzu ettiler.

Gülistan kendisini biraz muztaribane bir surette takdim etti. Delikanlı galeyan-ı hissiyatı ile beraber âram-ı canını kucakladı. Biraz sonra bir hiddet-i fevkalade ile kalkarak minder üstünde put gibi dona kaldı. Kız da şaşırıldı. Bu hiddet ne için idi?

Bir sükut-ı mahûf, o hacle-i visali dehşetler içinde bıraktı. Şevket'in çehresi alaim-i haşyetle, Gülistan'ın yüzü korkunç bir ıztırab ile sapsarı kesilmiş idi.

Bu sükut iki kalb-i muztaribi öldürecek derecede müessir idi.

İkisi de müthiş bir hileye kurban olduklarını anladı. Gülistan boğuk boğuk bir şeyler mırıldandı. İnfialat-ı nefsanîyesi bir suret-i kâtilanede hissiyatını mahveyledi. Dudakları kireç gibi bembeyaz kesildi. Gözleri kapaklarından dışarı fırlayarak vücudunu raşeler istila etti.

Aldanmak? İşte hayat orada hitam buluyor. Şevket beynini yakan ateşten korkuyordu. Alın birer küreyve-i nar ıtlakına ma-sadak olacak terlerle donanmış olduğu halde iri iri gözleriyle Gülistan'ın haline bakıyordu.

Zavallı beniz? Heykel gibi donmuş idi.

Şevket hissettiği bir mecburiyet üzerine:

"Ben fena halde aldandım!" dedi.

Gülistan da titreye titreye:

"Ben de ölümden beter bir ızdırab içinde aldandığımı hisseyledim." diye cevap verdi.

İki çeşm-i ızdırab-nüma birbirine nazar-ı hayretle baktı. Bu telâki-i enzar saklanılan mübhemiyeti nîm bir surette izah etti.

Kız yataktan yavaş yavaş indi. Kapıyı sürmeledi. Ellerini kavuşturarak gencin karşısında durdu. Tavrında bir hakk-ı meşruu talep edercesine bir mekanet görülüyordu.

Delikanlı bu tavr-ı mahsusa bir dikkat-i a'mika ile baktı. Haliyle ne demek istediğini sordu.

Gülistan söze başladı:

"Siz validemin vefat ettiği gece, beni kameriyeye çağırmadınız mı? Eylülün on sekizinci gecesi siz köşkten gelerek benimle kameriyede buluşmadınız mı?" dedi.

Şevket kemal-i hayretle başını sallayarak:

"Hayır!" diye cevap verdi.

Gülistan dondu. Birkaç defa söylemek istediği halde söyleyemedi. Bayılacak derecede benzi uçtu. Nazarı söndü. Asabı takallüsat-ı şedide içinde kaldı. Divane gibi:

"Hayır mı? Hayır mı? Eyvah!" diye minderin üstüne atıldı.

Şevket eylülün on sekizinci akşamını düşünüyordu. O gece müthiş bir manevranın döndüğüne zahib oldu. Fakat bir takım efkâr-ı hususiye o anda varid-i hatırı oldu. Kendi kendine:

"Bu Gülistan'ın bir hilesidir. Zaten onun cesaretini beğenmemiş idim. Fakat seviyordum. Kendi aşkımı kıyas-ı binnefs ile onda da mevcuttur farz eyledim. Şimdi ne yapmalı?" diyordu.

"Ne yapmalı?" suali onda bir tereddüd husule getirdi. Daha tereddüdünü def etmeden

Gülistan'ın çehresindeki dehşeti gördü.

Kız bulunduğu minderden kalkarak:

"Evet. Şimdi beni ne yapmalı, diye düşünüyorsunuz. Buradan çıkar, olan biteni anlatırsınız. Lakin asaletiniz bu gibi ahval-i fevkaladede namus ve haysiyetini sevgilisi uğruna feda etmiş bir kadına acır." dedi. Tebeddülât-ı müdhişe-i nefsanîyenin en büyüğü Gülistan'da görünüyordu. O geceyi düşünüyordu.

Kemal-i cesaretle bağın kapısını açarak, tehâlük, arzu ile bilmediği bir adamın kucağına atılarak hayat-ı faniyesini ilelebed mahvedecek bir leke ile karîm-i zeval etmiş idi. Fakat burada Gülistan başka şeylerle müteessir oluyordu. Bu şeyler hep nevakıs-ı ahlâkiyeye ait idi.

İlk evvel mektup yazışı, onun icabet edişi, mecnunane hareketi, birer birer piş-gâh-ı fikretinden geçiyor, yalnız bir levha-i müessire onu bütün bütün eziyordu.

Bu levha kızın daha Şevket'i görmeden evvelki hâl-i iffet iştimalini musavverdir.

O zamanki mesudiyet-i kalbiyeyi bir kere tahattur edince derekat-ı ahlâkiyenin hangisinde bulunduğunu anladı. Bir hiss-i elîm bütün vücudunu dolaştı.

Şevket tehacüm-i efkârdan adeta şaşırılmış idi. Tab'an gayet müteessir idiyse de vicdanı pek endişnak, fakat her şeyi arız u a'mik düşünmeye mâil idi.

Gülistan hala def-i iştibah edemiyordu. Bir vaz'-ı müsterhimane ile delikanlının yüzüne bakarak:

"Bey! Allah aşkına! Tereddüdün beni mahvediyor, sen o gece gelmedin mi? Lakin bu sükûtun benim iğfal edildiğimi gösteriyor. Merhamet et. Doğrusunu söyle. Ah! Benim divaneliğim, çılgınlığım ne idi? Neden aldandım?" dedi.

Şevket bundaki muammayı anlayamadı. O da o geceyi düşünmeye başladı. Mümkün değil hatırlayamıyordu. Nihayet:

"Sizi afvetmek bence pek müşkildir. Lakin şimdilik ifşa-yı sır etmeyi münasib göremem." diye cevap verdi. Gülistan ser-âpa buz kesildi. Kendi kendine:

"Beri afvetmek mi?" diye mırıldandı.

Ne olduğunu bilmeyenler gibi bakınmaya, Şevket'in gözlerinde gördüğü ye's-i mağlubiyeti anlamaya çalışıyor. Kalbinin ıztrabat-ı müellimesi arasında ölmeyi kuruyordu.

Hayatta mesudiyet aramak na kadar vâhidir. Bir ıztrab ama mâhi-i hayat!

Hele Gülistan ne türlü ikmal-i namus edeceğine düşündükçe ölüyordu.

Kendini öldürmek neye yarar? Onun zaten cihanda bir emeli kalmış ise o da Şevket'in hüsn-i nazarı idi. Halbuki genç de kendisini namussuz diye telakki ediyordu. Artık sevmiyor nazar-ı nefret ile bakıyor. Bu gibi ıztrabat-ı hayatiyeyi ne ile izale etmeli? Şu hayat-ı

mütereddiden nasıl kurtulmalı?

Delikanlının yüzüne baktıkça korkuyor, fakat korkusu arasında bir ümid-i lutfu intizar ediyordu.

Şevket sapsarı olduğu halde ıslak kirpiklerini kaldırarak:

"Gülistan beni ne için iğfal ettin? Benim aşkıma bazice-i heves mi etmek istiyordun? Yoksa aşkımdan emin olduğun için şöyle bir şeni'ayı kabul eder mi zannettin?" dedi.

Zavallı çocuk ağlıyordu.

Ya Gülistan! Ağlamak bir şey mi? Gözünün önünde gördüğü girdap onu mahvetmiyordu. İztıratını teşdid ediyordu. Mesudiyet-i faniyenin ne derece süreksiz hayallerden ibaret olduğunu anlayarak bey'in sözlerindeki nükte-i zalımaneyi halletmek istiyordu. Yüzü alim-i cinnet ile meşhun olduğu halde:

"Bey! Benim ne olduğumu, ne olacağımı, karîben göreceksin. Sizden bir rica edeceğim. Ben hayatımla size bâr olmak istemem. Ben sizi iğfal etmedim. Hatta aşkımdan bile şu ana kadar emin değil idim. Siz beni iğfal ettiniz. Nam-ı uluhiyete kasem ederim ki o geceye kadar ben kimse ile görüşmemiş idim. Ve görüşmedim. Ah! Bu şüphe! Bu tereddüd! Bu ızdırab! Şimdi bir muhtazırın daha iyisi bir fedainin son sözlerini dinleyin."

Şevket nazar-ı dikkatini açtı. Gülistan söylemeye başladı:

"Size hayatımla bâr olmayacağımı anlatmış idim. Bu sözüm bil-fiil vücuda gelecektir. Lakin merhamet edin. Lutf edin. Namussuzluğumu âleme ilan etmeyin. Bu merhameti ömr-i güzesteğim üzerine istiyorum. Beni şimdi reddedebilirsiniz fakat namussuz bir kadına acıyınız."

Gülistan ağlıyordu. Kemal-i ızdırab ile devam ederek: "Yarab! Kendi kendimi namussuz diye yad ettiğimden dolayı beni afvet! Bey! Görmüyor musun! Hâlim de sizi iğfal ediyor mu? Siz beni artık sevmeyin, fakat terk de etmeyin, ben yavaş yavaş mahvolurum. Beni bu odada bırakın. Son nefesime kadar burada oturayım.

Sizi asla iğfal etmedim. Belki iğfal edildim. O gece, o müdhiş gece! Ne kadar karanlık idi. Kameriyeye gelen birdenbire sarıldı... "

Şevket donmuş idi. Şu facia-i hayata bir türlü akıl erdiremiyordu. Gülistan'a bir nazar-ı nefret ile bakıyor. Lakin bir merhamet-i hissiye derhal onu aşk-ı evvelisine ircaa çalışıyordu.

Zihninde dönen girdab-ı efkâr bî-çareyi fena halde zebun ettiği gibi hayat-ı müstakbelesini dahi tehdid eylediğinden Gülistan'ın ne demek istediğini de anlayamıyordu. Muttasıl düşünüyordu. Fakat düşüncesi bir nokta-i sabite üzerine olmayıp meraret-i hayat hakkında idi.

Gülistan cevaba intizar etti. Bir sükut-ı mahuftan maada bir şeye nail olamadı. Bulunduğu yerden birdenbire kalktı. Şevket'in eteklerine kapanarak:

"Birkaç gün bana müsaade ver. Beni kendi halime bırak. Bu oda bana her türlü ıztırabı çekirtmeye müstaidir. Sen de bu vech le intikam almış olursun." dedi.

İntikam sözü Şevket'i daldığı hâb-ı endişeden ikaz eyledi. Hatta:

"İntikam mı? Asla! Ben sizden ne türlü bir intikam alabilirim ki." diyebildi.

Gülistan şöyle bir cevap-ı lutfail olunca:

"Öldürerek." dedi.

Delikanlı ırkildi. Müstehziyane bir surette gülerek:

"Evet! Öldürerek. Namusuma sürülen bu leke kifayet etmiyor bir de katil olayım. Öyle mi?" sözlerini söyledi.

Kızın gözleri hücum-ı demden kızardı. Kemal-i şiddetle yıkılarak:

"Hayır. Hayır. Ben kendimi öldürürüm." dedi.

Şevket şu mekanet-i mealden fena halde müteheyyc oldu.

Odaya ilk evvel girdiği zaman mesudum diye girerken üç dört saat sonra ıztırab-ı elîme içinde çıkmak aklına dokunuyordu. Hatta Gülistan'ın teminatına da inanmaya başladı.

***

Ziya-yı sabah o hacle-i ıztırabı tenvir ettiği an iki muztarib birbiri karşısında mecnunane etvar ile duruyordu. İkisi de bî-tab idi. Kız o gün akşama kadar sapsarı, mütefekkir bir surette gezindi. Konuştuğu kadınların cümlesi haline şaştı. Tedbir ve ihtiyatını, endişe-i vicdanını kimseye anlatmadı. Şevket yalıya gelinceye kadar düşündü. Halletmek istediği cihetler var idi. Namussuzluğu kabul etmek nefesine pek giran geldiği gibi tereddüd ile de karar vermek mucib-i ıztırabı oluyordu. Lakin Gülistan'ı ne suretle kabul etsin? Onun namusu mahvolmuş. Ne türlü mahvolmuş? Hakikaten o gece başka birisi ile mi görüşmüş? Görüştüğü adamı biliyor mu imiş! Yoksa bir hileye mi uğramış?

Şu son cümle kendini bütün bütün şaşırttı. Eğer Gülistan hileye uğramış ise bu halde bütün mesuliyet Şevket'e teveccüh ediyordu.

Şu mesuliyet-i maneviyeden nasıl azad olmalı? Bunu halletmek icab ediyordu.

Yalıya geldiği zaman merdivenlerden gülerek çıktı. Zaten evin sahibi kendi olduğundan merdivende hizmetçiye rast geldi. Sofada Gülistan'ı gördü. Derhal müteessir oldu.

Yirmi dört saatlik ıztırabın nişane-i mahûfu kızın yüzünde görünüyordu.

Sofada dondu, kaldı.

Gülistan mağlubiyet-i vicdaniyesini izale etmeye çalışarak, sönük nazarlarla bakınarak:

"Buyrun!" diyebildi.

Derhal odaya kaçarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Şevket yavaş yavaş girdi.

İki kalp o derece çarpıyordu ki hemen ikisinin de helak olacağına inanılır.

Şevket, Gülistan'ın o kapanık halinde gösterdiği evza-ı mazlumaneye dikkat ediyordu. O güzel ense kulaklarına doğru sararmış, yalnız boyun damarları şiddetli kabarmış idi. Vücudu şedid titremeler içinde mahv olmakta, yüzünü kapayan elleri kül gibi beyaz kesilmiş olduğu halde za'f-ı asabdan sallanmakta idi.

Bir müddet durdu. Unf ve şiddetinin yavaş yavaş azaldığını gösteren bir tavırla:

"Gülistan acaba ikimiz de aldandık mı?" dedi.

Bu cümle kızın bütün bütün âramını mahvederek onu cevaba mecbur etti. Başını çevirdiği zaman Şevket halinden bütün bütün korktu. Hissiyatı, teessüre münkalib olarak kalbinde bir nedamet-i hafiyeye peyda oldu. Her türlü tereddütat-ı kaviiyyeyi mahvedecek surette bir metanet ile hitab ederek:

"Hayır! Beyim! Ben aldandım. Siz aldanmadığınızı isbat ediyorsunuz. Lakin ben sizi aldatmadım." diye cevap verdi.

Şevket mağlubane bir surette odasına çekildi. Gülistan'ı mahsüsatıyla terk etti.

Gülistan mecnunane bir surette kalkarak minderin üstüne oturdu. Hayat-ı sabıkasını düşünmeye daldı. Düştüğü giriyeve-i ıztırab ona bin türlü menazır-ı fecia gösteriyordu.

Dimacağı en son hâli ihtardan bir türlü hali kalmıyordu:

Validesini enin ve ıztırab içinde bıraktıktan sonra bağdaki odasından gördüğü işaretleri müteâkıb gittiğinde kendine sarılan o sâye-i zalimin kim olduğunu anlamak istiyordu. Birkaç dakika süren şöyle bir âlemin şimdi ölünceye kadar ıztırabıyla müteezzi olmaklığın ne kadar bedbahtlık olduğunu düşünüyordu.

Hiçbir hatırası yok idi ki onu dehşet içinde görmesin.

"Manon Lescaut"u okuduğunu da hatırladı. Beyaban-ı vahşet içinde terk-i hayat eden o sefile kadar sefil olmadığını düşündü. Fakat kararına bir hande-i istihza ile gülerek:

"Ne kadar gafil davranıyorum. O hayat-ı namuskaranesini kaybettiği zaman benim gibi değil idi. Onu seven, onu takip eden var. Beni seven yok, takip eden var. Takip eden kurtarmıyor, öldürüyor." dedi.

Mehtabın şuaat-ı hazininden müteessir oldu. Yavaş yavaş sofaya çıktı. Bey'in odasına doğru yürüdü. Kapısı zaten açık olduğundan Şevket'i bir hal-i bî-huşide gördü. Derhal döndü.

Şu mağlubiyet-i vakıası nefesine fena halde dokundu. Kendi yatağına serildi.

Gülistan artık o yataktan bir daha çıkmadı. Şevket her gün gelir. Mütereddidane tavırlarla hatırını sorar. Odasına çekilir.

Za'f-ı vücudu o dereceye geldi ki lakırdı söylemek ihtimali kalmadı.

Şevket her gün birer suretle tadil-i teessür ederek merhamet-i kalbiyesini topladı. Enva-i nevaziş ile bî-çareyi tesliyyeye başladı. O tesliye ettikçe kızın nazarı bir renk-i müdhiş ile dönerek ağlar, hayat-ı nev-civanînin mahvolup gittiğini gördükçe hastalaşır idi.

Bir gece Şevket giryeler içinde olduğu halde Gülistan'a sarılmak istedi. Fakat Gülistan birdenbire irkilerek:

"Ne yapıyorsunuz?" dedi.

Şevket müncemid bir halde kaldı. Yine söze başlayarak:

"Siz beni afvettiniz. Fakat ben kendimi afvetmedim. Ben size layık değilim. Ömrümde çektiğim bunca ıztırabata bir sürur-ı nâ-be-hengam ile hitam vermek istemem. Beni mahvedin. Şu beliyeyi tahfif etmeyin. Ben artık merhamet-i İlahiye'ye iltica eyledim." dedi.

Şevket bu sözler üzerine o kadar ağladı, o kadar muztarib oldu ki Gülistan'ı bile fikr-i muztaribanesinden döndürdü.

Şevket hala sevmekte olduğu o vücudu kolları arasına aldı. Za'f-ı hâli münasebetiyle kemikleri adeta meydana çıkmış zannolunacak derecede idi.

Delikanlı hissiyatı arasında mahvoldu. Kadının hararet-i vücudiyesi kendini de yaktı.

Bu halden sonra ıztırabat-ı maneviye yavaş yavaş zevale yüz tuttu. İki kalp metanet-i sevdakaranesini tebrik ediyordu. Gülistan afvedildiğini, Şevket bir vücudun hâdim-i hayatı olduğunu anladı.

Ondan sonra "Hayal-i Muakkib" dimağında karar kıldı.

Her tefekküründe iki vücud görüyor, biri mazlum, diğeri istida-yı hakk eden bir muhik idi.

Şevket sabahleyin odasından çıkıp da Gülistan'a:

"Seni çok severim!"

dediği vakit nedamet-i külliye içinde idi.

Oradaki mükalemat-ı kalbiye hitama erdiği zaman Gülistan Şevket'e gayet baygın bir halde:

"Benim de sizi ne kadar sevdiğimi bilseniz! Lakin ben öleceğim." dedi.

Kendini Şevket'in kolları arasına atarak bir müddet durdu. Genç tefekkürat-ı şedide arasında olduğu halde o vücud-ı muazzezi sıkıyordu.

Bir anda Gülistan'ın kafası Şevket'in omzuna düştü. Delikanlı müthiş bir manzara karşısında kaldı. Biraz zaman mütehayyirane bakınarak cesed-i bî-ruh halinde arkası üstü düştü. Bayıldı.

Gülistan hatime-i hayatına erişmiş, Şevket de hayat-ı fikriyesine hitam vermiş idi.

ESERDE ADI GEÇEN ŞAHSİYETLER

ARİSTİPPUS, GENÇ (İ.Ö. 360): Yunan filozof. Olumsuz bir şey olan eylemsizlik hazzı ile en üstün iyi olan eylem hazzını birbirinden ayırt ederek Kyrene okulunu devam ettirdi. Haz öğretisini ilk ortaya atan düşünür olduğu söylenir.

BÜCHNER, LUDVİN: (Darmstadt 1824 - 1899) Alman filozof. George Büchner'in kardeşi. Tübingen'de doçentken maddeci felsefe anlayışından etkilendi. *Madde ve Kuvvet* adlı kitabının yayımlanması üzerine öğretim üyeliğini bırakmak zorunda kaldı ve hekimlik yapmaya başladı. Büchner bilimsel bilginin kökenci bir maddecilik görüşüne dayanması gerektiğini düşünüyordu. *Doğa ve Ruh*, *İnsanın Doğadaki Durumu* adlı kitaplarıyla Darwinciliğin yayılmasına katkıda bulundu.

DARWİN, CHARLES: (Shrewsbury, 1809 - Down, Kent, 1882) İngiliz biyoloji bilgini. Fizyoloji bilgini ve ozan Erasmus Darwin'in torunu olan Charles Darwin, ilk evrim kuramını ortaya atan Lamarck'ın biyolojik buluşlarından, ayrıca Malthus'un nüfus çoğalmasa konusundaki savlarından etkilendi. En önemli eserleri: *Türlerin Kökeni*, 1859, *Evcilleştirme Etkisiyle Bitkilerin ve Hayvanların Geçirdiği Değişiklik*, 1868, *İnsanın Soyu*, 1871

HUGO, VİCTOR (1802 - 1885): Fransız şair ve yazar. 1824'te Fransız romantiklerinin yayın organı olan *la Muse Francaise* dergisini kurdu. Fransa'da romantizm akımının sözcüsü olan Hugo yurt ve insan sevgisi temalarını işledi. Çok kuvvetli teknik ve dile sahipti. Dilimize çevrilen başlıca eserleri: *Sefiller*, *Notre Dame'nin Kamburu*, *Hernani*, *Doksanüç İhtilali*, *Deniz İşçileri*.

HUXLEY, THOMAS HENRY (1825 - 1895) İngiliz fizyolog. Darwin'in yakın dostu. Evrim kuramını bütün gücüyle savundu. Uygulamalı biyoloji öğretiminde öncü bir rol oynadı. Başlıca yapıtları: *Okyanus Hidraları*, 1858, *"İnsanın Doğadaki Yeriyle İlgili Kanıtlar*, 1859

KOPERNİK: (Tolun, 1473 -Frauenburg, 1543) Polonyalı gökbilimci İlk öğrenimini Tolun'da yaptı. Bologna Üniversitesi'nde kilise hukuku ve Yunanca öğrendi. Asıl ününü Gökbilim alanındaki çalışmalarıyla sağlayan Kopernik'e göre Evren'in merkezinde hareketsiz duran yer değil, Güneş'tir. En tanınmış eseri *De revolutionibus* tur.

LAMARTİNE, ALPHONSE DE (1790 - 1869): Fransız şairi. Klasik dönemden Romantik döneme geçişin ilk önemli şairlerinden olan Lamartine, Fransız şiirine 18.yy'ın klasik kalıplarından farklı yeni ve canlı bir yapı kazandırdı.Şiirin yanı sıra romantik kısa hikâyeler, tarihi ve siyasi hikâyeler yazdı.Lamartin'in bir çok eseri Türkçe'ye de çevrilmiştir.

PAGET, JAMES (1814 - 1899): İngiliz cerrah. Kendi adıyla tanınan Paget deri mukoza hastalığı ve Paget deri hastalığını tanımlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

AKTAŞ, Şerif, *Ahmet Rasim*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 1987

BANARLI, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Y. İstanbul 1987

Büyük Larousse, İstanbul, 1990

Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1995

DEVELLİOĞLU, Ferid, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1986

Gelişim Hachette, İstanbul 1985

İmla Kılavuzu, Türk Dil Kurumu, Ankara 1995

İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1977

KABAKLI, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. İstanbul, 1994

KAPLAN, Mehmet, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yay. İstanbul 1994

KAPLAN, Mehmet, *Şiir Tahlilleri*, Dergah Yay. 1994

KOÇU, Reşat Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1961

LEVEND, Agah Sırrı, *Ahmet Rasim*, Ankara 1965

RASİM Ahmet, *Eşkal-i Zaman*, Milli Eğitim Yay. İstanbul 1992

SAMİ, Şemseddin, *Kamus-i Türki*, Enderun Yay. İstanbul 1989

Türk Atasözleri ve Deyimleri, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. İstanbul, 1997